

PĒTĪJUMS „VADLĪNIJU IZSTRĀDE APSTĀDĪJUMU STRUKTŪRAS UN PUBLISKO ĀRTELPU TĪKLOJUMA NODROŠINĀŠANAI RĪGĀ”

I SĒJUMS

PROJEKTS:

Vadlīniju izstrāde apstādījumu struktūras un publisko ārtelpu tīklojuma nodrošināšanai Rīgā

PASŪTĪTĀJS:

Rīgas domes Pilsētas attīstības departaments

Reģ. Nr.90000056484, Amatu iela 4, Rīga, LV-1050

Tālrunis: 67012947, fakss: 67012872, e-pasts: pad@riga.lv, mājas lapa: www.rdpad.lv

IZPILDĪTĀJS:

SIA „ainavu projektēšanas darbnīca ALPS”, Reģ. Nr. 40003771232, Cēsu iela 3 – 10, Rīga

Tālrunis: 29642688, e – pasts: helena.gutmane@alpspace.lv

LĪGUMS: DA-14-60-lī 10.06.2014.

Sagatavots: 01.12.2014.

SATURS

1. Metodoloģija.....	3
1. Ievads	4
1.1. Ietvara izvērtējuma metodoloģija	5
1.2. Esošā un potenciālā pieprasījuma izvērtējums	10
1.3. Apstādījumu struktūras, publisko ārtelpu tīklojuma koncepcija un esošās situācijas inventarizācija	14
1.4. Ārtelpu plānošanas nosacījumi un rādītāji	17
1.5. Ārtelpu funkcionālā zonējuma un teritorijas izmantošanas apbūves noteikumu izstrādes kritēriji un shēmas	22
1.6. Ārtelpu vides veidošanas vadlīnijas, apsaimniekošana, rekonstrukcija, attīstības kārtība un kompetences sadale	24
2. Ietvara izvērtējums	27
2.1. Eiropas, nacionālā un pašvaldības līmeņa normatīvie akti, kas regulē ārtelpu saglabāšanu, apsaimniekošanu un attīstību	28
2.2. „Rīgas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam” iekļautās nostādnes ārtelpu attīstībai un priekšlikumi to iekļaušanai jaunajā RTP	40
2.3. Pasaules pilsētu piemēri ārtelpu plānošanā.....	51
2.4. Esošās ārtelpu telpiskās struktūras attīstības aspekti un tās funkcionalitātes izvērtējums	84
2.5. Kaimiņu pašvaldību un Rīgas kopējās attīstības intereses	107
2.5.1. Rīgas Plānošanas Reģiona un kaimiņu pašvaldību attīstības plānošanas dokumentu izvērtējums	107
2.5.2. Priekšlikumi ārtelpu iekļaušanai RTP.....	109
3. Esošā un potenciālā pieprasījuma izvērtējums	125
3.1. Esošā un potenciālā pieprasījuma izvērtējums atbilstoši izstrādātajai metodikai	126
3.2. Iedzīvotāju vajadzību izvērtējums	131
3.2.1. Iedzīvotāju vajadzības saistībā ar ārtelpu izvērtēšanu	131
3.2.2. Iedzīvotāju vēlmju priekšlikumu izvērtēšana.....	135
3.3. Esošie sabiedrības iesaistes un konsultāciju instrumenti.....	141
3.3.1. Sabiedrības iesaiste stratēģiskās telpiskās plānošanas kontekstā.....	141
3.3.2. Esošo sabiedrības iesaistes un konsultāciju instrumentu analīze	143

1. Metodoloģija

1. Ievads

Pilsētas ārtelpa, tās „zaļais ietvars” un publiski pieejamā telpa, ir viena no pilsētnieku dzīves kvalitātes galvenajām mērauklām. Tajā satiekas un satiek dažādām sociālām, etniskām un vecuma grupām piederīgi cilvēki, to piepilda redzamie un neredzamie floras un faunas pārstāvji. **Pilsētas ārtelpa ir visu aptveroša un visu integrējoša.**

Katrs no daudzveidīgiem ārtelpas lietotājiem ik dienu neizbēgami iziet no savas iekštelpas ārā kopīgā telpā, tāpēc **tā ir neizbēgama.** Tomēr kopīgi lietojamā telpā katrs dod priekšroku un izvēlās sev fiziski, mentāli un emocionāli piemērotākas vietas, piešķirot tām īpašas nozīmes. Tā ārtelpā veidojās **dažādas nozīmes vietas.**

Izņemot cilvēkus, pilsētas ārtelpu piepilda augu un dzīvnieku valsts iemītnieki. Tie nodrošina cilvēka eksistenci noteicošo vides kvalitāti – svaigu gaisu, „zaļās plaušas”, tīrus ūdeņus un augsni. Ārtelpa ir visu mājas, tāpēc svarīga ir tās ekoloģiskā (grieķu val., οἶκος, „mājas”) kvalitāte, ko nodrošina visu dabas elementu **ekoloģiskais tīklojums.**

Ārtelpā sastopas dažādas intereses un uzvedības veidi, kuri bieži nonākt pretrunā un kuri izraisa tā saucamo STK (sistemātiski traucētas komunikācijas) sindromu vai atklātus konfliktus. Tāpēc, lai veicinātu visu iepriekš nosaukto ārtelpas īpašību attīstību ilgā laikā, pilsētai jānodrošina tās **vieda pārvaldība.**

Izstrādājot vadlīnijas apstādījumu un publiskās ārtelpas tīklojuma nodrošināšanai, izveidots metodoloģiskais ietvars, kura mērķis ir izveidot pamatu nepārtrauktajam Rīgas ārtelpas tīklojumam, ņemot vērā ārtelpas īpašības: integritāte, nozīme, pastāvīgā klātbūtne, ekoloģija un, ka pamats jaunā teritorijas plānojuma efektīvai realizācijai, viedu pārvaldību.

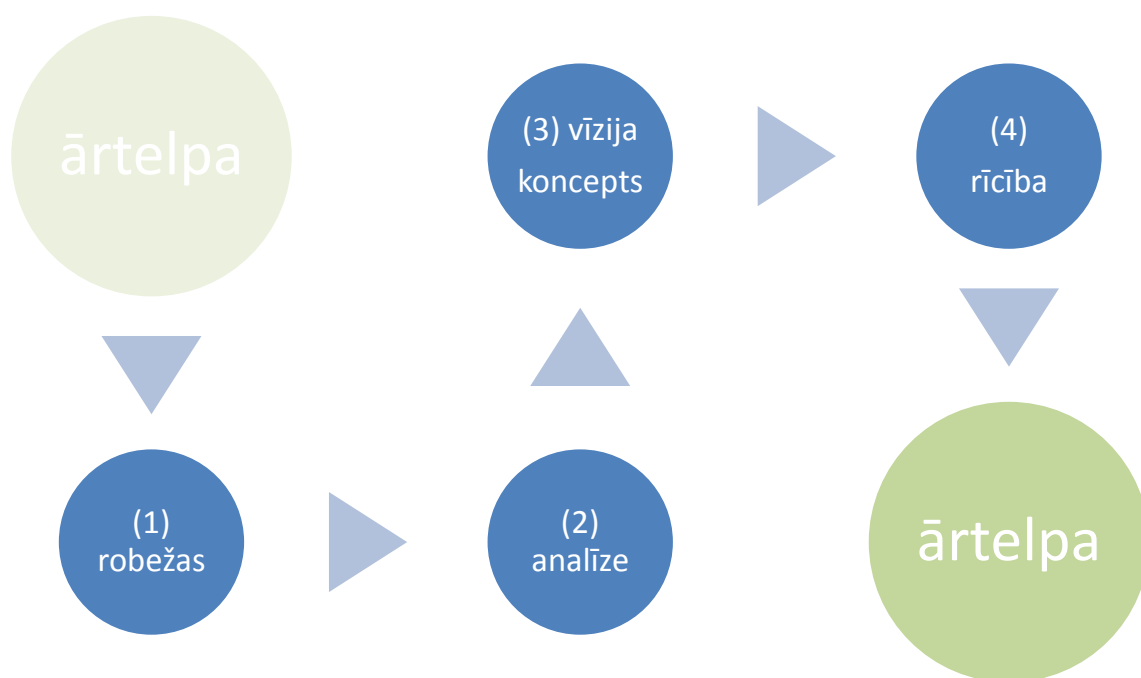
Likumisko ietvaru pētījuma metodoloģijai un uz tās pamata izstrādātajām vadlīnijām veido Teritorijas attīstības plānošanas likums un 30.04.2013. MK noteikumi Nr.240 „Vispārīgie teritorijas plānošanas, izmantošanas un apbūves noteikumi”.

Atbilstoši Tehniskā specifikācijā (Id.Nr. RD PAD 2014/15) noteiktajiem uzdevumiem, pētījums iekļauj metodes:

- Ietvara izvērtējumam;
- Esošā un potenciālā pieprasījuma izvērtējuma kritērijiem;
- Apstādījumu struktūras un publisko ārtelpu tīklojuma (turpmāk tekstā: Ārtelpu) koncepcijas un esošās situācijas inventarizācijas izstrādes shēmai un metožu pielietojumam, to skaitā apsekojumam dabā;

- Ārtelpu plānošanas nosacījumu un rādītāju izstrādes shēmai;
- Ārtelpu funkcionālā zonējuma un teritorijas izmantošanas apbūves noteikumu izstrādes kritērijiem un shēmai;
- Ārtelpu vides veidošanas vadlīniju, apsaimniekošanas, rekonstrukcijas, attīstības kārtības, kā arī kompetences sadales priekšlikumu izstrādes shēmai.

Pētījuma metodika tika pakārtota, un izstrādes process tika organizēts atbilstoši pētījuma saturiskajai specifikai, sadalot to četrās stadijās jeb fāzēs: (1) studiju robežas noteikšana, (2) analīze, (3) vīzija un koncepts, (4) savietots plānošanas rīcību priekšlikums (skatīt 1. attēlu).

1. attēls. Pētījuma izstrādes stadijas.

1.1. Ietvara izvērtējuma metodoloģija

Ietvara izvērtējuma metodes izstrādātas:

- Eiropas, nacionālā un īpaši pašvaldības līmeņa normatīvo aktu, kas regulē Ārtelpu saglabāšanu, apsaimniekošanu un attīstību analīzei un rekomendāciju normatīvās bāzes pilnveidošanas izstrādei.
- Rīgas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā iekļauto nostādņu ārtelpu attīstībai un priekšlikumiem to iekļaušanai jaunajā RTP.
- Pasaulē piemēru pilsētām ar līdzīgiem klimatiskiem, tiesiskā regulējuma un citiem apstākļiem Ārtelpu plānošanā apkopojumam un rekomendāciju labākās starptautiskās prakses ieviešanai Ārtelpu plānošanā izstrādei.

- Esošās Ārtelpu telpiskās struktūras, vēsturiskās attīstības, juridisko, vides un citu aspektu izpētei un esošās struktūras funkcionalitātes dažādo Ārtelpu uzdevumu kontekstā izvērtējumam, kā arī pamatojuma izstrādei par vienotu Ārtelpu tīklojuma nepieciešamību. Šis uzdevums iekļauj arī rekomendāciju un priekšlikumu Ārtelpu attīstībai un nepieciešamo nosacījumu iekļaušanai RTP, kā arī priekšlikumu izstrādi citiem vienotas struktūras atjaunošanas instrumentiem.
- Kaimiņu pašvaldību priekšlikumiem saistībā ar Ārtelpu un pamatojumu to iekļaušanai vai neiekļaušanai RTP iestrādei, kas iekļauj arī Rīgas Plānošanas Reģiona un kaimiņu pašvaldību Attīstības plānošanas dokumentu analīzi.

Eiropas, nacionālā un īpaši pašvaldības līmeņa normatīvo aktu, kas regulē ārtelpu saglabāšanu, apsaimniekošanu un attīstību analīzei un rekomendāciju normatīvās bāzes pilnveidošanas izstrādei.

Normatīvie akti tiek izvērtēti pēc sekojošiem kritērijiem:

- Normatīva akta raksturs (saistošs/rekomendējošs);
- Normatīva akta līmenis;
- Normatīva akta veids (ārējs/iekšējs).

Papildus normatīviem aktiem tiek iekļauti arī plānošanas politikas dokumenti (piemēram, Rīgas plānošanas reģiona ilgtspējīgas attīstības stratēģijas (2014-2030) projekts).

Analīze veikta vēršot uzmanību uz galvenokārt aspektiem, kuri saistīti (tieši un pastarpināti) ar publisko ārtelpu.

Analizējot plānošanas politikas un normatīvos dokumentus, rekomendācijas tiek sniegtas balstoties uz:

- Normatīvas bāzes lietderību un savstarpējo savietojamību ar pētījumā izstrādāto apstādījumu un publiskās ārtelpas tīklojuma koncepciju (turpmāk tekstā: Ārtelpas koncepcija) un priekšlikumu funkcionālajām zonējumiem publiskās ārtelpas kvalitātes kritērijiem.
- Normatīvas bāzes atbilstību sociāli iekļaujošas, ekoloģiski daudzveidīgas un viedi pārvaldītas publiskās ārtelpas kvalitātes kritērijiem.
- Normatīvo aktu atbilstību teritorijas plānojuma mērogam.

Analīzes rezultāti tiek ievietoti tabulā (skatīt 1. tabulu) un pievienoti 1. sējuma pielikumā Nr. 1, bet secinājumi – pētījuma paskaidrojuma rakstā.

1. tabula. Tiesību aktu klasifikācijas shēma pēc saistības pakāpes.

Saistoši (normatīvie tiesību akti)					Nav saistoši (rekomendācijas)		
Ārēji			Iekšēji				
ES/ starptautiski	Nacionālie	RD	Nacionālie/ reģiona	RD	ES/ starptautiski	Nacionālie	RD
Starptautiskie līgumi (ratificēti) Regulas Direktīvas Lēmumi	Satversme Likumi MK noteikumi	Saistošie noteikumi (TP, LP u.c.)	Saeimas lēmumi (LIAS, NAP u.c.) MK lēmumi (nacionālie TmP, Jūras plānojums, politikas u.c.) Reģiona attīstības padomes lēmumi (stratēģija, programma u.c.)	Lēmumi (Stratēģija, Programma, TmP, Konceptija, Politika) Nolikumi Instrukcijas Iekšējie noteikumi Rīkojumi u.c.	Neratificēti starptautiskie līgumi Starptautisko organizāciju dokumenti Politikas Konceptijas Rekomendācijas u.c.	Normatīvo aktu anotācijas Informatīvie ziņojumi u.c.	Paskaidrojuma raksti Vadlīnijas

Rīgas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā 2014-2030 (turpmāk tekstā: **Stratēģijā**) iekļauto nostādņu Ārtelpu attīstībai un priekšlikumiem to iekļaušanai jaunajā RTP.

Stratēģijā (apstiprināta ar Rīgas domes 27.05.2014. lēmumu Nr.1173) iekļauto nostādņu analīze veikta, izmantojot (a) eksploratīvās (attiecinīgās tēmas filtrēšana datu klāstā) un (b) aprakstošās (datu izskaidrošana ar mērķi iegūt secinājumus) analīžu metodes.

- Stratēģijā iekļautās sadaļas tika analizētas, lai atlasītu tās, kuras aktualizē publiskās ārtelpas moto, vīziju, attīstības mērķus, ar to saistītas rīcības virzienus, telpiskās perspektīvas un īstenošanas principus.
- Atlasītais materiāls tika klasificēts un tika izskaidrota tā saistība ar pētījumā izstrādātās ārtelpas koncepcijas principiem, kā arī izstrādāto ārtelpas elementu klasifikāciju.
- Balstoties uz veiktām analīzēm, tika izdarīti secinājumi un sniegti priekšlikumi nostādņu iekļaušanai jaunajā RTP.

Tika veikts mēģinājums verificēt Stratēģijas nostādnes pret teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumiem, kā tika plānots pētījuma sākumā, taču tas nedeva gaidītos rezultātus dēļ grūtībām rast vienotus kritērijus un dēļ atšķirīgiem dokumentu mērogiem. Tāpēc Stratēģijas nostādņu sasaiste ar zemāka

līmeņa noteikumiem tika veikta, savietojot Stratēģijā esošo informāciju (Sadaļa 8.4., 17. attēls) ar ārtelpas koncepcijā iekļauto. Ārtelpas koncepcija tika pielāgota funkcionālajām zonējumam.

Pasaules piemēru pilsētām ar līdzīgiem klimatiskiem, tiesiskā regulējuma un citiem apstākļiem Ārtelpu plānošanā apkopojumam un rekomendāciju labākās starptautiskās prakses ieviešanai Ārtelpu plānošanā izstrādei.

Veicot uzdevumu, pēc noteiktiem kritērijiem tika izvēlētas valstis, kuru pieredze varētu būt noderīga Rīgas ārtelpas plānojuma izstrādei.

Pilsētu atlases kritēriji:

- līdzīgi klimatiskie apstākļi;
- tiesiskais regulējums;
- mērogs;
- etniskais profils;
- inovāciju līmenis;
- pašvaldības budžets;
- vēsturiskā mantojuma raksturs un intensitāte;

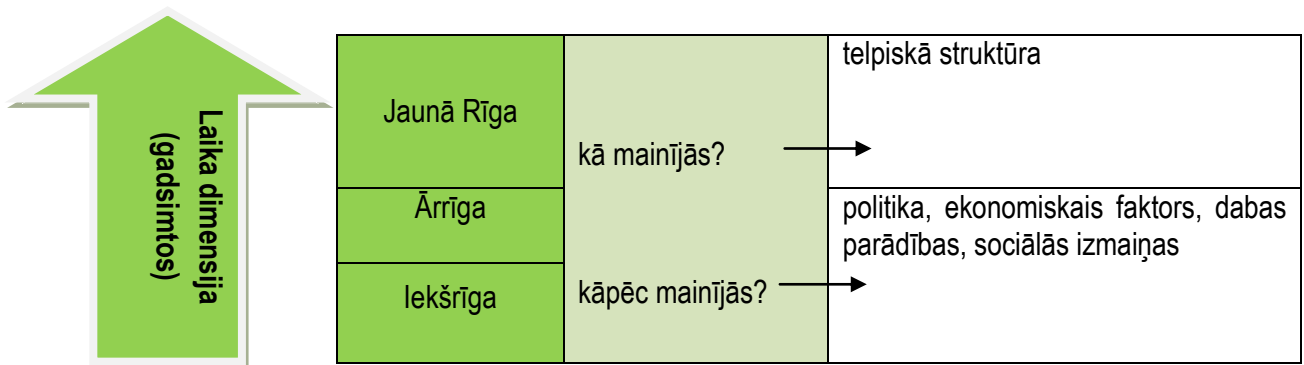
Ņemot vērā, ka Ārtelpas tematiskais plānojums ir Rīgas pašvaldības pirmais (izņemot Rīgas pilsētas apstādījumu attīstības koncepcijas 2007-2018. gadam 1 redakcijas izstrādi, kas palika projekta statusā) mēģinājums pēdējo 20 gadu laikā ieviest integrētu ārtelpas plānošanas sistēmu, ārtelpu telpiskās plānošanas un ārtelpas pārvaldības pieredzes trūkumu, neskaidrību par telpiskās un teritoriālās plānošanas instrumentu atšķirību, pētnieki, kā svarīgu, vērtēja citu valstu galveno telpiskās un teritoriālās plānošanas dokumentu (telpiskais vai teritorijas plānojums) piemēru analīzi. Uz publisko ārtelpu un zaļo struktūru attiecināmie plānošanas instrumenti tika apskatīti to saistības ar teritorijas (telpisko) plānojumu.

Šī izvēle tika veikta, izvērtējot citu pētījuma uzdevumu saturu, kas detalizē apsaimniekošanas, labiekārtošanas, sabiedrības iesaisti un citus ar ārtelpu saistītus aspektus.

Esošās Ārtelpu telpiskās struktūras, vēsturiskās attīstības, juridisko, vides un citus aspektu izpētei un esošās struktūras funkcionalitātes dažādo ārtelpu uzdevumu kontekstā izvērtējumam, kā arī pamatojuma izstrādei par vienotu ārtelpu tīklojuma nepieciešamību. Šis uzdevums iekļauj arī rekomendāciju un priekšlikumu ārtelpu attīstībai un nepieciešamo nosacījumu iekļaušanai RTP, kā arī priekšlikumu izstrādi citiem vienotas struktūras atjaunošanas instrumentiem.

Rīgas vēsturiskā attīstība nosaka mūsdienu pilsētas funkcionalitāti un telpisko struktūru. Laika gaitā notikušās izmaiņas tika apvienotas trijos pamatperiodos, kuri salīdzināti pēc vēsturisko izmaiņu shēmas.

2. tabula. Rīgas vēsturisko telpisko izmaiņu shēma

Būtiskās pilsētvides telpiskās izmaiņas attēlotas Rīgas vēsturisko telpisko izmaiņu shēmā.

Kā viens no izejas materiāliem tika izmantots arī "Ainavu kvalitātes mērķu noteikšanas" pētījums, kurā kartētas vēsturiskās pilsētu organizējošās struktūras.

Grafiskā formā „bulta uz augšu” tiks norādīta pēc pētījuma (teorētiskās literatūras, telpiskās dimensijas u.c. analizēm) rezultātiem izveidotā telpisko izmaiņu laika dimensiju gadsimtos.

Vēsturiskā fiziskās telpas izmaiņu analīze tika papildināta ar ieskatu Rīgas publiskās ārtelpas plānošanas vēsturē. Tika apkopotas pagātnē radītas idejas ar mērķi novērtēt to dzīvotspēju šodienas pilsētvidē un tās attīstību regulējošos normatīvajos aktos.

Kaimiņu pašvaldību priekšlikumi saistībā ar Ārtelpu un pamatojumu to iekļaušanai vai neiekļaušanai RTP iestrādei, kas iekļauj arī Rīgas Plānošanas Reģiona un kaimiņu pašvaldību Attīstības plānošanas dokumentu analīzi.

Rīgas pilsētai pieguļošo deviņu pašvaldību intereses tika klasificētas pēc to ietekmes un saistības ar Rīgu (dominanti raksturojumi: ekoloģiskais, mobilitāte u.c.).

Sākotnēji bija paredzēts veikt klasifikāciju, balstoties uz uzdevumā minētajiem materiāliem (protokoli no Sanāksmēm ar kaimiņu pašvaldībām), taču tur atrodamā informācija izrādījās pārāk vispārēja. Tāpēc tika organizētas tikšanās ar kaimiņu pašvaldībām ar mērķi noskaidrot to intereses, kas tieši satītas ar publisko ārtelpu.

Balstoties uz šīs izpētes, ka arī uz kaimiņu pašvaldību attīstības plānošanas dokumentu analīzes, tika izveidots grafisks klasifikācijas attēlojums.

1.2. Esošā un potenciālā pieprasījuma izvērtējums

Balstoties uz Tehniskās specifikācijas uzdevumu 3.1.2 un 3. 2, tika izstrādātas šo uzdevumu analīzes metodes:

- Iedzīvotāju vajadzību izvērtējumam, tajā skaitā pievienoto analizējamo materiālu atlases kritērijiem;
- Iedzīvotāju vēlmju un priekšlikumu izvērtējumam;
- esošos sabiedrības iesaistes/ konsultāciju instrumentu identifikācijai un novērtējumam.

Iedzīvotāju vajadzību izvērtējums un materiālu atlases kritēriji

Uzdevums izstrādāts līdztekus Tehniskajā specifikācijā noteiktajam punktam 3.4.1.

Lai apzinātu šo attiecību, izmantoti 2014. gadā iegūti Statistikas pārvaldes materiāli „Iedzīvotāju skaits pēc deklarēšanas adresēm 2011”. Tomēr arī 2010. gada dati var tikt uzskatīti par izmantojamiem, jo tie iezīmē galvenās tendences iedzīvotāju sadalījumā starp Rīgas apkaimēm.

Pēc punkta 3.4.1. publiskās ārtelpas tipu, elementu un to klasifikācijas izveides, izpētīts to daudzums katrā no apkaimēm, izmantojot SIA „Datorkarte 2012. gada pētījuma "Pilsētvides attīstību raksturojošo pakalpojumu kvalitāte un pieejamība Rīgas 55 apkaimēs" materiālus. Iegūtais ārtelpu veidojošo elementu daudzums un to morfoloģiski – tipoloģisko struktūru loģika attiecināta uz iedzīvotāju daudzumu, tādējādi tiks noteikts, cik atbilstošas un kvalitatīvas ir šīs attiecības.

Par pamatu izmantota plānošanas, dizaina un izglītošanas bezpeļņas organizācijas „Project for Public Spaces” (ASV) izstrādā „Vietas diagramma” (*The Place Diagram*) (skatīt 2. attēlu).

2. attēls. Vietas diagramma.¹

Pievienoto materiālu par iedzīvotāju vajadzībām saistībā ar ārtelpu izvērtēšanas metodēm, **pētījumā tika veikta analīze šādiem materiāliem:**

- Iedzīvotāju priekšlikumi Rīgas teritorijas plānojuma izstrādei;
- Iedzīvotāju priekšlikumi Rīgas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas līdz 2030. gadam, projektam;
- Apkaimju sanāksmju protokoli. 2013. SIA „H2B”;
- Pētījums „Rīgas apkaimju iedzīvotāju aptauja”. SIA „Aptauju centrs” un SIA „Projektu un kvalitātes vadība”, 2013;
- Pētījums „Imantas iedzīvotāju vērtējums dzīvei apkaimē”. SIA „SKDS”, 2012;
- Pētījums „Zolitūdes iedzīvotāju vērtējums dzīvei apkaimē”. SIA „SKDS”, 2012;
- Tikšanās ar kaimiņu pašvaldībām protokoli, 2013.

¹ Project for Public Spaces. What Makes a Successful Place. <http://www.pps.org/reference/grplacefeat/>

Lai izprastu dažādu sociālo grupu vēlmes un priekšlikumus attiecībā uz ārtelpas attīstību, veikta sociālā portretēšana, balstoties uz punktā 7.8. minētajiem materiāliem un citiem publiski pieejamajiem materiāliem. Balstoties tikai uz punktā 7.8. minētajiem materiāliem nebija iespējams veikt pilnvērtīgu sociālo portretēšanu, jo, piemēram, materiālā „Iedzīvotāju priekšlikumi Rīgas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas līdz 2030. gadam, projektam” ir minēti vienīgi ieteikumu izteicēju vārds un uzvārds. Sociālā portretēšana veikta pēc sekojošām kategorijām (tās tiks precizētas pēc pieejamo materiālu analīzes):

Kategorija	Vērtības
Dzimums	Vīrietis, Sieviete
Vecums	Vecuma grupas: 15-17; 18-25; 26-35; 36-45; 46-55; 56-65; 66>
Izglītība	Pamata izglītība; vidējā izglītība; augstāka izglītība
Nodarbinātība	Students/-e; nodarbinātais/-ā; bezdarbnieks/-ce; darba devējs/-a; pašnodarbinātais/-a; mājsaimniece/-ieks; pensionārs/-e; strādājošs/-a; pensionārs/-e
Etniskā piederība	Latvietis/-e Krievs/-iete Cita
Rīgas apkaime, kurā dzīvo	Atgāzene, Avoti, Āgenskalns, Beberbeķi, Berģi, Bierīņi, Bišumuiža, Bolderāja, Brasa, Brekši, Bukulti, Buļļi, Centrs, Čiekurkalns, Daugavgrīva, Dārziems, Dārziņi, Dreiliņi, Dzirciems, Grīziņkalns, Iļģuciems, Imanta, Jaunciems, Jugla, Katlakalns, Kleisti, Kundziņsala, Ķengarags, Ķīpsala, Mangaļsala, Maskavas forštate, Mežaparks, Mežciems, Mīlgrāvis, Mūkupurvs, Pētersala-Andrejsala, Pleskodāle, Pļavnieki, Purvciems Rumbula, Sals, Sarkandaugava, Skanste, Spilve, Suži, Šampēteris, Šķirotava, Teika, Torņkalns, Trīsciems, Vecāķi, Vecdaugava, Vecpilsēta, Volei, Zaslauks, Ziepniekkalns, Zolitūde
Kādā mājokļa tipā dzīvo?	Dzīvoklis Privātā māja

3. tabula. Sociālās portretēšanas tabula.

Iedzīvotāju vēlmju un priekšlikumu izvērtējuma metodes

Pamatojoties uz punktā 3.3.2.1. izstrādātajiem kritērijiem, veikts iedzīvotāju vēlmju un priekšlikumu izvērtējums. Kritēriji tika izstrādāti pētījuma laikā, apkopojot pievienoto materiālu informāciju, veicot izlases intervijas ar apkaimju nevalstisko organizāciju pārstāvjiem, profesionālo nevalstisko organizāciju un galveno politiski atbildīgo par pilsētvidi grupu pārstāvjiem, savietojot šo darbību rezultātus ar punktā 3.4.1. izveidotajiem ārtelpas tipiem un elementiem. Balstoties uz šī izvērtējuma rezultātiem, tiks sniegts pamatojums, kuri iedzīvotāju izteiktie priekšlikumi būtu un kuri nebūtu atbalstāmi.

Lai noteiktu to, kādas vēlmes un priekšlikumi tika izteikti un kuri tika izteikti atkārtoti, tika izmantota kontentanalīze.

Esošo sabiedrības iesaistes/ konsultāciju instrumentu novērtējuma metodes

Pētījuma gaitā identificēti tie sabiedrības iesaistes/ konsultāciju instrumenti, kuri pašlaik ir pašvaldības rīcībā. Sākotnēji izvirzītie kritēriji – pieejamība, ticamība, lietošanas ērtums, datu kvalitāte – tika modificēti un papildināti.

Katrs instruments izvērtēts (līdz ar citiem) pret svarīgu kritēriju kombināciju - komunikācijas veids (aktīvs/ pasīvs), tā mērķis – informatīvs, uz rezultātu/ realizāciju vērsti un atgriezeniskās saites pakāpi.

Pasīvā komunikācija ir veids, kad komunikācijas aģenti nestājas tiešā kontaktā.

Komunikācijas mērķis mēdz būt trejāds – informēt, iegūt informāciju, realizēt nodomus.

Atgriezeniskās saites pakāpe nozīmē informācijas skaidrības pakāpes sasniegšanu, kura nekad nenotiek uzreiz. Komunikatīvās darbības laikā aģenti (situācijas dalībnieki) apmainās ar informāciju. Ideālā situācijā informācijas sniedzējs (ierosinātājs) nodot informāciju citiem aģentiem, pieņemot, ka viņš labi saprot savu tēmu, un pasniedz to labi saprotamā valodā. Taču praksē visbiežāk pirmā informācijas nodošana reti mēdz būt skaidri saprotama otrai pusei. Tāpēc, lai saprastu vienam otru, situācijas dalībniekiem jāvienojas par ziņas formātu un tās semantiku (nozīmi). Šī vienošanās notiek pakāpeniski. Plānošanas un pilsētvides veidošanas jomā, kad informācijas sarežģītības pakāpe un dalībnieku informētības līmeņi un profili (piederība noteiktai sociālai grupai un mentālai videi) ļoti atšķiras, nepieciešams ir veidot atgriezenisko saiti, organizējot vairākas tikšanās par vienu tēmu (sarunas priekšmetu). Šo tikšanos laikā notiek „skaidrības ieviešana”- nevajadzīgas informācijas atsijāšana, vienotas valodas, kopīgas mentālās un emocionālās vides veidošana. Atgriezeniskā saite īpaši svarīgā komunikācijas veidos, kuri ir vērsti uz informācijas iegūšanu un nodomu realizāciju.

Sākotnēja iecere, pielietojot vienādus vērtēšanas kritērijus pašvaldības rīcībā esošiem (formāliem) un neformāliem („*bottom up*”) sabiedrības iesaistes veidiem, tika transformēta un tika atlasītas tās neformālās iniciatīvas, kuras pēdējo piecu gadu laikā veicināja ārtelpā vai ar to saistītā mentālajā telpā manāmas pārmaiņas, un tika kvalitatīvi salīdzināta to aktivitātes un pašvaldības rīkoto pasākumu intensitāte un kvalitāte.

1.3. Apstādījumu struktūras, publisko ārtelpu tīklojuma koncepcija un esošās situācijas inventarizācija

Metodes apstādījumu struktūras un publisko ārtelpu tīklojuma (turpmāk tekstā: **Ārtelpu koncepcijas un esošās situācijas inventarizācijas izstrādes shēmai**)

Metodika ārtelpas koncepcijai un inventarizācijas tika izstrādāta pētījuma sākumā, verificēta un transformēta pētījuma gaitā, balstoties uz Eiropas, nacionālā un pašvaldības līmeņa normatīvo aktu, Stratēģijas, pasaules piemēru, esošās ārtelpu telpiskās struktūras vēsturiskās izpētes un esošās struktūras funkcionalitātes, kaimiņu pašvaldību priekšlikumu saistībā ar ārtelpu analīzi.

Tika pielietotas sekojošas metodes:

- tekstuālās informācijas salīdzinošā analīze (pasaules piemēri, vēsturiskās attīstības aspekti, Stratēģijas pamatnostādnes, Rīgas pašvaldības plānošanas dokumenti);
- datu bāzē pievienoto kartogrāfisku materiālu analīze, veicot to savietojumu (Stratēģijas att. 17, RTP 2006-2018 atļautās izmantošanas karte, RTP 2006-2018 grozījumu karšu komplekts, kadastru karte, aerofoto);
- citu ar ārtelpu saistīto pieejamo pētījumu tekstuālo un kartogrāfisko materiālu analīze;
- GIS datu bāzes materiālu analīze;
- apsekojumi dabā ar mērķi noteikt esošo stāvokli;
- apsekojumi dabā ar mērķi veikt vizuālo novērtējumu;
- tikšanās ar speciālistiem, nevalstisko organizāciju pārstāvjiem un citu plānojumu pētniekiem;
- tikšanās ar kaimiņu pašvaldību pārstāvjiem;

Tekstuālās informācijas salīdzinošās analīzes rezultātā tika noteikti:

- izpētes mērogs un detalizācijas līmenis;
- uz ārtelpu attiecināmā terminoloģija;
- ārtelpas elementu klasifikācijas kritēriji un izveidota ārtelpas elementu klasifikācija;
- ārtelpas elementu klasifikācijas un sistematizācijas kritēriji ar mērķi izveidot ārtelpas koncepciju.

Datu bāzē pievienoto kartogrāfisku materiālu analīze jāva:

- izstrādāt pamatojumu ārtelpas koncepcijai;
- noteikt ārtelpas koncepcijā iekļaujamās teritorijas fragmentus un to piederību noteiktam ārtelpas elementam;
- izveidot ārtelpas koncepcijas karti;

- noteikt kritērijus funkcionālajam zonējumam.

Citu ar ārtelpu saistīto pieejamo pētījumu tekstuālo un kartogrāfisku materiālu analīzes rezultātā:

- tika veikta citos pētījumos izstrādātas informācijas integrācija šajā ārtelpas pētījumā;
- verificētas ārtelpas pētnieku idejas un novērojumi.

GIS datu bāzes materiālu analīzes rezultātā:

- tika izstrādāti ārtelpas elementu inventarizācijas kritēriji;
- tika sakārtoti teritorijas fragmenti, balstoties uz ārtelpas elementiem.

Apsekojumi dabā ar mērķi noteikt esošo stāvokli un ar mērķi veikt vizuālo novērtējumu:

- palīdzēja novērtēt atsevišķo teritorijas fragmentu piederību noteiktam ārtelpas elementam;
- pārliecināties par vizuāla novērtējuma metodes augsto lietderību, veicot ārtelpas inventarizāciju.

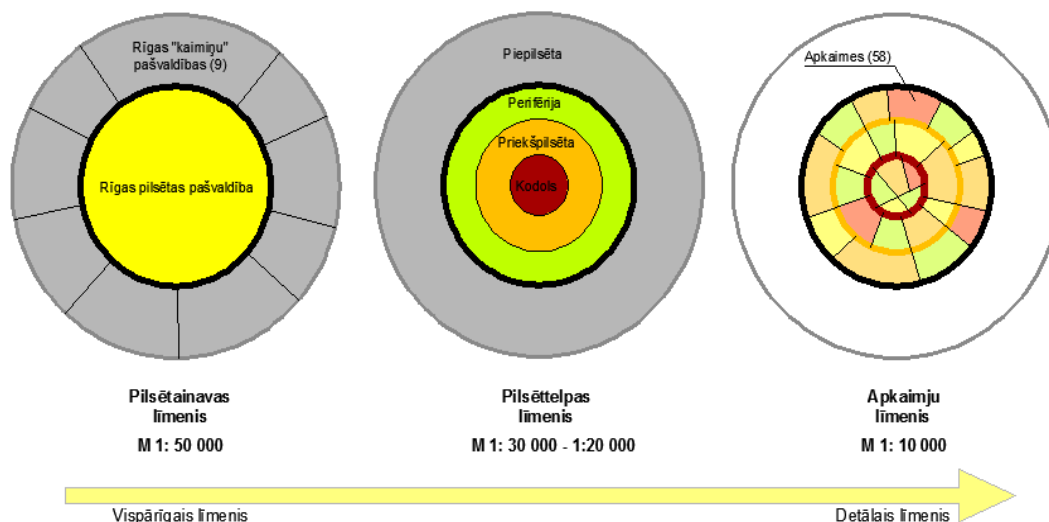
Tikšanas ar speciālistiem un kaimiņu pašvaldībām:

- sniedza neatsveramu informāciju ārtelpas koncepcijas un inventarizācijas izveidē;
- sagatavoja komunikatīvo pamatu tālākai ārtelpas koncepcijas ieviešanai;
- ļāva verificēt pētnieku idejas.

Pētniecības procesa rezultātā netika mainītas sekojošas, sākotnēji izstrādātas metodoloģijas idejas un kritēriji, kuri tika izmantoti ārtelpas koncepcijas un funkcionālā zonējuma veidošanā.

Mērogs un detalizācijas līmenis, sasaistot to ar kritēriju nozīmi pilsētā:

- pilsētainavas;
- pilsēttelpas;
- apkaimes;
- tuvienes;
- kvartāli;
- vietas.

3. attēls. Ārtelpas detalizācijas līmeņi.

Uz ārtelpu attiecināmās terminoloģijas klasifikācijas kritēriji

Lai neatkārtotu uzdevuma 3.2.1 izpildes laikā iegūtos rezultātus, tabula tika vienkāršota un padarīta pārskatāmāka.

N.p.k.	Avots	Termins	Definīcija
1.	MK Nr. 240	Publiskā ārtelpa	Sabiedrībai pieejamas teritorijas un telpa, ko veido ielas, bulvāri, laukumi, parki, dārzi, skvēri, pagalmi, krastmalas, pasāžas, promenādes un citas vietas, kas nodotas publiskai lietošanai neatkarīgi no to īpašuma piederības.

4. tabula.

Atsevišķi tabulā tika apkopoti jaunie termini.

N.p.k.	Jauns termins	Definīcija	Atsauce
1.	Lēnā satiksme	Sociāli un funkcionāli līdzsvarots pārvietošanas veids, kas nodrošina satiksmes dalībnieku – gājēju, velobraucēju u.c., tiesības.	Pētījums „Vadlīniju izstrāde apstādījumu struktūras un publisko ārtelpu tīklojuma nodrošināšanai Rīgā”

5. tabula. Jēdzienu skaidrojumi.

Pētniecības procesa rezultātā tika verificēti, pārveidoti un precizēti sekojošas, sākotnēji izstrādātas metodoloģijas idejas, principi un kritēriji.

Ārtelpas elementu klasifikācija tika izstrādāta, pamatojoties uz sekojošiem kritērijiem:

- ģeotelpisko formu;
- funkciju;
- piekļuves līmeni;

- dabas un apstādījumu īpatsvaru;
- nozīmi pilsētvidē.

Tika izstrādāti ārtelpu inventarizācijas un ārtelpu datubāzes izveidošanas principi, pēc kuriem tika inventarizēti:

- ārtelpas elementi, vadoties pēc Stratēģijas kartes, (17. attēls) un saskaņā ar to izstrādās ārtelpas koncepcijas kartes;
- saskaņā ar Tehniskās specifikācijas uzdevumu 3.4.3.1., nosakot robežu ārpus RVC AZ.

Atsevišķiem ārtelpas elementiem tika izveidoti inventarizācijas paraugi.

Tika izveidota datubāzes sistēma, kura ļauj turpmāk viegli identificēt teritorijas pēc to atbilstības noteiktai ārtelpu elementu grupai (skatīt 4. attēlu).

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	
Kategorija	Apakškategorija	Elementa numurs	Elementa marķējums	Elementa nosaukums	Apkaime	Nozīme pilsētā	ekoloģiskā vērtība	ekoloģiskā funkcija (EF)	atbilstība EF	Dendroloģiskā vērtība	apsaimniekošanas mērķis	aizsardzības statuss	īpašuma piederība	Statuss RIA	
1															
2		PL	1	1Pl Mūkupurva pļavas	Mūkupurvs	pilsētas	precizēt	precizēt	precizēt	augsta		precizēt	precizēt	precizēt	
3			2	2Pl Spilves pļavas	Spilve	pilsētaainava	precizēt	precizēt	precizēt	augsta		precizēt	dājēji pilsētas	precizēt	
4			3	3Pl Kleistu pļavas	Kleisti	pilsētaainava	precizēt	precizēt	precizēt	augsta		precizēt	dājēji pilsētas	apbūves te	
5			4	4Pl Apmežojusies pļava Zolitūdē	Zolitūde	pilsētas	precizēt	precizēt	precizēt	augsta		precizēt	dājēji pilsētas	apbūves te	
6			5	5Pl Privāto apbūvi Trīsciemā Langas upes piegulošās pļavas ar	Trīsciems	apkaimes	precizēt	precizēt	precizēt	augsta		precizēt	precizēt	apbūves te	
7			6	6Pl Aizaugušās pļavas Kundziņsalā	Kundziņsala	apkaimes	precizēt	precizēt	precizēt	augsta		precizēt	precizēt	precizēt	
8			7	7Pl Aizaugušās pļavas Sužos	Suži	apkaimes	precizēt	precizēt	precizēt	augsta		precizēt	precizēt	precizēt	
9			8	8Pl Aizaugusi pļava pie Juglas kanāla	Jugla	pilsētas	precizēt	precizēt	precizēt	augsta		precizēt	precizēt	precizēt	
10			9	9Pl Aizaugusi pļava pie Juglas ezera	Jugla	apkaimes	precizēt	precizēt	precizēt	augsta		precizēt	precizēt	apbūves te	
11			10	10Pl Pļava Kīsezers D krastā	Jugla	pilsētas	precizēt	precizēt	precizēt	augsta		precizēt	dājēji pilsētas	zaļais korido	
12			11	11Pl Dreilīnu pļavas	Dreilīni	apkaimes	precizēt	precizēt	precizēt	augsta		precizēt	precizēt	precizēt	
13			12	12Pl Pļavas ostas teritorijā	Kundziņsala	pilsētas	precizēt	precizēt	precizēt	augsta		precizēt	precizēt	precizēt	
14			13	13Pl Karjers un pļavas	Voleri	apkaimes	precizēt	precizēt	precizēt	augsta		precizēt	precizēt	precizēt	
15			14	14Pl Pļavas LPG teritorijā	Voleri	apkaimes	precizēt	precizēt	precizēt	augsta		precizēt	precizēt	precizēt	
16			15	15Pl Aizaugusi pļava Sarkandaugavā	Sarkandaugava	apkaimes	precizēt	precizēt	precizēt	augsta		precizēt	precizēt	precizēt	
17			16	16Pl Mežaparka pļavas	Mežaparks	pilsētas	precizēt	precizēt	precizēt	augsta		precizēt	precizēt	apbūves te	
18															
19															
20															
21															

4. attēls. Ārtelpu elementu datubāzes sistēmas parauga fragments.

1.4. Ārtelpu plānošanas nosacījumi un rādītāji

Metodes tika izstrādātas sekojošiem aspektiem:

- kvantitatīviem rādītājiem (piemēram, ārtelpu īpatsvars uz 1000 iedzīvotājiem u.c.);
- kvalitatīviem nosacījumiem (piemēram, vides kvalitātei, bioloģiskajai daudzveidībai u.c.);
- daudzfunkcionālas izmantošanas nosacījumiem (piemēram, prasības labiekārtojuma līmenim, programmas daudzveidībai u.c.);
- sasniedzamības, piekļuves un drošības nosacījumiem (piemēram, minimālajam attālumam no dzīvojamām zonām, savienojamībai ar citām teritorijām, sabiedriskā transporta nodrošināšanai u.c.);

- vides pieejamības nosacījumiem (piemēram, ietves platumam, segumam, horizontālo un vertikālo elementu marķējumam);
- sabiedrības iesaistes nosacījumiem.

Kvantitatīvie rādītāji

Sadaļa izstrādāta uz Latvijas un atsevišķu pielīdzināmo Eiropas valstu plānošanas praksē pielietoto nosacījumu un rādītāju (turpmāk N&R) apkopojuma un tā analīzes bāzes, īpaši akcentējot vietējo (pašvaldības) līmeni atbilstoši pētījumā pieņemtajai ārtelpu un to elementu klasifikācijai.

Tāpat šis uzdevums tika veikts saskaņā ar punktu 3.4.1. un 3.3. pētījuma rezultātiem (ārtelpas struktūru sistēmu, to stratēģisko nozīmību pilsētvidē, datu korelācijas nepieciešamību, piemēram, iedzīvotāju skaits pret ārtelpas daudzumu apkaimē u.c.). Rādītāju izstrādē tika ņemta vērā RIAS izteiktā vīzija par publisko ārtelpu un zaļām struktūrām.

Tabulās apkopoti dati ir piemērs darbam ar rādītājiem un nosacījumiem, taču to detalizēts izklāsts metodoloģiski tiks precizēts tikai pēc p. 3.3. un 3.4 konceptuālās daļas izpildes.

Analīzi paredzēts veikt izmantojot ekspertu metodi.

N&R apkopojuma tabulas forma

Piemērā doti Latvijā un Vācijā noteiktie apbūves blīvuma rādītāji, kas reducēti salīdzināšanas vajadzībām. Tiks pārdomāta blīvuma un brīvās teritorijas rādītāju sistēma, kas tiek izmantota Rīgā, kā arī tiks sniegti priekšlikumi to mērķtiecīgai un efektīvai pielietošanai.

Valsts	Plānošanas līmenis	Nosacījumi		Rādītāji		Status*
		Apstādījumu struktūra	Publiskā ārtelpa	Apstādījumu struktūra	Publiskā ārtelpa	
Latvija (Rīga)	Pašvaldības	A= apb.lauk/ Z x 100; Z>400 m ² vai 300 m ² rindu vai diviņu māju apbūvē		Savrupmāju apbūves teritorijā (1-3 stāvu) apbūves blīvums (A) <30%		Ārējais normat. akts (RTIAN 38., 39., 434.)
Vācija	Pašvaldības	Apbūves blīvums (pamatu laukuma skaitlis)		Dzīvojamās un jauktas apbūves zonās <40% (neatkarīgi no stāvu skaita)		Noteikumi
Vācija	Pašvaldības	Apbūves blīvums (pamatu laukuma skaitlis)		Ražošanas un industriālās apbūves zonās <80%		Noteikumi

6. tabula. N&R apkopojuma tabulas forma ar piemēriem.

* Ar „statusu” jāsaprot N&R juridiskais spēks (likums, noteikumi, vadlīnijas, obligātums) *kvantitatīvie rādītāji* (piemēram: ārtelpu īpatsvars uz 1000 iedzīvotājiem u.c.);

Rādītājs	Mērķi			Rekomendācijas		
	Ekonomiskā efektivitāte	Sociālais pieprasījums	Telpas kvalitāte	Akceptēt	Pieņemt ar korekcijām	Noraidīt

7. tabula. Rādītāju analīzes tabula.

Kvalitatīvie nosacījumi

„Green Keys”² vadlīnijās definēti sekojošie kvalitatīvie nosacījumi:

- ārtelpas struktūras kvalitāte un piemērotība;
- publiskās ārtelpas dizaina un nodrošinājuma kvalitāte saistībā ar nozīmi pilsētā;
- ārtelpas labiekārtojuma kvalitāte un nodrošinājums;
- ar dabas aspektiem saistītie kvalitātes jautājumi.

Šajā sadaļā tiek atzīmēti vispārīgie vides kvalitātes aspekti, kuri nav atrunāti citās sadaļās un kuri varētu tikt iekļauti plānošanas procesā (piemēram, ārtelpas labiekārtojums nav plānošanas līmeņa jautājums, taču plānošanā lietojami pārvaldības instrumenti, piedāvāti priekšlikumu sadaļās, izmanto labiekārtojuma elementus, veidojot noteikto ārtelpu „izdzīvošanas komplektus”).

Zemāk nosauktie kvalitātes nosacījumi īpaši uzsver galvenos vides kvalitātes noteicošos dabas, telpiskos un sociālos faktorus: dabas struktūras, gaisa kvalitāte un trokšņu piesārņojums, lietusūdeņu apsaimniekošana, pilsēttelpas dinamika, ārtelpas apdzīvotā telpā un nepieciešamību tos iekļaut plānošanas procesā. Tie ir:

- dabas faktors;
- lietusūdens;
- gaisa kvalitāte un trokšņu piesārņojums;
- augsnes piesārņojums;
- pilsēttelpa;
- ģimenes dārzi;
- daudzdzīvokļu namu pagalmi.

Daudzfunkcionālie izmantošanas nosacījumi

Daudzfunkcionālās izmantošanas nosacījumi tika izstrādāti, attiecinot tos uz klasifikācijā definētiem ārtelpas elementiem. Katram elementam tika atzīmēts ieteicamais labiekārtojuma līmenis, sadalot to pa labiekārtojuma elementu grupām, tādējādi veidojot katram elementam priekšstatu par programmas daudzveidību.

² http://www.ioer.de/greenkeys/Greenkeys_Tools/files_manual/GreenKeys_manual_Chap_2_250808.pdf

Labiekārtojuma elementi tika sakārtoti pa grupām:

- Komunikācijas: elektrība, telefons, internets, apgaismojums;
- Gāze;
- Dzeramais ūdens;
- Centrālā apkure;
- Atkritumi, kanalizācija;
- Atkritumu tvertnes;
- Atkritumu konteineri;
- Publiskās tualetes, urināriji;
- Suņu pastaigu laukumi;
- Lietusūdeņu savākšanas konteineri u.c.

Sasniedzamības, piekļuves un drošības nosacījumi (piemēram, minimālais attālums no dzīvojamām zonām, savienojamība ar citām teritorijām, nodrošinājums ar sabiedrisko transportu u.c.).

Pilsētnieku atpūtas, rekreācijas un socializēšanas kvalitātes, kā arī veselīga dzīvesveida pamatnosacījums ir zaļo un apstādījumu telpas esamība un sniedzamība. Tāpēc sniedzamības, piekļuves un drošības nosacījumi izstrādāti „zaļām ārtelpām”, nedetalizējot tās klasifikācijā noteiktos elementus ar mērķi izveidot pārskatāmu un viegli lietojamu tabulu, izstrādājot teritorijas plānojumu.

Tabulā tika savietoti sociālo grupu pēc vecuma kritērija, sniedzamības, piekļuves un drošības vajadzības, tādas, kā:

- attālums no mājām;
- vajadzības pēc nozīmes pilsētā;
- savienojamība ar citām zaļām telpām;
- publiskā transporta tuvums.

Vides pieejamības nosacījumi

Nosacījumi izstrādāti, ņemot vērā pieejamības līmeni gājējiem un lietošanas komforta kritērijus:

- ietves;
- Gājēju pārejas;
- Gājēju pārejas maģistrālajās ielās un maģistrālēs.

Kvalitātes nosacījumi attiecās uz:

- Ieseguma kvalitāti;
- Vertikālo plānojumu;
- Marķējumiem;
- Marķējumiem pie skolām.

Sabiedrības iesaistes nosacījumus ārtelpu veidošanā

Sabiedrības iesaiste tika saistīta ar ārtelpas detalizācijas līmeņiem un ar to saistītiem konceptuāliem ārtelpas modeļiem : telpisko, politikas un pārvaldības. Sociālās mērķa grupas tika identificētas, balstoties uz piecu identitātes pīlāru principiem.

Starpkultūras un dažādības vadība izdala piecus galvenos dzīves pīlārus:

- Fizisko – dzimums, vecums, veselība, ādas krāsa, īpašas vajadzības (invaliditāte) u.t.t.;
- Darbs un brīvais laiks – laika un dzīves līdzsvars;
- Materiālā drošība – ienākumi, labklājība, atkarība no pabalstiem u.t.t.;
- Sociālais tīkls – visu trīs cilvēka atbalsta tīkla slāņu statuss: ģimene, draugi, attiecības ārējā sabiedrībā (darbs, sabiedriskie pakalpojumi u.c.).
- Vērtības – normas, intereses, kultūra, attiecības starp cilvēka paša normām, vides, sabiedrības normām un vērtībām u.c.

Ja vairāk nekā viens no pīlāriem ir būtiski traucēts, tad persona ir krīzes situācijā. Tāpēc videi, tai skaitā ārtelpai, ir jānodrošina vislabākais iespējamais atbalsts visiem pieciem pīlāriem, lai, pozitīvi stimulētu lietotāju piedāvājot viņai vai viņam visas iespējas izmantot ārtelpu un mudinot ikvienu būt daļai no tās. Tulkot to telpiski, ārtelpai ir jāatbalsta visi pieci pīlāri, cik vien tas fiziski ir iespējams. Tāpēc iedzīvotājam un ārtelpas lietotājam ir jābūt brīvai piekļuvei telpai (pašnoteikšanās, griba izmantot doto iespēju), kā arī ārtelpai ir jābūt aicinošai (ārtelpa, ko izmanto nevis pašnoteikšanās, gribas dēļ, bet ko diktē nepieciešamība, piemēram, sabiedriskā transporta teritorija, gājēja celiņi u.c.). Visiem pieciem pīlāriem ir jābūt ievērotiem un respektētiem ārtelpas dizainā.

Koncepcija piedāvā vieglu ārtelpas kvalitātes pirmo novērtējumu attiecībā uz tās sociālo pieejamību un izmantošanu. Pieci pīlāri pārstāv visas iespējamās un tālāk tekstā nosauktās un aprakstītās sociālā mērķa grupas. Piecu pīlāru sistēma piedāvā iespēju paredzēt kopējo veidolu, iekļaušanu kā telpisko vērtību, darba apjomu un dizainu līdzdalības procesu veidošanai. Tomēr vienmēr ir vajadzīga īpaša analīze, katrai ārtelpai ir īpašs specifisks pieejamības un lietotāju portrets un raksturs.

Sabiedrības, kā tādas, arī ar visām tās konkrētajām sociālajām grupām, iesaistīšanas nosacījumi, ir atkarīgi no vispārējo cilvēku vajadzību pamata izpratnes un pieņemšanas.

1.5. Ārtelpu funkcionālā zonējuma un teritorijas izmantošanas apbūves noteikumu izstrādes kritēriji un shēmas

letvara izvērtējuma metodes izstrādātas:

- Grafiskam funkcionālā zonējuma priekšlikumam. Katras zonas, apakšzonas un nozīmīgāko ārtelpu elementu īpašām prasībām vides un apbūves veidošanai, kas kalpotu par pamatu TIAN;
- Konceptuāliem priekšlikumiem, kuros ievērotas privātīpašnieku intereses privātīpašumā esošā zemesgabala iekļaušanai ārtelpu sistēmā. Galvenajiem jautājumiem turpmāk nepieciešamajiem pētījumiem;
- Nozīmīgāko ielu ārtelpu elementiem, ielu (kokaugu) apstādījumu un labiekārtojuma principiālai shēmai, kurā norādīti ietvju, apstādījumu un labiekārtojuma joslu platumi un novietojumi. Priekšlikumiem inženierkomunikāciju pakārtošanas principiēm;
- Priekšlikumiem par teritorijām ar augstu gruntsūdens līmeni, ilgtspējīgas lietusūdeņu apsaimniekošanas integrēšanas risinājumiem;
- Ārtelpu nepārtrauktības nodrošināšanai;
- Specifiskām prasībām – paaugstināta gaisa, ūdens un grunts piesārņojuma, trokšņa līmeņa un eroziju riska samazināšanai (aizsargstādījumiem, vējlauzējstādījumiem, norobežojošiem stādījumiem, dzīvžogiem, trokšņu sienām, nostiprinošiem stādījumiem nogāzēs u.c.);
- Citu plānošanas dokumentu izstrādes principiēm un priekšlikumiem ar sniegtiem papildinājumiem un izmaiņām detalizētākai perspektīvajai izmantošanai;
- Rīgas administratīvajā teritorijā esošā Dabas parka „Piejūra” un dabas liegumu „Jaunciems”, „Krēmeri” un „Vecdaugava” dabas aizsardzības plānu funkcionālajiem zonējumiem;
- SIA „Rīgas meži” valdījumā esošām teritorijām;
- Priekšlikumiem par RTP 2006.–2018. gadam ietvertu pēctecības principa ievērošanai;
- Nosacījumiem, pēc tiem noteikto prioritāšu attīstāmajām Ārtelpu teritorijām;
- Grafiskam funkcionālā zonējuma priekšlikumam.

Papildus punktā 3.4.3. noteiktajai inventarizācijai, koncepcijas līmenī noteikta publisko ārtelpu struktūra - hierarhija, kas sasaucas un papildina pilsētas auduma struktūru (t.i., pilsētas vai apkaimes centrs, **lokālais centrs**, vietējs **publiskas vai semi-publiskas ārtelpas** elements u.t.t.).

Atkarībā no ārtelpu elementu:

- funkcionālās piederības (elementu tipoloģija);
- kvantitatīvās ietilpības (t.i., cik cilvēku vienlaikus/ maksimāli apkalpo vai līdzīgi kritēriji);
- kvalitatīvās nozīmības (atrašanās „augstums” pilsētas ārtelpu hierarhijas struktūrā).

Tiek izveidotas **tipoloģiskas shēmas**, nosakot:

- minimāli nepieciešamās telpas dimensijas, kas tiks noteiktas pēc morfoloģisko grupu izveides un precizēšanas;
- galvenās telpiskā izvietojuma shēmas (attiecībā pret citiem struktūras elementiem);
- prasības minimāli nepieciešamo funkciju „komplektam” un atbilstoši labiekārtojuma elementu nomenklatūrai.

Atbilstoši šīm tipoloģiskajām shēmām, izstrādājamas prasības un noteikumi TIAN sastāvā.

Funkcionālā zonējuma grafiskā daļa (karte) sagatavota izmantojot ESRI ArcGIS saimes programmatūru nodrošinājumu, mēroga noteiktība 1:10 000.

Konceptuālie priekšlikumi, privātipašnieku interešu, privātipašnieku īpašumā esošos zemesgabalus iekļaušanai vienotā ārtelpu sistēmā.

Atkarībā no konkrētās ārtelpas izvietojuma, funkcionālās kategorijas un īpašumpiederības, balstoties uz punktā 3.6.1.norādītās tipoloģijas un atbilstošām „paraugshēmām”, izstrādātas vadlīnijas noteikumiem un prasībām, kas, attiecībā uz publisko ārtelpu, ir saistoši visiem zemju īpašniekiem (tiklab privātiem, valsts, pašvaldības).

Privātiem īpašniekiem tiek noteiktas minimālās un maksimālas prasības:

- projektu līmenī;
- esošo īpašumu līmenī.

Nosacījumi valsts un pašvaldībām attiecās uz viedas pārvaldības prakses īstenošanu.

Nosacījumi kopīpašumā esošiem zemesgabalu īpašniekiem tika saistīti ar koppārvaldes īstenošanas principiem un nosacījumiem publiski pieejamu pagalmu (priekšdārziņi, publiski pieejami sānu un aizmugures pagalmi, kvartālu iekšpagalmi):

- norobežošanai (t.i., atvērti, nožogoti, žogu veids, augstums utt.);
- iekārtojumam;
- uzturēšanai;
- atļautajai izmantošanai.

Zonas nozīmīgāko ielu ārtelpu elementiem, izstrādājot ielu (kokaugu) apstādījumu un labiekārtojuma principiālo shēmu, norādot ielu šķērsprofilā (sarkano līniju teritorijā un ārpus tām) ietvju, apstādījumu un labiekārtojuma joslas platumu un novietojumu. Priekšlikumi inženierkomunikāciju pārkārtošanas principiem.

Sākotnēji izstrādātā metodoloģija tika papildināta, iekļaujot nosacījumus (papildus ielu labiekārtojuma shēmai) arī ielu kategorizācijas principiem.

Ielas šķērsprofili noteikti atkarībā no ielas:

- nozīmības pilsētas struktūrā;
- funkcionālās piederības (t.i., tranzīta iela, bulvāris, transporta/ gājēju, dzīvojamā u.tml.);
- tehniskajiem parametriem (platums SL, būvlaides, inž. komunikāciju esamība, parametri, izvietojums ielas šķērsprofilā);
- apbūves rakstura un tipoloģijas;

Izveidotas tipoloģiskas shēmas – ieteicamie paraugšķērsprofili, nosakot minimāli nepieciešamās dimensijas:

- brauktuvei (ieskaitot vispārējas lietošanas un speciālās (t.i., sabiedriskajam) transporta joslas, velosliņus, stāvjoslus izvietojumu);
- ietvēm;
- apstādījumu joslām;
- inženierkomunikāciju izvietojuma/ pārkārtojuma principiem (ielas labiekārtojuma un apstādījumu izvietojuma un izveides principiem);
- minimāli nepieciešamo funkciju „komplektu” (attiecinātu uz gājējiem, ne-braucējiem! - t.i. pārvietošanās, pastaiga, sabiedriskā transporta pietura, atpūta, komunikācija, āra kafejnīca, reklāma, Wi-Fi hotspots u.t.t.) un atbilstošu labiekārtojuma elementu nomenklatūrai.

1.6. Ārtelpu vides veidošanas vadlīnijas, apsaimniekošana, rekonstrukcija, attīstības kārtība un kompetences sadale

Tika pielietotas sekojošās metodes:

- Priekšlikumi teritorijām ar augstu gruntsūdens līmeni, to integrēšana ilgtspējīgas lietusūdeņu apsaimniekošanas risinājumos;
- Visaptverošas ar nokrišņu ūdeņiem saistītas fiziskās telpas un tās problēmu analīzes veikšana;
- Ārtelpas nepārtrauktības nodrošināšanas noteikšana.

Balstoties uz Ārtelpas koncepcijā izstrādātās „zaļo ielu” sistēmas, kā arī tālāk attīstot Rīgas attīstības stratēģijas nostādnes par ielu lietotāju prioritātēm: gājējs – velobraucējs – sabiedriskais transports – kravas transports, tika piedāvāts jauns ielu telpu iedalījums, atkarībā no to kopējās telpas funkcionālās izmantošanas daudzveidības un līdzsvara starp “ātro” un “lēno” satiksmi.

Ielas ar izteiktu vienvērtīgās izmantošanas raksturu

Ielas, kuras pilsētas plānā atbilst C un D kategorijām tiek piedāvāts iekļaut vienā publisko ārtelpu grupā (A2). Šīs grupas ielu telpu attīstībai jābūt vērstai uz **harmonijas un līdzsvara** dažādo **funkciju starpā** sasniegšanu. Tas pirmkārt nozīmē līdzsvarotu pieeju “ātrās” un “lēnās” satiksmes vajadzību nodrošināšanā:

3.6.6. Uzdevums: Noteikt specifiskās prasības paaugstināta gaisa, ūdens un grunts piesārņojuma, trokšņa līmeņa un eroziju riska samazināšanai (aizsargstādījumi, vējlauzējstādījumi, norobežojošie stādījumi, dzīvžogi, trokšņu sienas, nostiprinošie stādījumi nogāzēs u.c.).

Plānošanas dokumentu izstrādes principu izvērtējums.

a) *Dabas parki „Piejūra” un dabas liegumu „Jaunciems”, „Krēmeri” un „Vecdaugava” dabas aizsardzības plānu funkcionālajiem zonējumiem;*

Pētījuma tika veikts Dabas parka „Piejūra” un dabas liegumu „Jaunciems”, „Krēmeri” un „Vecdaugava” dabas aizsardzības plānu un funkcionālā zonējuma, kā arī individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu salīdzinājums un izvērtējums, pamatojoties uz likumdošanas aktiem (Bioloģiskās daudzveidības nacionālā programma, 2001, „Sugu un biotopu aizsardzības likums”, 2000 un likums “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām”, 1993, u.t.t.).

Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju ekoloģiskās nozīmes, izmantošanas un apsaimniekošanas nozīmīguma izvērtējums un integrēšana vienotā tīklojumā.

b) *SIA „Rīgas meži” valdījumā esošām teritorijām.*

Meža teritoriju izvērtējums, izmantojot ainavu ekoloģiskās plānošanas pieeju (tādējādi nodrošinot meža rekreatīvās funkcijas, palielinot meža ekosistēmas bioloģisko daudzveidību un novērtējot apkārtējās ainavas ietekmes).

Pieeja ietvers:

- vēsturiskās situācijas kontekstu, kuras ietekmē izveidojusies meža ainava;
- esošās ekosistēmas stāvokļa un ekoloģisko funkciju definēšanu (biotopu daudzveidību, meža struktūru, vecumu un novietojums plašākā ainavas mērogā);

- dabisko un cilvēka radīto traucējumu, kā arī to tendenču identificēšana, kas ietekmē meža ekosistēmu;
- trūkstošo vai nenovērtēto bioloģiskās daudzveidības un citu ekoloģisko funkciju komponentu identificēšanu.

Balstoties uz iepriekš minētajiem kritērijiem, kopējās koncepcijas, hierarhijas struktūrā un ieteikumu/ paraugshēmu sistēmas, sagatavojami metodiski ieteikumi citu plānojuma/ apsaimniekojuma dokumentu izstrādē un/ vai nepieciešamās prasības esošo dokumentu grozījumiem.

Priekšlikumi RTP 2006.–2018. gadam ietvertu prasību pēctecības principa ievērošanai.

Uzdevumu var veikt izvērtējot jaunā plānojuma atšķirīgo (jauno) risinājumu pamatojumu saistībā ar tiesiskās pašāvības principu un tā iespējamās ierobežošanas nepieciešamību, neizslēdzot pēdējo. Tas ir plānojuma īstenošanas instrumentu jautājums. Svarīga loma te būs arī informēšanas jautājumam.

Nosacījumi prioritāri attīstāmajām ārtelpu teritorijām.

Ārtelpu teritorijas un to attīstības prioritāti nenosaka tikai kādi nosacījumi, bet gan intereses, kuru īstenošanai ir jārada priekšnoteikumi. Bet varbūt runāt vajadzētu par kritērijiem?

Atkarībā no izstrādātās koncepcijas, publisko ārtelpu struktūras, hierarhiskās nozīmības, izmantojuma intensitātes (u.c. faktoriem), nosakāmas ārtelpas vietas/ zonas/ sistēmas, kuru attīstībai nepieciešama prioritāra uzmanība politiskās gribas, saimnieciskās rīcības (finansējuma un/vai organizatoriskas) vai metodiska atbalsta/ juridiska regulējuma formā.

Izstrādājams modelis, kas ietver 3 dimensijas: zaļā ārtelpa – zaļā pārvaldība – zaļais sociālais tīklojums (ar iedzīvotāju iesaisti stratēģiski noteiktās reģenerācijas teritorijās).

Priekšlikumi tālākiem pētījumiem un plānošanas dokumentiem

NB! Priekšlikumi tiek veidoti katra uzdevuma izpildes procesā, analizējot un verificējot pret pētījuma rezultātiem un Pasūtītāja komentāriem. Tie tiek apkopoti pētījuma beigās un prezentēti plašākai profesionālai auditorijai.

2. letvara izvērtējums

2.1. Eiropas, nacionālā un pašvaldības līmeņa normatīvie akti, kas regulē ārtelpu saglabāšanu, apsaimniekošanu un attīstību

Politikas plānošanas dokumentu un Normatīvo aktu izvērtējuma kopsavilkums ³

Pētījumā apskatīti starptautiski pieņemti dokumenti, izvērtēti Eiropas Savienības, Latvijas Republikas, Baltijas Jūras reģiona, Rīgas plānošanas reģiona un Rīgas pilsētas līmeņa politikas plānošanas dokumenti un normatīvie akti.

Līmenis / Statuss	Starptautiski/ ES/ BJR	Nacionāli (LR)	Rīgas plānošanas reģions (LPR)	Rīgas pilsēta (RP)
Rekomendējošs	Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) AGENDA 21 (1992)	Agenda Baltic 21 (Lokal Agenda 21) Par ilgtspējību Baltijas jūras reģionā (1998) Rīgas Reģiona Agenda 21		
Saistošs	Riodežaneiro konvencija, 1992	Likums: <i>Par 1992. gada 5. jūnija Riodežaneiro Konvenciju par bioloģisko daudzveidību</i> Latvijas Bioloģiskās daudzveidības nacionālā programma		
Rekomendējošs	Olborgas harta, 1994			Rīgas Vides programma 2011-2017
Rekomendējošs	NATURA 2000 – EP direktīvu ieviešanai	Latvijas Natura 2000 teritorijas ir uzskaitītas likuma “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” pielikumā, politikas plānošanas dokumentos u.tml.		
Saistošs	Dabisko dzīvotņu direktīva, 1992	LR Saeimas likumi un lēmumi, MK noteikumi un lēmumi		Stratēģija, Programma, TmP, Konceptijas, Saistošie noteikumi, RTIAN, RVC TIAN u.c.
Rekomendējošs, Saistošs	ETAP: Ceļā uz līdzsvarotu un ilgtspējīgu ES teritorijas attīstību, Potsdama, 1999 Leipcigas harta, 2007 Eiropa 2020 Eiropas Reģionālās un telpiskās (teritorijas) plānošanas harta (2013)	LIAS 2030 NAP 2020	Eiropas Savienības stratēģija Baltijas jūras reģionam (2009) Rīgas plānošanas reģiona ilgtspējīgas attīstības stratēģija 2014-2030 Rīgas plānošanas reģiona attīstības programma 2014-2020	Rīgas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam Rīgas attīstības programma 2014-2020

³ Starptautisku dokumentu, Eiropas Savienības, Latvijas Republikas, Baltijas Jūras reģiona, Rīgas plānošanas reģiona līmeņa normatīvo aktu un politikas plānošanas dokumentu analīzi skatīt I Sējuma, 1.pielikumā.

Saistošs (konvencija) Rekomendējošs (pamatnostādnes)	Eiropas Ainavu konvencija Florence, 2000	Ainavu politikas pamatnostādnes 2013-2019 Vides politikas pamatnostādnes 2014-2020 Piekrastes telpiskās attīstības pamatnostādnes 2011-2017	Vides pārskats (Agenda 21) 2006-2018
			Rīgas Vides programma 2011-2017
			Rīgas pilsētas degradēto objektu un teritoriju revitalizācijas programma
			SIA 'Rīgas Meži' Meža apsaimniekošanas plāns, 2013
<i>Dabas Parks 'Piejūra', Dabas aizsardzības plāns 2004; Dabas lieguma 'Jaunciems' plāns 2004-2013; Dabas lieguma 'Krēmeri' plāns 2007-2016; Dabas lieguma 'Vecdaugava' plāns 2003-2013.</i>			

8. tabula. Politikas plānošanas dokumentu un normatīvo aktu korelācijas shēma pēc hierarhijas.

Starptautiski, Eiropas Savienības (ES), Baltijas Jūras Reģiona (BJR) un Rīgas plānošanas reģiona politikas plānošanas dokumenti

No starptautiski pieņemtiem dokumentiem pētījumā izvērtēti galvenokārt ar vides politiku saistīti starptautiski, plaši atzīti, pamatā arī Latvijas Republikā ratificēti, vai Rīgas pašvaldībā parakstīti dokumenti. Kā nozīmīgi atzīmējami virkne starptautisku dokumentu, kas galvenokārt orientēti uz starptautiski vienotu vides jautājumu pārvaldību, ilgtspējīgu teritoriju attīstību. Sākot ar Rīcības plānu Agenda 21 un tam atvasināto starptautisko un reģionālo dokumentu kopumu – Riodežaneiro konvenciju (1992), Olborgas hartu (1994), Natura 2000 partnerību, turpinot ar Eiropas Savienības – Dabisko dzīvotņu direktīvu (1992), Eiropas Telpiskās Attīstības Perspektīvu (ETAP): Ceļā uz ilgtspējīgu ES teritorijas attīstību (1999), Eiropa 2020: Stratēģija gudrai, ilgtspējīgai un iekļaujošai izaugsmei (2010), Leipcigas hartu (2007), Eiropas reģionālās un telpiskās (teritorijas) plānošanas hartu (2013), kā arī Eiropas Ainavu konvenciju (2000).

Nacionālā līmenī izvērtēti tādi politikas plānošanas dokumenti, kā Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2013. gadam - „Latvija 2030” (LIAS 2030); Nacionālais attīstības plāns 2014.-2020. gadam (NAP 2020); Ainavu politikas pamatnostādnes 2013-2019; Vides politikas pamatnostādnes 2014-2020; Piekrastes telpiskās attīstības pamatnostādnes 2011-2017.

Baltijas Jūras un Rīgas plānošanas reģiona līmenī izvērtēti – Agenda Baltic 21 (Local Agenda 21) – par ilgtspējību Baltijas Jūras reģionā (1998), Eiropas Savienības stratēģija Baltijas jūras reģionam (2009), Rīgas plānošanas reģiona ilgtspējīgas attīstības stratēģija 2014-2030.

Plašāk katrs iepriekš minētais dokuments izvērtēts I Sējuma 1. pielikumā, atzīmējot dokumentu rekomendējošo vai saistošo statusu, izceļot dokumentu pieņemšanas mērķus vai tajos izvirzītos mērķus, kā arī nozīmīgākos dokumentu satura punktus, kas tieši attiecināmi uz publisko ārtelpu vai netieši uz citiem ar publisko ārtelpu saistītiem tematiem.

Latvijas Republikas nacionāla līmeņa normatīvie akti – Likumi un Ministru kabineta noteikumi un politikas plānošanas dokumenti

Latvijas Republikā nacionālā līmenī nav kopēju uz ārtelpu attiecināmu normatīvo aktu un politikas plānošanas dokumentu, bet regulējums ir noteikts atsevišķos tematiskos likumos, MK noteikumos un attiecināti uz publisko ārtelpu veidojošajām teritorijām un telpām, kā arī to izmantošanu. Tādēļ pētījuma izstrādes gaitā apzināti un izvērtēti Latvijas Republikas nacionālā līmenī ar ārtelpu saglabāšanu, apsaimniekošanu un attīstību saistīti, tādējādi uz to attiecināti reglamentējošie normatīvie akti, kādus samērā plaši, gan tieši, gan netieši ietver Teritorijas plānošanas un būvniecības nozares tiesiskais regulējums, Vides un dabas aizsardzības, Kultūras pieminekļu aizsardzības, kā arī Meža nozares tiesiskais regulējums. Pētījuma ietvaros veiktais nacionāla līmeņa normatīvo aktu izvērtējums apliecina, ka nacionāla līmeņa regulējums nosaka valsts, reģiona un vietējās pašvaldības kompetences attiecībā uz teritoriju plānošanu, būvniecību, izmantošanu un apsaimniekošanu, kas savā veidā arī visai precīzi norāda uz to, ka konkrēts un komplekss regulējums, kas nosaka publisko ārtelpu saglabāšanu, apsaimniekošanu un attīstību, ir izstrādājams un īstenojams vietējā līmenī, tātad ir pašvaldības kompetencēs ietilpstošs.

Pētījuma ietvaros (1. pielikums) analizēti sekojoši normatīvie akti un politikas plānošanas dokumenti:

LR Saeimas likumi

Likums “Par kultūras pieminekļu aizsardzību” (1992); Likums “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” (1993); Likums “Par pašvaldībām” (1994); “Būvniecības likums” (2014); “Aizsargjoslu likums” (1997); “Sugu un biotopu aizsardzības likums” (2000); “Meža likums” (2000); Likums “Par piesārņojumu” (2001); “Rīgas vēsturiskā centra saglabāšanas un aizsardzības likums” (2003); “Vides aizsardzības likums” (2006); “Attīstības plānošanas sistēmas likums” (2008); “Teritorijas attīstības plānošanas likums” (2011); “Sabiedrības vajadzībām nepieciešamā nekustamā īpašuma atsavināšanas likums” (2011).

MK noteikumi:

Nr. 500 “Vispārīgie būvnoteikumi” (2014); Nr. 240 “Vispārīgie teritorijas plānošanas, izmantošanas un apbūves noteikumi” (2013); Nr. 711 “Noteikumi par pašvaldību teritorijas attīstības plānošanas dokumentiem” (2012); Nr. 212 “Noteikumi par dabas liegumiem” (1999); Nr. 421 “Noteikumi par īpaši aizsargājamo biotopu veidu sarakstu” (2000); Nr. 396 “Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu” (2000); Nr. 63 “Meža aizsargjoslu ap pilsētām noteikšanas metodika” (2003); Nr. 127 “Rīgas vēsturiskā centra saglabāšanas un aizsardzības noteikumi” (2004); Nr. 204 “Dabas parka “Piejūra” individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi” (2006); Nr. 213 “Noteikumi par kritērijiem, kurus izmanto, novērtējot īpaši aizsargājamam sugām vai īpaši aizsargājamiem

biotopiem nodarītā kaitējuma ietekmes būtiskumu” (2007); Nr. 281 “Noteikumi par preventīvajiem un sanācijas pasākumiem un kartību, kādā novērtējams kaitējums videi un aprēķināmas preventīvo, neatliekamo un sanācijas pasākumu izmaksas” (2007); Nr. 970 “Sabiedrības līdzdalības kārtība attīstības plānošanas procesā” (2009); Nr. 264 “Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi” (2010); Nr. 125 “Dabas lieguma “Jaunciems” individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi” (2012); Nr. 936 “Dabas aizsardzības noteikumi meža apsaimniekošanā” (2013); Nr. 940 “Noteikumi par mikroliegumu izveidošanas un apsaimniekošanas kārtību, to aizsardzību, kā arī mikroliegumu un to buferzonu noteikšanu” (2013).

Rekomendācijas normatīvās bāzes pilnveidošanai nacionālā līmenī, un ar to saistītās vietēja līmeņa normatīvās bāzes pilnveidošanai, pamatojoties uz nosacījumu ietvara analīzi – nacionālā līmenī pieņemto starptautisko dokumentu un izdoto tiesību aktu analīzi:

- 1) Nacionāla līmeņa normatīvos (LR likumos, MK noteikumos) publiskās ārtelpas termina skaidrojums ietverts tikai vienā likumā “Rīgas vēsturiskā centra saglabāšanas un aizsardzības likumā” (**publiskā ārtelpa**: ielas, bulvāri, laukumi, parki, skvēri, krastmalas, kvartālu telpa, pagalmi, kas bez ierobežojumiem pieejami sabiedrībai neatkarīgi no tā, kā īpašumā tie atrodas), un vienos MK noteikumos Nr. 240 “Vispārīgie teritorijas plānošanas, izmantošanas un apbūves noteikumi” (**publiskā ārtelpa**: sabiedrībai pieejamas teritorijas un telpa, ko veido ielas, bulvāri, laukumi, parki, dārzi, skvēri, pagalmi, krastmalas, pasāžas, promenādes un citas vietas, kas nodotas publiskai lietošanai neatkarīgi no to īpašuma piederības). Identiska definīcija, kāda noteikta MK noteikumu Nr. 240 publiskās ārtelpas termina skaidrojumam, izmantota arī Ainavu politikas pamatnostādņēs 2013.-2019. gadam. Abi minētie skaidrojuma varianti ir gandrīz identiski, bet nepilnīgi – nepieciešama vienota termina skaidrojuma noteikšana, pirmkārt, jau tādā, turklāt jaunā (2014. gada) nozīmīgā normatīvā, kā «Būvniecības likums»;
- 2) Iepriekš minētie, termina publiskā ārtelpa skaidrojumi neietver tādu neapbūvēto teritoriju (potenciālo publisko ārtelpu) funkciju, kā pagaidu izmantošana, jo sevišķi situācijās, kad īpašumtiesību sakārtošana būtiski paldzina būvniecības procesu apbūvei paredzētās teritorijās, piemēram, tādā centrālā Rīgas pilsētas teritorijā kā kādreizējās Latvijas Pasta ēkas būvbedre, un neskaitāmās citās situācijās. Šis faktors atstāj būtisku ietekmi arī uz vietējo pašvaldību līmeni, neapsverot un citkārt pat izslēdzot alternatīvus pagaidu risinājumus komplicētās situācijās. Būtiski visu līmeņu, sevišķi jau Rīgas pašvaldības līmenī pievērst šim aspektam atbilstošu uzmanību, pilnveidojot saistošos noteikumus.

- 3) Kā pamatojumu tam, ka publiskā ārtelpa kā termins netiek izmantota vairumā nozaru (sektoru) normatīvajos aktos un politikas plānošanas dokumentos, var skaidrot ar to, ka atšķirībā no teritorijas attīstības plānošanas dokumentiem, citu nozaru dokumentos tiek konsekventi izmantoti citi termini, kas attiecināti uz tematu publiskā ārtelpa un ar to saistītiem jautājumiem. Šajos dokumentos, aizstājot terminu, publiskā ārtelpa izmantoti tādi kā kvalitatīva pilsētvide, dzīves vide, kultūras apmaiņas un tikšanās telpa un citi. Katrā ziņā, tikai pašsaprotami ir izmantot vienotu terminoloģiju, ja tiek aplūkoti vieni un tie paši temati, lai arī likuma pamatobjekts ir cits.
- 4) MK noteikumi Nr. 240 «Vispārīgie teritorijas plānošanas, izmantošanas un apbūves noteikumi» ietverti konkrēti nosacījumi publiskās ārtelpas plānošanai, tomēr minētie trīs punkti vairāk attiecināmi kā aspekti, kas ņemami vērā teritoriju labiekārtojuma projektos, līdz ar to nacionālā līmenī nenosakot publiskās ārtelpas plānošanu. Šiem noteikumiem būtu jāietver vienots publiskās ārtelpas termina skaidrojums, publiskās ārtelpas plānošanas mērķi, uzdevumi, plānošanas principi, sabiedrības līdzdalības veidi, iespējas un atbildīgo institūciju uzskaitījums. Savukārt vietējā līmenī – pašvaldībā uz šo nosacījumu bāzes izstrādājamas programmas, projekti publiskās ārtelpas attīstībai un nosacījumi šādu teritoriju apsaimniekošanai.
- 5) Nacionāla līmeņa normatīvos (LR likumos, MK noteikumos) nepilnīgi izteikta tādu nozīmīgu publisko ārtelpu un telpu, kā īpaši aizsargājamo teritoriju un kultūrvēsturiski nozīmīgo teritoriju vērtības un funkcijas, kā arī izmantošanas iespējas. Šeit galvenokārt uzmanība vērsta uz aprobežojumu noteikšanu (aizliegumiem), mērķiem tās saglabāt, nosakot kārtību, kas minimālā veidā nodrošina sabiedrības līdzdalību, atbildības sajūtas veicināšanu u.tml. Pašreizējā šo teritoriju kvalitāte (attīstība), jo sevišķi kultūrvēsturisko teritoriju, liecina par nepieciešamību līdzšinējās pieejas maiņai, kas nozīmē arī pašreizējo nosacījumu atjaunināšanu, atbilstoši vispārējām tendencēm, kā arī papildināšanu, ar mērķi valsts un pašvaldību funkciju izpildē dalījumu ar sabiedrību (fiziskām un juridiskām personām, personu grupām).
- 6) MK noteikumu Nr. 63 “Meža aizsargjoslu ap pilsētām noteikšanas metodika” kopējā aizsargjoslas platuma noteikšanas kritēriji noteikti pamatojoties tikai uz ekoloģiskiem aspektiem, nekādā mērā nerēķinoties ar šo – meža aizsargjoslu ap pilsētām estētisko, kā arī funkcionālo kvalitāti. Tādēļ ieteikums, šajos noteikumos ietvert visus aspektus (kā ekoloģiskos, tā estētiskos un funkcionālos) nosakot kritērijus, pēc kuriem aizsargjosla nosakāma. Par piemēru var minēt, salīdzinoši precīzāk izstrādāto metodiku kultūras pieminekļu individuālo aizsargjoslu (aizsardzības zonu) noteikšanai (MK noteikumi Nr. 392 “Kultūras pieminekļu aizsargjoslas (aizsardzības zonas) noteikšanas metodika”).

Rīgas pilsētas – vietējās pašvaldības līmeņa normatīvie akti – Rīgas Domes saistošie noteikumi

Pētnieku grupa atbilstoši savai profesionālajai kvalifikācijai izvērtējusi uzdevumā minētos dokumentus, tomēr jāpiebilst, ka normatīvu aktu izvērtējumam nepieciešams piesaistīt speciālistus ar atbilstošu KVALIFIKĀCIJU tiesību zinātnēs. Tādēļ pētnieku sniegtie ieteikumi galvenokārt izteikti kā normatīvos nepieciešamās izmaiņas, kas balstītas uz sociālekonomiskajām un ekoloģiskajām prasībām publiskajā ārtelpā, un pielāgojami juridiski korektam formātam.

Rīgas teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi. Saistošie noteikumi Nr. 34. Pieņemti 20.12.2005. Rīgas Dome;

- Saistošajos noteikumos lietoto terminu skaidrojumi daudzkārt ir nepilnīgi. Ieteicams tajos ietvert ne vien uzskaitījumu ar elementiem, ko ietver apzīmējums, bet arī kvalitātes, kas to raksturo.
- Piemēram, līdzīgi kā šajā pētījumā piedāvātajā termina skaidrojumā **publiskā ārtelpa** – sabiedrībai pieejamas sociāli iekļaujošas teritorijas un telpas, ko veido ielas, bulvāri, laukumi, parki, dārzi, skvēri, pagalmi, krastmalas, pasāžas, promenādes un citas vietas, kas nodotas publiskai lietošanai, ir fiziski un mentāli pieejamas visām sociālajām grupām, neatkarīgi no to īpašuma piederības.
- RTIAN iekļautās prasības strukturētas pa teritoriju izmantošanas veidiem un funkcionālajām zonām, līdz ar to vairums nosacījumu, kas attiecas uz publisko ārtelpu, ir savstarpēji nošķirti un definēti atsevišķās nodaļās. Tā kā publisko ārtelpu veido vairums atsevišķu elementu – ielas, laukumi, parki, meži u.t.t., tad atsevišķajās apakšnodaļās minētie noteikumi apvienojami nodaļā ar nosaukumu “publiskā ārtelpa” un papildināma ar kompleksu risināmu jautājumu noteikumiem.
- Prasības, kas attiecināmas uz publisko ārtelpu, definēt elastīgas, pamatojoties uz to, ka publiskā ārtelpa ir pastāvīgi mainīga. Savukārt precīzus noteikumus, ieteicams noteikt konkrētu būvniecības vai labiekārtojuma projektu izstrādei.
- Tā kā kopumā pašreizējā RTIAN saistošajos noteikumos prasības definētas sīki un sadrumstaloti, tādējādi izslēdzot iespējas izmantot atšķirīgus kvalitatīvus risinājumus netradicionālās situācijās. Tādēļ ir būtiski, lai tiktu izstrādāti kritēriji, pēc kuriem tiktu regulēta publiskās ārtelpas kvalitāte projektu izstrādē un izveidoti instrumenti, kas īstenotu kvalitatīvas publiskās ārtelpas izveidi, atjaunošanu un apsaimniekošanu. Punktā 3.7.4. pētnieki raksturo zaļā faktora un zaļo punktu sistēmu, kas ietver pieeju elastīgiem nosacījumiem ārtelpā.
- Noteikumu punktā (105) teikts: “Inženiertehniskās apgādes tīklu un būvju ierīkošanu un rekonstrukciju publiskajā ārtelpā veic **saskaņoti ar ielu, tehniskās infrastruktūras elementu un**

publiskās ārtelpas atjaunošanu, pārveidošanu vai izveidi.” Diemžēl prasība reālajā dzīvē netiek ievērota, jo rekonstruējot inženierkomunikāciju fragmentus zem ietvēm, šo ietvju segumi tiek no jauna asfaltēti tikai ietves joslā (fragmentā), zem kura tieši mainīts inženiertehniskais apgādes tīkls, nevis visā ietves platumā. Tādēļ ieteikums inženiertehniskās apgādes tīklu un būvju ierīkošanu un rekonstrukciju publiskajā ārtelpā noteikt kā saskaņojamu darbību un pieņemamu tikai tādā gadījumā, ja šis noteikumu punkts tiek ievērots.

- Noteikumu punktā (170) teikts: “Transportlīdzekļu novietni aizliegts izbūvēt ielu apstādījumu joslā.” Noteikums ir strikts un nav attiecināms uz visām situācijām, ieteikums to papildināt ar izņēmuma gadījumiem – atļauts veidot novietnes - kabatas, situācijās, ja zaļās joslas fragmentos nav iespējams ierīkot apstādījumus inženierkomunikāciju dēļ.

Rīgas vēsturiskā centra un tā aizsardzības zonas teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi.

Saistošie noteikumi Nr. 38. Pieņemti 07.02.2006. Rīgas Dome;

- Pieeja, kā atsevišķi termini skaidroti RVC saistošajos noteikumos, ir labs piemērs tam, kā skaidrojumus būtu ieteicams sniegt RTIAN saistošajos noteikumos.
- Piemēram, **autostāvvietas apstādījumi** – kombinēti stādījumi atklātā autostāvvietā, kuri ierīkojami, lai samazinātu un lokalizētu automašīnu radītā trokšņa un izplūdes gāzu ietekmi uz apkārtni, noēnotu mašīnas, samazinātu vēja ietekmi, kas saistīta ar sniega sanesumiem, krusu un putekļu pārnesi, radītu labvēlīgāku vietas mikroklimatu un veicinātu objekta iekļaušanos pilsētas ainavā.
- Termina skaidrojums paskaidro gan to, kādus elementus ietver termins, gan to, kāds ir šis elements un kādēļ elements ir nepieciešams.
- Pētnieku ieteikumus, kas iepriekš minēti RTIAN attiecībā uz publisko ārtelpu un citiem jautājumiem, integrēt un atbilstoši definēt arī RVC saistošajos noteikumos.

Rīgas iekškvartālu teritorijas aizsardzības noteikumi. Saistošie noteikumi Nr. 44. Pieņemti

31.08.1999. Rīgas Dome;

- Noteikumi un kārtība, kāda definēta iekškvartālu teritorijas aizsardzībai, lielā mērā ir piemēroti saimniecisku darbību veikšanai arī citu publisko ārtelpas elementu apsaimniekošanas procesos.

Par neapbūvēta zemesgabala nomas maksas aprēķināšanas kārtību Rīgas pilsētā. Saistošie noteikumi Nr. 93 Pieņemti 07.09.2010. Rīgas Dome;

- Izvērtējot saistošos noteikumus Nr. 93, pētnieki secina, ka ieteikumu izteikšanai šādas specifiskas jautājumam, ir nepieciešams piesaistīt speciālistu ar jurista kvalifikāciju.
- Tomēr pamatojoties uz to, ka pašvaldības īpašumā vai tai piekritīgu neapbūvētu zemes gabalu, kas ietilpst publiskās ārtelpas klasifikācijā ir samērā daudz, pētnieki iesaka papildināt noteikumus,

izstrādājot kārtību, kādā nosaka nomas maksu gadījumiem, kad zemesgabals tiek nomāts, ieteicams par minimālu maksu, pagaidu izmantošanas mērķiem.

Par Rīgas pilsētas pašvaldībai piekrītošu vai piederošu neapbūvētu zemesgabalu, kurus iznomā sakņu (ģimenes) dārzu ierīkošanai, nomas maksas apmēra noteikšanu. Saistošie noteikumi Nr. 130 Pieņemti 08.07.2008. Rīgas Dome;

- Izvērtējot saistošos noteikumus Nr. 93, pētnieki secina, ka ieteikumu izteikšanai šādas specifiskas jautājumam, ir nepieciešams piesaistīt speciālistu ar jurista kvalifikāciju.

Rīgas pilsētas aizsargājamo koku aizsardzības un uzturēšanas noteikumi. Saistošie noteikumi Nr. 94. Pieņemti 10.03.2005. Rīgas Dome;

- Ieteikumi par aizsargjoslu, kas noteikta aizsargājamiem kokiem 10 metru rādiusā:
Pirmkārt, šāda aizsargjosla nosakām ne vien aizsargājamiem kokiem, kas atbilst noteiktiem parametriem, bet arī vērtīgiem kokiem;
Otrkārt, šī 10 metru aizsargjosla dalāma trīs zonās, katrā no tām definējot nosacījumus aizsardzībai:
  - 1. zona – kritiskā zona** – minimālais attālums ir 5 konkrētā koka diametru rādiusā no koka stumbra 1 m augstumā. Šajā zonā nav pieļaujama nekāda darbība - ne uzbēršana, ne aprakšana – ar mērķi, lai zona kalpotu kā koka sakņu aizsardzības zona (SAZ).
  - 2. zona – minimālā zona** – attālums aptuveni 10 konkrētā koka diametru rādiusā no koka stumbra 1m augstumā. Šajā zonā atļautas darbības tikai, izstrādājot tehniskos risinājumus.
  - 3. zona – optimālā zona** - attālums aptuveni 20 konkrētā koka diametru rādiusā no koka stumbra 1m augstumā. Vēlams izstrādāt sakņu aizsardzības risinājumus.

Rīgas pilsētas teritorijas kopšanas un būvju uzturēšanas noteikumi. Saistošie noteikumi Nr. 125. Pieņemti 08.07.2008. Rīgas Dome;

- Noteikumi galvenokārt fokusējas uz pilsētas teritoriju, tai skaitā publisko ārtelpu veidojošo elementu kopšanu, kā arī būvju uzturēšanu, nenosakot darbības, kas veicinātu šo teritoriju un būvju attīstību.

Rīgas pilsētas pašvaldības kapsētu darbības un uzturēšanas noteikumi. Saistošie noteikumi Nr. 149. Pieņemti 09.12.2008. Rīgas Dome;

- Noteikumi ir specifiski un detalizēti, to satura analīze nav veicama un sniedzamas rekomendācijas Rīgas pilsētas teritorijas plānojuma līmenī.

Rīgas pilsētas apstādījumu uzturēšanas un aizsardzības saistošie noteikumi. Saistošie noteikumi Nr. 204. Pieņemti 15.01.2013. Rīgas Dome;

- Saistošajos noteikumos atsevišķi minēts punkts, kas attiecināts uz publiskajiem apstādījumiem, bet tajā vien izteikti divi aizliegumi (aizliegts bojāt apstādījumus un bez vajadzības novietot mehāniskos transportlīdzekļus pie tiem). Pētnieki uzskata, ka šajos noteikumos pilsētas apstādījumi ir aplūkoti kā pilsētā sastopami, kopjami elementi, nevis kā publisko ārtelpu veidojoši elementi, sevišķi jau, ja runā par publiskiem apstādījumiem.
- Neatkarīgi no tā, kas teikts šajos saistošajos noteikumos Nr. 204, publisko apstādījumu, gluži tāpat kā visu pārējo publisko ārtelpu veidojošo elementu un labiekārtojuma elementu plānošanai, apsaimniekošanai, ierīkošanai un kopšanai, ar kompleksu pieeju nepieciešams noteikt vispārējas un konkrētas vadlīnijas.
- Pētījuma ietvaros analizēti publisko ārtelpu veidojoši elementi, kuri arī definēti publisko ārtelpu klasifikācijā un kuriem izstrādātas vadlīnijas to plānošanai, apsaimniekošanai u.tml., nevis labiekārtojuma elementiem, starp kuriem ietilpst arī apstādījumi, tostarp arī publiskie apstādījumi.
- Visi normatīvie akti un dokumenti, kas attiecas uz labiekārtojuma elementiem izvērtējami citos pētījumos ar citu detalizācijas pakāpi.

Rīgas pilsētas – vietējās pašvaldības līmeņa politikas plānošanas dokumenti

Rīgas ilgspējīgas attīstības stratēģijas līdz 2030. gadam

Komentārs un ieteikumi saistībā ar publiskās ārtelpas kompleksu attīstības plānošanu, tās sasaisti ar Rīgas pilsētas hierarhiski augstāko teritorijas attīstības plānošanas dokumentu.

Līdzšinējā pieredze apliecina savstarpēji saskaņotas rīcības trūkumu, kā rezultātā plānveidīgas publiskās ārtelpas attīstībai pastāvējuši vairāki šķēršļi – stratēģisko nostādņu un realizācijas trūkums, konfliktsituācijas departamentu līmenī. Tādēļ izstrādājot vadlīnijas Rīgas pilsētas publiskās ārtelpas attīstībai **ilgspējīgas attīstības stratēģijā, uzmanība vērsta uz** pastāvošo definēto un nedefinēto publisko ārtelpu kategorijām (tipiem), to funkcijām un potenciālajiem attīstības realizācijas veidiem (caur aktīvu vai specifisku politiku), kā arī sabiedrības informētības, iesaistes un tiešās atbildības pakāpi attīstības procesos. Lai īstenotu attīstību, pārvaldītu pārmaiņas, arī **noteikta specifiskā un aktīvā politika**. Specifisko politiku pielietojot ārtelpu kategorijām ar specifiskiem izmantošanas veidiem, kur jāizstrādā īstermiņa līdz ilgtermiņa **realizācijas programmas**. Savukārt aktīvā politika attiecināma uz **stratēģiskiem projektiem** – kompleksiem laika un līdzekļu ietilpīgiem infrastruktūras un būvniecības projektiem. Kā stratēģiski projekti, tekstuāli un grafiski iekļaujot teritorijas plānojumā caur aktīvo politiku ilgtermiņā plānveidīgi attīstāmas stratēģiskas tieši definētās pilsētas publiskās ārtelpas, bet kā programmas savstarpēji saistītu un nesaistītu ārtelpu tīkls – iedzīvotāju lietošanai pieejamas, bet skaidri nedefinētas ārtelpas.

Rīgas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā līdz 2030. gadam uzskaitītas pilsētas publiskās ārtelpas kodolu veidojošās kvalitātes, nosakot tām primāri izstrādāt ilgtspējīgas **apsaimniekošanas programmu**, vienlaikus izceļot brīvas mazizmēra teritorijas, kā potenciāli attīstāmas, izveidojot **atbalsta programmas**. Līdz ar to pašvaldības stratēģijā jau zināmā mērā minētas divu veidu rīcības (instrumenti) pilsētas publiskās ārtelpas apsaimniekošanai un attīstībai. Vienlaikus stratēģijā arī uzskaitīti nosacījumi **telpas savstarpēji savienot**, struktūrām, kas tās savieno **noteikt jaunu papildus funkciju esošajai**. Tādēļ izstrādājot vadlīnijas šīm struktūrām **būtiski definēt vienu no iepriekš minētajiem attīstības veidiem – stratēģisku projektu vai realizācijas programmu ietvaros**, kas nenozīmē tieši definēt ārtelpas funkciju, bet gan ārtelpas kategoriju un attīstības veidu.

Dokumentā noteiktas pilsētas teritorijas daļas, kam prioritāri izstrādājama attīstības politika, kam ieteicams pievērties pēc iepriekšminētajam līdzīga scenārija, vispirms pilsētas kontekstā nosakot attīstības veidu, sekundāri izstrādājot attīstības politiku. Piemēram, šeit **ostas teritorija minama stratēģisko projektu grupā, bet lielmēroga dzīvojamo rajonu pagalmi – realizācijas programmu grupā**.

Piezīme: Rīgas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas līdz 2030. gadam analīze un rekomendācijas sniegtas pētījuma apakšnodaļā 2.2.

Rīgas attīstības programma 2014.–2020. gadam

- Attīstības programma ir Rīgas pilsētas pašvaldības vidēja termiņa attīstības plānošanas dokuments, kurā noteiktas vidēja termiņa prioritātes un pasākumu kopums Stratēģijā izvirzīto uzstādījumu un mērķu sasniegšanai. Savukārt Attīstības programmas dokumentā definēta, kā pašvaldības darba instruments, īstenojot pasākumus un projektus, kā arī pilsētas nozaru un jomu detalizētākai plānošanai.
- Kā viena no būtiskākajām pilsētas problēmām minēta pastāvīga galvaspilsētas iedzīvotāju skaita samazināšanās, saistībā gan ar finanšu krīzes sekām, gan ar iedzīvotāju pārcelšanos uz Pierīgas pašvaldībām, Rīgu izvēloties tikai kā darba, atpūtas un izglītības vietu. Tādēļ pilnībā pamatoti dokumentā uzsvērts, lai veicinātu iedzīvotāju atgriešanos Rīgā, nepieciešams nodrošināt atbilstošu dzīves kvalitāti, t.sk. kvalitatīvu un pieejamu mājokli, infrastruktūras un komunālo pakalpojumu nodrošinājumu, pieejamas zaļās teritorijas un ūdeņus, kā arī augstu vides kvalitāti.
- Sakot, ka jau tuvākajā nākotnē jāveic satiksmes reorganizācija, par prioritāti izvēloties hierarhiju: gājējs – velobraucējs – sabiedriskais transports – privātais autotransports, tiek izvirzītas prioritātes, kas kalpo kā publiskās ārtelpas elementa ielas pievilcību veicinošs faktors, kā arī kopējās dzīvesvides kvalitātes Rīgas pilsētā veicinošs faktors, it sevišķi pilsētas centrā. Ar *lēnu*

satiksmi – sociāli un funkcionāli līdzsvarotu, līdz ar ko arī videi draudzīgu pārvietošanos, pilsētas ielas arvien vairāk ir pielīdzināmas kvalitatīvai dzīvojamai publiskai ārtelpai.

- Rīga ir starptautiska, nacionāla un reģionāla mēroga kultūras centrs ar bagātu kultūrvēsturisko mantojumu un vislielāko koka arhitektūras mantojumu starp Eiropas galvaspilsētām.
- Attīstības programmas ILGTERMIŅA ATTĪSTĪBAS MĒRĶI: starp četriem, kā trešais noteikts - Ērta, droša un iedzīvotājiem **patīkama pilsētvide**. Kvantitatīvie un kvalitatīvie rādītāji, kas noteikti mērķa sasniegšanai, aptver gan iedzīvotāju viedokli par apbūvētās vides kvalitāti, ielu un ietvju kvalitāti, gan izstrādājamiem un īstenojamiem infrastruktūras objektu projektiem, gan ekoloģiskiem rādītājiem. Tomēr uzreiz jāteic, ka starp rādītājiem, kas raksturo izvirzītā ilgtermiņa attīstības mērķa sasniegšanu, iztrūkst virkne būtisku ar pilsētvidi, tostarp publisko ārtelpu saistītu rādītāju, nav minēti tādi elementi kā meži, parki, ūdensmalas, iedzīvotāju apmierinātība ar tiem, esošo elementu sakārtošana un jaunu izveidi.
- Savukārt nonākot līdz rīcību virzieniem, Attīstības programmā, ar publisko ārtelpu tiešāk saistīti, ir trīs: **RV9** Kvalitatīva dzīvesvide un pieejams mājoklis, **RV14** Pilsētas specifisko teritoriju jautājumu risināšana un **RV15** Laba vides kvalitāte. Pie rīcības virziena 9, kā trūkums minams fokusēšanās uz mājokļu kvalitāti, bet ne uz publiskās ārtelpas kvalitāti, kas ir nozīmīga Rīgas iedzīvotāju dzīvesvides sastāvdaļa. Tomēr pozitīvi, ka starp rīcību virzienam sekojošajiem uzdevumiem noslēgumā iekļauts tāds, kā – *Veicināt publiskās ārtelpas revitalizācijas pasākumus*. Pamatojoties uz to, ka rīcības virziena prioritātēs un galvenajos principos iztrūkst publiskās ārtelpas temata, to ieteicams novērst teritorijas plānojuma līmenī, aktivitāšu programmu un projektu līmenī. **Rīcības virziena 14** pašvaldības apņemšanos sarakstā teikts, ka pašvaldība turpinās iesāktos darbus, lai sakārtotu degradētās teritorijas un uzlabotu dzīves vides kvalitāti, lai Rīgas pilsētas administratīvajā teritorijā esošās piesārņotās un potenciāli piesārņotās vietas padarītu izmantojamas pilsētas attīstībā, kā arī novērstu vides piesārņojuma draudus, pašvaldība tās ir apzinājusi, un tām tiks noteikti sanācijas pasākumi, kas obligāti veicami. Attīstības programmas realizācijas laikposmā jāizstrādā secīgs pasākumu kopums mazdārziņu teritoriju nozīmes atjaunošanai pilsētā. Nosakot **rīcības virzienu 15**, pašvaldība apņemas veidot ilgtspējīgu, tīru un zaļu vidi, novēršot negatīvu faktoru ietekmi uz pilsētvidi un cilvēku veselību. Pašvaldības uzdevums vides pārraudzības jomā ir efektīva dabas, apstādījumu un ūdens teritoriju tiesiskā aizsardzība, apsaimniekošana un attīstība. Rīgas pilsētas pašvaldība saglabās, pilnveidos un paplašinās ilgtspējīgu dažādu veidu apstādījumu teritoriju un elementu sistēmu, kas ir saistīta ar citām pilsētas dabas teritorijām, paaugstinās publiskās ārtelpas kvalitāti iedzīvotāju un viesu atpūtai un piedalīsies pilsētas pozitīvā tēla veidošanā, kā arī nodrošinās pilsētas iedzīvotājus ar

dažādām atpūtas iespējām dabā, vienlaikus sekmējot bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu. Pašvaldība rūpēsies par savā pārziņā esošo ūdenstilpju krastmalu labiekārtošanu un attīstību, ar ūdens izmantošanu saistītu objektu (piem., pludmaļu, peldvietu, ūdens parku, sporta laukumu pie ūdenstilpēm u.t.t.) izveidošanu un labiekārtošanu.

- Pasākumu kopums, kādu ietver Rīgas pilsētas Attīstības programma 2014.-2020. gadam, vērtējams, kā publiskās ārtelpas attīstībai labvēlīgs, attīstībai atbilstošas darbības virzošs. Līdz ar to var teikt, ka attīstības programmas saturā nav nozīmīgu punktu, kas kavētu publiskās ārtelpas attīstību Rīgas pilsētā.

Rīgas Vides programma 2011.-2017. gadam

- Tā kā Rīgas VP 2011-2017 izvirzītiem mērķiem, uzdevumiem un apakšuzdevumiem jābūt integrētiem, Rīgas attīstības programmā 2014-2020, tās izstrādes laikā, tad izvērtējot programmu uzmanība vērsta uz tiem jautājumiem, kas programmā mazāk izcelti, vai var teikt, ka nav integrēti.
- Vides programmā teikts, ka iepriekšējā pieredze apliecina rīdzinieku aktīvu līdzdalību politikas veidošanā, tādēļ arī vides politikas plānošanā šī iniciatīva tiek izmantota. Tādēļ svarīgi, lai rīdzinieku paustais viedoklis un gatavība līdzdarboties, tiktu novērtēta, lai iniciatīvām, kas vērstas pilsētvides, tai skaitā publiskās ārtelpas sakārtošanai un attīstībai tiktu sniegts pašvaldības atbalsts. Nepilnīgu iniciatīvu atbalstam tiktu sniegts pamācošs atbalsts, savukārt pilnīgākām iniciatīvām tiktu sniegts pretimnākošs, morāls atbalsts, iespēju robežās arī finansiāls atbalsts.
- Tā kā Rīgas vides programmā tiek izvirzīts vispārīgais vides mērķis sasniegt augsta līmeņa un mūsdienīgu vides pārvaldību, kas dotu iespēju dzīvot kvalitatīvā, drošā un harmoniskā pilsētvidē, tad iepriekš minētais, ir jo sevišķi būtisks aspekts programmas īstenošanai.
- Ierosinājumi vides programmā, kas salīdzinoši ar citiem, var teikt, ka nav integrēti attīstības programmā.
- Rīgas domes izpilddirekciju administratīvās inspekcijas, kā arī Rīgas pašvaldības policijas veic papildus kontroli vides jomā, apsekojot dažādas teritorijas;
- Bez pilsētas vizuālā tēla un publiskās ārtelpas labiekārtošanas svarīgi būtu izcelt vai izveidot informatīvu interneta sadaļu, kas parādītu vides un dabas aspektus Rīgā, motivējot cilvēkus uz videi draudzīgu rīcību;
- Svarīga nozīme ir Rīgas domes Mājokļa un vides departamentam, kura viena no funkcijām ir nodrošināt vides aizsardzību un kontroli, kas ir būtisks pasākums vides politikas ieviešanā.

- Rīcības Rīgas Vides programmas ieviešanai noteiktas rīcības: **Pārvaldības uzlabošanai** (plānošanas dokumentu un aktivitāšu plānu izstrāde, specializētu saistošo noteikumu pieņemšana lietus ūdens un meliorācijas sistēmām pilsētā, vides pieejamības standarti attiecībā uz publisko ārtelpu un to labiekārtošanu); **Vides izglītības un sabiedrības iesaistes jomā**; **Bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai** (dabas aizsardzības plānu izstrāde); Ūdens piesārņojuma samazināšanai (ieplūde ūdens objektos); **Atkritumu apsaimniekošanas jomā**; **Publiskās ārtelpas pieejamības uzlabošanā**. Šeit akcentēts, ka svarīgi sakārtot gan normatīvos aktus, gan veikt attiecīgas informētības un izglītojošas aktivitātes, gan kontrolēt, kā izstrādātie vienotie vides dizaina principi tiek ievēroti būvniecības praksē. Svarīgi, ka programmā akcentēti uzdevumi visos līmeņos – kā politiskajā, tā praktiskajā, kā plānošanā, tā ieviešanā un uzraudzībā.

Rīgas pilsētas degradēto objektu un teritoriju revitalizācijas programma. Rīgas domes Pilsētas attīstības departaments, 2009

- Degradēto teritoriju revitalizācijas programmas izstrādes galvenais mērķis ir pilsētas attīstības potenciāla kāpināšana, telpiskās organizācijas optimizēšana un ilgtspējīgas attīstības veicināšana.
- Darba metodika degradēto objektu un teritoriju identificēšanai, datu savākšanai un apstrādei vērtējam, kā rezultatīva. Līdz ar to, apzināto teritoriju apjoms, izvietojums un specifika radījusi kvalitatīvu pamatu turpmākajam programmas izstrādes procesam.
- Kritēriji, kas definēti degradēto objektu un teritoriju noteikšanai – izstrādātā kritēriju matrica un pielietošana – ir teicams ietvars, pēc kura vadoties izstrādāta programma degradēto objektu un teritoriju revitalizācijai. Jāteic, ka tāda pat matrica jāizmanto arī publisko ārtelpu attīstības programmas izstrādei, par pamatu ņemot pētījumā izstrādāto publisko ārtelpu klasifikāciju un prioritāri attīstāmo publisko ārtelpu uzskaitījumu.

2.2. „Rīgas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam” iekļautās nostādnes ārtelpu attīstībai un priekšlikumi to iekļaušanai jaunajā RTP

Nodrošinot dokumentu savstarpējo sasaisti un pēctecību, TmP plānojumā „Apstādījumu un publiskās ārtelpas tīklojums” iekļaujamie Stratēģijas paragrāfi tiek operacionalizēti, t.i., tiek izvērtētas iespējas to iekļaušanai RTP instrumentu klāstā. Stratēģija definē vairākus aspektus, kas ir svarīgi Rīgas apstādījumu struktūras un publisko ārtelpu tīklojuma vadlīniju iestrādei.

Sadaļā 3. „Rīgas pilsētas attīstības moto un balsti” paragrāfos 3.5. un 3.6. izteiktie uzdevumi norāda uz Rīgas ārtelpas veidošanas politikas mērķi un tās īstenošanas rīcību, kā arī formulē pamatu pilsētas ārtelpas stratēģiskai pieejai. Tie ir:

- (a) Rīgas pilsētas pašvaldības virsuzdevums ir pilsētas iedzīvotāju dzīves kvalitātes uzlabošana (punkts 3.5).
- (b) Rīgas pilsētas pašvaldība, veidojot harmonisku, ērtu un drošu vidi dzīvošanai, strādāšanai un atpūtai, palīdzot cilvēkiem izglīties, un integrēties sabiedrībā, un, veicinot gan tradicionālās, gan radošās uzņēmējdarbības attīstību un jaunu darba vietu radīšanu, piedāvā rīdziniekam dažādas iespējas piepildīt savas vēlmes un realizēt sevi, ciktāl tas nav pretrunā ar sabiedrības interesēm (punkts 3.6.).

Augšminētie paragrāfi attiecināmi uz ārtelpu un tās pamatīpašībām- **kvalitāte un integritāte.**

a) Pilsētas ārtelpa un tās publiski lietojamā daļa ir pilsētas iedzīvotāju un tās viesu ikdienas dzīves būtiskā un neatņemamā sastāvdaļa. Tā nodrošina cilvēku galvenās tiesības uz atpūtu, darbu un drošību. Tā apvieno daudzas lietotāju grupas un tieši ietekmē viņu saskarsmes modalitāti. Ārtelpas kvalitāte lielā mērā nosaka ikviena labsajūtu un dzīves daudzveidību. Rīgas pilsētas ārtelpai piemīt viss nepieciešamais kvalitatīvas vides veidošanai – bagātas zaļās un zilās struktūras, vēsturisks mantojums. Taču kopš neatkarības atgūšanas stipri pazeminājusies ārtelpas un īpaši publiskās ārtelpas elementu kvalitāte, kā arī iedzīvotāju nodrošinājums ar ārtelpā piedāvātiem pakalpojumiem. Zudusi tuvākās ārtelpas – pagalmu – labiekārtojuma daudzveidība un kvalitāte; ielās pilnvērtīgi netiek nodrošinātas gājēju tiesības uz ērtas un drošas pārvietošanas; mainoties atpūtas un sporta organizācijas struktūrai un pārvaldībai, kā arī attīstoties jaunajiem sporta un brīvā laika pavadīšanas veidiem, pieaug pieprasījums pie sistemātiskās ārtelpas pieskaņošanas šīm vajadzībām. Šī un citas pilsētvides negatīvās pārmaiņas tieši ietekmē iedzīvotāju labsajūtu un apmierinātību ar dzīvi pilsētā un pašvaldības darbu. **Tāpēc pilsētas ārtelpas, īpaši publiskās ārtelpas kompleksā kvalitātes uzlabošana, kļūst par prioritāro mērķi efektīvo dzīves kvalitātes uzlabošanas instrumentu izveidē.**

b) Ārtelpas kvalitāte allaž tika izvirzīta par vienu no prioritātēm Rīgas pilsētas politikas dokumentos, tajos pārsvara tika apskatīta pilsētas fiziskā dimensija (teritorija), tās juridisks stāvoklis (atļauta izmantošana) un daudzveidības līmenis (mono funkcionāla/ daudzfunkcionāla). Taču ārtelpa (īpaši publiskā ārtelpa) kā instruments cilvēku izglītošanai un integrācijai sabiedrībā netika ietverts teritorijas plānojuma instrumentārijā. Tāpēc Rīgas Ārtelpas koncepcija kā teritorijas plānojuma sastāvdaļa tiek veidota kā integrēts, **sadarbīgā** ārtelpas veidošanā balstīts **modelis**, kas ietver fiziskas, sociālas un to līdzsvarojošas

pārvaldības dimensijas. Atļautā izmantošana un tās normatīvais ietvars tiek integrēts citu, uzticībā balstītu un tāpēc ar mazāko juridiskās stingrības pakāpi, Rīgas pilsētvides veidošanas instrumentu klāstā RTP ietvaros.

Punktā 3.11. teikts, ka “Tieši ar pilsētvides plānošanu pašvaldība pamatā nodrošina ilgtspējīgas attīstības principa ievērošanu jeb līdzsvaru starp ekonomiskajiem, sociālajiem un dabas vides aspektiem”. Ņemot vērā, ka RTP ir galvenais pilsētvides plānošanas instruments, integrēts ārtelpas modelis ir iekļaujams tematiskā plānojuma dokumentu sastāvā: tā fiziskā dimensija atspoguļojama kartē „Rīgas apstādījumu struktūras un ārtelpas koncepcija”, bet sociālā un pārvaldības – paskaidrojuma rakstā, veidojot juridisko priekšnosacījumu jaunu ārtelpas veidošanas instrumentu izveidei.

Nepieciešamību nostiprināt RTP tematiskā plānojumā vajadzību pēc jaunajiem pārvaldības un visu pilsētas sociālo grupu iesaistes instrumentiem pasvītro punktā 3.12. teiktais: “Ērta, droša un pievilcīga pilsētvide, ir būtisks iedzīvotāju, uzņēmumu, organizāciju un apmeklētāju piesaistes faktors”. Tāpēc integrētais ārtelpas modelis jāiekļauj RTP, papildus esošajiem uz normatīviem balstītajiem regulējošiem instrumentiem (atļautā izmantošana un TIAN) kā plānojuma ieviešanu un sadarbību veicinošus instrumentus, līdzsvarojot pilsētvidi organizējošos stingro (uz teritorijas statusa aizsardzību vērsto) un maigo (uz rezultātu un kompromisu vērsto) pilsētvides pārvaldības režīmus.

Vajadzība pēc dažādiem instrumentiem, kas līdzsvaro pilsētvides pārvaldības režīmus formulēta sadaļā 5. “Ilgttermiņa attīstības mērķi”.

“(44) Pilsētvides attīstības prioritāšu izvēlē parasti visvairāk saduras dažādu mērķgrupu intereses, nereti nostādot pašvaldības politiskus un plānotājus dilemmu priekšā. Tāpēc šajā jomā pārdomāta, pēctecīga, izspriesta pilsētas pašvaldības politika ir sevišķi svarīga. Lai to sasniegtu, īstenosim jauna līmeņa sadarbību starp valsts un pašvaldības institūcijām, profesionāļiem un nevalstiskajām organizācijām, projektu attīstītājiem un iedzīvotājiem, izvirzot profesionālu diskusiju un konsultācijas ar ieinteresētajām pusēm par galveno principu un mehānismu kvalitatīvu, prognozējamu un drošu pārmaiņu īstenošanai Rīgas pilsētvidē.

(45) Apzinoties pilsētvides kvalitātes un arhitektūras pārvaldības procesa sarežģītību, nepieciešams pilnveidot apsaimniekošanas, attīstības, kontroles un uzraudzības institūciju sadarbību un kompetenci, kā arī īstenot racionālu pieejamo resursu izmantošanu rīdzinieku dzīves kvalitātes un pilsētas konkurētspējas veicināšanai.”

Stratēģija nosauc četrus mērķus, no kuriem nepastarpināti uz ārtelpu attiecināms IM3 “Ērta, droša un iedzīvotājiem patīkama pilsētvide”.

Kā svarīgie nākotnē sasniedzamie radītāji minēti:

- **IM3.2.** ledzīvotāju vērtējums par apbūvētās vides kvalitāti Rīgā kopumā pieaug līdz 80%;
- **IM3.3.** ledzīvotāju vērtējums par apbūvētās vides kvalitāti savā apkaimē pieaug līdz 75%;
- **IM3.4.** ledzīvotāju vērtējums par gājējiem domātās ielu infrastruktūras kvalitāti pilsētā pieaug līdz 75%;
- **IM3.5.** ledzīvotāju vērtējums par transportam domātās ielu infrastruktūras kvalitāti pieaug līdz 75%;
- **IM3.7.** Zaļo teritoriju īpatsvars, 23% no pilsētas kopējās teritorijas nesamazinās.

Lai panāktu pozitīva vērtējuma pieaugumu un padarītu Stratēģiju par strādājošo instrumentu, **TmP tiek ievērtēti:**

- **IM3.2. un IM3.3.** minētais līmeņu princips (pilsētas, apkaimes u.c.), ar kuru tiek saistīta TmP minēto pasākumu īstenošana RTP darbības laika griezumā. Pēc līmeņiem tiek klasificēti ārtelpas elementi un informācija tiek attēlota kartogrāfiski, kā arī integrēta inventarizācijas datos, kļūstot par vienu no galvenajām pieejām (kopā ar Stratēģijas att. Nr. 17 ietverto informāciju) ārtelpas inventarizācijai. Princips tiek īstenots arī sociālā un pārvaldības modeļos.
- **IM3.4. un IM3.5.** īstenošana tiek panākta, izdalot kā atsevišķo ārtelpas elementu ielas ar publiskās ārtelpas raksturu, kur tiek līdzsvarotas lēnā (gājēju) un ātrā (autotransporta) satiksme. Šis ārtelpas elements tiek attēlots Konceptijas kartogrāfiskā materiālā, detalizēts inventarizācijā, bet paskaidrojuma rakstā tiek aprakstīti papildus instrumenti, kas sekmēs šo ielu tīklojuma sistemātisko izveidi Rīgā. TIAN tiek integrēti papildus nosacījumi, kas attiecās uz šo tīklojumu. Jāatzīmē, ka ielu ar publiskās ārtelpas raksturu tīklojums kļūst par vienu no galvenajiem elementiem, kas nodrošinās ārtelpas nepārtrauktības principa efektīvo īstenošanu.
- **IM3.7.** īstenošanai katram ārtelpas elementam tiek veidota politika konceptuālā (ieteicošā) un normatīvā (stingra) režīma, kas tiek attēlota grafiski un aprakstīta paskaidrojuma rakstā. Galvenais princips, kas ir katra ārtelpas elementa politikas pamatā – zaļo teritoriju īpatsvara saglabāšana vai atjaunošana, izmantojot dažādus, katram ārtelpām elementam pieskaņotus paņēmienus, piemēram, ielu apstādījumu sistēmas pilnveidošana, pagalmu apstādījumu atjaunošana, „zaļo” autostāvvietu veidošana, ekoloģisko ciematu veidošana teritorijās ar atļauto izmantošanu būvniecībai.

IM3. Nosauktie apakšmērķi ērtas, drošas un iedzīvotājiem patīkamas pilsētvides izveidošanai vienlaikus nosaka arī darbības to sasniegšanai un vēl reiz pamato attiecīgu instrumentu iekļaušanu RTP. Darbības apvienojamās divās grupas:

- (a) politikas un pārvaldes grupa;
  - (b) ar fizisko vidi saistīta grupa.
- (a) Uz politiku un pārvaldi attiecas: pārdomātas, pēctecīgas, plānotas pilsētas pašvaldības politikas veidošana (44); apsaimniekošanas, attīstības, kontroles un uzraudzības institūciju sadarbības īstenošana (45); racionālu pieejamo resursu izmantošanas rīdzinieku dzīves kvalitātes un pilsētas konkurētspējas veicināšana (45);
- (b) Uz fizisko vidi attiecas: esošās apbūves humanizācija; apkaimju identitātes izkopšana, pilsētas transporta sistēmas pilnveidošana, vides kvalitātes uzlabošana; kultūrvēsturiskā mantojuma un pilsētai raksturīgās ainavas saglabāšana; spilgtu laikmetīgu iezīmju ieviešana, sevišķu vērtību pievēršot tādām resursam kā ūdensmalas.

Šo darbību saistība likumdošanas aktā, iekļaujot RTP ar abām grupām saistītus instrumentus, ir priekšnosacījums, lai sasniegtu sadaļā 4. “**Rīgas attīstības vīzija**”, septiņas no vienpadsmit minētām vīzijām.

Tās ir:

- gājējiem, velosipēdistiem un sabiedriskajam transportam draudzīgas ielas;
- modernu, uz klientiem orientētu pārvaldi;
- dažādi, pieejami un kvalitatīvi mājokļi;
- izcila kultūrvide un pilsētnieku radošums;
- vitālas apkaimes un saglabāta kultūrainava;
- daudzveidīgās un kvalitatīvās dabas teritorijās, zaļie koridori un pieejamas ūdensmalas;
- veiksmīga un vides kvalitātei atbilstoša osta.

Moderns, uz klientiem vērsts pārvaldes modelis tiek iekļauts TmP paskaidrojuma rakstā, un tam tiek pakārtota ārtelpas koncepcija, saistot grafiski attēlotos elementus ar to realizācijas programmām.

Sadaļā septiņi “**Rīcības virzieni**,” tematiskā plānojumā tieši iekļaujamie virzieni ir:

- *Sabiedrības integrācija un atbalsts ģimenēm (4) un iekļaujoša un aktivitāti motivējoša sociālā sistēma (7)* – ārtelpas pārvaldības modelis tiek balstīts uz subsidiaritātes principa, kur iedzīvotāju tiesības veidot sev tuvāko ārtelpu tiek saistītas ar RTP instrumentiem grafiski un rakstiski, iekļaujot konkrētus pasākumus realizācijas programmās.

- *Daudzveidīgas sporta iespējas (7)* – tiek identificētas, grafiski attēlotas un inventarizētas formālas (skolu stadioni, ziemas sporta vietas) un neformālas (*urban sports*) vietas.
- *Laba vides kvalitāte (15)* – dabas un apstādījumiem bagātas ārtelpas tiek klasificētas (neņemot vērā to īpašuma piederību), izveidojot skaidru sistēmu, iezīmējot normatīvi vai ar vadlīnijām regulējamas ārtelpas sistēmas; zaļie centri, zaļie koridori un zaļās takas.
  - ceļi ar publiskās ārtelpas raksturu, kā arī pieejamas ūdensmalas, tiek detalizēti konceptuālā mēroga noteiktībā un tiek izvērtēta uz tiem attiecināmo nosacījumu iekļaušana dažādas stingrības režīma RTP instrumentos (RTIAN, Programmā, vadlīnijās u.c.).
- *Efektīva, atbildīga un uz daudzpusēju sadarbību vērsta pārvaldība (19)* – tika izveidoti sabiedrības integrācijai plānošanas un pilsētvides politikas pakārtoti pārvaldības modeļi.

Sadaļā 8 „Telpiskās attīstības perspektīva” un 8.4. „Dabas teritoriju telpiskā struktūra” definētie izaicinājumi ir **pamats apstādījumu un publiskās ārtelpas veidošanas koncepcijai.**

Zemāk iezīmēti ievērtējamie formulējumi, kuri iekļaujami RTP:

(85) Stratēģijas īstenošanas laikā apkaimēs ieteicams definēt apkaimju centrus. **Apkaimju centriem** var būt **telpiska, funkcionāla, sociāla vai rekreatīva nozīme**, tie **veidosies socializēšanās mezgļpunktos** jeb vietās, kurās būs iespējams attīstīt atraktīvu publisko telpu visiem apkaimes iedzīvotājiem. Ilgtermiņā apkaimju centros vēlams daudzveidīgs pakalpojumu klāsts, tādējādi uzlabojot katra dzīvojamā rajona funkcionalitāti un pievilcību.

(86) Dzīvošana **kodolā** ir vislabāk piemērota pilsētnieciskā dzīvesveida piekritējiem. Pilsētvides kompaktais raksturs un publiskās telpas lietošanas intensitāte ir svarīgākās īpašības, kas veicina kodola kā dzīvesvietas pievilcību. Kompaktais raksturs nodrošina **ērtu sasniedzamību gājējiem**. Dzīvošana ir **integrēta multifunkcionālā vidē** ar bagātu kultūras, mazumtirdzniecības, darījumu un citu sabiedrisko aktivitāšu un funkciju klāstu. Kodolam raksturīga estētiski un vizuāli daudzpusīga vide ar augstvērtīgu publisko apstādījumu struktūru — **bulvāru loks, parki un dzīvīgas ielas**.

(87) Lai veicinātu kodola pievilcību dzīvošanai, ir jāmaina vairāki pilsētvides aspekti:

- jāveicina gājēju un velosipēdistu kustība;
- jāsamazina autotransporta plūsma, tādējādi samazinot gaisa un trokšņa piesārņojumu.

(88) Pilsētas kodola daļā privātiem attīstītājiem jāņem vērā kultūrvēsturiskā vide un ainava, kā arī apbūve atbalstāma ar nosacījumu, ka publiskai lietošanai tiek **atvērti skvēri, iekšpagalmi un citas brīvās teritorijas, kuras atrodas to īpašumā**.

(89) Skanstes apkaimē paredzēta daudzstāvu apbūve ar lielu potenciālo iedzīvotāju blīvumu. Salīdzinot ar pārējo kodolu, apbūvei ir ekstensīvs raksturs, publiskās telpas lietošanas intensitāte nākotnē varētu būt līdzīga centram. Svarīgi, ka šajā apkaimē ir nodrošināts **apstādījumu tīklojums, kas ir savienots ar centra zaļo struktūru.**

(90) Jaunu mājokļu pilsētas kodolā attīstībai jāveicina arī pašlaik **degradētās rūpnieciskās vides transformācija.**

(94) Kodola publiskās ārtelpas galvenās kvalitātes ir tās ielas, laukumi, parki un skvēri, tiem primāri jāizstrādā **ilgtspējīgas apsaimniekošanas programma.**

(95) Jaunas potenciāli attīstāmas telpas atrodamas esošās, brīvās, mazizmēra teritorijās (gan pašvaldības, gan privātpašumā esošās), **transformējot par daudzveidīgām, vienkārši un ērti lietojamām publiskām ārtelpām, kuru realizācijai tiek izveidotas atbalsta programmas.**

(96) **Atbalsta programmas** veidojamas tā, lai būtu piemērotas dažādu pasākumu norisei un rosinātu arī tuvējos apkaimes iedzīvotājus radošām izpausmēm šo telpu **lietojuma aktivizācijai** (mākslas izstāžu telpa, performances, gaismas festivāli, informācijas punkti u.tml.) – **no monofunkcionālas telpas uz daudzfunkcionālu telpu.** Šo telpu savstarpējo savienojumu veido ilgtspējīgas zaļās takas – **esošas lineāras struktūras, kurām papildus esošai funkcijai** tiek aktivizēta jauna telpas lietojuma funkcija dažādām vecuma grupām. Izstrādājot zaļo taku projektu, jāparedz atpūtas stūrīšu veidošana un **ilgtspējīgi lietusūdens apsaimniekošanas risinājumi, tai skaitā lietus dārzi, kā arī vērā ir ņemama sezonālitate.** Meklējot taktiskus risinājumus pilsētas kodola izstrādei, veidota vienota, ilgtspējīga publiskās ārtelpas apgaismojuma un svētku noformējuma sistēma.

(106) **Publiskās ārtelpas attīstības politika priekšpilsētas daļā prioritāri izstrādājama apkaimēm ostas tuvumā.** Būtiski, lai iedzīvotāju dzīves apstākļi, dzīvojot apkaimēs ostas teritoriju tuvumā, nepasliktinātos, bet gan uzlabotos, lai tiktu sabalansētas ostas un pilsētas ekonomiskās intereses ar iedzīvotāju interesēm un tiesībām uz kvalitatīvu dzīves vidi. Šajās teritorijās, kur tas iespējams, **jāattīsta ūdensmalu pieejamība plašākai sabiedrībai.** Jāizvērtē un jāveicina akvatoriju atjaunošanas (renaturalizācijas) iespējas, lietusūdens apsaimniekošana, bioloģiskā daudzveidība, apkaimes vēsturiskās vērtības, atpūtas, rekreācijas, **socializācijas un izglītības telpa.**

(107) **Lielmēroga dzīvojamo rajonu pagalmi ir iedzīvotājiem tuvākā, vistiešāk saprotamā vērtība.** Tomēr mūsdienās liela daudzdzīvokļu namu nepilnība ir publiskās ārtelpas nepievilcīgie apstākļi – apstādījumu zonu, spēļu un sporta laukumu, pastaigu vietu trūkums un piebraucamo ceļu sliktais stāvoklis. **Mājokļu renovācija un ārtelpas labiekārtošana pilsētas blokmāju rajonos** uzskatāma par vienu no svarīgākajiem

attīstības potenciāliem arī mājokļu ekonomiskās attīstības sektorā. Publiskās institūcijas mudinās un **mēģinās pārliecināt dzīvokļu īpašniekus**, ka, ieguldot līdzekļus atjaunošanas pasākumos šodien, ilgtermiņā šie līdzekļi atmaksāsies. Pašvaldība kopā ar valsti apmaksās energo auditus, tiks izvērtēta iespēja izveidot aizdevumu programmu un sniegt tiešu finansiālu atbalstu siltināšanas un renovācijas aktivitātēm. Atjaunošana un enerģētiskie uzlabojumi varētu radīt pozitīvus impulsus valsts tautsaimniecībā, turklāt skaidri redzams – ieguvēji būtu paši iedzīvotāji, pašvaldība, kā arī būvniecības nozare. **Integrēta un taktiska plānošana** var vairojot cilvēku interesi par viņu dzīvesvietas apkārtnes attīstību un iedrošināt viņus piedalīties atjaunošanas procesos. **Zaļās struktūras telpas apkaimē tiek savienotas ar zaļajām takām, bet priekšpilsētu un kodolu savstarpēji savieno zaļie koridori.**

(108) Lai iepriekšminētos procesus aktivizētu, nepieciešams arī veicināt kultūras un pilsētvides objektu attīstību priekšpilsētā un risināt ar īpašuma tiesībām saistītus jautājumus, kā arī **radīt mehānismus, kas atbalstītu privātipašnieku radītas un uzturētas zaļās un publiskās teritorijas.**

(111) Ar šo teritoriju sabalansētu attīstību, saudzīgi izmantojot dabas mantojumu, ir jānodrošina gan kvalitatīva mājokļu segmenta attīstība, gan apkaimes centra attīstība, gan jaunas publiskās telpas radīšana, kā arī jāpaplašina **zaļi zilās struktūras pieejamība.**

(114) Perifērijā publiskās ārtelpas attīstības politika, kas balstīta uz ilgtspējības principiem, pamatā izstrādājama, domājot par **pieejamību un daudzveidīgu atpūtu un rekreāciju pie dabas.** Mēroga ziņā šīs telpas ir sabalansētas un stratēģiski veidotas tā, lai tās būtu pieejamas ne tikai apkaimes iedzīvotājiem, bet arī kodola un priekšpilsētu iedzīvotājiem. Tas veicinātu pilsētas **dažādo lietotāju savstarpēju mijiedarbību** un dzīvāku saiti ar dabu, tai skaitā aktīva dzīvesveida popularizēšanu. Perifērijā veidojamas aktīvās atpūtas takas, aktivizējot **jaunas telpas lietojuma funkcijas dažādām vecuma grupām**, ievērojot sezonalitāti. Tas nozīmē **lielāku telpas un vides slodzi.** Tātad, attīstot šo dabas un ūdens infrastruktūru, ir jāizvērtē potenciālās noslodzes palielinājums un iespējamā pozitīvā un negatīvā ietekme uz šīm tik ļoti jutīgajām teritorijām, paredzot attiecīgus aizsargmehānismus, kur tas nepieciešams.

(117) Transporta infrastruktūras perspektīva un vadlīnijas balstās uz **hierarhisku sistēmu: gājējs – velobraucējs – sabiedriskais transports – privātais transports – kravu transports.**

(118) Pilsētas transporta infrastruktūras telpiskās struktūras pamatu veido divi **izteikti pilsētas loki, kā arī radiālie savienojumi.** Pilsētas centrālajā daļā izstrādātas zonas, kurās pilsēta plāno **palielināt gājēju un nemotorizēto transportlīdzekļu prioritāti.**

(157) Bioloģiskos centrus veido **meži, lielie pilsētas nozīmes parki, mežaparki** vai to koncentrācijas vietas. Šie centri ir **daudzfunkcionāli**, un tiem ir liela nozīme pilsētas iedzīvotāju un viesu rekreācijas

nodrošināšanā, vides piesārņojuma samazināšanā, pilsētas mikroklimata uzlabošanā, bioloģiskās daudzveidības nodrošināšanā un pilsētas koptēla veidošanā.

(159) Urbānās vides zaļie centri ir apbūves teritorijas ar paaugstinātu apzaļumošanas pakāpi, un tos veido mazstāvu dzīvojamā apbūve un **daudzstāvu dzīvojamās apbūves** plašie pagalmi. Šīs teritorijas līdz ar dzīvojamo funkciju pilda kompensācijas funkciju – tās uzlabo pilsētas mikroklimatu, samazina gaisa un trokšņa piesārņojumu, kā arī **nodrošina rekreācijas iespējas** blakus esošo blīvi apbūvēto teritoriju iedzīvotājiem.

(162) Pilsētas telpiskajā struktūrā, bez pamatfunkcijas (dzīvojamās, rekreācijas funkcijas), **zaļie koridori pilda arī pārvietošanās funkciju** – tie nodrošina iedzīvotājiem iespēju pārvietoties no vienas zaļās struktūras centra uz otru pa kvalitatīvu un vizuāli pievilcīgu pilsētas telpu. Zaļie koridori nodrošina pārvietošanās iespējas arī pilsētā dzīvojošiem dzīvniekiem.

(166) Perspektīvā visu veidu attīstības vai rekonstrukcijas projektos – **ielu, publiskās ārtelpas, sabiedrisko objektu, kas atrodas zaļo taku tiešā tuvumā**, – jāparedz relatīvi **nelieli publiskās ārtelpas elementi**, kuros ir patīkami un komfortabli atpūsties un socializēties. Eiropas Komisijas apstiprinātajā Pilsētvides tematiskajā stratēģijā (2006) ir uzsvērts, ka ļoti svarīgi ir upju un ezeru krastmalā saglabāt dabiskās ekosistēmas un tajā notikušos procesus.

(167) **Pilsētas mazās, daļēji meliorētās upītes un strauti ir būtiski zaļo koridoru pamatelementi.** Ilgtermiņā būtu jāizskata iespēja atsevišķos posmos atjaunot upju un strautu gultnes, kuras ir novirzītas pazemē. Mazās upes un strauti kalpo gan kā bioloģiskās daudzveidības izplatības koridori, gan kā palu un stipru lietusgāzu radīto plūdu akumulācijas baseini, kā arī uzlabo mikroklimatu apkaimēs. Pašvaldība neatbalstīs mazo upju un strautu gultnes ievadīšanu pazemē.

(168) Ūdens malās jāparedz brīva piekļuve ūdenim. **Jāveic dažāda tipa un līmeņa krastmalu labiekārtošana, lai veidotu dažādu un interesantu publisko ārtelpu ar skatupunktiem un laukumiem dažādos līmeņos.** **Būtiski paredzēt arī infrastruktūru krasta sasniegšanai no ūdensobjekta** – nelielu piestātņu vai pontonu izveidi dažāda tipa motorizētiem un nemotorizētiem peldlīdzekļiem, kā arī jāveicina ūdens teritoriju izmantošanas dažādošana gan vasaras, gan ziemas sezonās.

(170) Pilsētai piegulošā zaļā josla ir **maksimāli saglabājama**, nav pieļaujama tās atsevišķu daļu transformācija. **Atsevišķās teritorijās pilsētai piegulošā zaļā josla daļēji izmantojama plānotai un organizētai rekreācijai**, paredzot publiski organizētu ārtelpu sadarbībā ar novadiem, kurā tā atrodas.

SECINĀJUMI

Stratēģija iezīmē pilsētvides kopumā un tieši uz ārtelpu attiecināmās vīzijas, mērķus un rīcības virzienus, kurus iespējams sadalīt trijās - fiziskā, sociālā un to līdzsvarojošā – pārvaldības/ dimensijās.

Pilsētvides un ārtelpas kvalitāte tiek uzskatīta par veiksmīgas ekonomiski svarīgu priekšnosacījumu.

Publiskās ārtelpas tīklojuma nepārtrauktība uzskatāma par ārtelpas galveno kvalitātes priekšnosacījumu.

Tiek uzsvērta dažu ārtelpas elementu tipa nozīme nepārtrauktā publiskās ārtelpas tīklojuma izveidē. Tās ir:

- Lineāras struktūras: gājējiem, velosipēdistiem un sabiedriskajam transportam draudzīgas ielas, zaļie koridori, pieejamās ūdensmalas, labiekārtotās krastmalas, mazās, daļēji meliorētās upītes un strauti kā būtiski zaļo koridoru pamatelementi, zaļie loki;

- Laukumu veida struktūras: lielmēroga dzīvojamo rajonu pagalmi, meži, mežaparki, parki, skvēri, nelieli publiskās ārtelpas elementi.

Ārtelpa ir skatīta kā socializēšanas platforma, tās kvalitāte (piemēram, apkaimju mezgļpunktos) tiek uzskatīta par ekonomisko aktivitāšu klāsta palielināšanas veicinātāju.

Stratēģija vairākkārt uzsver jauno, sabiedrības līdzdalībā saskaņoto pārvaldības instrumentu izveides nepieciešamību un to ārkārtējo nozīmi kvalitatīvas vides veidošanas procesā. Tā iezīmē nepieciešamību daudzo vides veidošanas procesā iesaistīto pušu interešu līdzsvarošanu, piemēram, mehānismu, kas atbalstītu privātipašnieku radītas un uzturētas zaļās un publiskās teritorijas, radīšana.

PRIEKŠLIKUMI IEKĻAUŠANAI RTP

Ārtelpas Tematiskā plānojuma iestrādājamās inovācijas:

1. Lai padarītu ārtelpas un apstādījumu tematisko plānojumu par efektīvu Stratēģijas ieviešanas instrumentu un nodrošinātu tajā iezīmēto virzienu realizāciju, nepieciešams Rīgas teritorijas plānojumā iestrādāt **Kvalitātes principu**:

- Fiziskai telpai (labiekārtojuma kvalitātes nosacījumi), izstrādājot vadlīnijas katram ārtelpas elementam vai to grupai divus gadus pirms jaunā RTP darbības sākuma;

- Sociālai telpai, ārtelpas koncepcijā iekļaujot interešu līdzsvarošanas instrumentus (piemēram, telpisko barjeru pārvarēšana, lēnās un ātrās satiksmes līdzsvarošana uz ielām);

- Pārvaldībai, iekļaujot paskaidrojuma rakstā nepieciešamo instrumentu aprakstu.

2. Lai palielinātu kvalitātes principa ieviešanas efektivitāti, jāizveido sistēma, kura aprobežojšie, stingrie (noteikumi) un veicinošie, elastīgie (vadlīnijas) instrumenti.
3. Jaunajā teritorijas plānojumā jāiestrādā Stratēģijas nostādņu realizācijas mehānismu, izveidojot sadarbībā balstīto plānošanas modeli, kas sasaista fiziskās (telpas) vides kvalitātes uzlabošanas pasākumus (vides reģenerāciju) ar sociālo reģenerāciju un gudro pārvaldību. RTP iekļaujamā pārvaldības modelī jāievērtē esošā likumdošanā, un ar pilsētas ārtelpu saistītās iniciatīvas.
4. Integrēta ārtelpas atjaunošanas modelī (IAAM) jāievērtē arī citu departamentu spēkā esošos attīstības plānus un programmas, tādējādi novēršot iespējamus konfliktus un nesaskaņas tematiskā plānojuma realizācijas procesā.

Ārtelpas tematiskā plānojuma iestrādājamās plānošanas rīcības

Balstoties uz Stratēģijas (*lpp. 85-90, 94, 95, 96, 106 un 162*) nostādņu analīzi, ieteicams:

1. Ārtelpu elementu klasifikācija, kā kritēriju jāiekļauj līmeņu princips „kodols – priekšpilsēta – perifērija” (Ārtelpas koncepcija);
2. Koncepcijā jāattēlo Rīgai raksturīgākās un tās ārtelpas kvalitātes uzlabošanai svarīgākos elementus: lineāras struktūras, laukumveida struktūras, lokveida struktūras un ūdens telpas. (Ārtelpas koncepcija);
3. Veicot inventarizāciju, jāidentificē telpiskus apkaimes centrus (inventarizācija);
5. Pilsētas Kodolā par prioritāti jāizvirza daudzveidīgi izmantojamās vides veidošana, iekļaujot tos ārtelpas elementu klasifikācijā (Ārtelpas koncepcija);
  - ielas, kurās jālīdzsvaro visu lietotāju intereses (samazinot autotransporta plūsmas);
  - ūdensmalas, kurās jānodrošina pieejamība plašākai sabiedrībai un kurās jāizvērtē akvatoriju atjaunošanas (renaturalizācijas) iespējas, lietusūdens apsaimniekošana, bioloģiskā daudzveidība, apkaimes vēsturiskās vērtības, atpūtas, rekreācijas, socializācijas un izglītības iespējas.
6. Vēsturiskajās un jaunajās (piemēram, Skanste) ārtelpās jāizvērtē zaļo koridoru un apstādījumu tīklojuma, kuri savieno tos ar centra zaļo struktūru, iespējas, ievērojot skvēru, iekšpagalmu un citu brīvo teritoriju atvērības principu. (Ārtelpas koncepcija)
7. Jāiezīmē degradētās rūpnieciskās telpas ar mērķi noteikt to transformācijas pasākumus izveidei. (Ārtelpas koncepcija)
8. Jāievērtē jaunas, potenciāli attīstāmas telpas, kas atrodamas esošā brīvā ārtelpā, tajā skaitā arī ar citu atļauto funkciju, kuras varētu noteikt pagaidu izmantošanai. (Ārtelpas koncepcija)

Balstoties uz paragrāfiem 107,108, 111,114,157 un 159

- Jāiekļauj ārtelpas klasifikācijā lielmēroga dzīvojamo rajonu pagalmi, radot priekšnosacījumus sistemātiskai ārtelpas labiekārtošanai pilsētas blokmāju rajonos. (Ārtelpas koncepcija)

- Jāiekļauj ārtelpas elementu klasifikācijā perifērijā pieejamās un izmantojamās daudzveidīgai atpūtai un rekreācijai dabas telpas – mežaparkus. (Ārtelpas koncepcija)

- Jāievērtē iespēja esošās likumdošanas ietvaros ieviest jaunus ārtelpas elementus – ainavu parki, tautas parki, pilsētmeži. (Ārtelpas koncepcija)

117,118

- Jāizveido ārtelpas lineāro struktūru kategorizāciju, balstoties uz cilvēciskās (humānās) hierarhijas principa: gājējs – velobraucējs – sabiedriskais transports – privātais transports – kravu transports. (Ārtelpas koncepcija)

- Jāiezīmē lokveida lineāras struktūras (pilsētas lokus), kurās pilsēta plāno palielināt gājēju un nemotorizēto transportlīdzekļu prioritāti. (Ārtelpas koncepcija)

167,168

- Jāiekļauj zaļo koridoru lineārajās struktūrās pilsētas mazās, daļēji meliorētās upītes un strautus kā būtiskus zaļo koridoru pamatelementus. (Ārtelpas koncepcija)

- Jāiekļauj ilgtermiņā transformējamo telpu kategorijā mazās ūdenstece. (Ārtelpas koncepcija)

- Jāiezīmē vietas ūdensmalās ar brīvo piekļuvi ūdenim. (Ārtelpas koncepcija)

- Jāievērtē vietas, kur iespējams sasniegt krastu no ūdensobjekta (Ārtelpas koncepcija)

170

- Jāiezīmē maksimāli saglabājama pilsētai piegulošā zaļā josla, kurā nav pieļaujama tās atsevišķu daļu transformācija un saimnieciskā meža izstrāde. (Ārtelpas koncepcija)

- Atsevišķās teritorijās pilsētai piegulošā zaļā josla jāiezīmē rekreācijai domātas publiskas ārtelpas sadarbībā ar novadiem, kurā tās atrodas. (Ārtelpas koncepcija)

2.3. Pasaules pilsētu piemēri ārtelpu plānošanā

Jebkura pilsētas ārtelpa ir:

Valstis, kuru pieredze noderīga Rīgas apstādījumu un publiskās ārtelpas izstrādei, izvēlētas pēc metodoloģijā norādītajiem kritērijiem (sk. lpp.8)

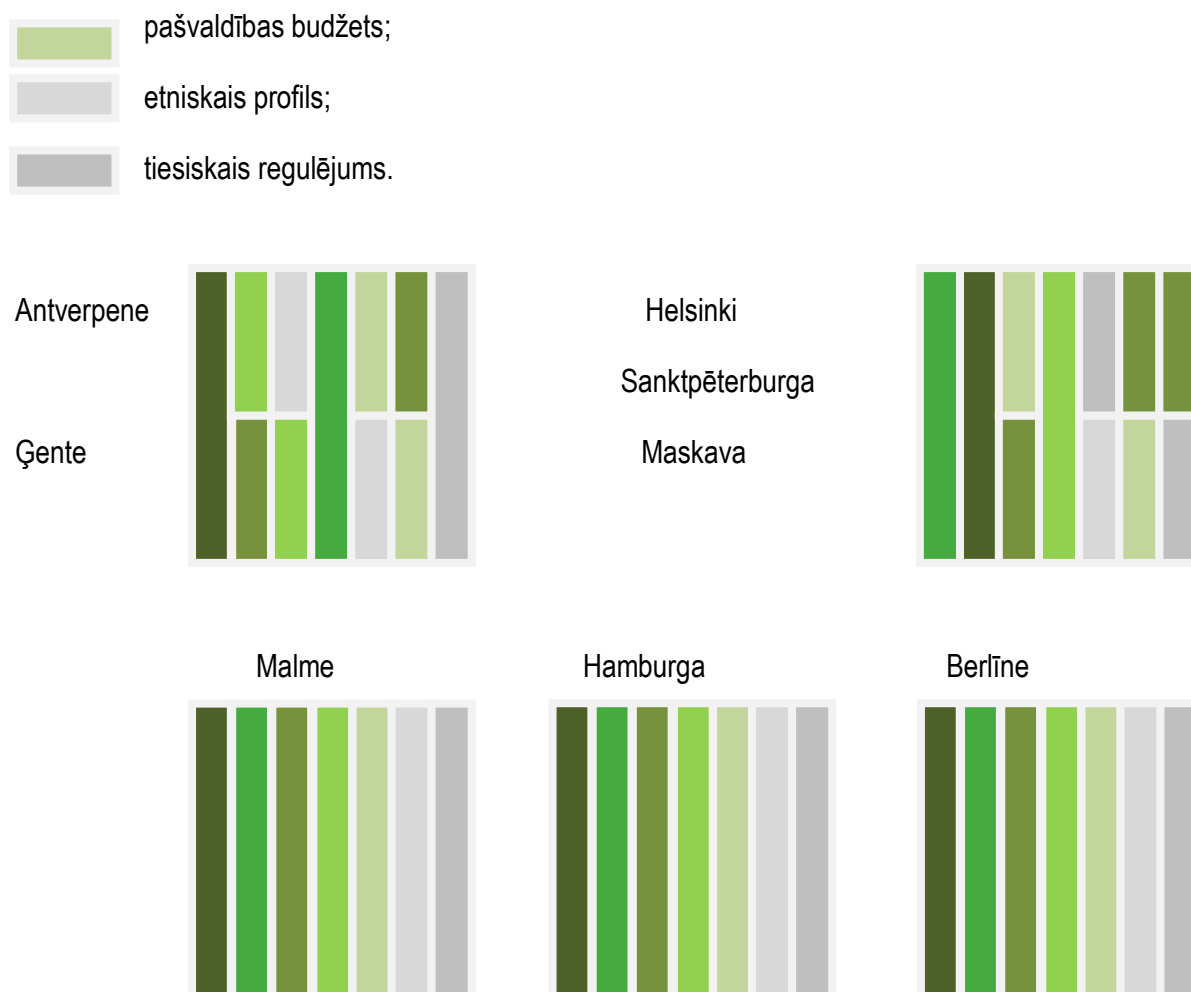
Izvēles noteicošie kritēriji ir inovāciju līmenis, vēsturiskā mantojuma raksturs un intensitāte, un pilsētas mērogs, daļēji – klimatiskie apstākļi (netika izvēlētas pilsētas būtiski atšķirīgās klimatiskās joslās). Mērogs kā kritērijs netika sistemātiski pielietots, jo gan lielāko pilsētu (Maskava, Londona), gan mazāko pilsētu (Ģente) pieredze publisko ārtelpu attīstībā ir noderīga Rīgas publiskās ārtelpas plānošanas, veidošanas un pārvaldības sistēmas izveidei. Tiesiskais regulējums skatīts, salīdzinot divas plānošanas pamatsistēmas: teritoriālās plānošanas, balstītas uz teritorijas funkcionālo zonējumu un telpiskās plānošanas, kas ievērtē apdzīvoto telpu kā daudzveidīgo attiecību kompleksu un iezīmē šo telpu stratēģisko attīstību noteiktā laikā. Etniskā profila kritērijs tika pielietots, priekšroku dodot tām pilsētām, kur vēsturiski plānošanā tika iesaistītas un šodien publisko ārtelpu veido vairākas etniskās grupas. Pašvaldības budžeta iespējas tika ņemtas vērā analizējot pilsētu pieredzes, taču tas netika sistemātiski pielietots, jo netika konstatēta tiešā korelācija starp publiskai ārtelpai iztērēto līdzekļu daudzumu un publiskās ārtelpas kvalitāti. Netika veikta arī pilsētu budžetu salīdzinošā analīze, jo datu trūkums, dažādas pieejas monetārajai politikai, kā arī atšķirīgi pārvaldības modeļi padara šo analīzi sarežģītu un tāpēc neiespējamu šī pētījuma ietvaros.

Analīzei tika izvēlēti valstu modeļi un tās pilsētas, kur ārtelpas plānošana un pārvaldība iemiesojās redzamās pozitīvās pārmaiņās pilsētas publiskajā ārtelpā un tās pārvaldībā. Kā atlases papildus kritērijs tika ņemta vērā valsts piederība Rietumeiropas un Austrumeiropas ģeopolitiskajām telpām, kuru vēsturiski izveidojušās sociālekonomiskās sistēmas noteica plānošanas un pārvaldības formas. Viens no galvenajiem šo formu noteicošajiem faktoriem – noteiktā zemes īpašuma (privātā vai valsts) veida dominēšana pārvaldības sistēmā. Tika analizētas sekojošās valstis un to pilsētas: (skatīt 9. tabulu).

Valstis	Pilsētas
■ Beļģijas modelis	Antverpene/ Ģente
■ Somijas modelis	Helsinki
■ Zviedrijas modelis	Malme
■ Krievijas modelis	Sanktpēterburga, Maskava
■ Vācijas modelis	Hamburga, Berlīne
■ Igaunijas modelis	Tallina

9. tabula.

- inovāciju līmenis;
- vēsturiskā mantojuma raksturs un intensitāte;
- mērogs;
- līdzīgie klimatiskie apstākļi;

5. attēls. Kritēriju un izvēles pamatojumu korelācija.

Svarīga ir arī pilsētu piederība vai nepiederība post-padomju telpai. Tā ietekmē plānošanas sistēmas, kuru struktūru nosaka zemes īpašuma formu vēsturiskās izmaiņas.

- Beļģijas, Vācijas, Somijas un Zviedrijas modeļu pamatā ir vēsturiski nepārtrauktās zemes privātīpašuma formas un uz tā balstās ārtelpu regulējoša likumiskos ietvaros.
- Krievijas, Igaunijas (un Latvijas) ar ārtelpu saistīta likumdošana ir vēsturiski pārtrauktas un atjaunotas zemes privātīpašuma formas noteikta.

Dažādās valstīs un pilsētās „zaļo struktūru” plāni dažādi „iebūvēti” plānošanas sistēmās, tiem ir atšķirīgi juridiski statusi, ka arī katras pilsētas telpiskai situācijai un vajadzībām piemērota ārtelpas elementu izvēle, to klasifikācijas kritēriji un saistība ar zonējumu. Tāpēc analīze ievērtē gan katrās pilsētas/valsts plānošanas sistēmu, gan zaļo plānu saistības veidu ar to, gan ārtelpas elementu klasifikācijas.

Analīzē nav izvērtēti

- ārtelpas labiekārtojuma elementi un to klasifikācijas, jo šī analīze iespējama nākamā plānojuma detalizācijas līmenī.

- apstādījumu un dabas struktūru formas un veidi, jo to lielā mērā nosaka klimatiskie un ģeomorfoloģiskie, kā arī kultūrvēsturiskie faktori un tāpēc to salīdzināšanai vairāk zinātniskā, nekā praktiskā vērtība.

Analīzes mērķis atrast abās sistēmās kopīgas iezīmes, saskaņot tās ar Rīgas ārtelpas situāciju un aktualitātēm, kā arī esošo likumisko ietvaru. Balstoties uz salīdzinošo analīzi, nepieciešams izstrādāt ārtelpas koncepciju, funkcionālo zonējumu, rekomendācijas un vadlīnijas, kuras balstās uz labākiem risinājumiem abās sistēmās, veidojot PĀRĒJAS MODELI no teritoriālās uz telpisko plānošanas sistēmu.

Eiropas plānošanas sistēma

Eiropas valstu, to kuru nav skārusi sociālistiskās iekārtas plānveida izveidošana, plānošanas sistēmu attīstībā izdalāmi sekojošie periodi:

- 20. gs. sākums – I Pasaules karš – racionālās plānošanas sistēmas veidošanās sākums
- 20. gs. starpkaru periods – racionālās plānošanas sistēmas attīstība modernisma ideju ietekmē
- Laiks pēc II Pasaules kara – 20.gs 80-tie gadi **racionālās** plānošanas sistēmas nostiprināšanās. Kvantitatīvo instrumentu triumfs plānošanā, hierarhiskās, labi kontrolējamās, neelastīgās **racionālās** plānošanas instrumentu izveide, starp kuriem prioritārā nozīme ir atļautās izmantošanas (zonējuma) plānam un tai pakārtota likumdošana (normatīvu pakete).
- 20. gs 80-tie – šodien – kolaboratīvās (sadarbīgās) plānošanas ideju sākums un attīstība, zonējuma kā galvenā un vienīga plānošanas instrumenta nozīmes samazināšanas, normatīvās bāzes transformācija, sekojot instrumentu un normatīvu liberalizācijas un daudzveidības ieviešanas tendencēm, parēja no teritoriālās uz telpiskās plānošanas principiem.

Beļģijas modelis

Beļģija ir starp aktīvākiem plānošanas sistēmas liberalizācijas aktīvistiem. Tajā 80-to gadu beigās un 90-to gadu sākumā notika pilsētplānošanas sistēmas parēja no teritoriālās, ar funkcionālo zonējumu kā galveno instrumentu, kas rezultējās ar lielāku plānošanas instrumentu daudzveidību un to elastības pakāpi.

Antverpene

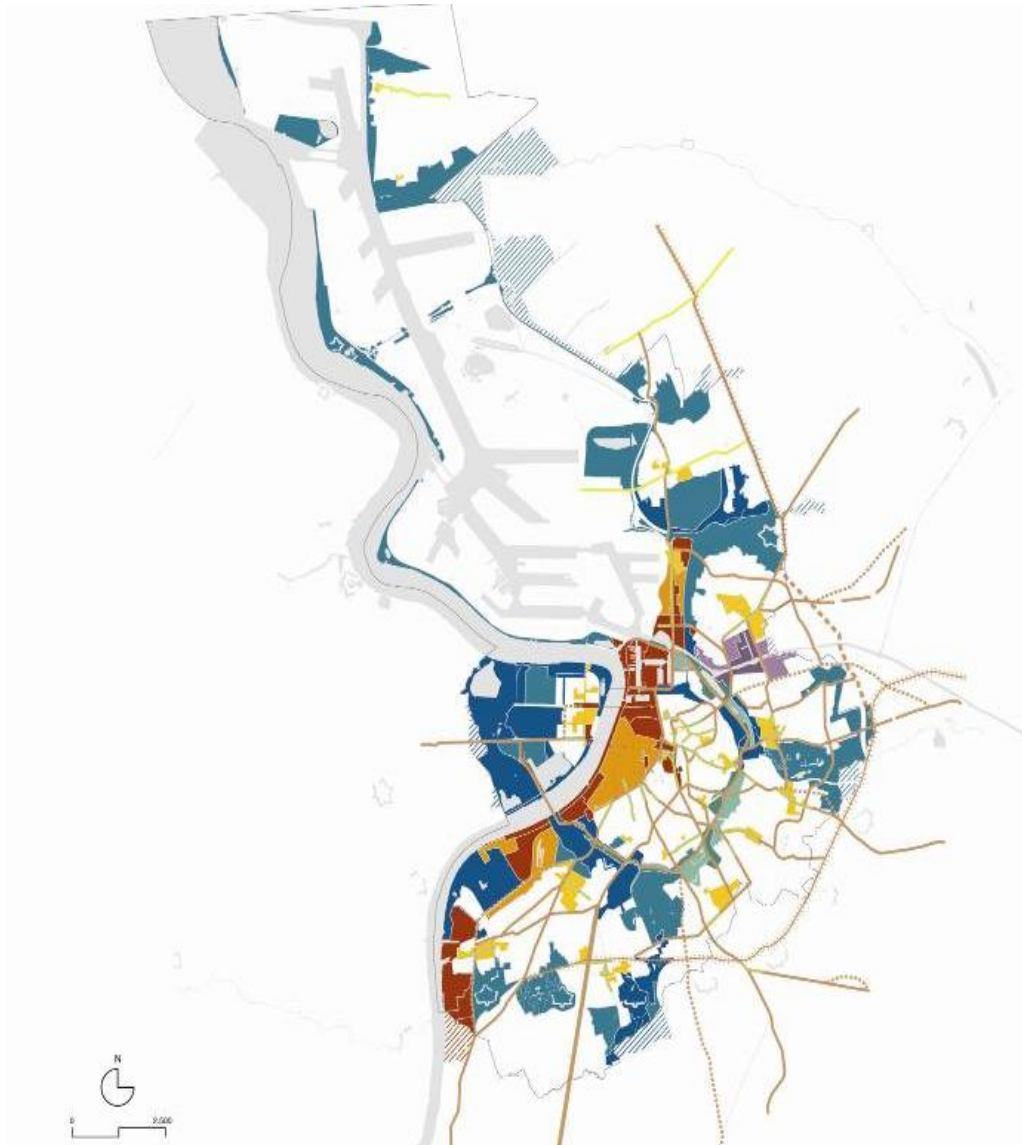
Antverpene varētu tikt uzskatīta par līderi **racionālās plānošanas sistēmas transformācijā Beļģijā.**

Antverpenes stratēģiskais telpisko struktūru plāns (s-RSA⁴, 2006) aizstāja funkcionālo zonējumu ar integrēto telpisko struktūru plānu, apvienojot vienā dokumentā stratēģiskās nostādnes, to detalizāciju un

---

⁴ Strategische Ruimtelijke structuurplan Antwerpen (Stratēģiskais Antverpenes telpisko struktūru plāns)

plāna realizācijas sistēmu. Telpiskās struktūras apvienotas baltoties uz stratēģisko raksturu tām pakārtoti telpu attīstībai nepieciešamā ieviešanas politika un instrumenti. Katras telpas transformācijas pasākumi piesaistīti noteiktam laika plānam un tiem noteiktas atbildīgas institūcijas (skatīt 7. attēlu).

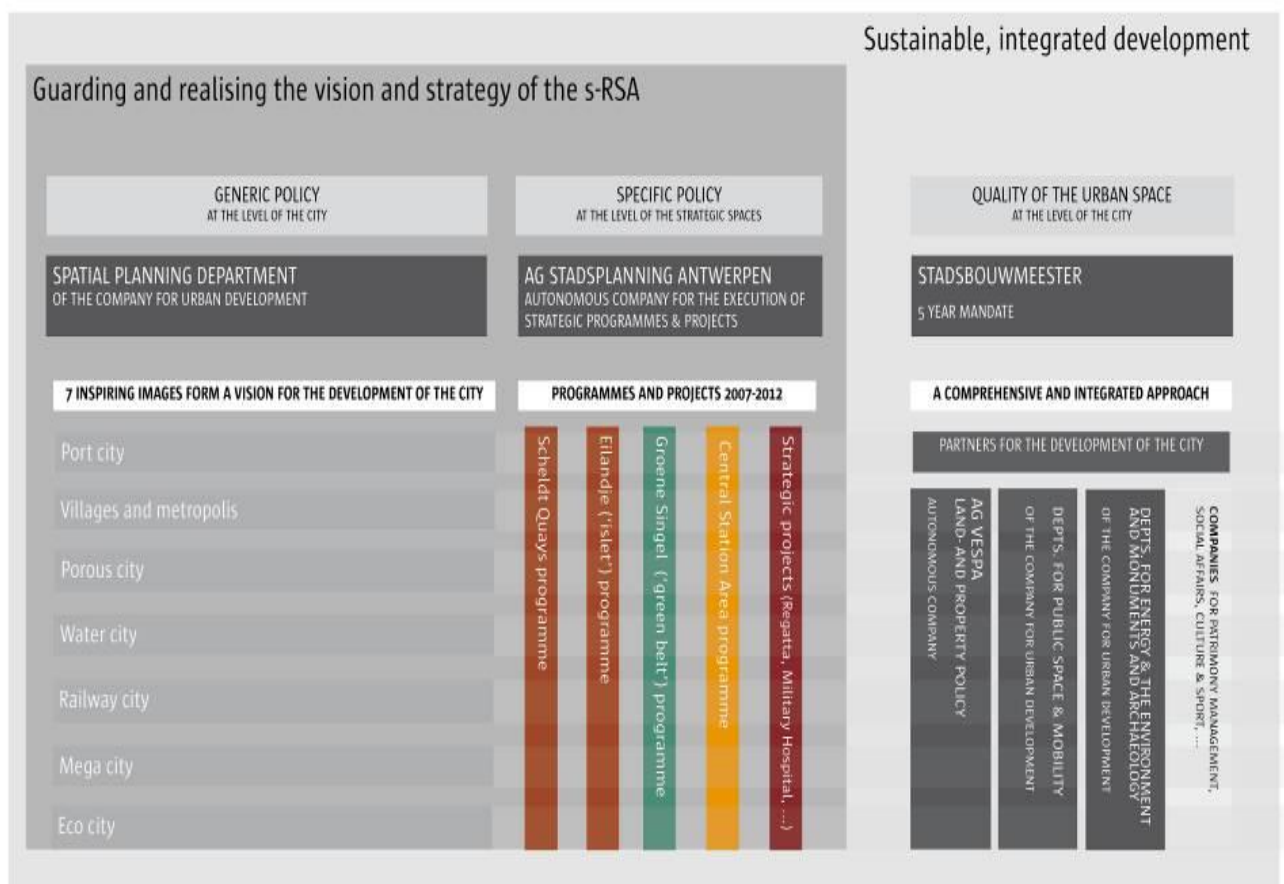

6. attēls. Stratēģiskais Antverpenes telpisko struktūru plāns.

Stratēģiskais telpisko struktūru plāns iekļauj trīs politikas: vispārējo, aktīvo un specifisko (skatīt 6. attēlu).

- **vispārējā politika** balstās uz septiņiem principiem, ietvertiem metaforiskajos tēlos: pilsēta uz ūdens, ekopilsēta, ostas pilsēta, dzelzceļu pilsēta, caurlaidīgā pilsēta, ciemati un metropole un megapilsēta.
- **aktīvā politika** attiecās uz piecām stratēģiskām telpām: cietā „kore”, mīkstā „kore”, zaļais loks, apkaimju un tuvieņu centri un **apdzīvots kanāls**.
- **specifiskā politika** iekļauj piecus četru gadu laikā izpildāmus projektus un programmas stratēģiskajās telpās.

Operationalisation of the s-RSA

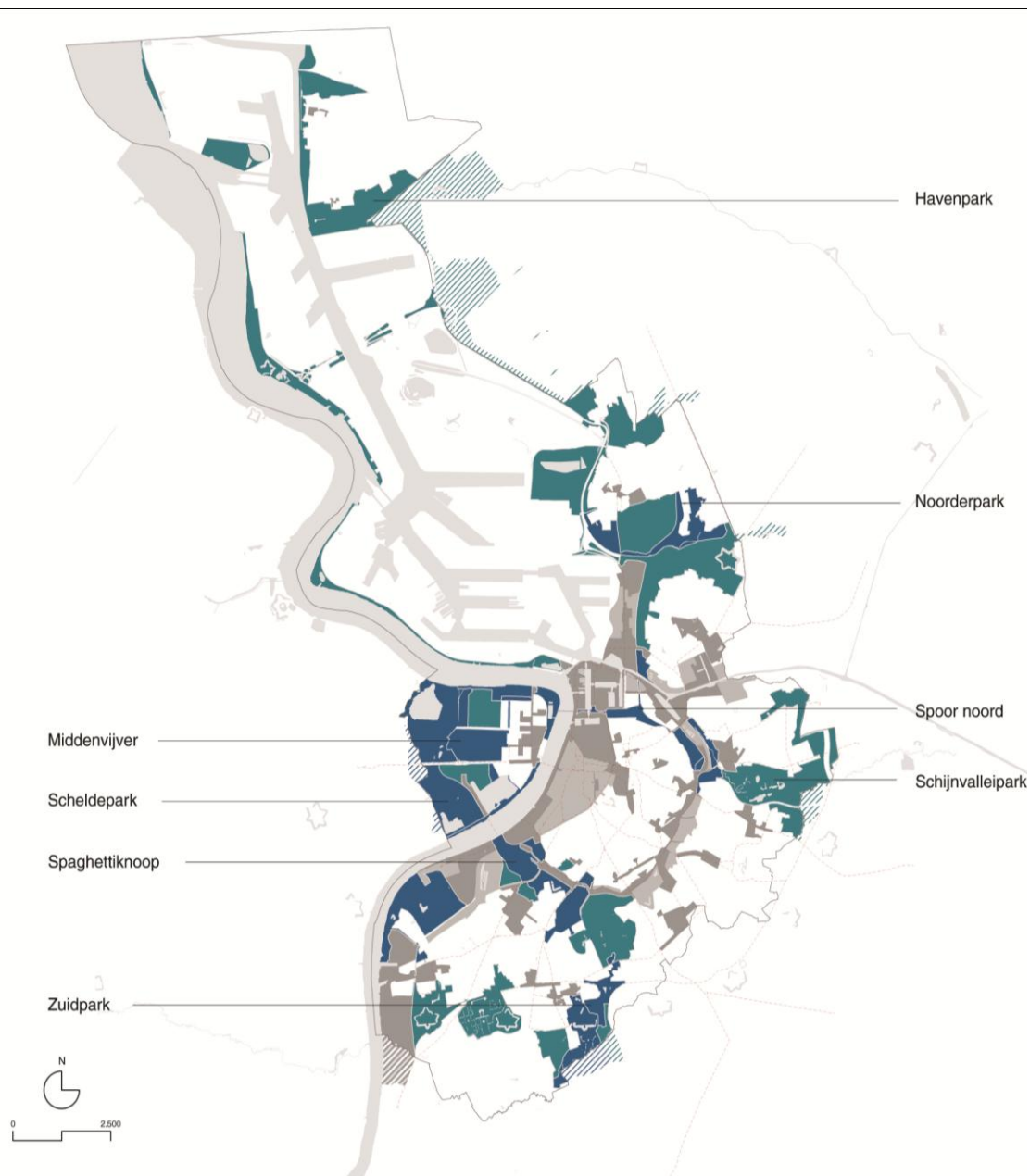
7. attēls. Antverpenes telpisko struktūru plāna realizācijas modelis.

Stratēģisko „zaļo” struktūru plāns

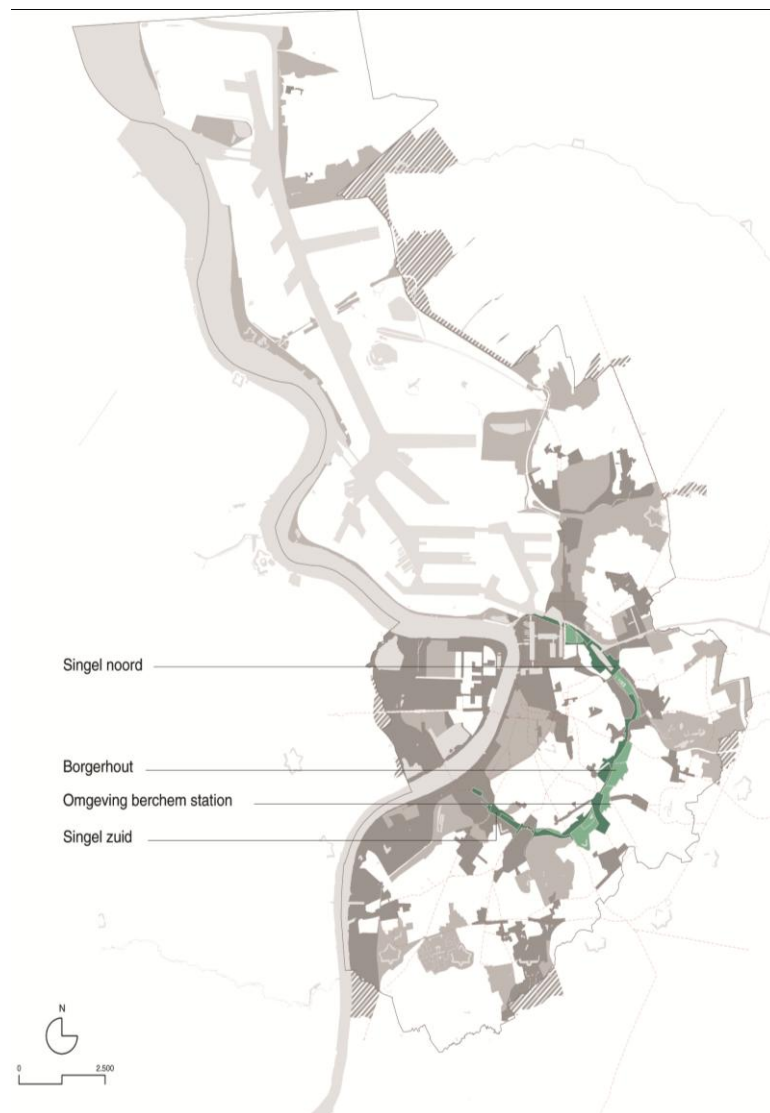
Divas no 5 stratēģiskām telpām attiecās uz zaļām struktūrām: mīkstā „kore” un zaļais loks (skatīt 8. attēlu un 9. attēlu) s-RSA sastāvā atvērta un publiskā ārtelpa ir visu programmu „sarkanais pavediens”.

Mīkstās kores pamatuzdevums ir apvienot piecus galvenos pilsētas parkus ekoloģiski savstarpēji saistītā sistēmā, kā saistošo ārtelpas elementu izmantojot zaļo loku un upes krastmalas.

8. attēls. Antverpenes zaļo telpisko struktūru plāns.

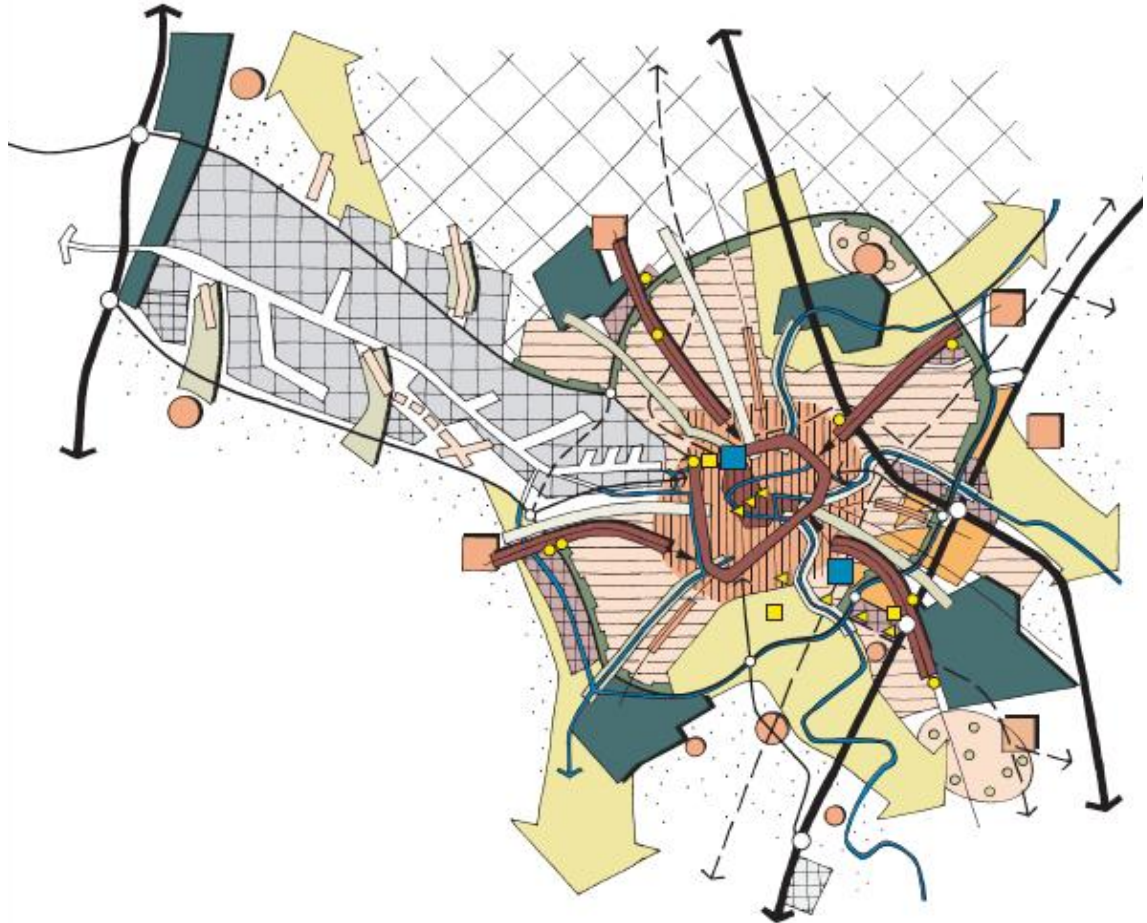
9. attēls. Antverpenes zaļā loka plāns.

Zaļais loks definēts kā jauns pilsētas bulvāris ar atvērtām pilsētas publiskās ārtelpas funkcijām. Tas paredz tranzīta satiksmes un vietējas pilsētas satiksmes funkciju atdalīšanu, tramvaja līnijas un tilta pāri Sheldes upei (Shelde) izveidi.

Projektu un programmu realizācija notiek saskaņā ar pašvaldības integrēto aģentūru (īpašuma aģentūra, publiskās ārtelpas un mobilitātes departaments un pieminekļu aizsardzības departaments) uzraudzību. Svarīgi atzīmēt, ka satiksmes (lēnās un ātrās) sistēmā iesaistīto publisko un privāto ārtelpu politika un tās realizācijas pārraudzība integrēta viena departamenta (mobilitātes un publiskās ārtelpas) darba uzdevumos.

Ģentes plānošanas sistēma

Ģentes stratēģiskais telpisko struktūru plāns (2003), mobilitātes plāns un dabas un apstādījumu attīstības vīzija definē apstādījumu un publisko ārtelpu koncepciju un nosaka detalizētāko integrēto publiskās ārtelpas un apstādījumu plānu (IPĀP) izstrādi.

10. attēls. Ģentes stratēģisko struktūru plāns.

Ģentes publiskās ārtelpas un zaļo struktūru plānošanas sistēma

(IPĀP) izstrāde notiek kopš 2004. gada pēc sekojošām tēmām: metodika publisko ārtelpu labiekārtošanai (IPĀP 1, 2006) un vadlīnijas (nosacījumi) publisko ārtelpu labiekārtošanai (IPĀP 1, 2012).

IPĀP1 apskata stratēģiskā telpisko struktūru plāna un mobilitātes plāna saistību un nosaka principus dažādo vēsturiski izveidojušos pilsētelpu labiekārtošanai. Pilsētelpu vēsturiskā attīstība tiek grupēta trīs lielos periodos: senā Ģente, vecā Ģente, jaunā Ģente. Katra perioda ietvaros tiek noteiktas apbūves un ārtelpas morfoloģiskās grupas.

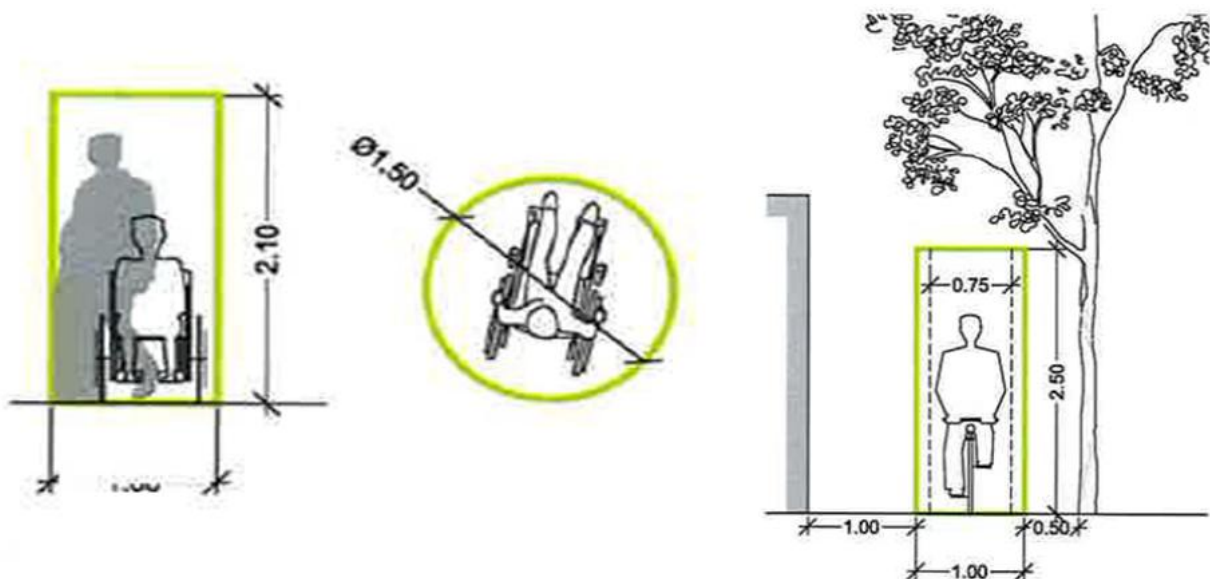
IPĀP 2 izstrādā:

- „vadlīnijas” dažādām publiskajām ārtelpām pēc izmantošanas veida – gājējiem, riteņbraucējiem u.c.;
- vadlīnijas dažādo morfoloģisko grupu veidojošo ēku kategorijām;
- vadlīnijas sabiedriskajam transportam domātās infrastruktūras labiekārtošanai;
- vadlīnijas zaļo struktūru labiekārtošanai;
- nosacījumus „slāņu” labiekārtošanai pa zonām: apvedceļa zona, 50 km zona, 30 km zona, dzīvojamā zona.

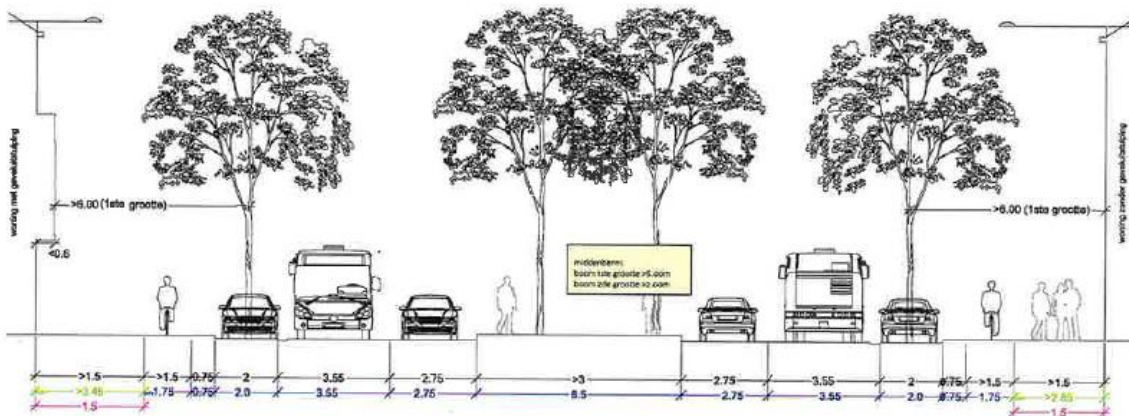
IPĀP 1 ir nosaukts „metodika” publisko ārtelpu projektu realizācijai.

IPĀP 2 – vadlīnijas publiskās ārtelpas labiekārtošanai.

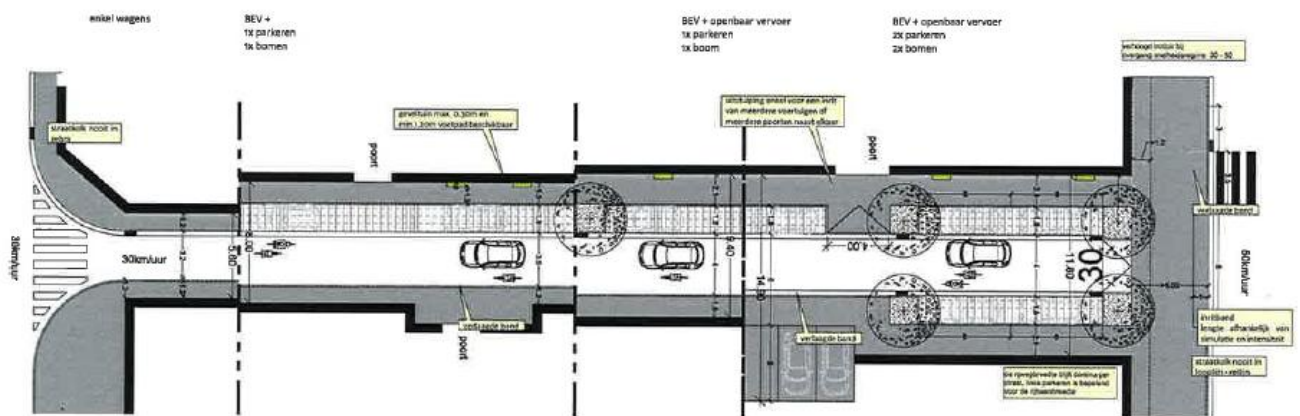
Abiem plāniem ir politikas vadlīniju dokumentu statuss. Katra plāna (IPĀP1 un IPĀP2) izstrāde notika (ārpus Stratēģiskā telpisko struktūru plāna) mēroga noteiktībā līdz 1: 500 un to izstādei tika atvēlēts mērogam pieskaņots izstrādes laiks: katra plāna izstrāde ilgusi divus gadus.

IPĀP 2 materiālu detalizācijas piemēri:

11. attēls. Ilustrācija universālā dizaina un velo satiksmes vadlīnijām.

12. attēls. Maģistrālās ielas šķērsgrēzums.

13. attēls. Publiskās ārtelpas struktūras organizācijas risinājumi 30km zonā.

Ziemeļeiropas modelis

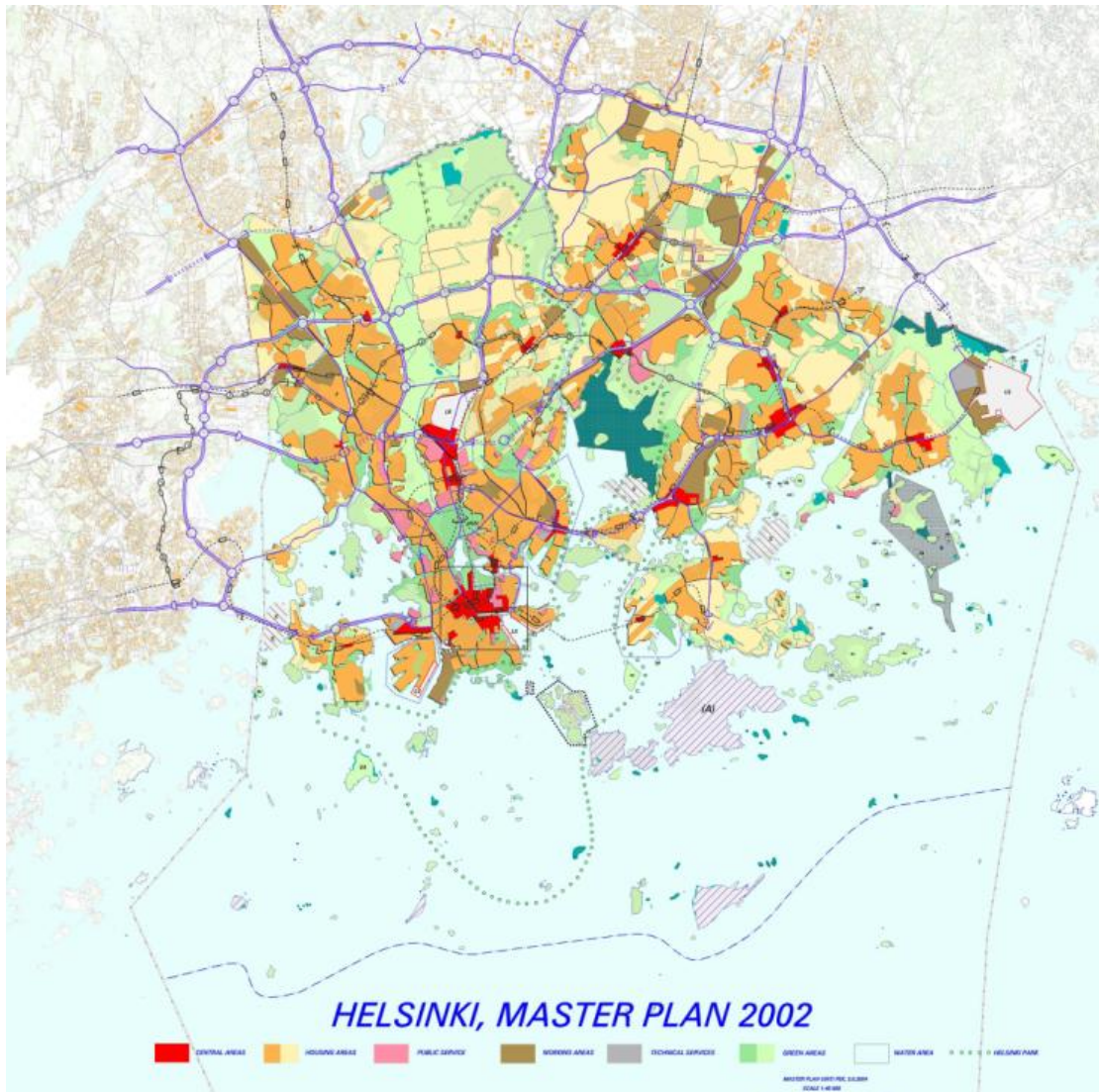
Somija

Helsinki plānošanas sistēma

Somijā ir ieviesta trīs pakāpju plānošanas sistēma:

- Ģenerālais plāns ir visaptveroša, pilsētai kopumā izstrādāta shēma, kura nosaka zemes izmantošanas un satiksmes organizācijas principus. Plāns koordinē nākamās detalizācijas līmeņa plānu (lokālplānojumu) izstrādi.
- Lokālplānojumā tiek precizēta zemes izmantošana un satiksmes organizācija, tiek definēti izmantošanas mērķi un teritorijas nākamās detalizācijas pakāpes (detālplānojums) izstrādei.
- Detālplānojums precīzē noteiktam mērķim paredzētu zemes izmantošanu un nosaka teritorijas apbūves parametrus. Apbūves noteikumi ietver nosacījumus par ēku augstumu, ielu platumu un citi, ārtelpas kvalitāti ietekmējoši faktori.

Jaunais **Pilsētas plāns** ir izstrādāts laikam no 2012. līdz 2016. gadam. Tas sastāv no trim daļām: Vīzija 2050, pilsētas telpisko struktūru plāns un tā īstenošanas rīcību plāns. Helsinku plānošanas sistēma salīdzināma ar Latvijā un Rīgā esošo, taču plānošanas procesu, plānojumu izstrādes koordināciju, kontroli un īstenošanu ievērojami atvieglo fakts, ka 68% no zemes pilsētas platības ir pilsētas pašvaldības īpašumā.

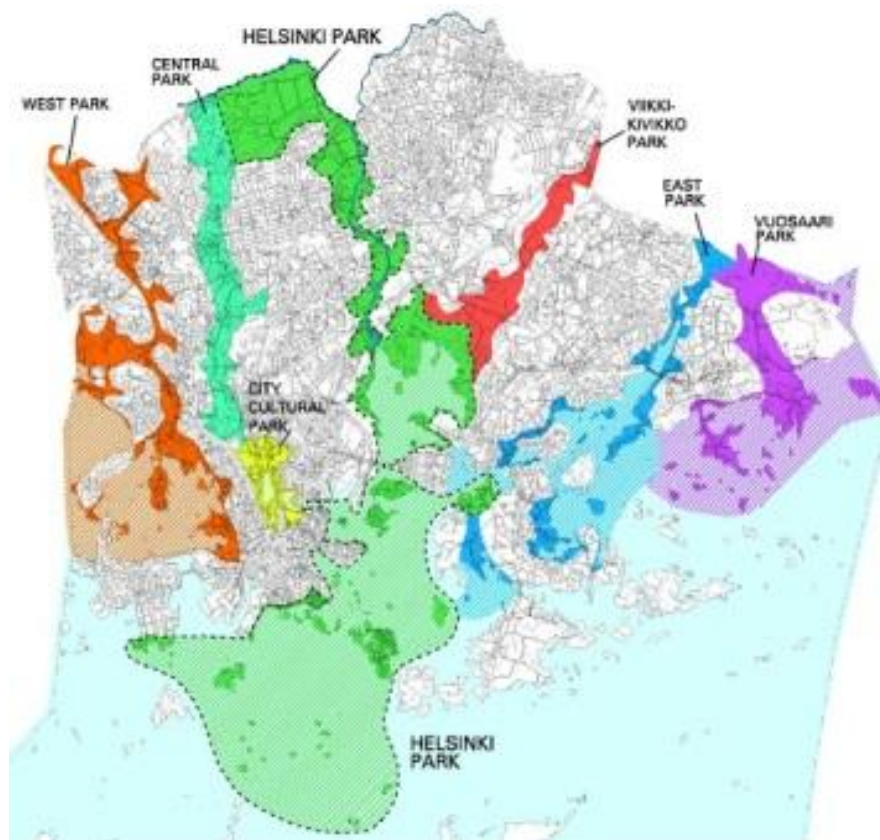
14. attēls. Helsinku ģenerālais plāns 2002 (Helsinki Master Plan).

Helsinku publiskās ārtelpas un zaļo struktūru plānošanas sistēma

Zaļo telpu koncepcija ir daļa no pilsētas telpisko struktūru plāna dokumentu paketes. Tā veido nākotnes redzējumu par Helsinku pilsētas zaļo telpu struktūru. Zaļo telpisko struktūru koncepcija, izņemot apstādījumu un dabas teritorijas, aptver ar ārtelpu kopumā saistītas tēmas - atpūtu, kultūrvidi, ainavu un dabu. Tēmas ietver atpūtas zonu un pilsētas zaļā tīklojuma attīstību, vērtējot ainavas kultūras vērtības,

pielāgojoties klimata pārmaiņu izaicinājumiem zaļajās zonās, aizsargājot dabas (bioloģisko) daudzveidību, lietusūdens noteces iespējas, mazās ūdenstilpes un krasta līnijas.

Ārtelpas nepārtrauktības principa īstenošanu savienojošo loku veidā (kā Antverpenes piemērā) apgrūtina pilsētas pamatnes ģeomorfoloģiskā struktūra. Tāpēc balstoties uz ģeomorfoloģiskās un vēsturiski izveidotās telpiskās struktūras, ir izstrādāts radiālais „zaļo pirkstu” plāns, kurš ar parku sistēmu savieno pilsētas centru un piekrasti ar iekšzemi.

15. attēls. Helsinku „Zaļo pirkstu” plāns.

Ārtelpas plānošana integrēta zemes izmantošanas plānošanas procesā visos detalizācijas līmeņos. Par pilsētas ārtelpas, ieskaitot publisko ārtelpu, zaļo struktūru un ainavu plānojumu atbild, un to izstrādā Pilsētas plānošanas departamenta vides nodaļa. Tās speciālisti ikdienā veic izstrādātas ārtelpas struktūru stratēģijas un koncepcijas atjaunošanu, īstenošanas procesa izvērtējumu, izmaiņu ieviešanu un citus ar stratēģijas īstenošanas saistītus uzdevumus.

Tie ietver:

(a) Ārtelpas stratēģijas vispārējo nostādņu īstenošanas izvērtējumu pa tēmām:

- ģenerāla plāna 2002 nostādņu īstenošana;

- “Zaļo pirkstu” nākotnes attīstība;
- Publiskā ārtelpa jaunajos piejūras rajonos;
- Arhipelāgs kā daļa no „zaļo pirkstu” sistēmas;
- Helsinku kultūras mantojuma integrācija ārtelpas struktūrā;
- Klimata pārmaiņas un ekosistēmu pakalpojumi;
- Publiskās ārtelpas pakalpojumu daudzveidība centrā un priekšpilsētās.

(b) Stratēģijas un koncepcijas detalizācijas un nostādņu izvērtējumu pa tēmām:

- Datu atjaunošana;
- Ainavu analīzes 2010, statistika, starptautiskās prakses izvērtējums;
- Ainavas īpašību definīcija, stratēģija to saglabāšanai un attīstībai;
- Ainavas mantojums - ainavu telpa vēsturiskajos parkos;
- Urbānā daba; ekosistēmu pakalpojumu darba pieredze;
- Jauno ainavisko telpu veidošana Helsinku pilsētas ikdienā, intensīvi izmantojamā ārtelpā;
- Ilgtspējīga attīstība, klimata pārmaiņas, ar ekoloģiju saistītie jautājumi un zaļo zonu problēmas;
- Nokrišņu (lietusūdeņu savākšana un izmantošana) monitoringa stratēģija „zaļo pirkstu” zonās;
- Saskaņošana vērtībām un vajadzībām.

Zviedrijas modelis

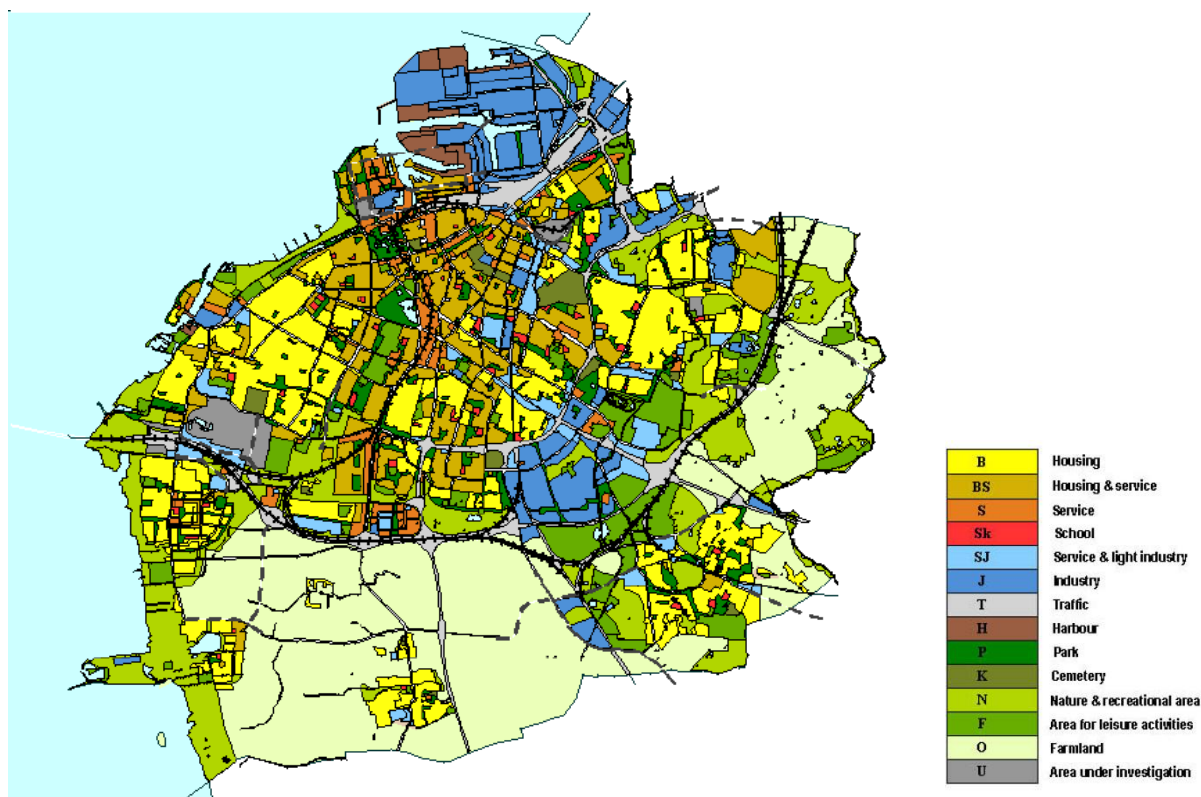
Malmes pilsētas plānošanas sistēma

Saskaņā ar Zviedrijas plānošanas un būvniecības aktu (PBL) Malmes pilsētai izstrādāts visaptverošais plāns (*comprehensive plan*, OP2012 (skatīt 16. attēlu)). Tas nosaka vadlīnijas pilsētas zemes un ūdens telpas izmantošanai, kā arī nosprauž stratēģiju pilsētas attīstībai. Tam ir stratēģisks raksturs un tas kalpo par pamatu pārējo pilsētas departamentu dažādas detalizācijas pakāpes plānu izstrādei. Tas nosaka:

- Transformējamas teritorijas;
- Teritorijas, kur paredzēts attīstīt blīvāko pilsētas auduma struktūru, izveidojot:
  - Funkcionāli daudzveidīgu pilsētvidi;
  - Pārveidojot noteiktus ceļus par pilsētas ielām ar izteiktu publiskās ārtelpas raksturu;
  - Izveidojot daudzveidīgi izmantojamu pilsētvidi ar transporta mezgliem;
  - Transformējot noteiktās rūpniecības teritorijas, tās sablīvējot un dodot iespējas izvietot tajās darījuma centrus.

- Dabas telpas;
- Jaunās rūpniecības teritorijas;
- Zaļās un rekreācijas telpas.

16. attēls. Malmes ģenerālais plāns.

Lai panāktu efektīvu un ilgtspējīgu pilsētas plānošanas stratēģijas īstenošanu, Malme dažādo realizācijas instrumentus un liberalizē projektu saskaņošanas procedūras. Viens no efektīvākiem pēdējā laikā pārbaudītiem instrumentiem ir Zaļā faktora un Zaļo punktu sistēma. Malme ir viena no 14 pilsētām (7 valstīs), kura atbalsta un pielieto šo sistēmu praksē. Pašlaik plaši pazīstamā Rietumu Doku pilotprojektā (Bo01, *Western Docks*, 2001) realizācijas laikā izstrādāta kvalitātes programma balstās uz šīs sistēmas.

Zaļās telpas faktors (*Green Space factor, GSF*)

Instrumenti, kas regulē zaļās telpas procentu apbūves teritorijā. Faktors tiek pielietots dažādo virsmu tipiem, kuru platība tiek reizināta ar faktora vērtību un summēta katrā apbūves gabala (pagalma, atvērtās telpas) robežās. Rezultāts tiek dalīts ar kopējo apbūves gabala platību.

Zaļie punkti

Lai līdzsvarotu GSF racionālās dabas neelastību, tika izstrādāta zaļo punktu sistēma, kura ļauj attīstītājam izvēlēties dažādus ārtelpas risinājumu veidus. Kopumā tika izveidots saraksts no 35 punktiem. To starpā

punkti, kas ļauj izvēlēties veidojamo biotopu tipu (dabisks, daļēji dabisks, mākslīgs), vienas sugas augu skaitu, vides veidošana vardēm, lietusūdeņu un nokrišņu ilgtspējīgo savākšanas veidu un citi.

Malmes publiskās ārtelpas un zaļās struktūras plānošanas sistēma

Malmes ārtelpas un apstādījumu struktūras attīstību nosaka Malmes zaļais plāns (2003), kas izstrādāts, sadarbojoties parku un lielceļu, plānošanas un īpašuma departamentiem.

Zaļais plāns ir pilsētas mēroga plānošanas dokuments, kurā, pamatojoties uz revīzijām un analīzi, tiek sniegti attīstības priekšlikumi zaļām un publiskām ārtelpām, saglabājot un pilnveidojot to bioloģisko daudzveidību un atpūtas un rekreācijas iespējas.

Attīstības priekšlikumi apvienojami divās daļās:

- priekšlikumi zaļā tīkla izveidei, tā teritoriju izmēriem, novietojumam un savienojumiem starp zaļām teritorijām;
- priekšlikumi ainavu tipiem un tiem raksturīgām telpām, nosakot zaļo telpu dzīvotņu tipus un struktūru.

Malmes zaļais plāns, līdzīgi citu sektoru plāniem, nedetalizē zemes izmantošanas veidus, bet konsultē plānošanas procesu un palīdz līdzsvarot vides, ārtelpas lietotāju un attīstītāju intereses. Zaļais plāns nedetalizē ārtelpas (publiskās, pus-publiskās un privātās) dizaina līmenī. Detalizētas vadlīnijas kvalitatīviem un kvantitatīviem nosacījumiem tiek sniegtas, izstrādājot kvalitātes programmas, piemēram, 2001. gada izstrādāta rajona Bo01 (*Western Docks*), noteikto teritoriju plānošanai. Izstrādājot projektus, zaļai plāns kalpo kā vadlīnijas fiziskai plānošanai, nodrošinot priekšlikumus dabas vērtību saglabāšanai, vides kvalitātes uzlabošanai un palīdz pieņemt līdzsvarotus lēmumus, izstrādājot attīstības un atjaunošanas projektus.

17. attēls. Malmes zaļā tīklojuma plāns.

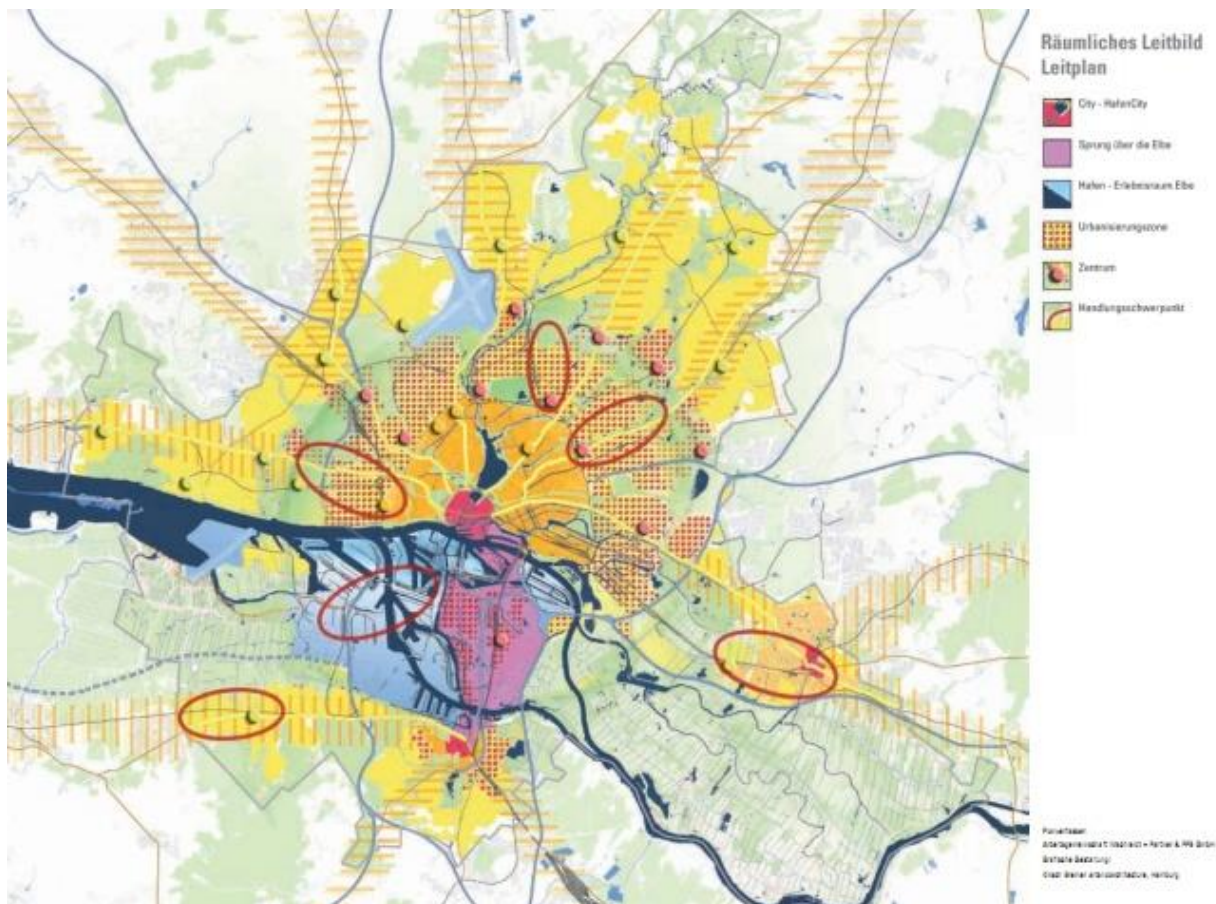
Vācijas modelis

Hamburgas plānošanas sistēma

Hamburgas plānošanas sistēmas pamatā ir telpiskā pieeja, kura balstīta uz plānošanas līmeņiem un tiem pakārtoto attiecīgo plānošanas dokumentu detalizācijas pakāpi.

- Visas pilsētas līmeņa plānošanas dokumentu paketē ietilpst:
  - Pilsētas attīstības stratēģijas;
  - Atļautās izmantošanas plāns;
  - Ainavu programma, ieskaitot sugu un biotopu aizsardzības plānu;
  - Citu pilsētas departamentu plāni;
  - Tematiskie plānojumi.
- Pilsētas daļu plānošanas dokumenti:
  - Pilsētas daļu (rajonu) attīstības plāni, ieskaitot pilsētelpu un ainavu plānus.
- Apkaimju vai tuvieņu apbūves, zaļo struktūru un ainavu plāni;
- Apbūves kvartāla vai zemesgabala plāni ar speciāliem nosacījumiem, projekti, ainavu programmas, kā arī atļautās izmantošanas plāniem likumiski noteiktas izmaiņu un papildinājumu

robežas, kuras ietekmē detalizētākas izstrādes līmeņu plānošana un projektēšana. Taču izmaiņām jābūt ierosinātām tikai tādos gadījumos, kad esošā situācija lielā mērā atšķiras no ainavu aizsardzības plānā noteiktās vai priekšlikumi uzlabo regulējošo plānu un programmu nosacījumus.

18. attēls. Hamburgas telpiskās struktūras plāns.

Publiskās ārtelpas un zaļās struktūras Hamburgas plānošanas sistēmā

Nepārtrauktās ārtelpas plāns (skatīt 19. attēlu) ietilpst Ainavu programmas dokumentu sastāvā. Tas nosaka stratēģisko zaļo un zilo telpu izvietojumu un savienojumus, tā saucamās zaļās saites, starp tām. Tā nosaukumā iekļauts plāna izstrādes princips un mērķis – izveidot savā starpā vienotu, ekoloģiski pilnvērtīgu un publiski izmantojamu, kvalitatīvu ārtelpu sistēmu.

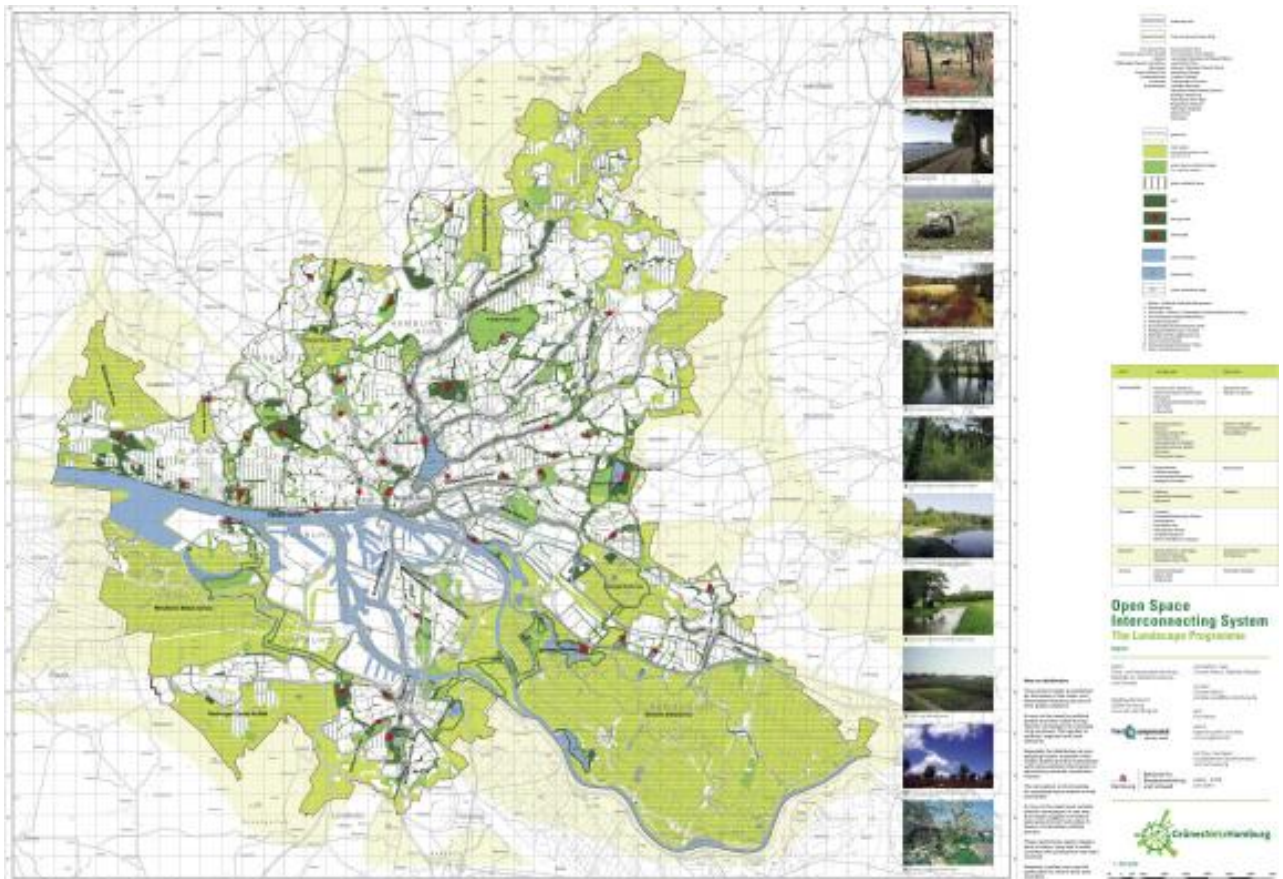
Plānā ir iezīmēti sekojoši ārtelpas elementi:

- Dabas telpas (daļēji urbanizētas dabas ainavas, meži, lauksaimniecības zemes);
- Speciālās izmantošanas zaļās ārtelpas (mazdārziņi, apbedīšanas vietas); \
- Zaļie dzīvojamie rajoni;
- Parki (pilsētas, tuvienes un rajonu līmenī);

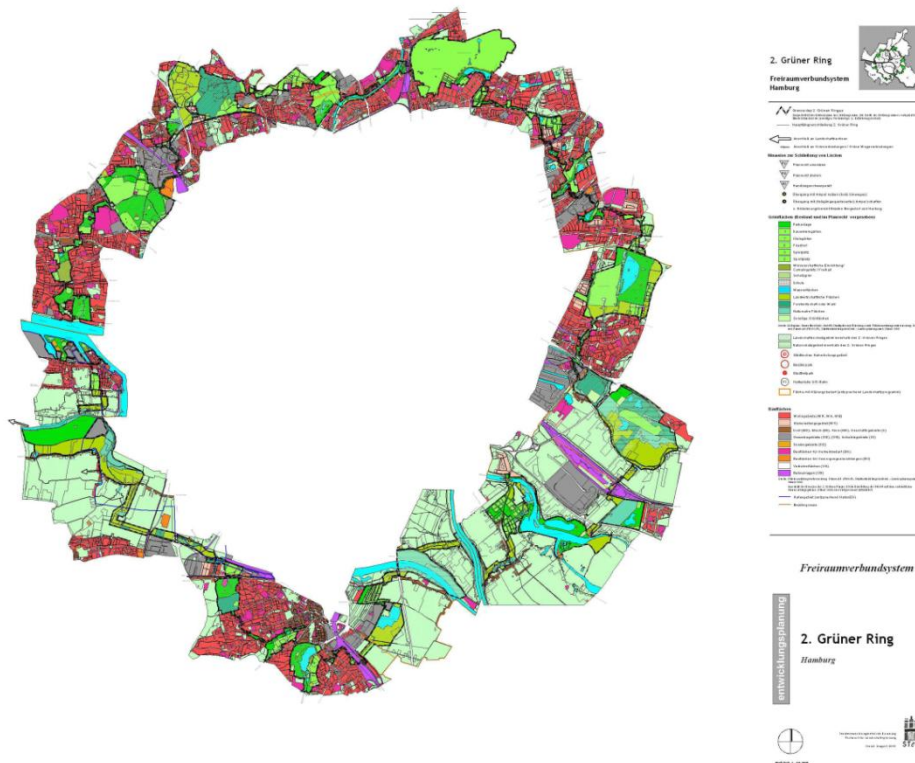
- Ūdens ainava;
- Peldvietas;
- Pilsētas atpūtas zonas;
- Zaļās saites;
- Zaļais loks;
- Ainavas ass.

Zaļie loki

Zaļā plāna īpašs elements ir zaļais loks. Pirmais loks ir aptuveni 1 km attālumā no Domes, otrs - 8 līdz 10 km. Zaļā loka mērķis ir tuvāko 20 gadu laikā izveidot kvalitatīvu zaļo rekreācijas un atpūtas vidi, savienojot vienā nepārtrauktā ārtelpā pilsētas zaļās zonas tā, lai tās pārsvarā būtu sasniedzamās ar lēnās satiksmes līdzekļiem.

19. attēls. Nepārtrauktā ārtelpas tīklojuma plāns, ainavu programma.

20. attēls. Hamburgas zaļais loks.

Berlīnes plānošanas sistēma

Berlīnes plānošanas sistēma, tāpat kā Hamburgas, būvēta, pamatojoties uz Vācijas plānošanas reglamentu, tāpēc tā ir līdzīga Hamburgas pilsētas plānošanas struktūrai. Jāatzīmē, ka Berlīnē tika izstrādā un darbojās sistēma, kas savstarpēji sasaista atļautās izmantošanas plānu un tā realizāciju no vienas puses, un vides bioloģiskās daudzveidības un kvalitātes saglabāšanu no otras puses. Plānošanas sistēmas piesaiste līmeņiem un Ainavu programmas sadalījums tematiskajos plānos un programmās ļauj sistemātiski un elastīgi reaģēt uz izmaiņām atļautās izmantošanas plānā, nepiemērojot likumdošanā paredzēto atvēršanas izmaiņām procedūru.

Tas notiek, ainavu programmas ietvaros izstrādājot nosacījumus plānotām izmantošanām vai to izmaiņām, tādējādi īstenojot efektīvus preventīvās plānošanas principus, kad negatīvās darbības netiek pieļautas vai laikus novērstas, sistemātiski meklējot kompromisa risinājumus katrā konkrēta gadījumā. Svarīgi, ka šis process notiek nepārtraukti visa telpiskā struktūras plāna darbības laikā.

Pilsētas centrā tiek pielietota īpašā pieeja - biotopu telpu faktors (*Biotope Area Factor, BAF*), nodrošinot „zaļās” kvalitātes saglabāšanu. *BAF* var tikt izmantots, izstrādājot pilsētvides projektus un plānus arī citās Berlīnes teritorijās.

Biotopu telpu faktora metodika tika pārņemta ārtelpu plānošanā arī citās Eiropas valstīs un pilsētās, tajā skaitā Malmē, Zviedrijā. Tā tika pilnveidota un piemērota pilsētas likumdošanas vajadzībām un papildināta ar piesaisti noteikto iespējamo darbību klāstam (Zaļo punktu sistēma, sk. Malmes izpētes gadījumu).

21. attēls. Intensīvās urbanizācijas nevēlamās ietekmes uz dabu samazināšanas shēma.

Berlīnes publiskās ārtelpas un zaļās struktūras plānošanas sistēma

Berlīnes atvērtais telpas un zaļo telpu attīstības principi formulēti Berlīnes attīstības koncepcijā 2020. Tajā nosauktas trīs zaļās un atvērtais telpas attīstības prioritātes:

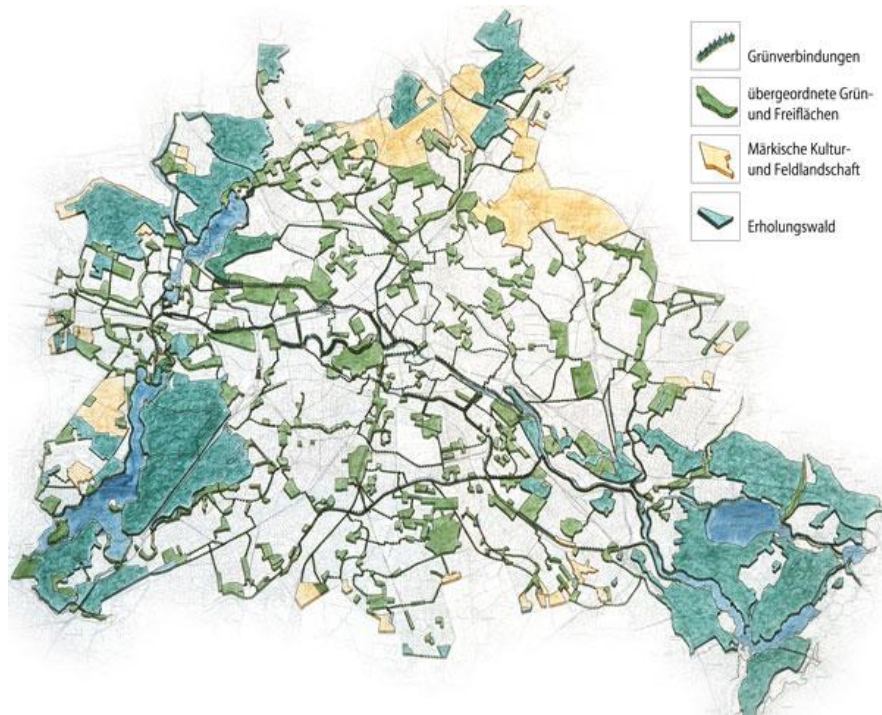
- Intensīvās urbanizācijas nevēlamās ietekmes uz dabu samazināšanas plāns (2004) (skatīt 21. attēlu);
- Savienojumu izveidošana starp 20 lielākajiem Berlīnes zaļajiem koridoriem, kuri savstarpēji saistīti ar biotopu tīklu;
- Stratēģijas "zaļajām" starptelpām.

Ainavu programma, ieskaitot dabas aizsardzības (Landschaftsprogramm - LaPro) ir stratēģisks pilsētu plānošanas instruments, lai pieņemtu integrētas drošības vides aizsardzības pasākumus.

Līdzīgi kā Hamburgas piemērā, ainavas programmā ietilpst ārtelpu regulējošie tematiskie plāni un noteikumi. To starpā:

- Ainavas (zaļo telpu un struktūru plāns, pilsētvides daudzveidības programma, laukumi un publiskās ārtelpas, jaunas ainavas);
- Rekreācijas un atvērtais telpas izmantošanas plāns, kas iekauj sekojošos ārtelpas elementus: atpūtas un relaksācijas ārtelpas, iekšējo un ārējo parku lokus, ūdenstilpes, zaļā tīklojuma plāns).

Zajā tīklojuma ārtelpas elementi ir zaļie savienojumi, pilsētas nozīmes zaļās un atvērtas telpas, kultūrainava un atpūtas mežs.

22. attēls. Berlīnes zaļā tīklojuma plāns.

Postpadomju telpas modelis

Šodienas plānošanas sistēmas valstīs, kuras 20. gadsimtā piedzīvoja zemes nacionalizāciju un kuru plānošanas instrumenti tika izveidoti tā, lai efektīvi organizēt viena īpašnieka (valsts) interešu realizāciju, lielā mērā vēl joprojām izmanto tajā laikā izveidojošās struktūras un pielieto sistēmai raksturīgus instrumentus.

Pēc padomju sistēmas sabrukšanas 20. gadsimta 90-tos gados un strauju privāta īpašuma pieaugumu, plānošanas sistēmas piedzīvo transformācijas, mēģinot radīt grūti regulējamai realitātei atbilstošu instrumentāriju un vienlaikus saglabājot **galvenās vecās sistēmas iezīmes:**

- Hierarhiski pakārtotu plānošanas institūciju modeli;
- Funkcionālo zonējumu kā galveno pilsētvides veidošanas dalībnieku interešu regulatoru.

Ārtelpai, kuras izmaiņas stipri ietekmē būvētas substances transformācijas, tiek meklēti jaunie paņēmieni tās plānošanai un pārvaldīšanai.

Procesu analīze pēc padomju areāla pilsētu plānošanas sistēmas dod iespēju labāk saprast līdzīgus procesus Rīgā. Analīzei tika izvēlētas trīs pilsētas – Maskava, Sanktpēterburga un Tallina.

Neskatoties uz to, ka Maskava un Sanktpēterburga ir megapilsētas un tās plānošanas un pārvaldības struktūrām jārisina lielākas sarežģītības uzdevumus, nekā Rīgai, ir lietderīgi nosaukt pilsētībūvniecības plānošanas sistēmas galvenās iezīmes.

Maskavas plānošanas sistēma

Pilsētas plānošanas sistēma noteikta Maskavas pilsētībūvniecības kodeksā. Galvenais plānošanas dokuments ir ģenerālais plāns – pamats pilsētībūvniecības zonējumam un teritoriālai plānošanai. Ģenerālais plāns ir galvenais un vienīgs oficiālais plānošanas instruments.

Ģenerālais plāns ir dokuments ar sarežģītu uzbūvi, kurš savieno un normatīvi regulē visas pilsētas struktūras, ka arī iekļauj vispārējas plānošanas nostādnes. Tās tekstuāli apraksta un grafiski attēlo (mērogā 1:25000 un 1:50000) **deviņas teritoriālās zonas:**

- Robežu zonas;
- Dabas un apstādījumu, aizsargājamas dabas zonas;
- Kultūras mantojuma zonas;
- Lineārās transporta infrastruktūras zonas;
- Lineārās inženierkomunikāciju zonas;
- Dažādu līmeņu funkcionālās zonas, noradot attīstības parametrus un izmantošanas mērķus;
- Attīstības zonas;
- Reorganizācijas zonas.

Ģenerālo plānu apkalpo vairākas institūcijas, projektēšanas institūti un projektēšanas darbnīcas. Pilsētas objektu plānošana un projektēšana notiek valsts organizācijās. Galvenā organizācija, kas nodarbojas ar plānošanu, projektēšanu un pētījumu veikšanu, ir ģenerāla plāna zinātniski pētnieciskais un projektēšanas institūts, kurš apkalpo visu pilsētā notiekošo plānošanas un projektēšanas procesu.

Ģenerālā plānā tiek iestrādāti „zonu” parametri, rīcības un nosacījumi.

Pašvaldības kontrolei par pilsētībūvniecības procesu, visās tā stadijās, ir pozitīvās un negatīvās puses.

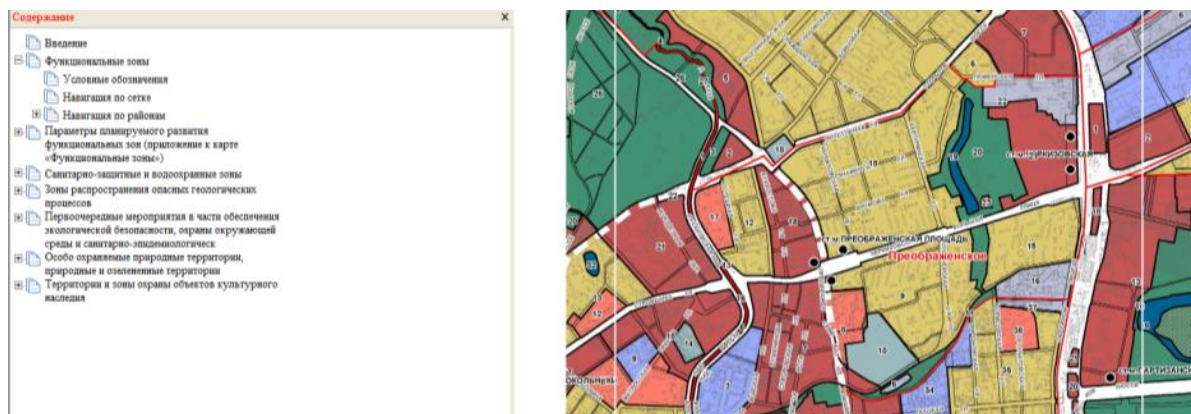
- Tā padara iespējamu visu veidu ar pilsētvidi saistītu pētījumu sistemātisku veikšanu, esošās situācijas nepārtraukto monitoringu un pietiekami ātru saskaņoto plānu realizāciju – projektēšanu un izbūvi, piešķirot tam valsts vai pašvaldības līdzekļus.
- No otrās puses, sistēmas sarežģītība traucē un padara praktiski neiespējamu jauno, elastīgāko instrumentu ieviešanu procesa dalībnieku interešu saskaņošanai. Tā rezultātā sargājoši

aizliedzošā funkcija, normatīvi nospirināta, ir praktiski vienīgais legālais instruments plānošanas procesa attīstībai.

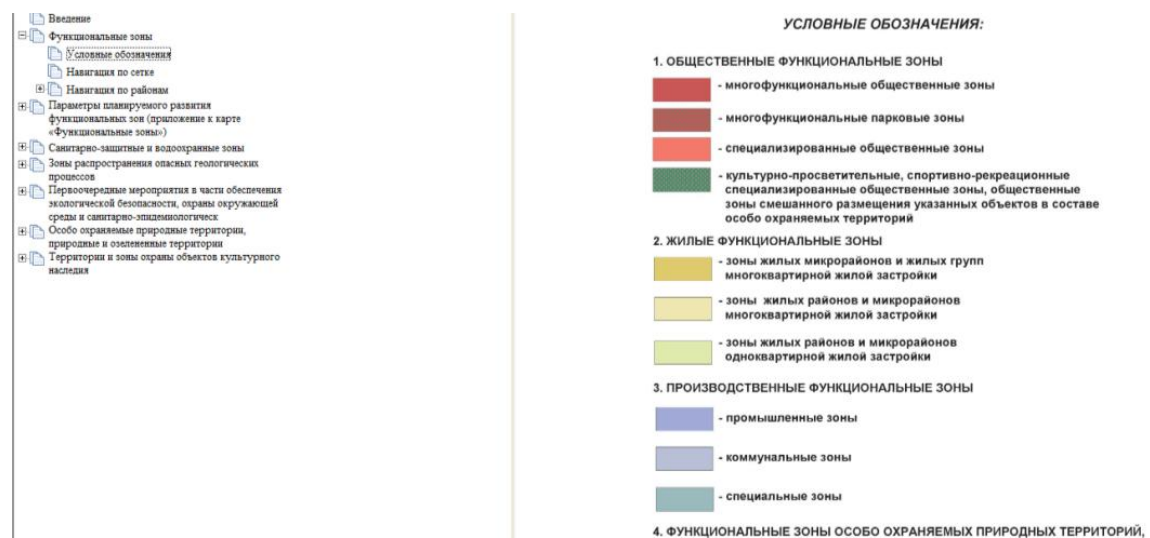
Maskavas publiskās ārtelpas un zaļās struktūras plānošanas sistēma

Publiskā ārtelpa (tiek attēlota tikai publiskā ārtelpa) ir ģenplāna funkcionālā zīmējuma sastāvdaļa. Zonas izdalītas, pamatojoties uz kritērijiem: (a) izmantošanas veidu daudzveidība un (b) dabas pamatnes/apstādījumu pārsvars (skatīt 23. attēlu). Ģenplānā ir integrētas arī aizsargājamās dabas teritorijas. **Publiskās ārtelpas tiek grupētas sekojoši:** (skatīt 23. attēlu)

- Daudzfunkcionālās publiskās zonas;
- Daudzfunkcionālās parku zonas;
- Specializētas publiskās zonas;
- Kultūras, sporta un rekreācijas, kā arī šo funkciju jauktās zonas.

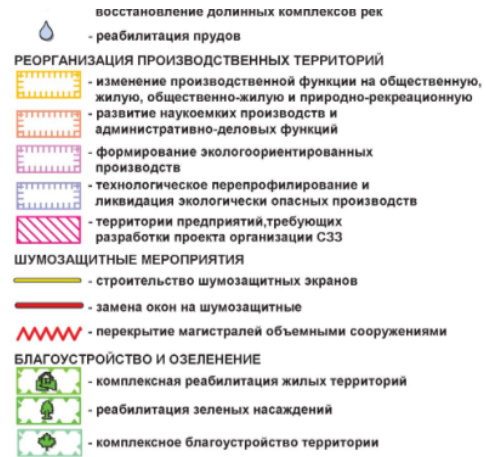
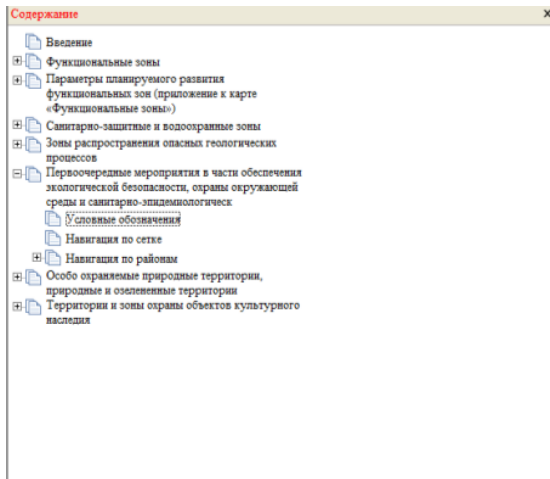

23. attēls. Publiskās ārtelpas zonējuma fragments (Maskavas ģenerālais plāns).

24. attēls. Publiskās ārtelpas zonējuma apzīmējumi (Maskavas ģenerālais plāns).

Ģenerālais plāns paredz īpašo morfoloģisko grupu, kas piešķir tam dinamiskāku raksturu - transformējamo (reorganizējamo) teritoriju (skatīt 25. attēlu) „zonas”. Tās iezīmē zaļās teritorijas, kam nepieciešama transformācija (piemēram, kompleksā dzīvojamo teritoriju vai dīķu rehabilitācija) un nosaka ne tikai nepieciešamus normatīvus, bet arī attiecīgo darbību izpildes laikus.

25. attēls. Transformējamo teritoriju zonējuma apzīmējumi.

Maskavas Ģenerālais plāns tiek realizēts caur 18 tematiskām programmām, kuras tiek publiski izziņotas un popularizētas, starp tām ir arī ārtelpas programmas – publiskās ārtelpas pastaigai, atpūtai, un sportam (skatīt 26. attēlu).

В ближайшие три года (2014–2016) в Москве будет построено

60	объектов здравоохранения	55	школ	112	детских садов	83	спортивных объекта	9.3	миллиона кв. м жилья	290	километров дорог
----	--------------------------	----	------	-----	---------------	----	--------------------	-----	----------------------	-----	------------------

простаивающие квартиры, увеличит объем предложений и будет способствовать снижению арендной ставки. Только в течение 2013 года патенты на право сдачи жилья в аренду приобрели порядка 8 тысяч арендодателей.

Приоритет общественного транспорта, метро в шаговой доступности

Лучший способ борьбы с дорожными заторами — популяризация общественного транспорта. Кроме того, постоянные пробки на городских дорогах задерживают...

Общественные пространства: для прогулок, для отдыха

Общественное пространство окружает нас повсюду. Чем бы мы ни занимались в своей жизни, учились или работали, всегда можно найти минуту для общения или отдыха. Москва — город для прогулок и отдыха. Здесь много зелени — в парках и скверах, на газонах и бульварах. Зеленые пространства объединены пешеходными маршрутами, которые ведут к центрам культурной жизни столицы. Здесь пешеходных пространств расположено множество магазинов и кафе, где можно перекусить.

Инвестиции для города, для москвичей

Создание благоприятных условий для ведения бизнеса — залог стабильного развития Москвы и положительной динамики роста инвестиций в экономику города. Они во многом обусловлены активной работой столичного правительства по сокращению сроков и снижению стоимости административных процедур, обеспечению доступа к инфраструктуре, а также по формированию понятных и предсказуемых правил ведения бизнеса. А результат — итоги I квартала по вводу недвижимости: показатели на 28% выше.

с высокотехнологичным производством позволит в значительной мере разгрузить исторический центр столицы, перенаправить транспортные потоки и значительно сократить расстояния, преодолеваемые москвичами от дома до мест работы и отдыха. Полицентризм — это залог сбалансированного развития столицы. Такой подход позволит обеспечить как старые, так и новые территории Москвы необходимыми жильем и социальными объектами, развитой инфраструктурой.

Исторический центр — сохранение и благоустройство

ках программы «1 метр за 1 рубль» инвесторы, победившие в конкурсах, реставрируют здания в соответствии с утвержденным технологическим заданием, а после завершения работ заключают с городом долгосрочный договор аренды на 49 лет по ставке 1 рубль за 1 кв.м отреставрированного здания. Всего с начала реализации этой программы весной прошлого года заключено 10 договоров на восстановление исторических зданий. На дух из них реставрационные работы уже завершены.

Комплексное развитие города и реновация промзон

лизация проектов реновации промзон позволит удовлетворить часть городских потребностей в транспортной инфраструктуре, местах отдыха, торговли, улучшить экологическую ситуацию.

Архитектура города — новые подходы

Архитектура Москвы, во все времена отражавшая дух времени, всегда являлась образцом для всей России. Сегодня строительство таких знаковых объектов, как, например, парк «Зарядье», предусматривают архитектурные конкурсы за победу в конкурсе...

26. attēls. Pilsētvides projektu realizācijas programmu prezentācijas piemērs.

Sanktpēterburga plānošanas sistēmā

Plānošanas sistēmai Sanktpēterburgā uzbūvēta pēc līdzīga principa kā Maskavā. Padomju laikā Sanktpēterburga, līdzīgi Rīgai un Tallinai, bija daļa no centralizētas plānošanas sistēmas, kurā visas hierarhiski augstākas institūcijas atradās PSRS galvaspilsētā. 2005. gadā tika apstiprināts "Sanktpēterburgas ģenerālais plāns" un 2006. gadā Sanktpēterburgā tomēr tika nodibināta atsevišķa plānošanas institūcija – „Ģenerālplāna pētījumu un projektu centrs”. Plāna saturu un uzbūvi nosaka Krievijas Federācijas pilsētībūvniecības kodekss (2005), tāpēc tie ir identiski Maskavas plānam. Atšķirība ir vērojamā prioritātēs, kas tiek izvirzītas plāna īstenošanas laikā.

Sanktpēterburgā ir spēcīgas pieminekļu aizsardzības tradīcijas. Likumā, ar kuru tika aptināts Ģenerālais plāns, virsraksta formulējumā ir minētas pieminekļu aizsardzības zonas. Tas ietekmē arī ārtelpas attīstības politiku.

2005. gadā Sanktpēterburgā tika ieviests un līdz šim veiksmīgi darbojas ainavu arhitektūras departaments, kurā pienākumos ietilpst līdzsvarot pilsētvides attīstības, tās estētiski-māksliniecisko vērtību atjaunošanu un saglabāšanu un ainavu kvalitātes veidošanu.

Sanktpēterburgas publiskās ārtelpas un zaļās struktūras plānošanas sistēma

Ainavu arhitektūras departamenta vadībā tika izstrādāts Sanktpēterburgas ainavu scenārijs, kas integrē vienā procesā ārtelpas elementu savienojumu pilsēttelpā, telpiskās arhitektūras viengabalainību un teritorijas attīstību, kā arī savieno plānošanas un realizācijas darbības.

Tā, Sanktpēterburgā kopš 2000. gadu vidus darbojās Ģenerālā plāna realizācijas institūcija, kura izstrādā apbūves un izmantošanas noteikumus, projektu dokumentāciju pašvaldības dzīvojamo, sabiedrisko, rūpniecisko un rekreācijas objektu būvniecībai, kā arī projektu dokumentāciju transporta, sanitārās infrastruktūras, ekoloģisko un dabas aizsardzības objektu būvniecībai. Maskavā plānojumu realizācija balstās uz projektiem un programmām, kuras tiek plaši popularizētas un kurām pašvaldība piesaista līdzekļus.

Jāatzīmē, ka politiski-ekonomiskās vides straujā liberalizācija liek meklēt citus, elastīgākus pilsētvides veidošanas instrumentus, kuri veicina vides kvalitātes saglabāšanu. Lielās pilsētas ar stingrām centralizētas plānošanas un pārvaldības tradīcijām un nereformēto institucionālo sistēmu – tās ir pārsvarā „no augšas nolaistas” iniciatīvas, kuru izpildē tiek iesaistītas esošās institucionālas struktūras. Ārtelpa un īpaši publiskā ārtelpa pēdējo 10 gadu laikā kļuvusi par Sanktpēterburgas prioritāti, kad 2005. gada Attīstības un arhitektūras departamentā tika nodibināta Ainavu arhitektūras nodaļa, kurā tika izstrādāts Sanktpēterburgas

Ainavu attīstības scenārijs. Tā koncepcijā iekļauj visas pilsētas ārtelpas struktūras un ārtelpas labiekārtojuma programmu.

Tallinas plānošanas sistēma

Tallinas pilsētvides attīstību nosaka vairāki dokumenti.

Valsts līmenī tās ir Valsts stratēģija "Eesti2030 +", kura definē ilgtspējīgas un līdzsvarotas teritorijas plānošanas stratēģijas (Igaunijas valdība 2010).

Pilsētas stratēģiskās nostādnes nostiprinātas Tallinas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā "Tallina 2030". Tās sadaļā „Pilsētelpa, tehniskā infrastruktūra un ekonomika” tiek nospraustās pamatnostādnes videi, zaļajai telpai un to apsaimniekošanai.

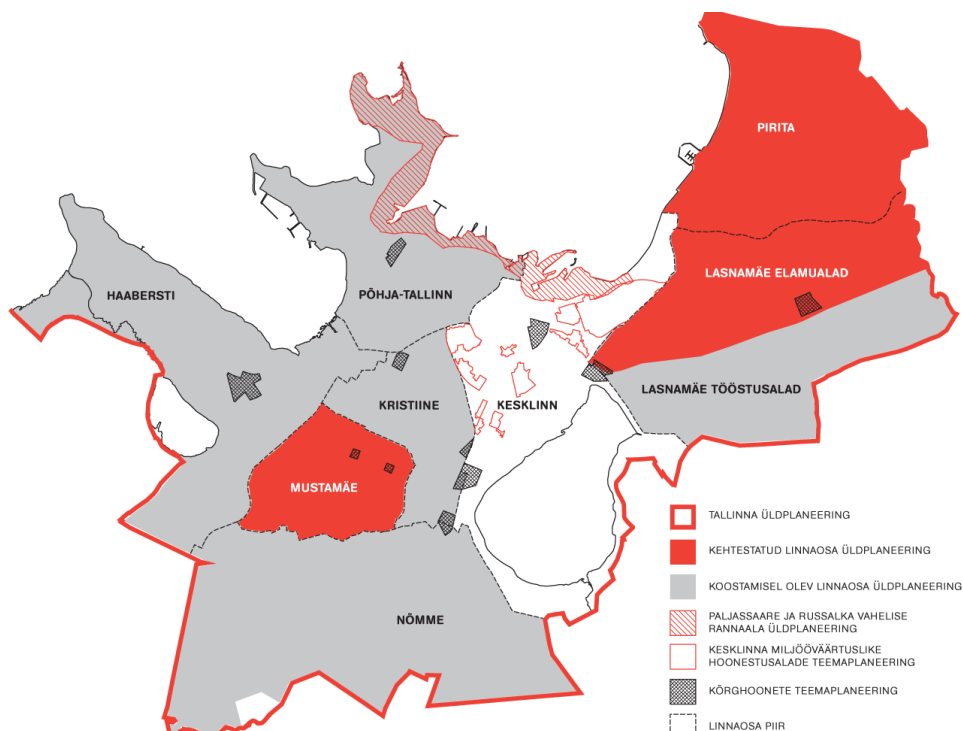
Tās tiek detalizētas jaunā Rajonu ģenerālā plānā, kas pašlaik ir izstrādes stadijā un kurš aizstās 2001. gada Tallinas ģenerālo plānu (skatīt 27. attēlu).

27. attēls. Tallinas 2001. gada ģenerālais plāns.

Ģenerālie rajonu plāni tiek izstrādāti, balstoties uz 27. attēla shēmas un to ietvaros tiek izstrādāti arī zaļo tīklojumu plāni saskaņā ar Tallinas "Ainavu tematisko plānojumu" (2008). Ainavu plānojums, neskatoties uz

faktu, ka tam vēl joprojām nav juridiska spēka, tiek uzskatīts par kvalitatīvi izstrādātu dokumentu un kalpo kā vadlīnijas rajonu plānu izstrādē.

28. attēls. Tallinas sadalījuma pa rajoniem shēma

Krāsās attēloti:

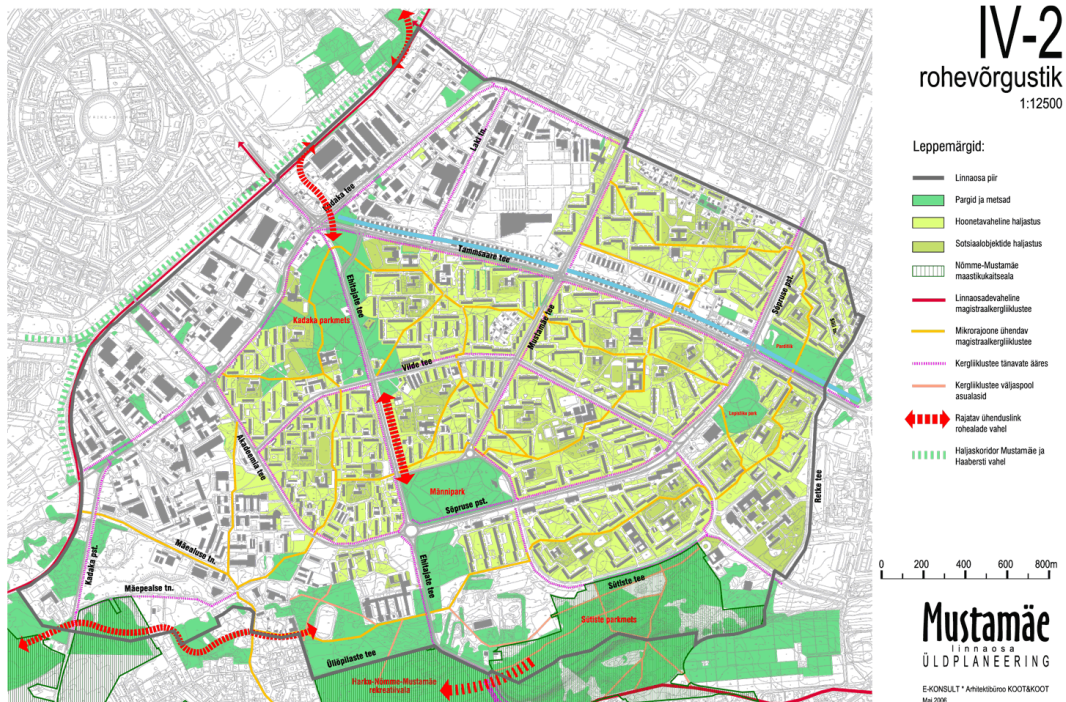
Sarkanā – esošie rajonu ģenerālie plāni, kuri ir spēkā līdz jaunā plāna izveidei.

Pelēkā – izstrādes procesā esošie rajonu ģenerālie plāni.

Baltā – pilsētas centrs, kuram ir speciāla plānošanas dokumentu pakete.

Tallinas publiskās ārtelpas un zaļās struktūras plānošanas sistēma

Tallinas publiskās ārtelpas un zaļo struktūru attīstību regulē Tallinas ainavu rīcības plāns 2013-2025, kurš apvieno citos plānošanas dokumentos norādītus mērķus attiecībā uz ārtelpu. Tas balstās uz citu līmeņu un satura dokumentiem, tādiem kā dabas aizsardzības plānu 2020, Tallinas vides stratēģiju 2030, rajonu ģenerāliem plāniem un citiem. Rīcību plāns tiek īstenots caur rajonu plāniem, kuri, savukārt izmanto jau pieminēto ainavu tematisko plānu kā vadlīnijas.

29. attēls. Mustamäe rajona ārtelpas un zaļo struktūru plāns.

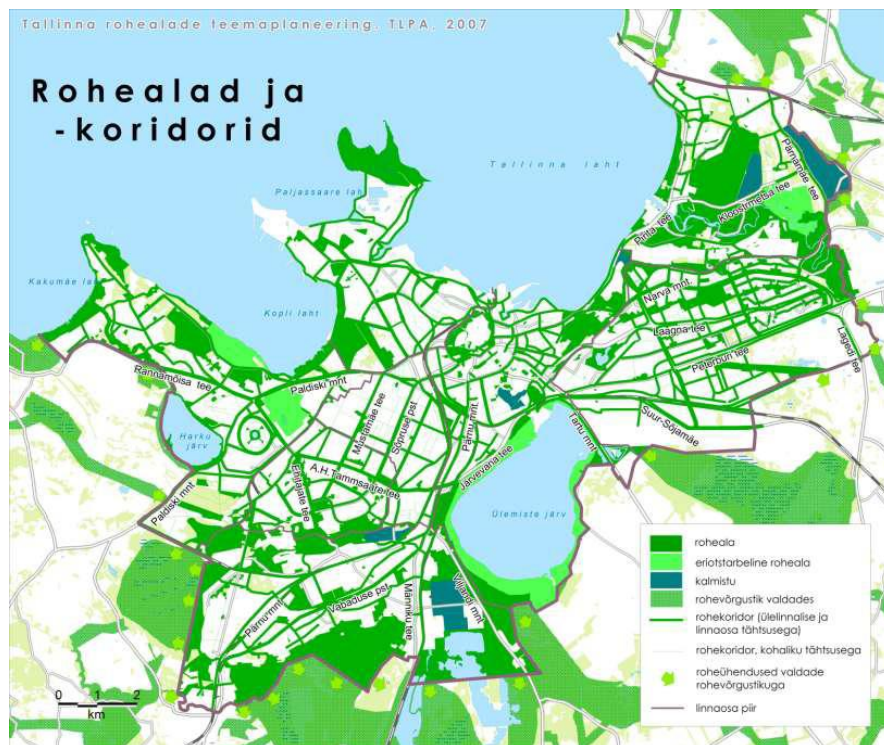
Ainavu tematiskais plāns (AtP) apskata piecus ārtelpas elementus: (skatīt 29. attēlu)

- Pilsētmeži un aizsargājamās teritorijas;
- Parku un rekreāciju telpas;
- Ielu apstādījumi;
- Privātie un publiski pagalmi;
- Zaļo tīklojumu.

Tas ģenerāla plāna mēroga rada zaļo tīklojumu un nosaka galveno zaļo telpu atļauto izmantošanu un apsaimniekošanas mērķus, kā arī definē nosacījumus pilsētvides un dabas telpu kvalitātes saglabāšanai.

30. attēls. Tallinas ainavu tematiskā plānojuma zaļā tīklojuma karte (AtP).

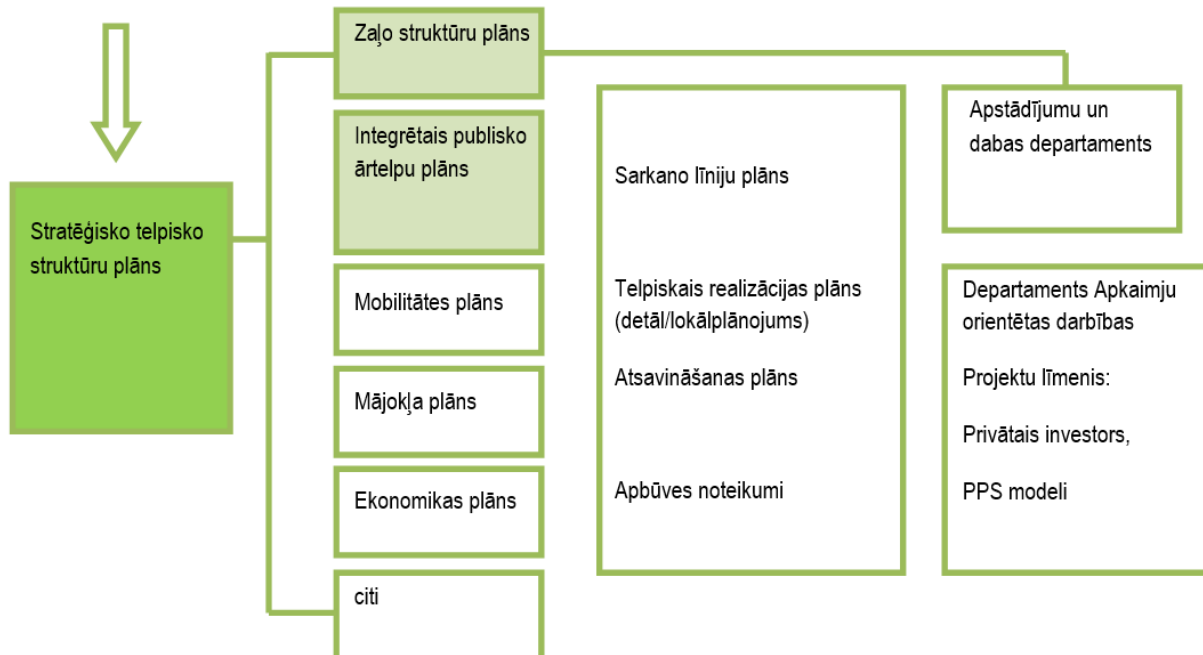

31. attēls. Tallinas ainavu tematiskā plānojuma zaļā koridoru karte (AtP).

Kopsavilkums

Pašvaldības Telpiskā politika un stratēģijas

10. tabula. Galvenie plānošanas dokumenti Eiropas valstīs. Vispārīgā korelācijas shēma.

11. tabula. “Zaļo” struktūru plānošanas sistēmas principi Eiropas valstīs”

SECINĀJUMI

Rietumeiropas un Austrumeiropas plānošanas sistēmu raksturs - telpiskā un teritoriālā - nosaka galvenās **atšķirības** pieejās arī ārtelpas (publiskās un privātās) plānošanai, veidošanai un pārvaldībai. Tās atšķirās funkcionālā zonējuma instrumentālās aktivitātes līmeņa noteikšanā plānošanas sistēmā.

Sistēmas ar telpisko pieeju pakārto juridiskās drošības faktoru ārtelpas kvalitātes faktoram, tiesiski saistot funkcionālo zonējumu ar ārtelpai izstrādātajiem kvalitātes nosacījumiem (Berlīne):

- liberalizējot normatīvo bāzi (Ģente); iestrādājot apbūves noteikumus, brīvas teritorijas aprēķinu formulas, kas par prioritāti nosaka ārtelpu, nevis apbūvi (Hamburga, Berlīne);
- tiesiski nosakot ekoloģisko kvalitāti, vienlaikus radot iespējas attīstītajiem izvēlēties ilgtspējīgās ārtelpas veidošanas elementus (Malmē);
- plānojot attīstību, balstoties uz stratēģisko telpu daudzveidības, nevis uz noteikto teritorijas fragmentu atļautās izmantošanas (Antverpene).

Stratēģiskās telpiskās plānošanas sistēmā notiek „mērogu pārbīde” un „darbību integrācija”. **„Mērogu pārbīde” nozīmē, ka:**

- stratēģiju mērogs tiek palielināts un attiecināts uz noteiktām telpām, kompleksi pieejot tajā iekļauto izmantošanu daudzveidībai.
- galvenās nostādnes tiek noteiktas telpisko elementu kopumam, par mērķi uzstādot kvalitāti, nevis atļautās izmantošanas bezkompromisa ievērošanu.
- Kvalitātes saglabāšanai svarīgas telpas, kuru izmantošana nonāk pretrunā ar kvalitātes mērķi, tiek detalizēti apskatītas telpiskā plāna ietvaros, kur tiek panākta vienošanās starp ieinteresētajām pusēm.

„Darbību integrācija” nozīme, ka plānošanas aktivitātes tiek saistītas ar plānojuma realizāciju un tās pārvaldību. Plānojumā iezīmētām stratēģiskām telpām tiek noteikti projektu un programmu realizācijas laiki un izpildītāj institūcijas, kā arī finansiālo līdzekļu piesaistes modeļi.

Valstis **pēc-padomju** areālā vēl joprojām izmanto tradicionālo funkcionālā zonējuma principu, attīstības politiku piesaistot atļautai izmantošanai (Maskava, Sanktpēterburga), tādējādi radot salīdzinoši vienvērtīgu, mazkustīgu vertikālu plānojuma realizācijas instrumentu klāstu, kas pieprasa hierarhisku vertikālu pārvaldes uzbūvi.

Ārtelpas (zaļo struktūru, publisko ārtelpu) plānojumi nosaka pilsētvides kvalitātes saglabāšanai svarīgas pamatnostādnes un parasti ir STsP dokumentu sastāvā. To detalizācija notiek vairākos veidos:

- STsP paredzēto projektu un programmu realizācijas laikā (Antverpene);

- Izstrādājot „zaļos” tematiskos plānus (apgaisojuma, parku un skvēru, koku plānus u.c.), kuri nosaka attiecīgo sektoru stratēģijas un politiku. (Ģente, Berlīne, Hamburga, Malmē);

- Detalizējot ārtelpas plānojumu pilsētas administratīvo vienību ietvaros (Tallina);

Ārtelpas elementu klāstu plānojumā nosaka katrās pilsētas ģeomorfoloģiskās un vēsturiskās īpašības, tās plānošanas institūciju modelis un citas vietai raksturīgas īpašības (piemēram, arhipelāgs un “Zaļie pirksti” Helsinkos, Zaļais „sings” Antverpenē, parku loki Berlīne). Taču visām pilsētām ir noteiktā **kopējo elementu „pakete”**:

- Visas mēģina īstenot ārtelpas nepārtrauktības principu (izņemot Maskavu un Sanktpēterburgu), kā elementu iezīmējot „zaļos koridorus”;

- Ielu tīkls ar izteikto publiskās ārtelpas raksturu tiek izmantots kā „zaļo koridoru” elements;

- Visas pilsētas (izņemot Helsinkus) min dabas (mežus) un cilvēku (parkus) veidotās telpas;

- Helsinki zaļās struktūras nepārtrauktību nodrošina “parku” – dabas un cilvēku radīto zaļo pilsētas struktūru kompleksi.

Maskava un Hamburga apvieno ārtelpas elementus grupās (zonās), balstoties uz:

- izmantošanas daudzveidību;

- „zaļumu” – dabas vai cilvēka radītu – īpatsvaru.

Šāda klasifikācija atvieglo sasaisti ar funkcionālā zonējuma shēmu (atļautās izmantošanas plānu) un satur noteikumu „vispārināšanas” iespēju.

Hamburgā tiek pielietots arī nozīmes pilsētā kritērijs, kas ļauj dažādot plānošanas un apsaimniekošanas pieejas vienā kategorijā esošām, bet atšķirīgi izmantotām ārtelpām.

REKOMENDĀCIJAS LABĀKĀS STARPTAUTISKĀS PRAKSES IEVIEŠANAI ĀRTELPU PLĀNOŠANĀ

Lai nodrošinātu RTP iekļautā Apstādījumu un ārtelpas plānojuma efektivitāti, nepieciešams:

- Ievērot plānošanas, plānojuma realizācijas un realizējamo darbību ieviešanas mērogu noteiktību.

- Ieviest vai pārdelegēt, atbilstoši darbības mērogam un atbildībai starp institūcijām, lai nodrošinātu visu mērogu savstarpējo sasaisti.

- Apstādījumu un ārtelpu tematiskajā plānojumā izveidot integrēto visu darbības līmeņu apvienojošo modeli.

-

- Noteikt Apstādījumu un ārtelpu tematiskajā plānojumā nākamo ar ārtelpu saistīto dokumentu izstrādi un to detalizācijas pakāpi.
- Izveidot RTP sistēmu, kurā vienot tematiskajos plānojumos izstrādātus materiālu un ar tām saistītas darbības.
- TIAN iekļaujamās nosacījumus ārtelpai un apstādījumiem piesaistīt ārtelpas zonējumam, kas balstās uz izmantošanas daudzveidības kritērijiem.
- Iekļaut apstādījumu un ārtelpas koncepcijā vienīgi RTP darbības laikā aktuālās teritorijas, kuram ir piesaistāma monetārā politika.
- Izstrādāt programmu, kuru iespējams realizēt RTP darbības laikā, metus.
- Kā piemēru, koncepcijas karšu komplekts, izstrādei izmantot Hamburgas nepatrauktās ārtelpas Koncepcijas karti.

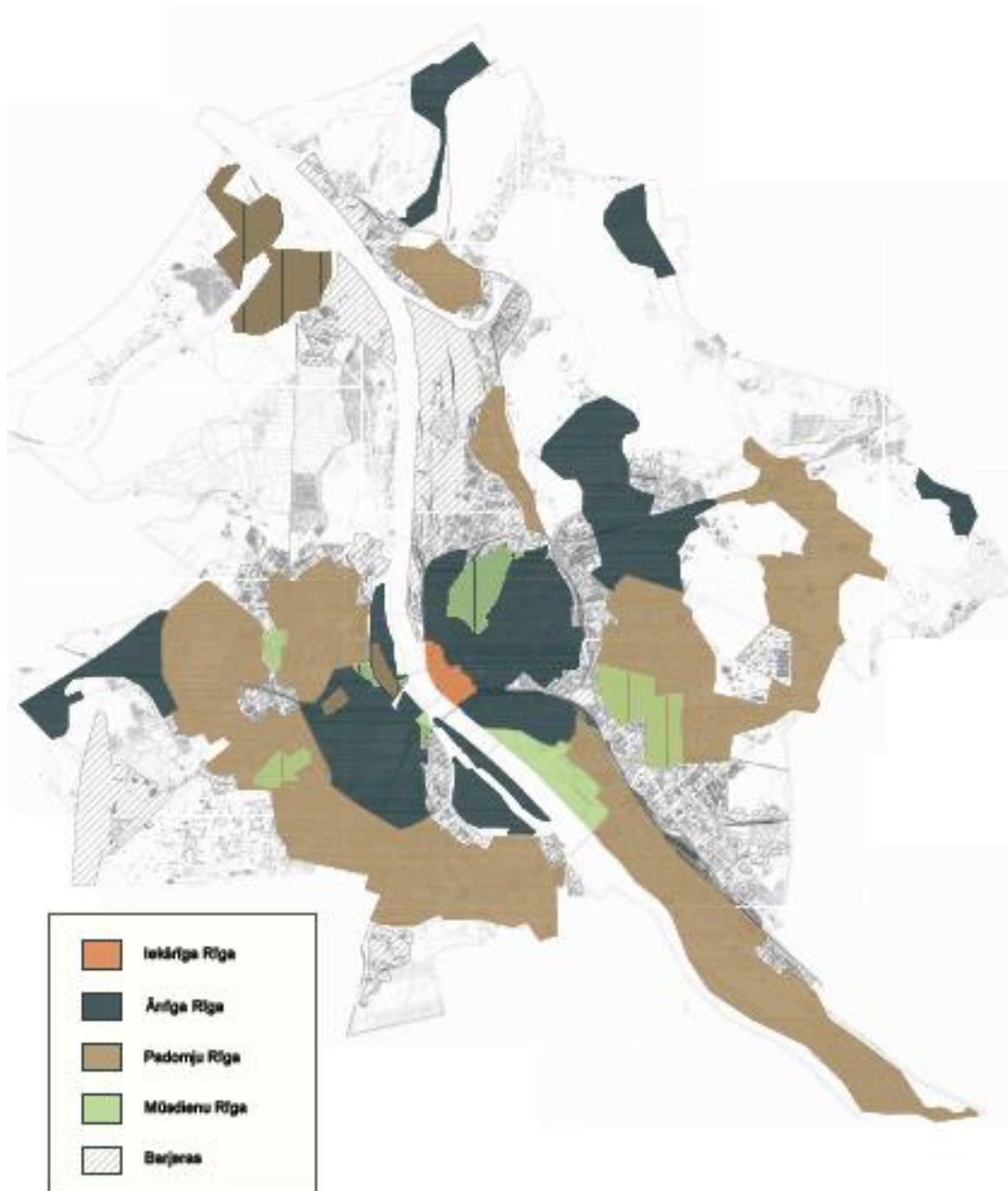
2.4. Esošās ārtelpu telpiskās struktūras attīstības aspekti un tās funkcionalitātes izvērtējums

Esošās ārtelpu telpiskās struktūras vēsturiskās attīstības juridisko, vides un citu aspektu analīze.

Rīgas vēsturiskā attīstība nosaka mūsdienu pilsētas telpisko struktūru un tās ārtelpas funkcionalitāti. Ārtelpai piemīt noteiktās kvalitātes un funkcijas, kuras atšķirīgi ir izveidojušās pilsētainavas slāņos un kuru struktūru veido apbūves substance (apbūve) un atklātas telpas (ārtelpas) elementi.

Pilsētainavas slāņu morfoloģija, no vienas puses, labi nolasāmas pilsētas “audumā”, no otras puses - katrs nākamais pilsētas veidošanas periods vienmēr atstāj „zīmes” iepriekšējā vēsturiskajā slānī, papildinot vai veidojot “pārtraukumus” tā telpiskajā loģikā. No divām pilsētainavu veidojošām komponentēm - *apbūves* un *ārtelpas* – pēdējā jūtīgāk reaģē uz pārmaiņām, ātrāk un vieglāk gan zaudējot, gan atjaunojot kvalitāti. Ārtelpas, kuras nes lielāku sociālo slodzi, galvenās funkcijas, laikā gaitā paliek nemainīgas. **Tās nodrošina sociālās dzīves akumulāciju un sociālo kontaktu nepārtrauktību (savienošana), tāpēc tās pamatfunkcijas ir aktivitāšu akumulācija un aktivitāšu savienošana.**

Mūsdienu ārtelpas struktūru funkcionalitātes dažādo uzdevumu kontekstā izvērtēšanai pilsētainavas slāņi apvienojami trīs pamatperiodos, kuri tiek salīdzināti pēc vēsturisko izmaiņu shēmas: Iekšrīga, Ārrīga un Jaunā Rīga. Jaunās Rīgas periodā nodalāmi Padomju (Padomju Rīga) un Pēcpadomju (Mūsdienu Rīga) periodi (skatīt 32. attēlu).

32. attēls. Rīgas attīstības periodi.

Rīgas pilsētas ārtelpa vēsturiskā griezumā

Pilsētelpa fiziskās dimensijas pārveidošanu laika gaitā ietekmē sociāli-ekonomisko formāciju izmaiņas. Ārtelpa, tās fiziskās dimensijas kvalitāte un tās sociālā funkcija, saistītas ar sociālo attiecību organizācijas veidu. Sabiedrībās ar vertikāli-hierarhiski organizētajām sociālām attiecībām (tādas kā feodālā vai monarhiskā iekārta) ārtelpa ir legāli un kognitīvi sekundārs apdzīvotās vietas elements, primārā vienmēr ir būve. Tas nozīmē, ka ārtelpas kvalitātei un tās sociālajai funkcijai netiek piešķirta un juridiski noformēta

nozīme, izņemot īpašuma iezīmēšanas (robežas) gadījumus. Tāpēc pastāv tiešā korelācija starp ārtelpas (neaizbūvētas telpas), īpaši tās publiski lietojamās daļas (publiskās ārtelpas) kvalitāti un izmantošanas daudzveidību un sabiedriskās iekārtas vertikāli hierarhisko raksturu. Tieši caur šīs tēzes prizmu iespējams izprast Rīgas ārtelpas veidošanas vēsturi un izveidot pamatojumu mūsdienu ārtelpas izmantošanas vajadzībām, kā arī noteikt ārtelpas aspektu juridiskā nostiprinājuma stingrības pakāpi.

lekšrīga (12.-17. gadsimts)

Rīga, kas tika nodibināta un veidojās vidējos viduslaikos - sabiedrisko iekārtu pārejas un etnosu migrācijas periodā, kad militārā darbība bija pilsētībūvniecības noteicošais princips, veidoja savu "augumu" saskaņā ar aizsardzības principu. Kopš 13. gadsimta, kad pie esošajiem vietējo iedzīvotāju ciemiem (viens pie Rīgas ezera, otrs – pie Rīgas upes ietekas Daugavā) sāka apmesties tirgotāji un misionāri, pilsētas pamatelements bija aizsardzības vaļņi vai mūri. Tieši fortifikāciju joslas iekļautā teritorija skaitījās Rīgas pilsēta, tā saucamā lekšrīga. Fortifikācijas pakāpeniski paplašinājās un vairākkārt tika pārvietota līdz pat 19. gadsimta sākumam, kad 1808. gadā tika nojauktas nevajadzīgās palisādes. Jau kopš 14. gadsimtā sāka parādīties apdzīvotās vietas ārpus fortifikācijām. 17. gadsimtā apdzīvotība ārpus mūriem kļuva blīvāka un iezīmējās topošo priekšpilsētu galvenie veidošanās virzieni, kas sakrita ar nozīmīgākajiem satiksmes ceļiem. Tā kā šīs ārpuspilsētas atradās uz zemes, kas nebija Rīgas pilsētas īpašums un neietilpa pilsētas teritorijā, to apbūve netika regulēta. Lekšrīga pārsvarā veidojās ģeogrāfisko, ekonomisko un militāro faktoru ietekmē. Piemēram, pirmās apdzīvotās vietas Daugavas kreisajā krastā radās pie pārceļtuvēm – vietās, kur saplūda ceļi no Rīgas, Daugavgrīvas, Kurzemes un Zemgales, bet neregulārs ielu tīkls priekšpilsētās saglabājas līdz 17. gadsimta vidum. Aizsardzības princips pilsētībūvniecībā bija noteicošs un līdz pat 19. gadsimtam Rīgas telpā dominēja militārās būves. Tām tika pakārtota pārējā apbūve un arī dabas veidojumi: militāro apsvērumu dēļ 1772. gadā pilsētas vaļņu priekšā noraka **Kubes kalnu** un izveidoja 400 m platu neapbūvētu joslu – **esplanādi**, kas kopā ar kanālmalas apstādījumiem (izveidotajiem gar aizsarggrāvi) veido šodienas pilsētas centra „zaļo gredzenu”. Līdz 18 gs. 80-ajiem gadiem lekšrīgas administratīvās robežas faktiski sakrita ar ārējiem nocietinājumiem.

1787. gadā, kad uz Rīgu attiecināja **Krievijas impērijas** policijas noteikumus, pilsētu un priekšpilsētas sadalīja daļās un kvartālos, nosakot pilsētas policijai pakļautās teritorijas robežas. Rīgas pilsētas teritorijai – t.s. *Rīgas policijas iecirknim* - 1828. gadā pirmo reizi oficiāli noteica robežas, nošķirot pilsētas policijai pakļauto teritoriju no lauku policijai pakļautā **Rīgas patrimoniālā apgabala**⁵. Taču 1877. gadā, kad ieviesa

---

⁵ (<http://vesture.eu/index.php/Riga>)

Krievijas pilsētu likumu, Rīgas administrācija sāka pārvaldīt dažās patrimoniālā apgabala teritorijas, tādā veidā izjaucot 1828. gada robežu starp lekšrīgu un lauku novadu ap to.

Rīga 19. gadsimtā sāka augt un attīstīties lielākoties uz priekšpilsētu rēķina. Vēl 18. gadsimta 80-tajos gados sākās pilsētas pārplānošanas projekta (izstrādāts 1769. gadā) īstenošana, neregulāro ielu tīklu priekšpilsētā mainot pret perimetrālo, kanalizēja Rīdzeni un aizbēra aizsarggrāvi ap Rīgas pili. Kreisā krasta pilsēttelpas veidošanās notika ne tik intensīvi un vēl 19. gadsimtā tā vairāk bija ciemu vai nelielu apdzīvoto vietu kopa nekā vienota pilsētas telpa.

Izmaiņas militārajās stratēģijās, kas noteica vaļņu nojaukšanu periodā no 1857. līdz 1863. gadam un lekšrīgas telpisko apvienošanu ar Ārrīgu, vēlāk nostiprinātas ar administratīvām reformām, noteica arī cilvēku pieplūdumu lekšrīgā un tās ārtelpā vairāk iezīmējās publiski lietojamās vietas: ielām, kas iepriekš akumulēja pilsētas dzīvi, pievienojās laukumi, veidojot mūsdienu Vecrīgas publisko ārtelpu. Piemēram, 1814. gadā izveidojās pirmais "Lustgarten"- publiskais dārzs pie Rīgas Pils virssardzes ēkas, 1817. gada uzstādīja Uzvaras kolonnu un izveidoja Pils laukumu, pēc vaļņu nojaukšanas sistemātiski sāka veidot Rīgas apstādījumu sistēmu. 19. gadsimts ir laiks, kad Rīgas pārvalde sāka aktīvi veidot publiskās ārtelpas – dārzus un parkus. Šo procesu ietekmēja dārzu mākslas attīstība un popularitātes vilnis visā pasaulē. Jau 1813. gadā nodibināja *Priekšpilsētu apstādījumu ierīkošanas komisiju*, kurai rūpējās arī par apstādījumu tālāku iekārtošanu un kopšanu. 1815. gadā nodibināja pastāvīgu komiteju, kas par saziemojamiem līdzekļiem apsaimniekoja un ierīkoja jaunus apstādījumus. Tika izveidots Vērmanes parks (1847. gadā tas sasniedza pašreizējo platību), kas kļuva par vienu no nozīmīgākajiem pilsētas parkiem. Vienlaikus tika ierīkots arī Mazais Vērmanes parks (Dāvidsone, 1988)⁶.

Neskatoties uz to, ka apvienoja lekšrīgu un Ārrīgu, to telpisko struktūru veido atšķirīgi principi: ielu tīklojums, ielu dimensijas, apbūves blīvums, ielu seguma materiāli un profili, kā arī apstādījumu struktūra. Tāpēc Daugavas labajā krastā laikā no 12. līdz 19. gadsimtam izaugušo pilsētu iespējams skatīt kā vienotu vēsturisko telpu, veidojot tai specifiskas ārtelpas veidošanas vadlīnijas, kas ir vērstas uz lekšrīgas rakstura saglabāšanu un stiprināšanu. Šo pilsētas telpu apzīmē kā Seno Rīgu, uzsverot tās atšķirību no 19. gadsimta (ārpus aizsardzības vaļņiem) pilsētas rakstura⁷.

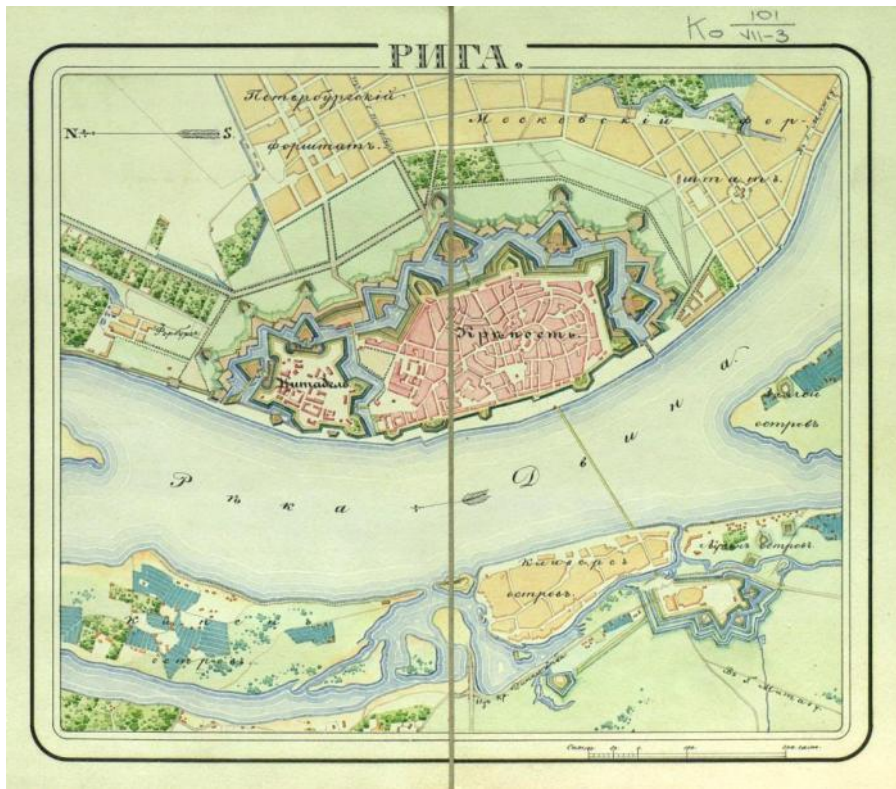
⁶ <http://raksti.daba.lv/referati/2003/NKAbuce/2.html>

⁷ <http://vesture.eu/index.php/Riga>

Periods	Faktori		Izmaiņas pilsētelpas struktūrās
1991-šodien	Jaunā Rīga	Mūsdienu Rīga (JRII)	Pilsētas izplešanas, satelītcietatu būvniecība, jauno daudzstāvu dzīvojamo rajonu veidošanās, transporta koridoru/ barjeru veidošanās, lielmēroga dzīvojamo rajonu pagalmu aizbūvēšana, mazizmēra zaļo struktūru (skvēru, dabas telpu) aizbūvēšana.
1945-1991		Padomju Rīga (JRI)	Mikrorajonu jeb lielmēroga dzīvojamie rajoni ar plašiem zaļajiem pagalmiem (padomju „vertikālās priekšpilsētas”) būvniecība, jauno industriālo monofunkcionālo teritoriju izveide.
18. gs. I puse- 20. gs. I puse	Ārrīga		18.-19. gs. priekšpilsētu un muižiņu (koka Rīga) būvniecība 19. gs. kapitālisma pilsētas centra apbūve, 19. gs. fabriku apbūve un teritorijas ar strādnieku koka mājām – dzelzceļa loka tuvumā un nomalēs – izveide. Rīgas augšana ārpus centra teritorijās, 20. gs dārzu pilsētu ideju realizācija. Zaļo, zemo priekšpilsētu (Mežaparks, Teika, Torņakalns, Šampēteris, Bieriņi u.c.), kā arī mazdārziņu, vasarnīcu rajonu veidošanās.
12.-17. gs.	Iekšrīga		Nocietinājumu veidošanas, viduslaiku Hanzas pilsētas veidošanās.

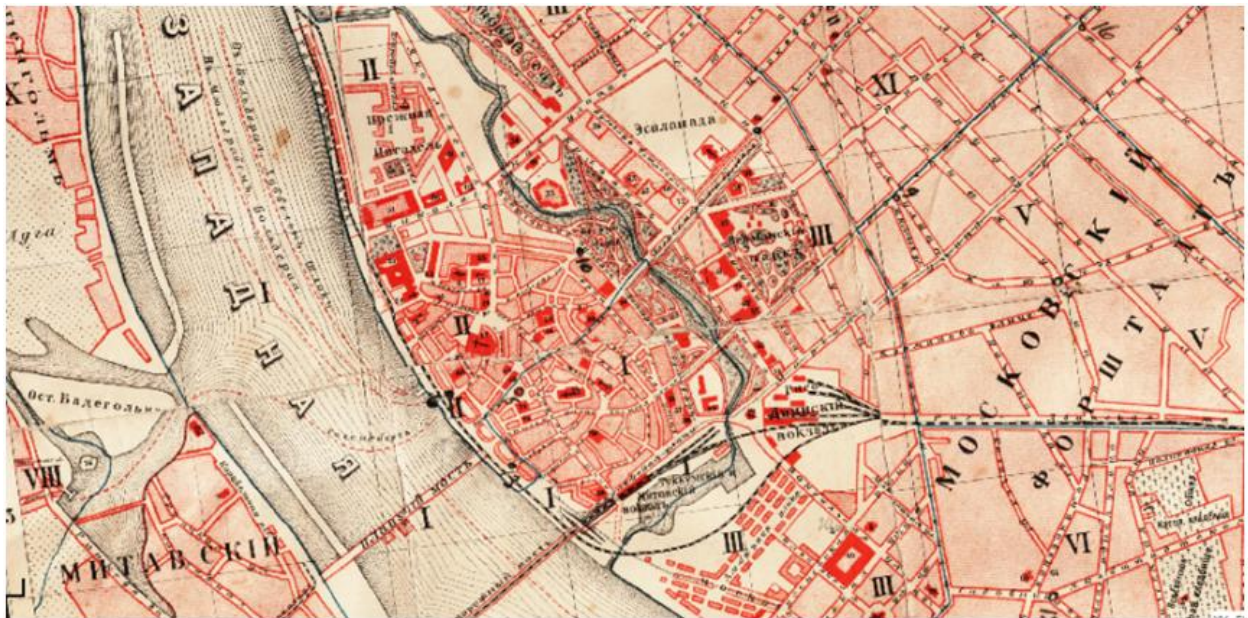
12. tabula.

33. attēls. Rīgas cietoksnis.

Avots: Атлас крепостей Россійской имперіи (izdošanas gads nav zināms).

34. attēls. Rīgas pilsētas plāns (План города Риги), 1900.⁸

1900. gada kartes fragments uzskatāmi ilustrē tā laika pilsētūnīciskās politikas uzsvarus: lekšrīgas ārtelpa tiek artikulēta, tajā iezīmējas labiekārtotās publiskās ārtelpas (dārzi, parki, laukumi, kanālmalas apstādījumi). Taču teritorija aiz esplanādes (Ārrīga) netiek detalizēta, iezīmētas ir tikai ielas, kas

⁸ <http://kartes.lnb.lv/?r=site/index&id=152&l=1>

skaidrojams ar faktu, ka ielu tīkls un apbūve veidojās dabas vidē un tā laika pilsētu veidotāji nesaskatīja nepieciešamību sistemātiski plānot nākotnes sabiedrībai nepieciešamās publiskās vietas. Vēl viena iezīme norāda pilsētas veidošanas politikas un noteiktam laikam raksturīgu domāšanu. Analizējot senākā perioda karšu apzīmējumus, vērojama pilsētai svarīgāko elementu iezīmēšana: tajās ir redzami nocietinājumi, pilis, ielu tīkls, dabas pamatne, vēlākajās kartēs atzīmētas arī baznīcas. 1900. gada kartes „План города Риги” (Rīgas pilsētas plāns) apzīmējumi daudz vairāk detalizē publiskās ēkas un arī publisko ārtelpu. Tajā redzamas baznīcas (22), administratīvās un tirdzniecības ēkas (23), skolas (14), slimnīcas un bogadeļņas (patversmes) (3), teātri, galerijas, redakcijas, klubi un cirks (9), viesnīcas (8), restorāni (ārtelpas) (3). Parki un dārzi, kā arī stacijas, kapi un rūpniecības objekti, kas redzami kartē, nav iekļauti apzīmējumos. Tā laika pilsēttelpā iemiesojās sociālekonomisko attiecību maiņa, industrializācija un dzīves demokratizācija, ko ataino kartogrāfiskais materiāls.

SECINĀJUMI

lekšrīgas struktūrai raksturīga laba artikulācija, kas notikusi gadsimtu mijā: izveidotas augstas kvalitātes publiskās ārtelpas – laukumi, skvēri, parki un izcilā robežtelpa (bulvāru loks).

Ārrīga (18. gadsimta I puse – 20. gadsimta I puse)

lekšrīga un Ārrīga veido *Stratēģijā* (RIAS 2030) iezīmēto pilsētas kodolu. Starp tām ir izveidojusies harmoniska sasaiste – zaļā koptelpa (bulvāra loka apstādījumi), līdzīgs kultūrvēsturiski nozīmīgo ēku un ārtelpu blīvums. *Stratēģijā* telpiskā dalījuma pamatā ir laikmetu telpiskas līdzības princips.

Raugoties no ārtelpas funkcionālās kvalitātes viedokļa, kodola telpām ir atšķirīga pilsēt būvnieciskā struktūra, kuru Vecā Rīgā nosaka perimetrālais ielu tīklojums. Arī transporta funkcija, kura lielā mērā ietekmē vairākas šodien nepieciešamas rīcības, ir ļoti atšķirīga, salīdzinot ar vēsturisko lekšrīgu (šodien - Vecrīga), tāpēc šī telpa prasa atšķirīgus ārtelpas nepārtrauktības veidošanas paņēmienus un arī atšķirīgu iejaukšanas intensitāti fiziskajā ārtelpā. Piemēram, lekšrīgā nav nepieciešama esošās telpiskās struktūras pārveide, tā ir izveidojusies un ir stabila. Tomēr tai ir nepieciešama fiziskās ārtelpas kvalitātes uzlabošana - kvalitatīvā ielu un laukumu seguma izveide, moderno labiekārtojuma elementu uzstādīšana, apstādījumu sistēmas atjaunošana. Lielas strukturālās izmaiņas skar vienīgi Daugavas krastmalu - tās humanizāciju un barjeras rakstura mazināšanu.

Turpretim Ārrīgā ir nepieciešamas struktūras sistemātiskās izmaiņas: jauno laukumu izveide ielu telpās, visās ielās (kuras, tāpat kā Senajā Rīgā, ir daudzveidīgi lietojamās ārtelpas) – lietotāju grupu interešu līdzsvarošana, satiksmes pārvadu un ražošanas zonu barjeru pārvarēšana, jauno zaļo telpu veidošana.

Ārrīgas telpiskā struktūra veidojusies pilsētas intensīvās ekonomiskās augšanas laikā (20. gadsimta sākumā), ko raksturo intensīvs būvniecības ritms. Ekonomiskā attīstība notika vienlaikus ar rūpniecības

objektu un dzelzceļa infrastruktūras izbūvi. Rīga kļuva par galveno rūpniecības centru Latvijā: 1860. gadā tajā darbojās 89 fabrikas ar 6134 strādniekiem, no kurām lielākās bija Pihlavas kokvilnas fabrika, Šepera kokvilnas fabrika un Tilo fabrika (Zasulauka manufaktūra). 1861. gadā tika izbūvēta dzelzceļa līnija Rīga-Dinaburga.⁹

Pilsētas renesansi ietekmēja arī strauja latviešu nacionālās apziņas un tās radītās kultūras veidošanās. Tās sākās ar lielo kultūras „vēsturisko atceri” (Lejnieks, 1998), kāda bija 1901. gadā rīkotā Rīgas rūpniecības un amatniecības izstāde. Tā notika Esplanādē 40 paviljonos, celtos pēc M. Šervinska projekta, bet kanālmalā (šodienas Kongresu nama aizmugurē) tika uzbūvēta „Senā Rīga” – Vecrīgas telpas imitācija ar atpūtas vietām un restorānu. Šie un citi līdzīgi notikumi 19. gadsimta Rīgā plānoja un realizēja jaunās labiekārtotās publiskās ārtelpas - dārzus un parkus sabiedrības vajadzībām. Attieksme pret publisko ārtelpu, kas izpaudās parku, dārzu un skvēru ierīkošanā, pastiprinājās pēc Dārzu pārvaldes nodibināšanas 1879. gadā, kuras pirmais direktors bija G. Kufalts. Pēc viņa projekta 20. gadsimta sākumā ierīkota lielākā daļa Rīgas parku un dārzu – Dziesmu svētku parks (bijušais Ķeizardārzs), Vērmanes dārzs, Kanālmalas apstādījumi, Dzegužkalna parks, Miera dārzs, Grīziņkalna parks, apstādījumi pie Uzvaras kolonnas, Herdera laukumā, pie RMA Anatomikuma, Alberta laukumā, pie Jaunās Ģertrūdes baznīcas (Jērāns, 1988). 20. gadsimta sākumā sāka veidot Mežaparku, Zooloģisko dārzu un Meža kapus.¹⁰ (Jērāns, 1988)

Šajā periodā veidojās Jaunās Rīgas administratīvās robežas. Robežu veidošanas procesu līdz Otrajam Pasaules karam raksturo dinamiskums un nestabilitāte. 1905. gadā Rīgas pilsētas valde iesniedza cara valdībai apstiprināšanai jaunu Rīgas robežu projektu, kas paredzēja Rīgai aptuveni 9014 ha lielu platību (no tiem 808 ha - ūdeņi), bet priekšlikums tika noraidīts. Projekts paredzēja pilsētai pievienot plašu teritoriju līdz Juglas ezeram un Ķīšezeram, ietverot Biķerniekus, Strazdumuižu, Čiekurkalnu, Mežaparku, Aplokciemu, Mangaļsalu, kā arī teritorijas Pārdaugavā - Ziepniekkalnu, daļu Bierīņu muižas, Pleskodāles Balto muižu, Podragu un citas teritorijas. Šo projektu 1919. gadā papildināja, paredzot pilsētas robežās ietvert Purvciemu, Spilvi un citas teritorijas (pilsētas kopplatība aptuveni 12 850 hektāru). Valdes piedāvājums netika atrisināts.

1924. gada 20. februārī pieņēma likumu par pilsētas administratīvajām robežām, iekļaujot plašo teritoriju Pārdaugavā, Bolderāju, Daugavgrīvu, Buļļu muižu, Kleistus, Lielo un Mazo Dammes muižu, Solitūdes muižu, Anniņmuižu, Šampēteri un atlikušo Bierīņu muižas daļu. Daugavas labajā krastā pilsētai pievienoja Ķengaragu, Dreiliņus, Vecmīlgrāvi un daļu Mangaļsalas, bet 1927. gada 11. jūnijā Rīgas pilsētas teritorijā iekļāva Jaunciemu.

⁹ <http://kartes.lnb.lv/?r=site/index&id=152&l=1>

¹⁰ <http://raksti.daba.lv/referati/2003/NKabuice/2.html>

Vecās Rīgas veidošanas periods iezīmējās ar jauno būvniecības kārtības apstiprināšanu. Kopš 1860. gada Rīgā sākās apjomīga privātā būvniecība. Neskaitāmas modernas publiskās un privātas ēkas uzbūvēja gar jaunierīkotajiem pilsētas bulvāriem un ielām. Ģenerālpārvaldnieks grāfs Baranovs 1866. gadā apstiprināja jaunu būvniecības kārtību, kas bija spēkā līdz 1881. gadam¹¹. Tā Rīgā iezīmēja ne tikai jaunu privātās būvniecības sākumu, bet arī noteica jaunu, visiem saistošo būvniecības kārtību.¹²

SECINĀJUMI

Ārīga mūsdienās uzrāda divas pretējas telpiskās parādības:

- 19. gadsimtā izveidojusies rūpniecības, ostas un dzelzceļa infrastruktūra, kas intensīvi attīstījās nākamā – 20. gadsimtā un kura šodien veido barjeras nepārtrauktajā pilsētelpā;
- Rīgas dārzu mākslas „Zelta laikmets”, kad izveidojās lielākā daļa Rīgas dārzu un parku un noformējās savulaik modernākā publiskās ārtelpas sistēma.

Vecās Rīgas publisko ārtelpu sistēma, kas veidojusies laikā no 18. līdz 20. gadsimtam, ir praktiski bez izmaiņām saglabājusies līdz mūsdienām. Tā ir vienīgā līdz šodienai saglabājusies sistemātiski izveidotā publiskā ārtelpa, kas veido Rīgas apstādījumu un zaļās struktūras kodolu.

Tajā esošās ielas līdz motorizēta transporta attīstībai kalpoja kā publiskās ārtelpas, bet kopš 19. gadsimta tika sistemātiski veidoti ielu apstādījumi (Dāvidsone, 1988; Pūka u.c., 1988), tomēr nebija pārdomāta gājēju un braukšanas līdzekļu interešu līdzsvarošana, jo motorizēta transporta ātrums nepārsniedza 30-40 km/h. Šī (tradicionālā) attieksme pret ielām saglabājusies Rīgas pārvaldības struktūrā, neskatoties uz to, ka mūsdienās tās ir grūti lietojamas kā aktīvas un ērtas publiskās ārtelpas, jo autotransporta pārvietošanās ātrums un intensitāte ieguvusi citu kvalitāti, kļūstot par galveno pilsētvidi veidojošo (vai iznīcinošo) faktoru.

Vēl viena raksturīgā iezīme attieksmē pret publisko ārtelpu – Rīgas dārzu mākslas „Zelta laikmeta” ietekme gan uz profesionāļu, gan uz politiķu uzskatiem. Šodienas praksē dominē „vēsturisko” (18.–20. gadsimtā) radīto stādījumu kopšanas un veidošanas principi, savukārt jauno publisko ārtelpu veidošana notiek fragmentāri, bez pārdomātās sistēmas, pēc atsevišķu entuziastu Rīgas administrācijā iniciatīvas. „Publiskās ārtelpas” jēdziens tiek saistīts ar vēsturiski izveidojušos un vairāk nekā gadsimtu Rīgai slavu nesošo laukumu, dārzu un parku sistēmu, bet iespējamie pārvaldības modeļi saistāmi ar „Rīgas dārznieka” amata atjaunošanu vai (lielākais) galvenā ainavu arhitekta amata izveidi.

Laikā no 18. līdz 20. gadsimtam izveidojušās infrastruktūras barjeras šodien saglabātas tikpat labi kā Rīgas vēsturiskie apstādījumi.

¹¹ (Jaunākās Ziņas, 1936, 3.lpp.)

¹² <http://m.lvportals.lv/likumi-prakse.php?id=195246&size=1&size=2&size=1>

Vecās Rīgas centrālās daļas (Ārrīgas) ārtelpa veidojusies lielo sociālekonomisko un politisko pārmaiņu laikā. Raksturīgi pārejas laikam, kad veidojās jauna apziņa un jaunās sociālpolitiskās formas, gadsimtu mijā uzsvāru pilsētas attīstībā lika uz jaunās arhitektūras kvalitāti un tās radīšanas intensitāti, kā arī jauno industriālo teritoriju attīstību. Publiskās ārtelpas kvalitāte uzlaboja jau izveidotajai struktūrai. Jaunās publiskās ārtelpas plānojas saskaņā ar iepriekšējo gadsimta tradīcijām – veidoja jaunus parkus (piemēram, šodienas Grīziņkalns, Ziedoņa dārzs un citi). Ielu tīklojuma apbūve veidoja laukumveida telpas, ielas izmantoja daudzveidīgi.

Otrais pasaules karš un tam sekojošā, uz tehnoloģijām balstīta, pilsētu veidošanas politika būtiski izmainīja Vecās Rīgas nesen izveidojušās ārtelpas struktūru: parādījās kara radītie „robi” apbūvē, savukārt sabiedrības atsauce par auto izmantošanas iespējām un lomu pilnībā izmainīja ielu (kas pirms tam veica sabiedriskās dzīves akumulācijas funkciju) nozīmi un lomu pilsētā. Perimetrālās apbūves taisnās, platās ielas, kurām bija paredzēta „ramblu” loma, kļuva par ātrās satiksmes „artērijām”, novirzot kājāmgājējus pie ēkām un veidojot grūti šķērsojamas „upes”.

Ātri plaukstošā ražošana un dzelzceļa tīkla attīstība izveidoja priekšnoteikumus šodienas telpiskajām barjerām. Vecās Rīgas ārtelpu raksturo izveidojies ielu tīkls, taču ārtelpas tīklojumam piemīt nepabeigtības raksturs.

Jaunā Rīga (20. gadsimta II puse – 21. gadsimta I puse)

Ja Vecās Rīgas telpas veidošanas periodu nosaka sociāli-ekonomiskās pārmaiņas – industriālā revolūcija un tai sekojošās dzīves demokratizācijas procesa sākums, tad Jaunās Rīgas telpu spēcīgi ietekmē politiski notikumi – Otrais pasaules karš, Lielais tēvijas karš un politiskā režīma maiņa. Karš atstāja sekas – „tukšumus” pilsētas būvētā „audumā”, jaunais politiskais režīms pilnībā pārveido gan Rīgas sociālo, gan telpisko struktūru. Jaunās Rīgas periodu iespējams skatīt, izdalot divus apakšperiodus:

- **LPSR laiks (1945-1991) (JRI)**
- **1991. gads – līdz mūsdienām (JRII)**

Robežlīniju abās pusēs (pirms un pēc Jaunās Rīgas LPSR perioda) iezīmē īpašuma veida maiņa: visu veida īpašumu nacionalizācija padomju laikā, kas neatgriezeniski izmainīja pilsētas veidolu un, turklāt pārveido pilsētvides pārvaldības un plānošanas sistēmu, kā arī instrumentus, radot izaicinājumus šodienas pilsētvides veidošanai un uzturēšanai.

Saistībā ar ārtelpu atzīmējami sekojošie procesi:

- pilsētas robežu direktīva mainība;
- Iedzīvotāju skaita strauja palielināšanās un jaunu dzīvojamo rajonu būvniecība;
- Centralizētas plānošanas, projektēšanas un būvniecības sistēmas izveide.

Pilsētas robežas ir svarīgas, domājot par kopīgām rekreācijas iespējām ar kaimiņu pašvaldībām, daudzdzīvokļu namu ārtelpas ir viens no lielākiem Rīgas administrācijas izaicinājumiem, bet no efektīvās pilsētplānošanas sistēmas izveides atkarīga Rīgas publiskās ārtelpas atjaunošana.

Situācijā, kad zeme piederēja tikai valstij, robežām bija simboliska nozīme un nepieciešamības gadījumā tās ar vienkāršu administratīvu procedūru tika grozītas (Pēc Otrā pasaules kara līdz 1959. gadam Rīgā un tās rajons ietilpa arī Jūrmala, Rīgas robežas tika paplašinātas arī 1968. un 1974. gadā).

Rīgas robežas stabilizējās 1974. gadā un kopš šī laika pastāv nemainītas. Rīgas administratīvās robežas, kas pārsvarā atrodas dabas pamatnē, aktualizē jautājumu par kopējām potenciālām rekreācijas telpām ar kaimiņu pašvaldībām.

JRI

Padomju laiks iezīmējās Rīgā ar dzīvojamā fonda atjaunošanu pēc kara un celtniecības industrializāciju, kas izvērsās 1960. gadu sākumā. Trīsdesmit gadu laikā izveidojās jauni dzīvojamo namu masīvi – Āgenskalna priedes, Jugla, Ķengarags, Purvciems, Pļavnieki, Mežciems, Imanta, Zolitūde un Ziepniekkalns. Faktiski šajos gados izauga „otra Rīga”, kuras morfoloģiskā struktūra balstīta uz modernisma principiem. “Mikrorajonu” plānojumus raksturo “jaunā tipa lineārās kompozīcijas dominantes – mikrorajona iekšējo ielu veidā”.¹³ un plaši, sistemātiski labiekārtoti pagalmi ar pārdomātu apstādījumu struktūru. Padomju laikā publiskās ārtelpas, tajā skaitā arī daudzdzīvokļu namu pagalmi un platās ielas – maģistrāles, ir galvenie ārtelpas elementi, kas veido Jaunās Rīgas ārtelpas pamatstruktūru.

Latvijai, kļūstot par daļu no Padomju Savienības, mainījās pilsētas plānošanas, arhitektūras un būvniecības sistēma. Par tās galveno iezīmi kļuva vispārēja centralizācija. Attīstība tika noteikta direktīvi, atbilstoši vienas partijas politiskajām nostādnēm. Valsts plāns plānoja, valsts projektēšanas institūti („Pilsētprojekts”, „Rūpnīcprojekts”, „Komunālprojekts”, „Laukuprojekts” u.c.) projektēja un valsts celtniecības uzņēmumi būvēja. Tos Valsts pieņēma arī ekspluatācijā un saglabāja savā īpašumā, nododot tikai lietošanas tiesības. Šāda monopolitūcija nevarēja nodrošināt kvalitatīvas vides veidošanos. Īpaši cieta ārtelpas kvalitāte, kura parasti tika upurēta nepieciešamās ekonomijas pasākumu dēļ.

SECINĀJUMI

Galvenie secinājumi par Jaunās Rīgas ārtelpu noformulēti AVM (Ainavu kvalitātes mērķu..., 2013):

- Mikrorajonu ārtelpa ir vāji diferencēta, praktiski nav ārtelpas, ko varētu dēvēt par daļēji publisku vai daļēji privātu (*semipublic/ semiprivate*), nerunājot par privāto ārtelpu;
- Labiekārtojuma kvalitāte un nolietojums neveicina lielo iekšpagalmu daudzveidīgu izmantošanu;
- Ārtelpa tiek izmantota tranzīta kustībai un autostāvvietām:

¹³ (http://static.lndb.lv/lmc_texts/00420/5-2000-taurens-domasanas-robezas-pilsetbuvnieciba-2005.pdf)

■ Atšķirīgi ir rajoni, kas būvēti „tukšā vietā” (Pļavnieki, Zolitūde u.c.) un tādi, kas būvēti jau esošā pilsētas struktūrā, saglabājot vēsturiskās ielas, senākas ēkas, privātmājas (Iļģuciems, vecais Purvciems, Imanta I).

JR II

Neatkarības atgūšana 1991. gadā rosināja pārmaiņas īpašuma struktūrā, pārvaldības un pilsētas plānošanas sistēmā. Privātā īpašuma veidošanas gadi radīja pilsētas „audumā” un plānošanas sistēmā neatgriezeniskās pārmaiņas, kuras ietekmēja un kuras vēl joprojām ietekmē ārtelpas veidošanu.

AVM ir piedāvāta pilsētelpas ietekmes faktoru aptverošā klasifikācija iezīmē četru faktoru grupas, no kurām tieši ārtelpu un tās veidošanas procesu ietekmē:

(A)

- Sociālekonomiskās sistēmas maiņa;
- Strauja brīvā tirgus ienākšana pilsētā ar nepietiekami spēcīgām pilsētas institūcijām;
- Deindustrializācija, pāreja uz pakalpojumu ekonomiku – iepirkšanās centri u.c. aizvieto rūpnīcas, pilsētas reģenerācija.

(B)

- Zemes politika (90. gadi).

(C)

- Vecpilsētas un centra pilsētvides atjaunošana, komercializācija;
- Mobilitāte, kas rosina ceļu infrastruktūras, pilsētas perifērijas un piepilsētas attīstību un „izplūšanu” (*urban sprawl*);
- Suburbanizācija – ciešā saistībā ar mobilitāti, pilsētas „izplūšana”: pļavu ciematu formās, iepirkšanās centru izplatība u.c.;
- Jaunas programmas, kas īstenotas jaunās apbūves tipoloģiskajās grupās – atsevišķas biroju un banku ēkas un „puduri”, iepirkšanās centri u.c.;
- Hipotekāro kredītu pieejamības apstākļos - investīcijas daudzdzīvokļu māju projektos, nekustamā īpašuma attīstīšanas un būvniecības lēcieneveida pieaugums, t.s. „jaunie projekti” – zaļajās teritorijās un mikrorajonu nomalēs;

(D)

- Autoinfrastruktūras projekti – Austrumu maģistrāle, Dienvidu tilts, Slāvu aplis;
- Liela mēroga pilsētvides atjaunošanas projekti centrā un ārpus tā, kā arī atjaunotās un no jauna veidotās publiskās ārtelpas (Siena tirgus, Ķengaraga promenāde, Spīķeri un promenāde u.c.);

- Neliela mēroga labiekārtošanas un sakopšanas darbi – mikrorajonu pagalmu, ielu brauktuvju un ietvju atjaunošana, parku sakopšana;
- Apkaimju projekts, Rīga 2014 u.c. – vērsti uz kopienas, piederības sajūtas un identitātes stiprināšanu, lokālās kultūras veicināšanu.

Ar ārtelpu saistīto aktuālo dokumentu salīdzinošā analīze

Ārtelpas plānošanas instrumentu vienvēidība un fragmentācija (dažādo funkciju sadalīšana pa departamentiem) nosaka jaunā RTP izšķirošo lomu ārtelpas vadlīniju veidošanai. Divu RTP (1995.-2005. gads un 2006.-2018. gads), kā arī neapstiprinātās Rīgas pilsētas apstādījumu attīstības koncepcijas salīdzinošā analīze palīdz izstrādāt pamatojumu vienota ārtelpu tīklojuma nepieciešamībai, kā arī rekomendācijas un priekšlikumus ārtelpu attīstībai.

Rīgas pilsētas attīstības plāns (1995.–2005. g.)

Dokumentā pirmo reizi parādās un tiek definēts jēdziens dabas pamatne. Saskaņā ar Rīgas pilsētas attīstības plānu, dabas pamatni veido seši atšķirīgi, bet savstarpēji saistīti dabas elementi: meži, pļavas, apstādījumi, ūdenstilpnes un noteces ar tām klāt esošajām krasta joslām, ģimenes dārziņi un atmatas.

Dabas pamatne izdalīta, balstoties uz šādiem galvenajiem kritērijiem:

- Bioloģiski vērtīgo teritoriju saglabāšana;
- Visu dabas pamatnes elementu sasaistīšana nepārtrauktā koridoru un mozaīkveida sistēmā;
- Lielu savstarpēji saistītu neapbūvētu platību saglabāšana un savienošana;
- Zaļo zonu radīšana pilsētas centrālajā daļā un to savienošana ar lielām zaļām teritorijām pilsētas perifērijā;
- Ūdensteču atjaunošana un aizsardzība;
- Blīvu rūpniecības teritoriju pārtraukšana ar zaļo zonu sistēmu;
- Zaļo zonu veidošana gar lielajām maģistrālēm un dzelzceļa līnijām;
- Sabiedrisko apstādījumu joslu papildināšana un veidošana Daugavas un tās salu un pussalu krastos, gar Rīgas jūras līci un ezeriem.

Plāna realizācijas laikā neizdevās realizēt lielāko plānā uzstādīto mērķu daļu:

- Pilsētas “zilās” un “zaļās” struktūras paplašināšanu un apvienošana, iepērkot zemi un sevišķu prioritāti dodot saikņu veidošanai starp relatīvi dabīgām pilsētas dabas teritorijām;
- Mantotā dabas kompleksa saglabāšanu un vides aizsardzības prasību ievērošanu;
- Satiksmes infrastruktūras krāsa nomainīšanas no pelēkas uz zaļo;
- Zaļo koridoru izveidi;
- Ūdensteču atjaunošanu;

- Daļēji – sabiedrisko apstādījumu veidošana Daugavas krastos.

Plāna novērtējums

Plānā paredzēto ar ārtelpu saistāmo darbību kopa neveda vēlamos rezultātus nestabilās sociāli-ekonomiskās situācijas dēļ. **Galvenie neveiksmes faktori:**

Plānošanas aspektā:

- Rīgas pilsētas attīstības plāns paredzēja izveidot dabas pamatni teritorijās, kuras pēc zemes privatizācijas nonāca fizisko un juridisko īpašnieku īpašumā vai valdījumā un kuras faktiski aizņēma industriālā vai dzīvojamā apbūve.
- Rīgas pilsētas attīstības plāna kartogrāfiskā materiāla mērogs neveda iespēju precīzi dabā noteikt dabas pamatnes robežas.
- Izstrādājot pilsētas attīstības plānu, netika ievērtētas iespējamās vispārējās pilsētas attīstības tendences (centralizācija, autotransporta plūsmu pieaugums, iespējamās investoru un zemes īpašnieku intereses) un plānā netika iestrādāti efektīvi instrumenti, minēto tendenču attīstīšanai vēlamā virzienā.
- Sagatavojot uzdevumus detālpilnojumam izstrādāšanai, tajos netika iestrādāti dabas pamatnes struktūras attīstības galvenie principi.

Tajā pašā laikā eksperti prognozēja, ka **Rīgas attīstības plāna (2006. – 2018.) realizācijas rezultātā:**

- Būtiski samazināsies apstādījumu un dabas teritoriju platības;
- Nebūs iespējams izveidot zaļos koridorus, kas savienotu pilsētas centra apstādījumus ar pilsētas perifērijā esošajiem mežiem;
- Pieņemot 2006. gada plānu, pilsēta ir atkāpusies no pagājušā gadsimta otrās puses Rīgas pilsētas attīstības plānos un arī Eiropas pilsētu telpiskajā plānošanā valdošās apstādījumu struktūras veidošanas prakses;
- Netika atrisināts jautājums par daudzstāvu dzīvojamo ēku pagalmu izmantošanu, kas var novest pie pagalmu apbūves, kā rezultātā Purvciemā, Pļavniekos, Zolitūdē un Imantā;
- Tiks ierobežota pilsētas iedzīvotāju un viesu piekļūšana ūdens objektiem, kas pilnvērtīgi nodrošinātu iedzīvotāju atpūtas iespējas.

Apstādījumu koncepcija

Koncepcija mēģināja novērst abu RTP nepilnības, izveidojot nosacījumus nepārtrauktajai ārtelpas sistēmas izveidošanai. **Koncepcijas izstrādāšanā iesaistītie eksperti konstatēja, ka:**

1. Rīgas attīstības plāni saistībā ar apstādījumu telpiskās sistēmas attīstību līdz pat 2005. gadam atbilda Eiropas pilsētās valdošajām tendencēm pilsētas apstādījumu sistēmas attīstībā, bet sākot ar jauno

pilsētas attīstības plānu (**Rīgas attīstības plāns (2006. – 2018.)**) ir notikusi atkāpšanās no Eiropas pilsētas pilsētībūvnieciskās prakses, veidot savstarpēji sasaistītu apstādījumu telpisko struktūru.

2. Rīgas dome un tās struktūrvienības, pilsētai attīstoties, nav pildījušas pilsētas attīstības saistošos un stratēģiskos dokumentus, tai skaitā **Rīgas attīstības plānu (1995. – 2005.) un Rīgas vides stratēģiju (2000. un 2010.)**, vērtējot to kā pašu nozīmīgāko problēmu un vienlaikus cēloni pilsētas apstādījumu telpiskās sistēmas sagraušanai.
3. Rīgas pilsētā dabas un apstādījumu teritorija kopplatība atbilst Eiropas pilsētu vidējiem rādītājiem, taču Rīgas pilsētā nav salīdzināmas un vienotas sistēmas dabas un apstādījumu aizņemto platību uzskaitēi.

Koncepcija pilnveidoja RTP mēģinājumus savstarpēji sasaistīt lielos mežus un parkus, izmantojot nelielus skvērus un ielu apstādījumus, veidojot telpiski nepārtrauktus zaļos koridorus, kas pāršķel blīvi apbūvētās pilsētas daļas. Šo zaļo koridoru struktūru izmanto arī par pamatu, plānojot veloceļņus.

Tā izvērtēja apstādījumu un dabas teritoriju kvalitāti, secinot, ka:

- Rīgas iedzīvotāji ar publiski pieejamiem un labiekārtotiem apstādījumiem kājām gājiena sasniedzamā attālumā ir pietiekami labi nodrošināti dzīvojamās apbūves teritorijās pie mežaparkiem, pilsētas centrā, tuvajā Pārdaugavā, Maskavas forštatē, Ziepniekkalnā, bet to trūkst Čiekurkalnā, Purvciemā, Pļavniekos, Ķengaragā, Zolitūdē, Dzirciemā, Rumbulā un daļā Imantas dzīvojamā rajona.
- Rīgas pilsētībūvnieciskajā struktūrā kā vienīgais, pastāvošais un vienotais zaļais koridors ir saglabājusies Mārupītes parku josla. Šādus koridorus nepieciešams izveidot gar Daugavu, Spilves pļavās, Mežaparka – Skanstes ielas rajonā.
- Katram Rīgas pilsētas dzīvojamam rajonam ir sava pilsētībūvnieciskā telpiskā struktūra, kurā sava vieta ir apstādījumu telpiskajai struktūrai. Jaunās apbūves vislielākās izmaiņas vēsturiskajā pilsētībūvnieciskajā struktūrā rada apstādījumu telpiskajā struktūrā, kā rezultātā samazinās to vērtība, un apstādījumi vairs nav spējīgi pildīt tiem plānotās funkcijas.
- Apbūves rezultātā izzūd līdz šim telpiskajā struktūrā nozīmīgi zaļie koridori, kas savienoja iepilsētas mežus ar pilsētas centru: Mežaparks – Lapeņu kolonija (ziemeļaustrumu koridors), Ziepniekkalna meža masīvi un dārziņi, Lucavsala un Zaķusala (dienvidrietumu koridors), Daugavgrīvas meža masīvs, Bolderājas meža masīvs un Spilves pļavas (ziemeļrietumu koridors) un Daugava ar tai pieguļošām teritorijām. Teritoriju apbūves rezultātā 2005. gadā principā vairs nepastāv ziemeļaustrumu koridors.

Kā nozīmīgākās problēmas Konceptijā nosauktas:

- Valsts aizsargājamās kultūras pieminekļos: Viesturdārzs, Kronvalda parks, Ziedoņdārzs (daļēji), Grīziņkalna parks (daļēji), Arkādija parks (daļēji) rekonstrukcijas projekti izstrādāti, neizvērtējot parku kultūrvēsturisko nozīmi un mūsdienu prasības.
- Parku nogabalu rekonstrukcija atsevišķos gadījumos (piemēram, Esplanāde 2006. gadā) tiek veikta, neņemot vērā parku kopējo rekonstrukcijas projektu un to vēsturisko plānošanas struktūru.
- Labiekārtojuma elementu (soliņi, gājēju ceļi, atkritumu urnas, spēļu laukumi, strūklakas) nolietojums, neatbilstība mūsdienu lietotājiem un kā sekas – sliktais tehniskais stāvoklis.
- Koku stādījumi daudzviet parkos ir ieauguši pašsējā, netiek profesionāli retināti un kopti, un tie netiek ar perspektīvu plānoti.
- Zāliena zemā kvalitāte un noturība pret nomīdīšanu.
- Atsevišķu parku un skvēru lielais piesārņojums ar sadzīves atkritumiem.
- Drošība parkos, tajā skaitā parku stādījumu un labiekārtošanas elementu saglabāšanas nodrošināšana.
- Autostāvvietu trūkums parku un skvēru tuvumā un autotransporta līdzekļu novietošana parkos un skvēros.
- Sabiedrisko tualetu trūkums un esošo tualetu slikta kvalitāte.
- Nepilnvērtīga kultūras pasākumu vietu (estrāžu) izmantošana.
- Parku labiekārtojuma neatbilstība mūsdienu jaunatnes aktivitātēm.
- Suņu pastaigu laukumu trūkums pilsētā un parku izmantošana suņu pastaigām, kā rezultātā cieš stādījumi.

Starp parku un skvēru rekonstrukcijas un attīstības problēmām tika atzīmētas:

- Publiskās ārtelpas un parku kvalitātes vērtības zemā vieta sabiedrības sociālo nodrošinājumu prioritāšu tabulā;
- Nenoteiktās funkcijas un to ilglaicīga ieviešana lielākiem apstādījumu nogabaliem.
- Nepietiekamie finanšu līdzekļi;
- Kvalificētu visa līmeņa trūkums;

Konceptijā tika ievērtēti sekojošie ārtelpas elementi:

- Pagalmu apstādījumi;
- Publiskās ēkas ar apstādījumiem;
- Ielu apstādījumi;
- Priekšdārzi;
- Kapsētas;

- Ģimenes dārziņi;
- Mežaparki un meži;
- Krastmalu apstādījumi un dabas teritorijas;
- Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas;
- Jaunie parki un meža parki un skvēri;

Rīgas attīstības plāna (2006.–2018.) paskaidrojuma rakstā definēti šādi apstādījumu **un dabas teritoriju telpiskās struktūras attīstības principi:**

- Dabas un apstādījumu teritoriju **vienotas telpiskās struktūras izveidošana**, iespēju robežās nodrošinot, atsevišķu apstādījumu un dabas teritoriju savstarpējo sasaisti.
- Dabas un apstādījumu teritoriju sadalīšanas atsevišķos fragmentos un to ierobežošana.
- Blīvi apbūvēto teritoriju apstādījumu trūkumu kompensēšana, saglabājot vai to tuvumā veidojot jaunas publiskas apstādījumu struktūras.
- Publiski pieejamu apstādījumu trūkumu dzīvojamā rajonā kompensēt ar plašiem apzaļumotiem, izsauļotiem un labiekārtotiem pagalmiem.
- Pilsētas iedzīvotāju nodrošināšana ar publiski pieejamām ārtelpas atpūtas un sporta vietām 20 minūšu gājiena sasniedzamības robežās no to dzīves vietām.
- Apstādījumu veidošana un dabas teritoriju saglabāšana virszemes ūdensobjektu krastmalās.
- Apstādījumu saglabāšana un attīstība gar lielajiem autoceļiem un dzelzceļa līnijām.
- Bioloģiski un kultūrvēsturiski vērtīgo dabas teritoriju saglabāšana.

Koncepcijā tika noteiktas rīcības, starp kurām, bez jauno dārzu, parku un skvēru ierīkošanas, svarīgi pieminēt:

„Publiskā apbūve ar apstādījumiem” un „Jauktas apbūves teritorijas ar apstādījumiem” **Rīgas attīstības plānā (2006.–2018.) iekļaut šādas teritorijas:**

- Skolu un bērnudārzu aizņemtās teritorijas.
- Rīgas muižiņas ar parkiem vai parku fragmentiem, izņemot tās teritorijas, kurās atļautā teritorijas izmantošana ir „Apstādījumu teritorijas”.
- Pilnveidot Rīgas attīstības plānā (2006. – 2018.) **pievienoto ielu un dzelzceļa apstādījumu joslu telpiskās attīstības shēmu.**
- Veicot pašvaldības zemju privatizāciju, izvērtēt katru privatizācijā nododamo zemes gabalu, saistībā ar to izmantošanas iespējām dabas un apstādījumu teritoriju telpiskās struktūras pilnveidošanai un kā kompensācijas teritoriju izmantošanai atsevišķu dabas un apstādījumu teritoriju atsavināšanai par labu pašvaldībai.
- Sagatavot karti „Rīgas pilsētas īpašumā esošā mežu aizsargjosla ap Rīgu” un nodot attiecīgajām pašvaldībām turpmākai rīcībai, lai iekļautu mežu aizsargjoslu karti attiecīgos pašvaldību teritoriju plānojumos.

SECINĀJUMI

Trīs dokumentu salīdzinošā analīze ļauj apgalvot, ka, neskatoties uz dažādo speciālistu abu plānu kritisko novērtējumu, sākot ar neatkarības atgūšanu Rīgas pašvaldība un eksperti mēģinājuši veidot ārtelpas plānojumus un koncepcijas, pēc iespējas ņemot vērā labākos Eiropas piemērus un fiziskās telpas esošo situāciju.

Gan abi plānojumi, gan Koncepcija no plānošanas viedokļa vērtējami kā augsti kvalitatīvi produkti.

Visos tika meklēti cēloņi un piedāvāti dažādi vērā ņemami risinājumi plānošanas un juridiskā nodrošinājuma jomā.

Apstādījumu koncepcija, veidojot rūpīgu abu plānojumu pieredzes novērtējumu un nosaucot paskaidrojuma rakstā visas Ārtelpu elementu grupas, kurām nepieciešamas plānošanas rīcības, ieskaitot ielu un nedienētas telpas, kartogrāfiskā materiālā pēdējās grupas neiezīmē, tādā veidā padarot tās par „kognitīvi” neesošām.

Koncepcijas autori, salīdzinot Rīgas ārtelpas dažādo elementu kvalitātes trūkumu un tās veidošanas zemo intensitāti, visbiežāk piemin (netieši un saistībā ar dažādām ārtelpām): **“VIENOTAS PLĀNOŠANAS, PROJEKTĒŠANAS UN PĀRVALDĪBAS SISTĒMAS TRŪKUMU.”**

Koncepcijas autori konstatē, 1995. plānojuma lielākās mērķu un rīcību daļās neizpildi, to nesasaisti ar stratēģiskās nostādņēm, un prognozē, 2006-2018. plānojuma darbības laikā ārtelpas kvalitātes pazemināšanos.

Neviens no dokumentiem nepiedāvā integrētu ārtelpas sistēmu, kas vienā modelī savienotu plānošanas, projektēšanas un pārvaldības darbības, kā arī rīcības, kas nodrošina stratēģisko nostādņu sasaisti ar plānojumu.

Jaunās Rīgas pārvaldības vides izmaiņas, kas tieši ietekmē ārtelpu un kam ir liela loma RTP efektīvā realizācijā.

Negatīvo ietekmi uz pilsētelpas kvalitāti atstāja lielās izmaiņas juridiskā aspektā:

- Privātā īpašuma institūcijas izveides rezultātā publisko un daļēji publisko ārtelpu pārvaldība, kopšana un uzturēšana tika deleģēta īpašniekiem, neņemot vērā ārtelpas morfoloģiju (piemēram, padomju mikrorajonu pagalmi), ārtelpas stāvokli un privātās juridiskās personas spēju atjaunot/ izveidot ārtelpas kvalitāti.

- Īpašuma attiecību maiņas rezultātā tika apbūvētas vai rezervētas apbūvei mežmalas, pazuda mazie dabas un apstādījumu elementi (neformālie skvēri, biržiņas, koku puduri u.c.), izveidojās nekoptas nedefinētas ārtelpas fragmenti visos apbūves teritorijas tipos, īpaši ielu telpās, perimetrālās apbūves robos.

- Publiski izmantojamās ārtelpas nonāca privātā īpašumā, kas nenodrošina to kvalitatīvu uzturēšanu un mazina pilsētas „auduma” porozitāti (caurlaidību), slēdzot vai aizbūvējot privātus pagalmus – savienojumus starp aktivitāšu telpām.
- Vairākās dabas pamatnēs (RAP-95) “zaļās” un “zilās” ārtelpas tika privatizētas un aizbūvētas, tādējādi liedzot piekļuvi pie ūdens malām.
- Strauji samazinājās kopējs pilsētas labiekārtojuma līmenis visās ārtelpu elementu kategorijās – īpaši publiskās un daļēji publiskās (*semi-public*).
- Strauji attīstījās lielmēroga pakalpojumu (lielveikali un iepirkšanas) centri.
- Ražošanas sistēmas sabrukuma rezultātā lielās ražošanas platības kļuva par telpām ar nedefinēto funkciju, veidojot ārtelpā nepārvaramas barjeras, tādējādi pārtraucot tās savienoto tīklojumu.
- Ātras satiksmes infrastruktūras izveidei tika dota priekšroka attiecībā pret lēnās satiksmes infrastruktūru, tādējādi veidojot vēl vienu (līdz ar *postražošanas* telpām) telpisko barjeru līniju.
- Lielmēroga infrastruktūras projektu realizācija – Austrumu maģistrāle, Dienvidu tilts, Slāvu aplis (transporta infrastruktūras veidotās barjeras).
- Pilsētplānošanas un pārvaldības sistēmas pārveidošana (decentralizācija).
  - a. Pašvaldības ārtelpu plānošanas un pārvaldības fragmentācija (sadalīšana pa sektoriem);
  - b. Plānošanas, projektēšanas un pārvaldības procesu pārmantojamības un savstarpējas saiknes izjaukšana;
  - c. Pašvaldības ārtelpu projektēšanas procesa fragmentācija un privatizācija;
  - d. Pašvaldības ārtelpu projektēšanas procesa un realizācijas pārvaldības un kvalitātes kontroles funkcijas likvidācija.

Pozitīva ietekme uz pilsēttelpas kvalitāti:

- Ražošanas sistēmas sabrukumā rezultātā izveidojās pamestās zaļās platības, kur pēdējo 20 gadu laikā palielinājusies vides bioloģiskā daudzveidība, tādējādi radot potenciālu jauno zaļo savienojumu radīšanā.
- Dzelzceļa teritorijās attīstījās „dabas oāzes”, kurām ir lielā nozīme pilsētas ekoloģijā
- Parādījās privātās iniciatīvas vēsturisko muižu teritoriju atjaunošana.
- Vecrīgā tika ieviests lēnās satiksmes prioritātes režīms, tādējādi radot piemēru citām līdzīgām iniciatīvām Rīgā.
- Specifiskās izmantošanas ārtelpas – kapsētas, slimnīcas pagalmi, lielākā daļa skolu pagalmu, kā arī lielās brīvdabas kultūras iestādes saglabāja savu ekoloģisko kvalitāti.
- Būtiski palielinājās lēnās satiksmes popularitāte un parādījās pašvaldības atbalstītas iniciatīvas tās struktūras veidošanai

■ Pēdējo gadu laikā pieaug pašvaldības iniciatīvas publiskās ārtelpas kvalitātes atjaunošanā, izbūvējot pilsētas nozīmes publiskās ārtelpas, tādas, ka Ķengaraga promenāde, Spīķeru krastmala, Ziemeļblāzmas parks.

Pamatojums vienota ārtelpas tīklojuma nepieciešamībai

Leipcigas harta – par ilgtspējīgām Eiropas pilsētām, 2007. pievērš īpašu uzmanību augstas kvalitātes sabiedrisko telpu izveidi un nodrošināšanu pasakot, ka sabiedrisko telpu kvalitātei, pilsētu ainavām, arhitektūrai un pilsētu attīstībai ir ļoti liela nozīme saistībā ar pilsētu iedzīvotāju dzīves apstākļiem. Jāpalielina arhitektūras, infrastruktūras plānošanas un pilsētplānošanas savstarpējā mijiedarbība, lai radītu pievilcīgas, lietotāju vajadzībām paredzētas sabiedriskās telpas un sasniegtu augstus standartus attiecībā uz dzīves vidi.

Eiropas Reģionālās un telpiskās (teritorijas) plānošanas harta (2013) starp pieciem galvenajiem ilgtspējīgas attīstības un kvalitatīvās sabiedriskās telpas uzstādījumiem nosauc divus, kas uzsver savienojamības nozīmi. Tie ir vides savienojamība un telpiskā sintēze, jeb telpiskās saiknes.

Ar šo sasaucas UNESCO “Good Urban Practices for Migrants Inclusion” publiskās ārtelpas definīcija:

“Publiskā ārtelpa jēdzieniski attiecināmi uz teritoriju vai konkrētu vietu, kas ir atvērta un pieejama visiem cilvēkiem, neskatoties uz dzimumu, rasi, etnisko piederību, vecumu vai sociāli-ekonomisko līmeni. Publiskā ārtelpa ir tādas cilvēku pulcēšanās vietas, kā, piemēram, laukumi, skvēri un parki. Pieskaitāmas arī savienojumu telpas jeb ietves, ielas un ielu telpa kopumā. 21.gs. kontekstā arī interneta vide, virtuālie risinājumi un sociālie mediji uzskatāmi par integrāliem publiskās ārtelpas elementiem, kas atvieglo komunikāciju un sociālo interakciju.”

RIAS 2030 (2014.) nosaka IM3 “Ērta, droša un iedzīvotājiem patīkama pilsētvide” uzsver, ka Pilsētai perifērijā ir plašas dabas un rekreatīvās teritorijas, taču tās nav savienotas ar zaļās struktūras elementiem pilsētas centrālajā daļā. Gan pilsētas kodolā, gan priekšpilsētās trūkst iedzīvotājiem nepieciešamās publiskās ārtelpas. Gājēju un velosipēdistu pārvietošanās pakārtota automobiļu satiksmei.

Ārtelpas tematiskā plānojuma kā RTP sastāvdaļas vispārējais mērķis ir nodrošināt visaugstāko iespējamo dzīves kvalitāti visiem cilvēkiem, kas Rīgā dzīvo, strādā vai vienkārši to apmeklē, par dzīves kvalitātes priekšnosacījumu vērtējot ārtelpas struktūras funkcionalitātes atbilstību, fiziskā auduma stāvokli un sociālas lomas piepildījumu. Tāpēc kvalitatīvas ārtelpas galvenās īpašības ir ekoloģiskā daudzveidība, estētiski augstvērtīgs labiekārtojuma elementu ansamblis un sociāli iekļaujošā telpiskā struktūra.

Ekoloģiski daudzveidīgā ārtelpa nodrošina pilsētas ekosistēmas dzīvot spēju (vitalitāti), bioloģisko daudzveidību un tās veicinošo ekoloģisko procesu stabilitāti.

Estētiski augstvērtīga ārtelpa kalpo, kā cilvēku emocionālās un mentālās labsajūtas veicinātājs, tā mazina diskomforta sajūtu un sociālo riska grupu destruktīvo rīcību iespējas.

Sociāli iekļaujošā ārtelpa ļauj droši justies un piepildīt savas vajadzības visām sociālām grupām.

Tādējādi Rīgas ārtelpas plānojuma mērķis ir pārvarēt ekoloģiskās, estētiskās un sociālās iekļaušanas telpiskās barjeras un to ietekmi uz cilvēkiem, nodrošinot iespēju izveidot vienotu ārtelpas tīklojumu.

Vēsturisko sociāli-ekonomisko un politisko pārmaiņu rezultātā **Rīgas pilsēttelpā izveidojušās telpiskās barjeras, kas fragmentē pilsētas ārtelpu. To rašanos ietekmēja:**

- Ražošanas sistēmas sabrukums;
- Privātā īpašuma institūta izveide;
- Dzelzceļa infrastruktūras attīstība;
- Auto satiksmes intensitātes pieaugums;
- Lielmēroga infrastruktūras projektu realizācija – Austrumu maģistrāle, Dienvidu tilts, Slāvu aplis (transporta infrastruktūras veidotās barjeras);
- Lielmēroga pakalpojumu centru (lielveikali un iepirkšanas centri) straujā attīstība;
- Pašvaldības ārtelpu plānošanas un pārvaldības fragmentācija (sadališana pa sektoriem), kas ietekmēja estētiskās vērtības samazināšanos, jo ārtelpas uzturēšana un plānošana tik atstāta novārtā.

Šo procesu rezultātā pilsētas ārtelpa tika sadalīta fragmentos: izveidojās rūpniecības zonas barjeras; vairākās dabas pamatnēs (RAP-95) „zaļās” un ”zilās” ārtelpas tika privatizētas un aizbūvētas, tādējādi liedzot piekļuvi pie ūdensmalas; tika nožogoti vai aizslēgti pagalmi. Dzelzceļa infrastruktūra, kaut arī netika būtiski palielināta, parādotes citām telpiskām barjerām.

Lai atjaunotu šīs kvalitātes, nepieciešams izveidot vienotu un daudzveidīgu ārtelpas tīklojumu, kas gan savienotu, gan dotu iespējas mazināt nevēlamo viesu ierašanos, iespēju atrast katram savu stūrīti.

Galvenais nepārtraukta tīklojuma izveides priekšnoteikums ir kompleksā pieeja ārtelpu plānošanai, projektēšanai un pārvaldībai, vienotas politikas, kas iekļauj visu sektoru plānus un politikas, izstrāde, kas ir balstīta uz subsidiaritātes principa.

REKOMENDĀCIJAS UN PRIEKŠLIKUMI NEPIECIEŠAMO NOSACĪJUMU IEKĻAUŠANAI RTP

Izstrādājot apstādījumu un publiskās ārtelpas plānojumu, ieteicams saglabāt abu plānojumu kvalitātes un, sadarbojoties ar citu tematisko plānojumu ekspertiem un pašvaldību, **atrast iespēju un pareizos formulējumus nosacījumiem, kas attiecās uz sekojošām tēmām:**

1. Eiropas ārtelpu veidošanas principa atjaunošana (1995-2005), atjaunojot RAP-95 iestrādāto elastības (dabas pamatnes/ dabas un apstādījumu teritorijas precizēšanas) principu (RAP-95, p. 5.1.), TIAN

- noteikto normatīvu bāzi sasaistot ar vadlīnijām noteiktām ārtelpas elementu kategorijām, piemēram, vadlīnijas ielu apstādījumu veidošanai u.c.
2. Transformēt RAP-95 prasību izstrādāt dokumentu "Rīgas pilsētas apstādījumu uzturēšanas un aizsardzības noteikumi" ar prasību vadlīnijām dažādiem ārtelpas veidiem, to skaitā ietverot: vēsturiskos, uzņēmumu, privāto dārzu, kapsētu, ielu, ceļu u.t.t.
  3. Līdz jaunā RTP darbības sākuma termiņam (2019) izstrādāt nepieciešamās vadlīnijas ārtelpai.
  4. Aizstāt RAP-95 p.15.1. formulējumu „izmaiņas, kuras nav būtiskas un skar tikai vietēju plānojuma organizācijas izmaiņu vai interpretāciju” ar “ārtelpas pārveidošana saskaņā ar subsidiaritātes principu” vai līdzīgu, ārtelpas izmantošanas un nozīmes ievērtējošo, formulējumu.
  5. Izstrādāt un paskaidrojumā rakstā ierakstīt ārtelpas klasifikāciju pēc nozīmes pilsētā un saistīt to ar lēmumu pieņemšanas līmeņiem, tādējādi veidojot nosacījumu juridisko pamatu subsidiaritātes principam.
  6. Balstīt ārtelpas klasifikāciju uz Apstādījumu koncepcijā nosauktiem ārtelpas elementiem, grupējot tos pēc izmantošanas daudzveidības principa.
  7. Izstrādājot konceptuālu ārtelpas risinājumu, par pamatu ņemt RTP 2006-2018 grozījumu karti 6.1. „Apstādījumu un dabas teritorijas”, papildinot to ar „zaļajiem koridoriem”, ievērtējot RIAS 2030 noteikto struktūru.
  8. Izvērtēt 4.3. karti „Rīgas un Pierīgas dabas teritoriju perspektīvā struktūra”, papildinot tajā iezīmēto ielu tīklojumu un ieviest jēdzienu “ielas ar publiskās ārtelpas raksturu”.
  9. Ieviest terminu “Pilsētmeži”, tādējādi nodrošinot dabas struktūru (mežs) atbilstību izmantošanas mērķim, veidojot normatīvo atšķirību starp mežiem un mežaparkiem.
  10. Iestrādāt nosacījumus Piejūras dabas parka apsaimniekošanai ārpus Rīgas robežām.
  11. Precizēt kartē 6.1. iezīmēto 20. min sasniedzamības robežu, ņemot vērā ārtelpas elementu ģeotelpiskās un ainaviskās īpašības.
  12. Grafiski iezīmēt esošās barjeras ārtelpā, noradīt iespējamo savienojošo koridoru vietas.
  13. Izstrādāt vadlīnijas instrumentiem, kas nodrošina Stratēģijas detalizāciju un tās nostādņu pakāpenisku realizāciju 12 gadu laikā, piešķirot konceptuāliem risinājumiem laika dimensiju. Iekļaut tās RTP paskaidrojuma rakstā.
  14. Iekļaut TIAN īpašus nosacījumus ārtelpas veidošanā, veidojot jauno apbūvi teritorijās ar palielināto apstādījumu īpatsvaru, piemēram, zemes transformācijas gadījumā no “apstādījumu un dabas teritorijas” uz “apbūve ar apstādījumiem”.
  15. Atjaunot RAP-95 iestrādāto ideju par eko-ciematiem.
  16. **IESTRĀDĀT SISTĒMU, KAS VIENĀ MODELĪ SAVIENOTU PLĀNOŠANAS, PROJEKTĒŠANAS UN PĀRVALDĪBAS DARBĪBAS**, tādējādi nodrošinot plānojumā iezīmēto pasākumu realizāciju.

PRIEKŠLIKUMI ĀRTELPAS ATTĪSTĪBAI

Iekšrīga

Saglabājamās un uzlabojamās kvalitātes

Senās Rīgas telpu raksturo izveidojies un nostabilizējies ārtelpas tīklojums. Tā elementi ir saglabājami, uzlabojot labiekārtojuma kvalitāti. Nav nepieciešama jaunu ārtelpas elementu izveide. Piemērojama ekstensīvā ārtelpas kvalitātes uzlabošana.

Uzlabojams:

- Laukumu, parku un svēru labiekārtojums;
- Ielas un ielu iesegums, saglabājot, atjaunojot un modernizējot vēsturisko iesegumu;
- Ielu, laukumu, parku un skvēru fiziskās kvalitātes, ievērojot daudzveidīgas izmantošanas principus;
- Krastmalas labiekārtojums, ievērojot daudzveidīgas izmantošanas principus;
- Stiprināt Senās Rīgas īpašību – iespēja to apiet pa loku, labiekārtojot tām nepieciešamās ārtelpas.
- Apgaismojuma kvalitāte, izstrādājot vienotu mūsdienīgu apgaismojuma plānu.
- Ātrās un lēnās satiksmes līdzsvarošana RVC robežās.

Ārrīga

Saglabājamās un uzlabojamās kvalitātes

Nepieciešamo iekļaušanos Ārrīgas ārtelpā var raksturot kā intensīvu. Ārrīgas centra ārtelpai nepieciešamas sistemātiskas ārtelpas struktūras pārmaiņas – ātrās un lēnās satiksmes līdzsvarošanas pasākumi, zaļo loku, zaļo „jostu”, zaļo „ielu” (ielu ar apstādījumiem) izveide, barjeru (satiksmes, ražošanas, ostas) pārvarēšana, lielo, nedefinēto ārtelpu pārveidošana, pagaidu izmantojamo ārtelpu labiekārtošana u.t.t.

Uzlabojams:

- Esošo parku un skvēru labiekārtojuma kvalitāte;
- Esošo aleju un koku rindu kvalitāte;
- Skaņas un gaisa piesārņojuma novēršana, veidojot daudzstāvu stādījumus gar ielām;
- Ātrās un lēnās satiksmes attiecību līdzsvarošana, ņemot vērā ielu izmantošanas daudzveidību;
- Laukuma statusa piešķiršana krustojumiem, kuru apbūve veido daudzveidīgi izmantojamus laukumus (tādējādi turpinot vēsturisko pilsētībūvniecības tradīciju);
- Ielu rakstura noteikšana starp nozīmīgajiem rekreācijas elementiem – parkiem, laukumiem un skvēriem;
- Krastmalu labiekārtojums, ievērojot daudzveidīgas izmantošanas principus;
- Apgaismojuma kvalitātes uzlabošana, izstrādājot vienotu mūsdienīgu apgaismojuma plānu galvenajām ielām;

- Ūdensmalu pieejamības nodrošināšana;
- Pilsētelpas porozitātes (caurlaidība) nodrošināšana;
- Nedefinēto telpu pagaidu izmantošana.

Jaunā Rīga

Saglabājamās, uzlabojamās un atjaunojamās kvalitātes

Daudzdzīvokļu namu ārtelpas diferenciacija, iezīmējot ar labiekārtojuma elementu palīdzību kolektīvi lietojamās un atsevišķo cilvēku grupu lietojamās ārtelpas:

- Labiekārtojuma kvalitātes uzlabošana, radot mūsdienīgus ārtelpas koprades instrumentus;
- Autotransporta novietošanas un rekreācijas funkcijas līdzsvarošana;
- Daudzdzīvokļu māju pagalmu revitalizācijas pasākumi, kā apstādījumu un publiskās ārtelpas plānojuma izaicinājums;
- Daudzstāvu namu kompleksu, kas būvēti „tukšā vietā”, ārtelpas kompleksi (neņemot vērā īpašuma piederību) revitalizācijas pasākumi;
- Pirms neatkarības laika izbūvēto daudzdzīvokļu namu publiskās (ielas) un daļēji publiskās ārtelpas sistemātiskā veidošana;
- Jauno rekreācijas (zaļo) daudzveidīgi izmantojamo publisko ārtelpu (apkaimju Mežaparku) izveide;
- Jauno urbāno kolektīvo telpu – urbāno publisko ārtelpu – tuvienes laukumu – izveidošana un labiekārtošana.

2.5. Kaimiņu pašvaldību un Rīgas kopējās attīstības intereses

2.5.1. Rīgas Plānošanas Reģiona un kaimiņu pašvaldību attīstības plānošanas dokumentu izvērtējums

Apkopojot kaimiņu pašvaldību ieteikums kopējās rekreatīvās publiskās ārtelpas veidošanai, tika secināts, ka protokoli vispārēji skar (publiskās) ārtelpas jautājumus un ka nepieciešamas atsevišķas tikšanās ar kaimiņu pašvaldībām ar mērķi noteikt konkrētas teritorijas kopējām rekreācijas telpām. Pētījuma ietvaros notika tikšanās ar kaimiņu pašvaldībām, priekšlikumi tiks papildināti līdz pētījuma beigām.

No deviņiem analizēto sanāksmju protokoliem, tikai Olaines pārstāvji nosauc vietu rekreācijas telpai.

Pārējie ieteikumi ir vispārīgi vai attiecās uz lēnās satiksmes vai ceļu infrastruktūras uzlabošanu.

Kopsavilkums

Olaine (septiņas tēmas)

Uz ārtelpu attiecināmie jautājumi: rekreācijas telpa Ziepniekkalna mežs (Rīga), Stūnīšu ezers (Olaine) (tika izvērtēts Konceptijā); mežu aizsargjosla; ielas izbūve no Baložiem uz Vienības gatvi Medema purva rajonā

Babīte (12 tēmas)

Uz ārtelpu attiecināmie jautājumi: par ekoloģiju (lidostas un Mārupes piesārņojums pa Hapaka grāvi); par veloceļinu tīklu un gājēju ceļiem starp teritorijām; mežu aizsargjosla – saistīta ar mežsaimniecību un ainavu plānojumu; dzīvnieku kapsēta «Babīte».

Jūrmala (astoņas tēmas)

Uz ārtelpu attiecināmie jautājumi: mols, lai apturētu Piejūras parka noskalošanos; Lielupes apsaimniekošanas noteikumi (Jūrmalas mājas lapā), kas jāievēro plānojot attīstību Buļļupes ragā; precizēt ceļa savienojumu ar Vārnu krogu krasta teritorija gar Buļļupi. Ja iespējams, tad vēlams Rīgas ielu izbūvēt gar spiedvadu no Priedaines līdz Daugavgrīvas spiedvadam.

Ķekava (astoņas tēmas)

Uz ārtelpu attiecināmie jautājumi: sabiedriskais transports, ceļu izbūve, visu iespējamo pieslēgumu Rīgai attīstība; veloceļiņš pa kādreizējo Bauskas šoseju līdz izstāžu kompleksam, virziens caur Ežupi un Baložiem uz Ziepniekkalnu; ūdenstransports uz Doles salu, veloceļiņš uz Doles salu (vajadzīgs tilts vai pārcēlājs); saimnieciskā darbība mežos, parku veidošana; meža aizsargjosla; Olektes piesārņojums ar sadzīves notekūdeņiem.

Mārupe (14 tēmas)

Uz ārtelpu attiecināmie jautājumi: tēriņu ielas atslogošana, kategorizācijas jautājumi, Jelgavas dzelzceļa līnijas šķērsojums; robežielu apsaimniekošana, izbūve, numerācija - Upesgrīvas iela, Sīpeles iela, Vienības gatve, Ābolu iela; Mārupes atpūtas parka veidošana Rīgas mežu teritorijā.

Salaspils (13 tēmas)

Uz ārtelpu attiecināmie jautājumi: notekūdeņi uz Daugavu; peldvietas; Dārziņu pieslēgšana Salaspils kanalizācijai; veloceļiņš gar Daugavu un dambi; šosejas šķērsojums, lai nodrošinātu sasaisti ar Salaspili; Salaspils interese par mežiem kā zaļo zonu; Salaspils, kā Rīgas vārti ar ainavas palīdzību; kopējās ainavu telpas; upju transporta nodrošināšana Rīga – Doles sala.

Stopiņu (13 tēmas)

Uz ārtelpu attiecināmie jautājumi: ceļu hierarhija lokālās pieslēgumu joslas izbūvi; veloceļu pieslēgums; Juglas papīrfabrikas ciemats un Juglas ezers kā jaunās rekreācijas teritorijas (ievērtēts koncepcijā).

Protokolu izvērtēšanas rezultātā Rīgas pilsētai pieguļošo deviņu pašvaldību intereses tiek klasificētas pēc to ietekmes un saistības ar Rīgu raksturu (dominantī raksturojumi: ekoloģiskais, mobilitāte u.c.), lai iestrādātu pētījuma saturā.

2.5.2. Priekšlikumi ārtelpu iekļaušanai RTP

Kaimiņu pašvaldību un Rīgas kopējās attīstības intereses Rīgas plānošanas Reģiona un kaimiņu pašvaldību Attīstības plānošanas dokumentos

Pētījuma ietvaros izvērtēti Rīgas plānošanas reģiona un kaimiņu pašvaldību teritorijas attīstības plānošanas dokumenti. Rīgas plānošanas reģiona līmenī izvērtēts reģiona ilgtspējīgas attīstības stratēģijas 2014.-2030. gadam projekts un reģiona attīstības programmas 2014.-2020. gadam projekts. Dokumentu analīze vispirms veikta pētījuma uzdevuma 3.2.1. ietvaros, tādēļ dokumentu izvērtējums un ar publisko ārtelpu tiešāk saistītie dokumentu satura punkti iekļauti I sējuma, 1.pielikumā. Tā kā reģiona attīstības programma ir tieši pakārtota reģiona stratēģijai, tad šī dokumenta atsevišķa analīze nav aprakstīta, bet nozīmīgākie satura punkti izcelti no stratēģijas dokumenta, tādējādi nepamatoti neatkārtojoties, izceļot tos pašu tematus arī reģiona attīstības programmā. Savukārt vēršot uzmanību uz šī uzdevuma tematu, kas ir - Izvērtēt kaimiņu pašvaldību un Rīgas kopējās attīstības intereses, kas definētas Rīgas Plānošanas Reģiona un kaimiņu pašvaldību Attīstības plānošanas dokumentos, jāteic, ka reģiona līmenī tiek aplūkotas vairākas Rīgas un Pierīgas kopējās attīstības intereses, tomēr tāda informācija, kas precīzi raksturotu kopējās intereses par publiskās ārtelpas telpisko plānošanu, konkrētām kopējo interešu teritorijām un vietām vai tematiem reģiona līmeņa dokumentos netiek sniegta.

Lai izvērtētu Rīgas pilsētas un kaimiņu pašvaldību kopējās attīstības intereses saistībā ar publiskās ārtelpas telpisko plānošanu un kopējo interešu teritorijām, konfliktsituācijām u.tml., izvērtēti Rīgas pilsētas kaimiņu pašvaldību teritorijas attīstības plānošanas dokumenti. Rīgas pilsēta robežojas ar deviņām pašvaldībām: Jūrmalas pilsētu un Babītes, Carnikavas, Garkalnes, Ķekavas, Mārupes, Olaines, Salaspils un Stopiņu novadu pašvaldībām. Izvērtētie dokumenti uzskaitīti 13. tabulā.

<p>Jūrmalas pilsēta Jūrmalas pilsētas ilgtspējīgas attīstības stratēģija (2010-2030) Jūrmalas pilsētas attīstības programma (2014-2020), 2014 Jūrmalas pilsētas teritorijas plānojums (2009-2021), 2012</p>	<p>Babītes novads Babītes novada ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam, 2013 Babītes novada attīstības programma (2014-2020), 2014 Babītes novada teritorijas plānojums (Salas un Babītes pagastu TP), 2012</p>
<p>Carnikavas novads Carnikavas novada ilgtspējīgas attīstības stratēģija (2014-2030), 2014 Carnikavas novada attīstības programma (2009-2014), 2009 Carnikavas novada teritorijas plānojums (2005-2017), 2011</p>	<p>Garkalnes novads Garkalnes novada ilgtspējīgas attīstības stratēģija (2008-2030), 2008 Garkalnes novada attīstības programma (2009-2021), 2009 Garkalnes novada teritorijas plānojums (2013-2024), 2013</p>
<p>Ķekavas novads Ķekavas novada ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam, 2012 Ķekavas novada attīstības programma (2014-2020), 2012 Ķekavas novada teritorijas plānojums (Ķekavas, Baložu, Daugmales pagastu TP), 2013</p>	<p>Mārupes novads Mārupes novada ilgtspējīgas attīstības stratēģija (2013-2026), 2012 Mārupes novada attīstības programma (2013-2019), 2012 Mārupes novada teritorijas plānojums (2014-2026), 2014</p>
<p>Olaines novads Olaines novada ilgtspējīgas attīstības stratēģija (2013-2030), 2013 Olaines novada attīstības programma (2014-2020), 2014 Olaines novada teritorijas plānojums (2004-2016), 2005</p>	<p>Salaspils novads Salaspils novada ilgtspējīgas attīstības stratēģija (2014-2030), 2013 Salaspils novada attīstības programma (2012-2018), 2012 Salaspils novada teritorijas plānojums, 2013</p>
<p>Stopiņu novads Stopiņu novada ilgtspējīgas attīstības stratēģija (2012-2030), 2012 Stopiņu novada attīstības programma (2012-2018), 2012 Stopiņu novada teritorijas plānojums, 2009</p>	

13. tabula. Izvērtētie kaimiņu pašvaldību teritorijas attīstības plānošanas dokumenti

Vērtējot Rīgas kaimiņu pašvaldību teritoriju attīstības dokumentus, tika rastas vairākos tematos grupējamas intereses. Galvenokārt pašvaldību kopējo interešu lokā ietilpst kopējas valsts un reģionālas nozīmes, kā arī starp pašvaldību transporta infrastruktūras attīstība, vides resursu attīstība, aizsargājamo teritoriju apsaimniekošana, rekreācijas iespēju attīstība, piekrastes teritoriju, ūdensmalu apsaimniekošana un attīstība, tūrisma un izziņas attīstība, sociālekonomiskā attīstība, sadarbības tīklu attīstība un citi individuāli specifiski jautājumi. Dokumentos rastā informācija apkopota 14. tabulā - Rīgas kaimiņu pašvaldību un Rīgas pilsētas kopējās attīstības intereses, kas paustas kaimiņu pašvaldību teritorijas attīstības plānošanas dokumentos. Informācijas pārskatāmībai katras pašvaldības paustās intereses tematiski grupētas sešās grupās: **mobilitātes un transporta infrastruktūras attīstības joma; vides resursi, apsaimniekošana, attīstība; tūrisma un izziņas attīstības joma; sociālekonomiskā attīstība; sadarbības tīklu attīstība un citi jautājumi.** Kopumā pašvaldību teritorijas attīstības plānošanas dokumentos samērā skaidri definētas tēmas, jautājumu loks, kas ir kopējs Rīgas kaimiņu pašvaldībām ar

Rīgas pilsētu. Dažviet minētas konkrētas teritorijas pierobežā, citviet minēta nozīmīga infrastruktūra Starptautiskā un nacionālā mērogā, kas šķērso pašvaldību teritorijas, pieslēgumi tiem, vai to atzariem, kas savieno Rīgu un Pierīgu. Attiecībā par aizsargājamām dabas teritorijām un mežiem, kas ietver arī vietējo iedzīvotāju un viesu rekreācijas iespējas, intereses vairāk tiek definētas vispārīgi – sadarbība apsaimniekošanas un attīstības jautājumos, retāk konkrētu dabas taku vai cita veida infrastruktūras izveidi.

Tā kā teritoriju attīstības plānošanas dokumenti sniedz vispārīgu interešu uzskaitījumu par kopējām attīstības interesēm, nepilnīgi definējot intereses, kas tieši attiecas uz publiskās ārtelpas attīstību, pētnieki šo interešu izzināšanai organizēja tikšanos ar Rīgas pilsētas kaimiņu pašvaldībām. Tikšanās laikā noskaidrotā informācija apkopota punktā 3.2.5.3.

Rīgas kaimiņu pašvaldību un Rīgas pilsētas kopējās attīstības intereses, kas paustas kaimiņu pašvaldību teritorijas attīstības plānošanas dokumentos

Joma, nozare Pašvaldība	Mobilitātes un transporta infrastruktūras attīstības joma	Vides resursi, apsaimniekošana, attīstība	Tūrisma un izziņas attīstības joma	Sociālekonomiskā attīstība	Sadarbības attīstība tīklu	Citi jautājumi
JŪRMALA	Rīgas - Tukuma II elektrificētā dzelzceļa līnija - Dzelzceļa atzara uz starptautisko lidostu „Rīga” varianta izvēle un būvniecība; Ziemeļu koridora trases plānošana, t.sk. iespējamā zemes rezervēšana; Park&Ride stāvvietas izbūvei, kuru varētu izmantot arī jūrmalnieki; Rīgas un Jūrmalas apvedceļi, Rīga – Ventspils automaģistrāle un atzars uz Starptautisko lidostu «Rīga», sasniedzamība no Starptautiskās autoostas un Rīgas pasažieru ostas; veloceļiņš Eirovelo 10 attīstība.	Lielupe, Bullupe - Rīgas līča piekrastes aizsardzība un apsaimniekošana (Lielupes ostas teritorija Rīgas pašvaldības daļā robežojas ar dabas parku „Piejūra” - piekrastes Natura 2000 teritorijas).	Piekrastes Natura 2000 teritorijas, Lielupes peldvietas, ūdensmalas, laivošanas iespējas (ūdenstransports). Pludmale, Meži - PA „Rīgas pašvaldības meži” teritorijas un Vārnukroga vasarnīcu un Baltās kāpas dārzkopības rajoni Lielupes labajā krastā, kuri pakalpojumu un infrastruktūras ziņā ciešāk saistīti ar Rīgu.		Lielupes ietekas apsaimniekošana Lielupes ostas darbības nodrošināšanai un administratīvās robežas noteikšanai.	Lielupes ietekas apsaimniekošana Lielupes ostas darbības nodrošināšanai un administratīvās robežas noteikšanai.
BABĪTES NOVADS	Rīgas-Tukuma II elektrificētā dzelzceļa līnija - Dzelzceļa atzara uz starptautisko lidostu „Rīga” varianta izvēle un būvniecība; Rīgas un Jūrmalas apvedceļi, Rīga – Ventspils automaģistrāle (A10) un atzars uz Starptautisko lidostu «Rīga», Rīga – Liepāja automaģistrāle (A9), sasniedzamība no Starptautiskās autoostas un Rīgas pasažieru ostas; Ziemeļu koridora trases plānošana. Veloceliņu tīkls un Eirovelo 10 attīstība; Ūdens transporta infrastruktūras attīstība; Elektroautomobiļu infrastruktūras attīstība.	Zaļās struktūras attīstīšana, aizsardzība, apsaimniekošana (Dabas parks „Beberbeķi”, Kleisti, Spilve); Zilās struktūras attīstīšana, aizsardzība, apsaimniekošana (Liepezers, Hapaka grāvis); Meliorācijas sistēmas.	Vienotas tūrisma infrastruktūras izveide; Rīgas plānošanas reģiona Valsts nozīmes kultūrvēsturisko objektu ar augstu sabiedriskā labuma potenciālu (tūrisma attīstība, unikālu vērtību saglabāšana) atjaunošana.	Izglītības iestādes. Darbaspēka plūsma.	Vienotas investoru piesaistes platformas attīstība un investīciju piesaistes sekmēšana Rīgas plānošanas reģionā.	Babītes novada notekūdeņu kanalizācijas sistēmas pieslēgšana Rīgas notekūdeņu kanalizācijas sistēmai.

CARNIKAVAS NOVADS	Transporta savienojumu mezgls (arī sabiedriskā transporta) - Carnikavas novadu šķērso autoceļš Rīga (Jaunciems) – Carnikava – Ādaži (P1). Teritorijas austrumu pusē piekļaujas autoceļš <i>Via Baltica</i> (E67). Teritorijai cauri stiepjas elektrificēta dzelzceļa līnija Rīga – Skulte.	Dabas parka Piejūra apsaimniekošanas un attīstības jautājumi (Dabai draudzīgas rekreācijas, tūrisma, veselības, sporta un atpūtas aktivitātes).	Kopīgi tūrisma pakalpojumi – rekreācijas telpa; Attīstītas atpūtas un rekreācijas zonas; Sporta objektu izmantošana (distanču slēpošana, burāšana, nūjošana).	Profesionālās un augstākās izglītības pieejamība Rīgā; Ar Rīgu kopīgs darbaspēks un darbavietas (mijiedarbība); Attīstības iespējas mazajiem, radošajiem un zināšanu ietilpīgajiem uzņēmumiem. Kopīgi kultūras un sporta pasākumi (valsts un starptautiska līmeņa).	Kopīga sadarbība dažādu starpteritoriālu pakalpojumu sniegšanā; Rīga kā starptautiski nozīmīgākais objekts tūristu piesaistei, tālāk virzība no Rīgas uz Pierīgu.	Integrēta piekrastes attīstība un popularizēšana; Salaspils novads un Rīgas pilsēta kā zinātniskā kapitāla donori.
GARKALNES NOVADS	Novada teritoriju šķērso trīs valsts galvenie autoceļi, kas vienlaikus ir arī E-ceļu tīkla starptautisko automaģistrāļu maršruti: autoceļš A1 Rīga (Baltezers) – Igaunijas robeža (Ainaži) (E67), autoceļa A4 Rīgas apvedceļš (Baltezers – Saulkalne) (E67) un autoceļš A2 Rīga–Sigulda–Igaunijas robeža (Veclaicene) (E77). Paralēli autoceļam A2 novadu šķērso arī dzelzceļa līnija Rīga – Valga, kopā ar autoceļiem veidojot vienu no starptautiskas nozīmes transporta koridoriem.	Zaķumuižas, Rembergu un Baltezersa pazemes ūdensgūtvēs apgādā ar kvalitatīvu dzeramo ūdeni Rīgas pilsētu. Lielāko daļu no novada teritorijas aizņem meži - 70% jeb 10 350 ha. Vairāk nekā puse no šiem mežiem ir Rīgas pilsētas pašvaldības īpašums un veido nozīmīgu resursu abu pašvaldību iedzīvotāju rekreācijai. Nepieciešama īpaša sadarbība pie ūdeņu telpu, pazemes ūdeņu, kā arī mežu apsaimniekošanā		Novadam kopā ar blakus pašvaldībām ir liels potenciāls ir komercdarbības un sporta/ atpūtas infrastruktūras attīstībai, iespējas attīstīt reģionālas nozīmes tirdzniecības pakalpojumus Rīgas apvedceļa apkaimē, sporta un atpūtas aktivitātes organizējošo pakalpojumu un to nodrošinošo objektu izbūvi.	Cieša sadarbība ar kaimiņu pašvaldībām nepieciešama sociālo pakalpojumu nodrošināšanā, lai nodrošinātu dzīves kvalitāti un vērtību saglabāšanu, veidojot ciešu sadarbību ar kaimiņu pašvaldību teritoriju iedzīvotājiem un uzņēmējiem komercpakalpojumu attīstībā.	
ĶEKAVAS NOVADS	Valsts galvenie, starptautiski un vietējie satiksmes infrastruktūras objekti, to rekonstrukcijas, <i>Via Baltica</i> , plānotā Ķekavas apvedceļa, Dienvidu tilta otrās un trešās kārtas būvniecība un Daugavas šķērsojuma ieceres Daugmalē, perspektīvā dzelzceļa <i>Rail Baltica</i> trases izpētes teritorija, ar kaimiņu novadiem risināma	Valsts nozīmes kultūras pieminekļi, t.sk., Doles sala un Doles muižas komplekss, diskusijas par iespējamo kājnieku tiltiņu savienojumam no Vimbukroga līdz Doles salai; Ūdensteču teritorijas – sateces baseinu sanitārais stāvoklis, aizsargjoslas, aplūstošās		Teritoriju plānošana un apbūve Rīgas pilsētas un novadu robežzonā, Daugavas upes akvatorijā.	Ziemeļu – Dienvidu satiksmes, tūrisma u.c. ekonomisko aktivitāšu attīstību, stiprinot sadarbību <i>Via Baltica</i> telpiskās attīstības zonā. Sadarbības un plūsmu nodrošināšanu ar Vidusāzijas,	Inženiertehniskās infrastruktūras attīstība reģiona un valsts līmenī – Rīgas HES un augstsprieguma elektropārvades līnijas, maģistrālie un augstspiediena

	velomaršrutu attīstība;	teritorijas, Daugavas, Sausās Daugavas, Mīsas u.c. upju apsaimniekošana; Pierobežās esošo mežu nogabalu un purvu teritoriju vienotas meliorācijas sistēmas saglabāšana un uzturēšana, lauksaimniecībā izmantojamo zemju un meža zemju apsaimniekošana, piemēram, mežu aizsargjoslas ap Rīgas pilsētu u.c.			Austrumāzijas un Dienvidaustrumāzijas reģioniem. Sadarbību un attīstību Baltijas Paletes reģiona ietvaros. Starptautiskā sadarbības tīkla veidošanu un pieredzes apmaiņu. Reģiona tēla un atpazīstamības veidošana starptautiskajā telpā.	gāzes vadi, kanalizācijas spiedvads ar pieslēgumu pie Rīgas attīrīšanas ietaisēm, dzeramā ūdens ņemšanas vietas un to aizsardzība, sakaru torņi un kabeļi.
MĀRUPES NOVADS	Sabiedrisko pārvadājumu pakalpojumus Mārupes novadā sniedz Rīgas pašvaldības SIA „Rīgas Satiksmē”; Rīgas un Pierīgas mobilitātes plāna ietvaros tiek plānoti, izstrādāti un īstenoti nozīmīgi transporta infrastruktūras projekti; Veloceliņu tīkls, kas savienotu kaimiņu novadus gan iedzīvotāju ikdienas darba gaitu vajadzībām, gan atpūtas aktivitāšu baudīšanai; Sliežu ceļu savienojums starp lidostu un Rīgu; Sliežu ceļu savienojums starp lidostu un Rīgu; Tuneļa izbūve zem skrejceļa vai cita veida savienojuma veidošana lidostai ar Skultes ciemu pavērtu papildus teritorijas uzņēmējdarbības attīstībai, kas raksturīga lidostām piegulošajās teritorijās; <i>Park&Ride</i> pie Tīraines dzelzceļa stacijas, kas nodrošinātu iedzīvotāju ērtāku pārvietošanas, kā arī samazinātu slodzi uz transporta infrastruktūru.	Dabas takas (t.sk. veloceliņi) ar norādēm, veidojot savienojumu ar Olaines, Ķekavas novadiem, Jūrmalas un Rīgas pilsētām.				Meliorācijas sistēmas sakārtošana un regulāra uzturēšana funkcionējošā kārtībā; Mārupes novada notekūdeņu kanalizācijas sistēmas pieslēgšana Rīgas notekūdeņu kanalizācijas sistēmai.

OLAINES NOVADS	Rīgas-Jelgavas elektrificētā dzelzceļa līnija; Rīgas un Jūrmalas apvedceļi, Rīga – Jelgava - Eleja automaģistrāle (A8), kas vienlaikus arī E-ceļu tīkla automaģistrāle (E77) – uzturēt un uzlabot vienotos autoceļus. Koordinēta veloceļu, sabiedriskā transporta un stāvparku attīstība.	Veicināt rekreācijas un aktīvās atpūtas teritorijas izveidi, piemēram, dabas takas ar norādēm izveidošanu, sasaistot ar veloceļu izbūvi, pasākumi Cenas tīreļa aizsargājamā dabas teritorijā u.tml.; Dārzciami kā rīdzinieku atslodzes un lētas, tīras pārtikas ieguves vieta.		Sadarbība ar augstākās izglītības iestādēm, attīstot Olaines novadā kompetences centru(s), profesionālo izglītību un mūžizglītību.		Veicināt inženiertehnisko komunikāciju sakārtošanu, piemēram, kopīgās ūdensteču un meliorācijas sistēmas sakārtošanu un uzturēšanu.
SALASPILS NOVADS	Sabiedriskais transports un transporta infrastruktūra, ekonomiskās saites.			Izglītības iespējas pēc pamatskolas; Speciālās izglītības iespējas; Specializētas izglītības piedāvājums; Veselības aprūpes pakalpojumu pieejamība; Sociālo pakalpojumu pieejamība un sniegšanas efektivitāte.		Dažādu pakalpojumu pieejamība.
STOPIŅU NOVADS	Sabiedriskais transports; Satiksmes infrastruktūra - ceļi, ostas, lidosta, plānoto maģistrālo ceļu attīstība (E22, Rail Baltica), Granīta ielas tālākā izmantošana.	Dabas aizsardzība un dabas resursu apsaimniekošana - Rīgas pašvaldības meži Stopiņu novadā, Dreiliņupītes un Piķurgas apsaimniekošana; Rekreācija – atpūtas teritoriju veidošana, infrastruktūras attīstība; Vides riski un piesārņojums; Atkritumu apsaimniekošana – Getliņi.		Pakalpojumi - veselības aprūpe, finanšu pakalpojumi, pārvaldes institūcijas un iestādes, sadzīves pakalpojumi, kultūras, izklaides un sporta iestādes un pasākumi; Izglītība - augstākā, profesionālā, vispārējā izglītība; interešu izglītība		Uzņēmējdarbība - darba tirgus, darbaspēks; Inženiertehniskais nodrošinājums un apsaimniekošana – Rumbula un citas pierobežas teritorijas.

14. tabula.

Lai precizētu kopējas intereses, tika organizētas tikšanās ar visām deviņām Rīgas pilsētas kaimiņu pašvaldībām. Šo tikšanos kopsavilkums sniegts apakšnodaļas turpinājumā, uzskaitot vietas, kas šobrīd jau tiek izmantotas kā rekreācijas un atpūtas telpas vai ir interesējošās teritorijas kopā ar Rīgas pašvaldību attiecībā uz rekreācijas iespējām, īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, kā arī potenciāli attīstāmās rekreācijas teritorijas, cita veida rekreācijas objekti un attīstāmā infrastruktūra.

Jūrmalas pašvaldība

Šobrīd kā rekreācijas un atpūtas telpa vispieprasītākā un aktīvāk izmantotā ir Jūrmalas pilsētas pludmale.

Interesējošās teritorijas kopā ar Rīgas pašvaldību attiecībā uz rekreācijas iespējām:

- Lielupes ostas izveide, attīstība. Mola izbūves iespējas (labais, kreisais krasts vai abi krasti);
- Gājēju tilta – velo pārbraukruves izveide pāri Buļļupei. Vakarbuļļi (Rojas iela) un Jūrmala (Buļļu iela);
- Savienojums Rīga – Jūrmala gar Buļļupi kā gājēju ceļš, veloceļiņš vai velomaršruts.

Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas:

- Ķemeru Nacionālais parks (Natura 2000 teritorija);
- Dabas parks “Raga kāpa” (Natura 2000 teritorija);
- “Dabas liegums ”Darmštates priežu audze”;
- Dabas liegums “Lielupes grīvas pļavas” (Natura 2000 teritorija);
- Aizsargājamā jūras teritorija “Rīgas jūras līča rietumu piekraste”;
- Ģeoloģiski – morfoloģiskais objekts “Baltā kāpa.”

Interesējošie jautājumi kopā ar Rīgas pašvaldību:

- Definēt Ziemeļu šķērsojuma sarkanās līnijas;
- *Rail Baltic* plānojums;
- Platumu definīcijas sarkanajām līnijām;

Babītes pašvaldība

Vietas, kas šobrīd jau tiek izmantotas kā rekreācijas un atpūtas telpas:

- Spuņupe – galvenokārt vieta tiek izmantota makšķerēšanai;
- Varkaļu kanāls – galvenokārt vieta tiek izmantota makšķerēšanai;
- Vēja osta – ūdens sporta aktivitātes;
- Piņķu ūdenskrātuve – izmanto ūdens sportam un kā peldvietu;
- Božu ūdenskrātuve – galvenokārt izmantota kā peldvieta un makšķerēšanai;

- Rododendru selekcijas un izmēģinājumu audzētava "Babīte" – apmeklē interesenti par daiļdārzniecību.
- Veloceliņš Rīga – Jūrmala.

Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, Natura 2000 teritorijas:

- Ķemeru Nacionālais parks;
- Dabas liegums "Babītes ezers";
- Dabas liegums "Cenas tīrelis";
- Dabas parks "Beberbeķi."

Potenciāli attīstāmās rekreācijas teritorijas, cita veida rekreācijas objekti un attīstāmā

infrastruktūra:

- Izveidot jaunu velomaršrutu, kas pievienojas veloceliņam Rīga – Jūrmala, iet caur Babīti, Priežciemu, Piņķiem, Vīķuļiem un tālāk iet gar Babītes ezera Dienvidu malu virs Skārduciema un Plūģuciema;
- Izveidot jaunu velo pāreju, kas savieno Babīti un Priežciemu;
- Izveidot vēl vienu vilciena pieturvietu Babītes novadā, Piņkos pie Spilves poldera;
- Veidot velomaršrutu savienojumus ar Mārupes novadu gar Beberbeķu dabas parku, Božu ūdenskrātuvi un Cenas tīreli;
- Kleistu mežs kā aktīvās atpūtas rekreācijas telpa sadarbībā ar Rīgas pašvaldību.

Interesējošie jautājumi kopā ar Rīgas pašvaldību:

- 13. autobusa maršruta pagarinājums līdz Piņķiem;
- Sarkano līniju loku plānojums ar Rīgu;
- *Rail Baltic* kreisā atzara plānojums.

Carnikavas pašvaldība

Vietas, kas šobrīd jau tiek izmantotas kā rekreācijas un atpūtas telpas:

- Vispieprasītākā un aktīvāk izmantotā rekreācijas vieta ir dabas parks "Piejūra" un pludmale;
- Rīdzinieki aktīvi izmanto arī mežus pie Kalngales gar Jaunciema gatvi, galvenokārt sportam un orientēšanās sacensībām.

Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas:

- Dabas parks "Piejūra" (Natura 2000 teritorija);
- Dabas liegums "Ummis".

Potenciāli attīstāmās rekreācijas teritorijas, cita veida rekreācijas objekti un attīstāmā

infrastruktūra:

- Dangu mežs, Garcimā kā aktīvās atpūtas parks ar rotaļu laukumu un sporta elementiem, labiekārtota parka teritorija un pieejas jūrai, dušas, tualetes. Dabas parka informācijas centrs. Pludmale bez zilā karoga. Stāvvietas;
- Gaujas grīvas labā (Carnikavā) un kreisā (Gaujā) krastā veidot pilna pakalpojuma kompleksu ar piebrauktuvi, autostāvvietu, dušām, tualetēm. Kreisajā pusē izveidota piekļuve pie jūras arī cilvēkiem ar kustību ierobežojumiem. Zilā karoga pludmales;
- Lilastē no vilciena stacijas uz jūru izbūvējams velo celiņš, pieejama stāvvietas, dušas, tualetes, pakalpojumu vietas. Zilā karoga pludmale;
- EiroVelo13 velo celiņa izbūve gar un pa Piejūras dabas parku, kas iet cauri visam Carnikavas novadam;

Šobrīd sadarbojas ar Rīgas pašvaldību LIFE projekta ietvaros.

Garkalnes novada pašvaldība

Vietas, kas šobrīd jau tiek izmantotas kā rekreācijas un atpūtas telpas:

- Garkalnes novadā esošie meži – ļoti aktīvi tiek izmantoti gan ogošanai, sēņošanai, kā arī pastaigām, skriešanai un orientēšanās sacensībām. Visaktīvāk apgūtās vietas ir meži, kas atrodas pie Priežciema, Jaunciema un Carnikavas novada tuvumā, kā arī meži, kas iet gar Siguldas šoseju (ceļš A2);
- Alberta dīķi, Ūdensrožu Mihaila ezeri – Aktīvi tiek izmantoti makšķerēšanai, ir piknika vietas un piebrauktuves;
- Bļodiņkalns – atrodas netālu no Garkalnes ciema, mežā. Ziemas sezonā tiek izmantots braukšanai ar ragaviņām, bet vasarā ir novērots, ka daudz izmanto motosportisti;
- Lielais Baltezers – lai gan apkārt ezeram ir intensīva privātmāju apbūve, ezeram piekļūt var. Ezerā var nodarboties ar ūdens sporta aktivitātēm (*wakboard*, ūdens slēpošana), kā arī ir makšķernieki un peldētāji;
- Velo tīklojums:
  - Ar velo var apbraukt apkārt Lielajam Baltezeram. Veidojas savienojumi ar Ādažu novadu;
  - Ir velo celiņš, kas ved no autoceļa A2 cauri Berģiem līdz Upesciemam un atpakaļ caur Langstiņiem un zem autoceļa A2 izbūvēts tunelis, pievienojoties veloceliņam Ādāži – Rīga;
  - Ir veloceliņš, kas ved no Ādāžiem līdz Berģiem.
- Lagstiņu ezers – vasaras sezonā tiek izmantots kā peldvieta;

- Līņezers – ir piekļuve ar auto, šobrīd pie ezera atrodas viesu māja;
- Moto parks – atrodas Upesciema dīķu ziemeļu pusē;
- Zemes gabals, kas atdala Mašēnu ezeru un tam garām tekošo upi, ir publiski pieejams, laba putnu vērošanas vieta;
- Šobrīd tiek izstrādāt Lielā Jūgezera detālplānojums;
- Upesciema centrā ir sporta centrs, ko aktīvi izmanto starptautiskām regbija sacensībām, kā arī pieejami basketbola un volejbola laukumi.

Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, Natura 2000 teritorijas:

- Garkalnes Zaļās vārnas meža liegums;
- Lielā Baltezera salas;
- Buļļezera dabas liegums.

Potenciāli attīstāmās rekreācijas teritorijas, cita veida rekreācijas objekti un attīstāmā

infrastruktūra:

- Plānots attīstīt un veidot labiekārtotas publiskās ārtelpas novada ciemu centros;
- Veidot jaunu moto sporta trasi posmā no Bergiem līdz A2 autoceļa viaduktam aiz Baložkalna, tādā veidā pārceļot motosporta darbību no Upesciema, līdz ar to troksnis, ko rada motosportisti tiktu novirzīts tuvāk autoceļam prom no apdzīvotas vietas;
- Pie Mašēnu ezera Upesciem pusē ir pašvaldības zeme, kuru iespējams attīstīt kā labiekārtotu publisko ārtelpu;
- Starp Mašēnu ezeru un Bergūciemu ir priežu mežs ar augstu kāpu. Nozīmīgās, estētiski augstvērtīgās ainavas dēļ to plānots atstāt pēc iespējas neskartāku, un paredzēt tikai kā pastaigu mežu.
- Iespējams, ka nākotnē varētu veidot savienojumus Mašēnu ezers – Juglas ezers caur Priežu mežu un labiekārtot Bergūciema Juglas ezera piekrasti (iespējams kā promenādi).

Interesējošie jautājumi kopā ar Rīgas pašvaldību:

- Trūkst savienojuma ar Rīgu (velo pārtraukums), Bergū un Juglas posmā;
- Attīstīt tramvaja pagarinājumu gar A2 autoceļu, lai varētu attīstīt *Park&Ride* sistēmu, veidojot stāvparku pirms Garkalnes pašvaldības Bergos;
- Nepieciešams izveidot labiekārtotas piekļuves Ķīšezeram Priežciemā, Jaunciemā, Sužos, Bukultos un Bergūciemā;
- *Rail Baltic* trases plānojums.

Ķekavas novada pašvaldība

Vietas, kas šobrīd jau tiek izmantotas kā rekreācijas un atpūtas telpas:

- Meža teritorija ko ieskauj Ziepniekkalns, Krustkalni, Lapenieki, Baloži – iemīļota vieta netālu dzīvojošiem Rīgas iedzīvotājiem kā pastaigu takas, ziemā slēpošanai un braukšanai ar ragaviņām, kā arī vasarā iedzīvotāji kāpas aktīvi izmanto arī motosportam. Var atrast neoficiālas piknika vietas;
- Titurga ezers – izmanto ūdens sportam (wakeboard) un peldēšanai, ir pastaigu taka apkārt ezeram;
- Valdlaučos pie Bauskas šosejas meža teritorija un sporta laukums – izmanto gan sporta aktivitātēm, gan pastaigām;
- Rāmavas muižas parks – izmanto pastaigām;
- Daugavas krasts pie Katlakalna kapiem – populāra iedzīvotāju atpūtas vieta, skaists stāvkrasts, smilšu kāpa, skaista Rīgas ainava;
- Ģipšu stūris – ir piekļuve pie upes, iekārtota piknika vieta, soliņi, bet šo vietu neizmanto kā peldvietu. (problēma – zemes pieder privāttipašniekiem);
- Katlakalnā, levu ielas beigas – piekļuve upei, ir labiekārtojums;
- Ķekavā, pie Dārznieku ielas – izveidota atpūtas vieta pie upes;
- Ķekavas kanāls – peldvieta;
- Kūdras fabrikas muzejs.

Dabas teritorijas:

- Dendroloģiskie stādījumi "Katlakalna priedes".
- Aizsargājамie koki (dižkoki).

Potenciāli attīstāmās rekreācijas teritorijas, cita veida rekreācijas objekti un attīstāmā

infrastruktūra:

- Izveidot jaunu rekreācijas telpu, meža parku – meža teritorijā, ko ieskauj Ziepniekkalns, Krustkalni, Lapenieki, Baloži;
- Potenciāli attīstāma rekreācijas vieta – sala Daugavā pie Valdlaučiem. Atrodas Rīgas teritorijā pie Ķekavas novada robežas;
- Veloceliņa izveide A7 autoceļa labajā malā Rīga – Ķekava;
- Velomaršrutu savienojumi ar Tīraini Mārupes novadā, Baloži – Tīraine;
- Attīstīt rekreācijas teritoriju pie Daugavas krasta blakus Katlakalna kapiem;
- Ģipšu stūrī atjaunot kādreizējo kuģīša maršrutu no Ģipša stūra uz Rīgas centru;
- Izveidot jaunu pontonu tiltu, kas kādreiz jau bijis, savienojot Vimbukrogu un Doles salu;

- Izveidot jaunu veloceļu Valdlauči – Doles sala.

Mārupes novada pašvaldība

Vietas, kas šobrīd jau tiek izmantotas kā rekreācijas un atpūtas telpas:

- Jaunmārupes atpūtas dabas parks;
- Veikparks "Wake You", kas atrodas netālu no lidostas ceļa P133 labajā pusē;
- Veikparks Jaunmārupē pie auto ceļa A5;
- Cilvēki iet pastaigās uz Cenas tīreli;
- Golfa klubs "Viesturi" un aktīvās atpūtas parks (kvadracikli, sports);
- Ir izveidoti jauni velomaršruti, kas ir ne tikai Mārupes novadā, bet arī iestiepjas kaimiņu pašvaldību teritorijās:
  - Mārupes lielais un mazais loks;
  - Mārupe – Jaunmārupe;
  - Mārupe – Beberbeķi;
  - Mārupe – Lidosta "Rīga";
  - Mārupīte – Māras dīķi;
  - Jaunmārupes loks;
  - Jaunmārupe – Božu ūdenkrātuve;
  - Jaunmārupe – Cenu tīrelis;
  - Mārupe – Melnā ezera purvs;
  - Mārupe – Baloži.
- Pie Tīraines Medema purva teritoriju izmanto BMX braucēji.

Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, Natura 2000 teritorijas:

- Dabas liegums "Cenas tīrelis."

Potenciāli attīstāmās rekreācijas teritorijas, cita veida rekreācijas objekti un attīstāmā

infrastruktūra:

- Medema purvs – potenciālā rekreācijas telpa ar dabas takām, informatīviem ziņojumiem, labiekārtota. Veidot kā reģionālas nozīmes atpūtas teritoriju;
- No Mārupes novada puses veidot piekļuves un takas Cenas tīrelim.

Olaines novada pašvaldība

Vietas, kas šobrīd jau tiek izmantotas kā rekreācijas un atpūtas telpas:

- Stūnīšu ezeri – vairāk tiek izmantots mazais Stūnīšu ezers peldēšanai. Ezeru apkārtnē iecienīta pastaigu un atpūtas teritorija;
- Atpūtas bāze, boksa klubs “Lāčplēsis”;
- Mežezers, kas atrodas pie Jaunolaines, ir izveidota oficiāla peldvieta ar labiekārtotu atpūtas telpu.
- Ezers, kas atrodas E77 autoceļa kreisajā krastā (Lukoin 16 km) tiek izmantots kā atpūtas teritorija;
- Līduma karjers – vasaras sezonā tiek izmantots kā peldvieta;
- Jāņupē ir daudz dārzu mājas, kuras pieder arī rīdziniekiem. Tādējādi to Jāņupes karjeru pārsvarā izmanto dārza māju iedzīvotāji un rīdzinieki. Tas ir labiekārtots, ir bērnu rotaļu laukums;
- Veloceliņš Klīves – Olaine, Olaine – Jaunolaine.

Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, Natura 2000 teritorijas:

- Dabas liegums “Cenas tīrelis”;
- Dabas liegums “Melnā ezera purvs”.

Potenciāli attīstāmās rekreācijas teritorijas, cita veida rekreācijas objekti un attīstāmā infrastruktūra:

- Potenciāli attīstāmā rekreācijas teritorija ir Stūnīšu ezeri un to apkārtnē;
- Melnā ezera purva attīstība;
- Bērzpils karjeri;
- Teritorija zem Medciema pie Ķekavas novada robežas, kur atrodas ūdenstilpnes pie izstrādātā purva blakus Viršu ciema teritorijai – potenciāli attīstāmā rekreācijas teritorija;
- Velomaršruti, kas ir izstrādes stadijā: Olaine – Pēternieki, Jaunolaine – Gaismas;
- Nepieciešams izstrādāt velomaršrutus sadarbībā ar Babītes un Mārupes novadiem.

Salaspils novada pašvaldība

Vietas, kas šobrīd jau tiek izmantotas kā rekreācijas un atpūtas telpas:

- Juglas upe – pārsvarā tiek izmantota laivošanai, makšķerēšanai un zirgu izjādēm gar piekrasti;
- “Pif paf” paintbola parks netālu no Mežstūrīšiem un paintbola parks “Jugland” pie Saleniekiem;
- Salaspils lielie dīķi jau šobrīd tiek izmantoti kā atpūtas un rekreācijas telpa ar apkārt esošo zaļo zonu, bet nākotnē būtu nepieciešams tos attīstīt un labiekārtot;
- “Vikingos” Daugavas krastā pie Saulkalnes ir izveidota laivu ielaišanas vieta un atpūtas, piknika

vieta;

- Ir iespēja ar kuģīti aizbraukt uz Nāves salu;
- Salaspils Botāniskais dārzs ir plaši apmeklēts it īpaši gadatirgus laikā. Apmeklētāji ir gan vietējie iedzīvotāji, gan tūristi no citām pilsētām. Ir iespējamas arī zirgu izjādes;
- Gar Daugavas krastu, posmā no Salaspils parka līdz Daugavkrastiem, ir iecienīta vieta velobraucējiem, skrējējiem un soļotājiem;
- Salaspils pilsētas Daugavas piekrastē (netālu no Sv. Jura baznīcas drupām) ir izveidota pludmale, piestātne un volejbola laukums;
- Mežmalā un Lediņos ir dārziņi gan salaspiliešiem, gan rīdziniekiem;
- Starp Zeltiņiem un Kūdru atrodas purvs, ko daudz izmanto pastaigām;
- Mežus, kas atrodas starp Mežmalām, Priežavotiem autoceļa A4 un Bunčiem, izmanto sēņotāji un ogotāji;
- Pie Doles muižas parka ir piknika vieta, laivu piestātne un neoficiāla peldvieta;
- Daugavas muzejs ir iecienīta kāzu svinēšanas vieta;
- Doles salas dabas parks tiek aktīvi izmantots, bet ir nepieciešams labiekārtojums;
- Nepieciešams veikt labiekārtošanas darbus Salaspils memoriālam.

Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas:

- Dabas parks "Doles sala" (Natura 2000 teritorija);
- Salaspils "Nacionālais botāniskais dārzs";
- Dižkoki;

Potenciāli attīstāmās rekreācijas teritorijas, cita veida rekreācijas objekti un attīstāmā infrastruktūra:

- Nākotnē būtu nepieciešams veidot veloceļa savienojumus: Rīga – Salaspils; Salaspils – Saurieši;
- Zeltiņos iespējams veidot slēpošanas trasi, kā pamatā būtu būvgružu kalns;
- Nākotnē varētu atjaunot pārceltuvi no Doles salas uz Vimbukrogu;
- Varētu attīstīt vai atjaunot kādreizējo kuģīšu satiksmi starp Ķengaragu un Annušku, izmantojot vecās piestātnes. Doles salas Ziemeļu piekrasti izmanto putnu vērotāji;
- Sadarbojoties ar Rīgas pašvaldību, būtu interesanti veidot veloceļus no Rīgas gar Daugavu, Spīķeri – Salaspils (arī savienojums ar Zirņu salu) – Ikšķile;
- Dārziņu atekas apkārtni nākotnē varētu attīstīt kā putnu vērošanas vietu ar laipām un vērošanas torni.

Stopiņu novada pašvaldība

Vietas, kas šobrīd jau tiek izmantotas kā rekreācijas un atpūtas telpas:

- Stopiņu novada mežus ļoti aktīvi izmanto gan vietējie, gan Rīgas iedzīvotāji pastaigām, sēņošanai un ogošanai;
- Ulbrokas ezers – aktīvi izmanto arī rīdzinieki. Ir peldvietas, labiekārtojums, aktivitāšu un veselības trase (koka konstrukcijas), pastaigu takas un laipas;
- Ulbrokas muižas parks;
- Privātais zvēru dārzs, piemājas zoo “Brieži”;
- Līgo parks, kur notiek dažādi pasākumi;
- Veloceliņš Dreiliņi – Ulbroka – Vālodzes;
- Mazā Jugla aktīvi tiek izmantota laivošanai un peldēšanai;
- Ūdenstilpne, kas atrodas Dreiliņos starp Juglas ielu un Smaidu ielu, vasaras sezonā tiek izmantota kā peldvieta;
- Parks, kas atrodas blakus infektoloģijas centram pie Mazās Juglas, tiek izmantots kā atpūtas un pastaigu teritorija.

Potenciāli attīstāmās rekreācijas teritorijas, cita veida rekreācijas objekti un attīstāmā

infrastruktūra:

- Sauriešu ūdenskrātuvi teritoriju attīstība kā kompleksu rekreācijas teritoriju. Tā kā teritorija ir pietiekami liela, un tai tiks izstrādāts rekreācijas teritoriju zonējums. Paredzēts veidot labiekārtotas atpūtas vietas, peldvietas, vietas putnu vērošanai, laivošanai, makšķerēšanai, ūdens sportam, kā arī nodrošināt pieeju gan ar auto, gan velo transportu;
- Veidot labiekārtotas peldvietas Mazās Juglas krastos ar laivu piestātnēm;
- Veidot vairākas labiekārtotas peldvietas pie Ulbrokas ezera;
- Gar Piķurgas upi veidot labiekārtotas rekreācijas telpas;
- Meža teritorijā starp autoceļiem P4 un P5, Institūta ielas sākumā, nākotnē paredzēts veidot multifunkcionālu centru ar bibliotēku, zālēm kultūras pasākumiem un konferencēm;
- Rīgas mežu teritorijā, kas Ziemeļos robežojas ar Biķernieku ielu, kreisajā pusē ar Piķurgas upi un Dienvidu pusē ar autoceļu P4, ir paredzēts veidot golfa laukumu. Teritorijai jau notiek detālplānojuma izstrāde;
- Veloceliņu savienojumi ar Rīgu un Salaspils novadu;

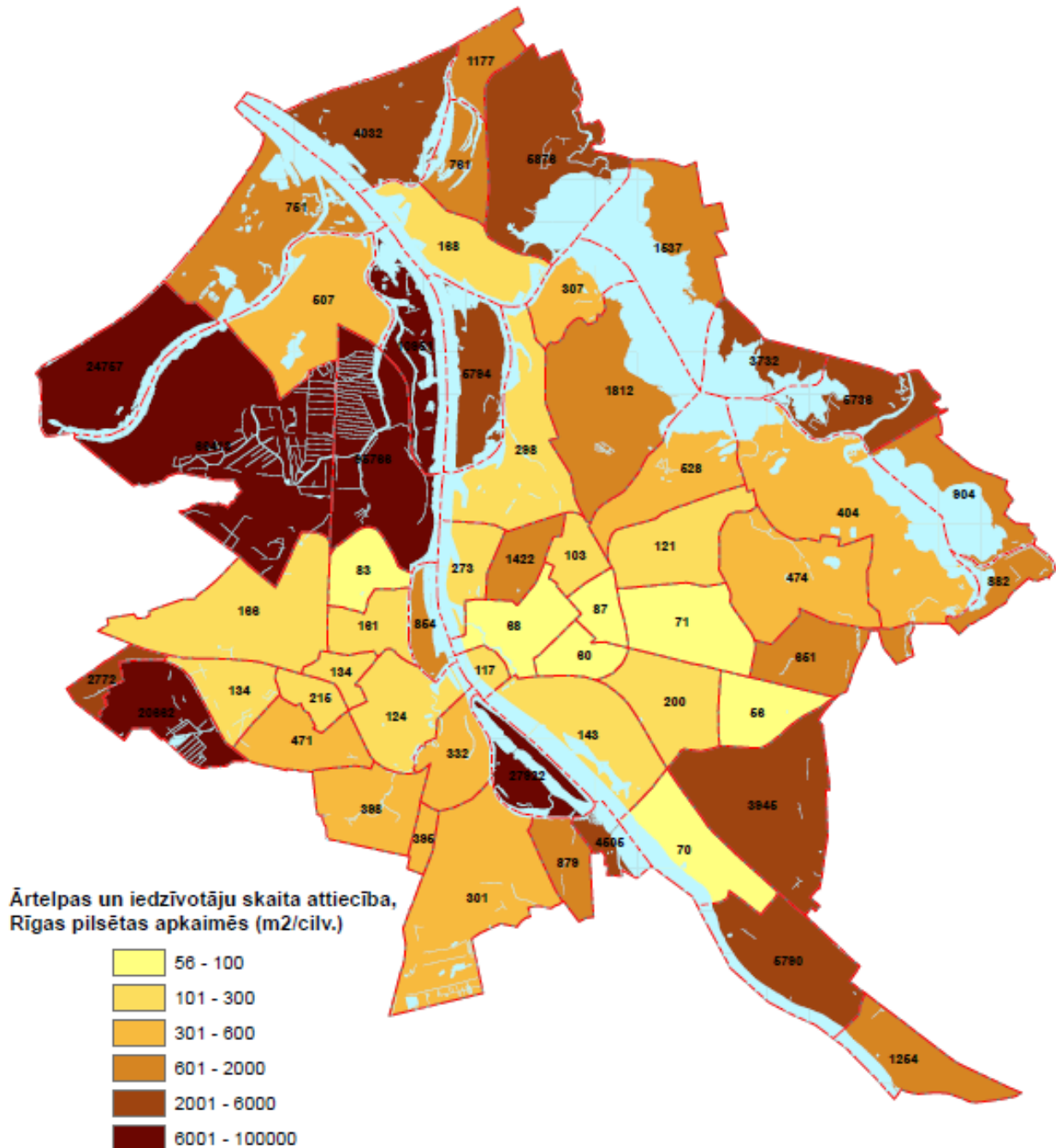

3. Esošā un potenciālā pieprasījuma izvērtējums

3.1. Esošā un potenciālā pieprasījuma izvērtējums atbilstoši izstrādātajai metodikai

Rīgas pieejamās ārtelpas attiecībā pret iedzīvotāju daudzumu

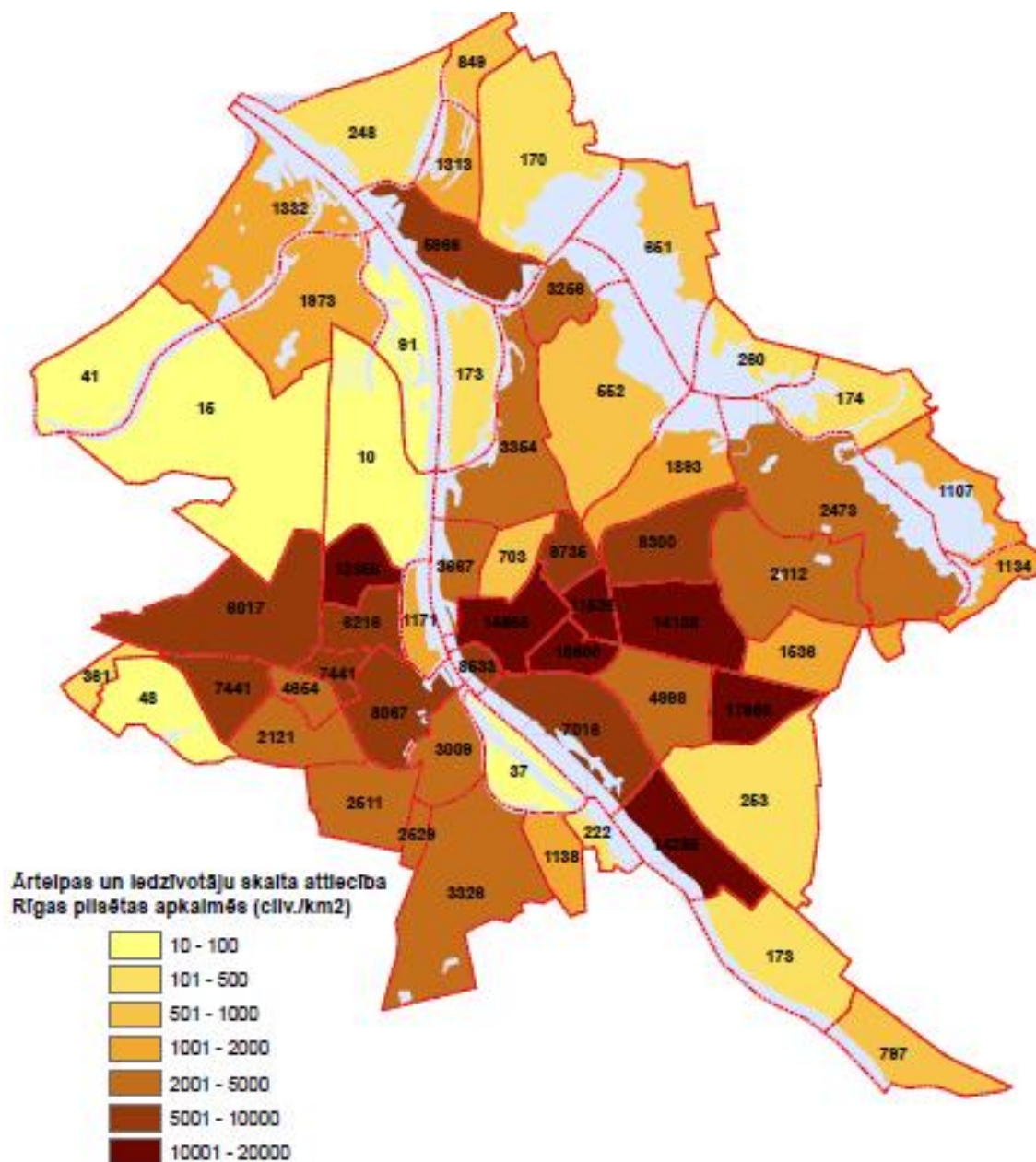
Lai izvērtētu pieejamo Ārtelpu dažādās Rīgas apkaimēs attiecību pret iedzīvotāju daudzumu, tika izveidota karte (skatīt 35. attēlu).

35. attēls. Pilsētas ārtelpas attiecība uz 1 cilvēku: sadalījums pa apkaimēm (m²/cilv.).

Uz vienu Rīgas iedzīvotāju kopumā ir 5310,4 m² ārtelpas (zaļās zonas ieskaitot). Salīdzinājumam, Londonā tie ir 31,68 m², Ņujorkā 26,4 m², bet Čikāgā – 17,6 m² ārtelpas uz vienu iedzīvotāju. Līdz ar to var secināt, ka uz vienu Rīgas iedzīvotāju ir vairāk nekā 150 reizes plašāka ārtelpas teritorija nekā lielajās pasaules metropolēs.

Papildus šai kartei, tika izveidota karte, kas uzrāda iedzīvotāju blīvumu katrā no Rīgas apkaimēm (skatīt 36. attēlu).¹⁴

36. attēls. Iedzīvotāju skaita attiecība uz 1 km² neapbūvēto pilsētas telpu: sadalījums pa apkaimēm (cilv./km²).

¹⁴ Apzināti izmantotas dažādas ārtelpas mērvienības abos aprēķinos, jo telpas attiecību uz vienu cilvēku ierasts mērīt m², savukārt iedzīvotāju blīvumu – tāpat, iedzīvotāju attiecību uz vienu teritorijas vienību – ir ierasts mērīt km².

Šajā kartē proporcija tika rēķināta cilvēku attiecība pret to pilsētas telpu, kas nav apbūvēta vai uz kuras neatrodas nekāda veida uzsākti būvniecības darbi, kā arī vērā netika ņemtas ūdens teritorijas, jo tam ir neregulāra un, varētu teikt, specifiska izmantošana.

Aplūkojot 35. attēlu var secināt, ka septiņās apkaimēs viens neapbūvētas Rīgas pilsētas teritorijas km² ir attiecināms uz vairāk nekā 11 tūkst. cilvēku (labajā krastā – Avoti, Centrs, Grīziņkalns, Ķengarags, Pļavnieki, Purvciems, Vecmīlgrāvis; kreisajā krastā – Iļģuciems). Savukārt piecās apkaimēs viens km² ir attiecināms uz mazāk nekā 50 cilvēkiem. Turklāt jāatzīmē, ka šīs apkaimes atrodas tā saucamajā Pārdaugavā vai Rīgas kreisajā krastā. Tas norāda uz to, ka Rīgas labā krasta neapbūvētā telpa potenciāli ir daudz intensīvāk izmantota.

Tomēr, kā tas tika minēts iepriekš, pastāv dažādi ārtelpu veidi. Salīdzinoši lielam skaitam ārtelpu ir ierobežota piekļuve vai tās pat ir nožogotas. Tāpēc šis attiecību sadalījums kartogrāfiski var atšķirties no reālās situācijas, jo pilsētas telpā atrodas, it kā atvērtas telpas, tomēr tās ir slēgtas plašai izmantošanai – vai nu fiziski (žogi, vārti, barjeras u.tml.) vai emocionāli (cilvēku nevēlēšanās doties turp), un pie šādām teritorijām galvenokārt ir jāpieskaita daudzdzīvokļu namu pagalmi. Līdz ar to var secināt, ka noteikt precīzas attiecības starp iedzīvotāju un ārtelpu nav iespējams.

Kopumā salīdzinot abas kartes, var secināt, ka pat blīvi apdzīvotajās Rīgas apkaimēs, piemēram, Centrā, Ķengaragā, Purvciemā teritorijas platība attiecībā uz vienu iedzīvotāju ir lielāks nekā pasaules lielākajās pilsētās. Tātad var secināt, ka Rīgas teritoriālais noslogojums ir zems.

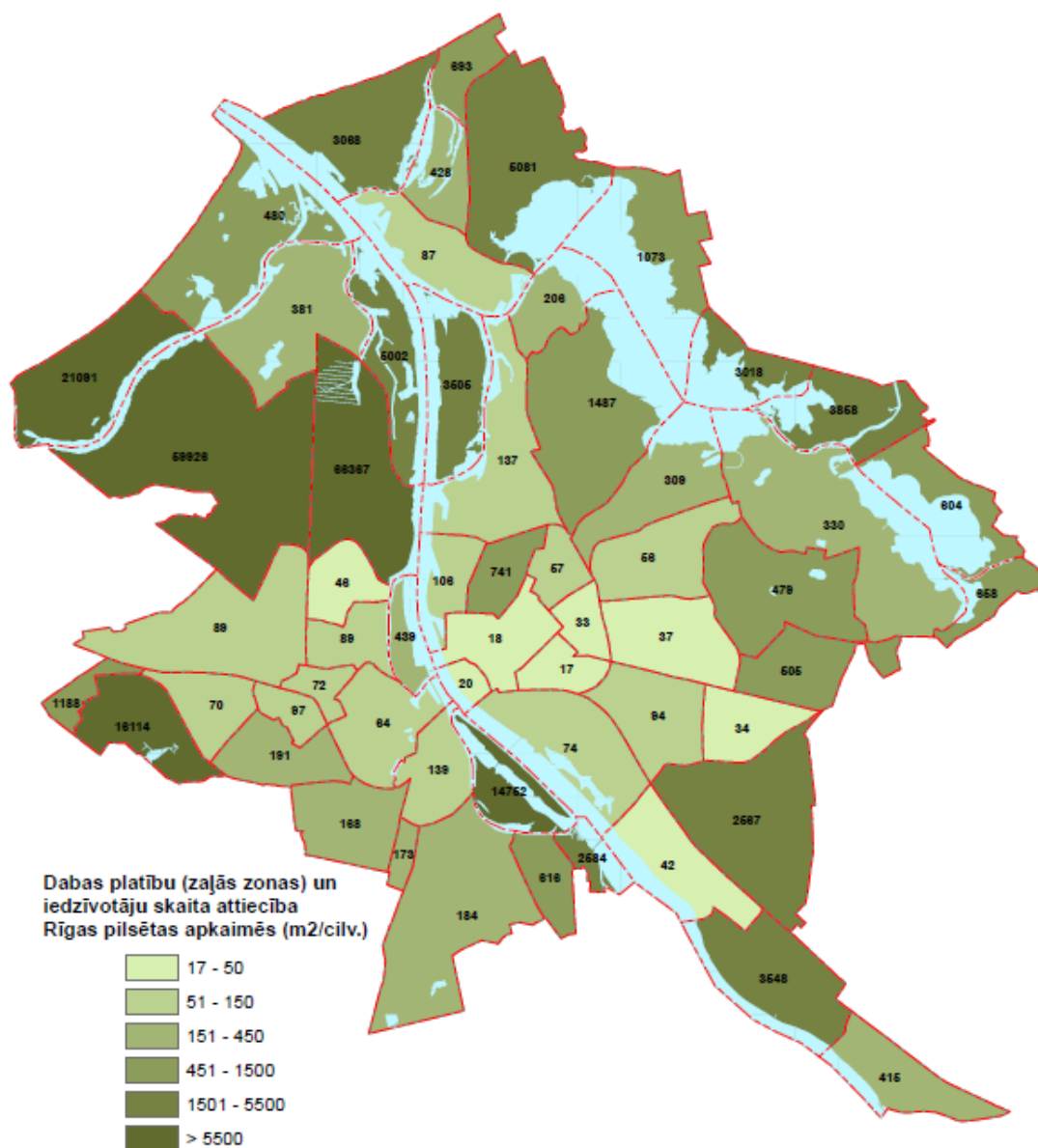
Runājot par publikās telpas attiecību pret iedzīvotāju skaitu, vai tieši otrādi – publikās telpas attiecību pret vienu iedzīvotāju, tad pēdējo gadu pētījumos un zinātniskos rakstos aktuālākais jautājums ir tieši par zaļās zonas pieejamību.

Pasaules Veselības organizācija (*The World Health Organization – WHO*), runājot par sabiedrisko veselību, ir noteikusi, ka uz vienu cilvēku pilsētā būtu jābūt minimāli 9 m² ārtelpas, tomēr optimālā platība būtu 15m².¹⁵ Zaļās zonas kategorijā tiek iekļauti parki, meži, zālāji, dārzi, kapsētas. Vidējais skaits Eiropā ir 4,5 m² zaļās zonas uz vienu cilvēku. Salīdzinot ar to, Rīgu var saukt par zaļu, jo Rīgā uz vienu iedzīvotāju ir 222 m² zaļās zonas. 37. attēlā ir redzams sadalījums pa apkaimēm.

---

¹⁵ Vázquez, M. How much green space does your city have? (Publ. 13.07.2011) Sk.: <http://blog.sustainablecities.net/2011/07/13/how-many-metres-of-green-space-does-your-city-have/>

37. attēls. Zaļās zonas attiecība pret cilvēku skaitu (m²/cilv.): sadalījums pa apkaimēm.

Vidēji Rīgā uz vienu iedzīvotāju ir 222 m² zaļās ārtelpas, kas ir gandrīz 15 reizes vairāk nekā Pasaules Veselības organizācijas noteiktā un vēlamā norma. Tāpēc var secināt, ka Rīga patiesi ir zaļa pilsēta.

Kopumā var secināt, ka Rīgā ir salīdzinoši daudz atvērta un pieejama ārtelpas, kurā iedzīvotāji var pavadīt savu laiku ārpus mājas un darba. Steidzīga publiskās ārtelpas paplašināšana nav nepieciešama. Savukārt, ar laiku šī perspektīva ir jāattīsta. Izmaiņām nav jābūt administratīvi teritoriālas pārmaiņas, piemēram, pārmainot apkaimju teritoriālo plānojumu, mainot robežas. Tas ir nepieciešams, izsekojot un pārplānojot pilsētas struktūru, piemēram, satiksmes infrastruktūru. Šāda veida pārmaiņas, min mūsdienu zīmīgākais dāņu arhitekts un pilsētpētnieks Jans Gēls (*Jan Gehl*), norādot uz pārmaiņām, kas notika Kopenhāgenā: “40 gadu laikā Kopenhāgenā satiksme tika novirzīta no daudzām teritorijām un tika izveidotas kvalitatīvas ārtelpas, kuras cilvēki varēja izmantot dažādām aktivitātēm. Līdz ar to cilvēkiem

pieejamās ārtelpas apjoms pieauga no 15 m² 1962. gadā līdz 100 m² 2003. gadā.”¹⁶ Arī faktu, ka Rīgā ir daudz zaļās zonas, ieteicams neuztvert, kā ideju, ka ir vēl pietiekoši daudz teritorijas, ko var apbūvēt, nekaitējot publiskās ārtelpas kopējam stāvoklim.

Tomēr tikai teritorijas un cilvēku attiecības nepasaka daudz par šo teritoriju kvalitāti un izmantojamību. Ir jāveic teritoriju izvērtēšana, kuras pamatā būtu vairāk uz cilvēku emocionālo vērtējumu, kas, bieži vien, statistiski ir grūti izmērāms.

Ir ieteikums par pamatu šādiem mērījumiem izmantot plānošanas, dizaina un izglītošanas bezpeļņas organizācijas “Project for Public Spaces” (ASV) izstrādāto “Vietas diagrammu” (*The Place Diagram*) (skatīt 38. attēlu).

38. attēls. Vietas diagramma.¹⁷

Kā redzams 38. attēlā, tad, lai mērījumi būtu pozitīvi, tātad, lai noteiktas vietas un pilsētas kopējā ārtelpa būtu raksturojama kā kvalitatīva, ir nepieciešams, lai cilvēki pozitīvi novērtē nemateriālās vērtības. Tikai tad

¹⁶ Gehl, J. (2003) *Winning Back the Public Spaces*. <http://www.publicspace.org/es/texto-biblioteca/eng/a006-winning-back-the-public-spaces>

¹⁷ Project for Public Spaces. What Makes a Successful Place. <http://www.pps.org/reference/grplacefeat/>

būs iespējams noteikt to, kāda ir ārtelpas kvalitāte gan katrā apkaimē atsevišķi, gan Rīgā kopumā. Šī modeļa pielietojuma piemērs tiks aplūkots turpmākajās nodaļās.

3.2. Iedzīvotāju vajadzību izvērtējums

3.2.1. Iedzīvotāju vajadzības saistībā ar ārtelpu izvērtēšanu

Šajā nodaļā tika izstrādāti kritēriji, kas izmantoti, lai izvērtētu iedzīvotāju izteiktās vajadzības, kas apkopotas Pētījuma uzdevumā (p.7.8.) noteiktajos materiālos. Ir noteikti septiņi materiāli, kuri pēc savas struktūras un pielietotajām informācijas ieguves metodēm ir atšķirīgi. Tāpēc, pirms šo materiālu izpētes metodoloģijas izstrādes, ir nepieciešams šos materiālus kategorizēt. Kategorizēšanā nepieciešams noteikt datu ieguves veidu un to, kāda veida informācija ir iegūta. Materiāli tika kategorizēti sekojoši (Skatīt 15. tabulu):

Nr. p.k.	Materiāla nosaukumi	Materiālu veids un apraksts
1.	Iedzīvotāju priekšlikumi Rīgas teritorijas plānojuma izstrādei	1. grupa. Apjomīgs Rīgas iedzīvotāju viedokļu apkopojums tabulu veidā. Tajos tika fiksēti Rīgas iedzīvotāju, uzņēmēju, valsts institūciju, biedrību, NVO, kā arī domes pārstāvju viedokļi par nepieciešamajiem uzlabojumiem Rīgas plānošanas stratēģijā. Viedokļos tika minēti konkrēti priekšlikumi, kas attiecas gan uz visu Rīgu, gan noteiktu apkaimi, gan konkrētu vietu. Informācijas veids – teksts, kas strukturēts tabulā, uzrādot katra teksta autoru, kā arī kategoriju, pie kuras paustais viedoklis attiecas (piemēram, publiskā telpa, mājoklis, osta u.tml.)
2.	Iedzīvotāju priekšlikumi Rīgas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas līdz 2030. gadam, projektam	
3.	Apkaimju sanāksmju protokoli. 2013. SIA „H2B”	2. grupa. Kvalitatīvi materiāli, kuri satur tekstuālu informāciju ar viedokļiem, kurus pauduši atsevišķu apkaimju iedzīvotāji, stāstot par to, kas apmierina un kas neapmierina savās apkaimēs.
4.	Pētījums „Rīgas apkaimju iedzīvotāju aptauja”. SIA „Aptauju centrs” un SIA „Projektu un kvalitātes vadība”, 2013	3. grupa. Kvantitatīvi pētījumi, kuru gala materiāls ir statistiski dati, apkopoti grafikos. Iegūtā informācija atbild uz tādiem tipiskiem kvantitatīviem jautājumiem kā „Cik?” (piemēram, „Cik apmierināts esat ar dzīvi savā apkaimē?”), „Kas?” (piemēram, „Kas ir apkaimes centrs?”). Līdz ar to var secināt, ka šie materiāli atšķiras no pārējiem, kas ir kvalitatīvi – tekstuāli, un sniedz padziļinātāku izpratni.
5.	Pētījums „Imantas iedzīvotāju vērtējums dzīvei apkaimē”. SIA „SKDS”, 2012	
6.	Pētījums „Zolitūdes iedzīvotāju vērtējums dzīvei apkaimē”. SIA „SKDS”, 2012	
7.	Tikšanās ar kaimiņu pašvaldībām protokoli. 2013	4. grupa. Kvalitatīvi materiāli, kuri satur tekstuālu informāciju ar viedokļiem par Rīgas un ar to robežojošos pašvaldību saikni, potenciālajiem uzlabojumiem gan Rīgā, gan tai piegulošajā teritorijā.

15. tabula. Punktā 7.8. noteikto materiālu kategorijas.

Kopumā var secināt, ka analizējamie materiāli ir dažādi gan pēc savas struktūras, gan idejiski. Līdz ar to tas jau pamatā nosaka to, ka nav iespējama vienota metodoloģija, kā analizēt aplūkojamās materiālus. Tāpat arī pētīt citu pašvaldību pieredzes un cenšoties atrast vienu veiksmīgu formulu tam, kā varētu tikt analizēti

iedzīvotāju viedokļi, tika secināts, ka katram pētniekam un katrai pašvaldībai ir savi mērķi. Līdz ar to viena optimāla shēma nepastāv.

Zemāk noteiktas četras atsevišķas kritēriju shēmas katrai materiālu grupai, kas atzīmētas 15. tabulā.

1. grupa. Šie ir apjomīgākie materiāli, kuros ir atrodams plašs ieteikumu apkopojums. Ir nepieciešams atpazīt to, kādi ieteikumi ir atbalstāmi šī plānošanas dokumenta ietvaros un kādi nē. Apkopojot dažādus zinātniskos un praktiskos pētījumus, tika apzināti noteikti kritēriji, kas būtu jāievēro, analizējot iedzīvotāju ieteikumus:

- Izteiktajam priekšlikumam, komentāram ir jāatbilst uzdotajam jautājumam – tam ir jāparāda, ka priekšlikuma, komentāra pautājs ir izpratis to, kas un kāpēc viņam tiek jautāts;
- Izteiktajam priekšlikumam, komentāram ir jābūt saprotamam – skaidri definētam, lai nerastos iespēja dažādām interpretācijām;
- Izteiktam priekšlikumam, komentāram ir jābūt konkrētam – tas nevar būt vispārīgs, un ieteicams, ka tas ietver vienu konkrētu aspektu, nevis vairākus, radot neskaidrības priekšlikumā, komentāra prioritātēs;
- Jāizvērtē, kāds ir priekšlikuma, komentāra telpiskais plašums – vai tas ir tikai ar kādu konkrētu vietu, par apkaimi vai par visu Rīgu. Ieteicams prioritāri izvērtēt tos ieteikumus, kas skar visu pilsētu kopumā, jo tas nozīmē, ka tas ir plaši risināms jautājums;
- Izteiktais priekšlikums, komentārs nevar būt pretrunā ar Rīgas teritorijas plānojuma noteiktajiem mērķiem un uzdevumiem;
- Ir jāizvērtē, uz cik plašu mērķa grupu šis priekšlikums, komentārs attiecas – jo plašāka ir mērķa grupa, jo zīmīgāks būs šī ieguvums priekšlikuma, komentāra realizēšanas rezultātā. Tātad te ir arī jautājums par to, vai tiek paustas privātas intereses vai tās ir uz plašākas sabiedrības labumu vērstas;
- Izteiktais priekšlikums, komentārs nevar būt pretrunā ar pārējo cilvēku interesēm vai pat kādā veidā kaitēt citiem cilvēkiem;
- Nosakot to, kuri ir visvairāk sabiedrību interesējošie jautājumi, problēmas, identificēt to priekšlikumu, komentāru, kas būtu optimālākais un veiksmīgākais ieteikums problēmas risinājumam. To varētu noteikt, nosakot, vai priekšlikums, komentārs atbilst visiem iepriekš nosauktajiem kritērijiem. Ja būs vairāki priekšlikumi, komentāri, kas atbilst nosacījumiem, tad jāizvērtē to atbilstības nosacījumiem pakāpēs.

Izvērtēšana ir jāveic arī padziļināti izvērtējot priekšlikumu, komentāru saturu, ņemot vērā kopējo kontekstu. Pirms tam veiktā ieteikumu izvērtēšana ne vienmēr tika veikta precīzi. Piemēram, atskaitē „Sabiedrības iebildumi un priekšlikumi par Rīgas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas līdz 2030. gadam projektu un Rīgas attīstības programmas 2014.-2020. gadam projektu”, 21.punktā (Svetlana Dergača) apakšpunktos 2.-5. kā

pamatojums ieteikumu neņemšanai vērā tiek minēts „Nav konkretizēta apkaime”. Tomēr no visa teksta ir skaidrs, ka visi ieteikumi ir pat par precīzu objektu – Jaunciema gatvi.

2. grupa. Šajā grupā ietilpst viens materiāls – „Apkaimju sanāksmju protokoli. 2013”. Šajā avotā tika apkopotas idejas par to, kas cilvēkiem patīk un kas nepatīk apkaimē, kurā viņi dzīvo. Šie viedokļi pat ne vienmēr tiek formulēti kā ieteikumi – tie pārsvarā ir vispārēji spriedumi par esošo situāciju. Līdz ar to šīs informācijas analizē tika izvēlēts noteikt to, kāda veida problēmas publiskajā ārtelpā un zaļajā zonā cilvēki saskata. Tam tika izveidota tabula (skatīt 16. tabulu.). Kompaktā apkopojumā tā sniegs ieskatu par to, kāda veida problēmas cilvēki saskata atsevišķi savās apkaimēs, un kādas problēmas visvairāk ir sastopamas visā Rīgā.

Tāpat arī veicot kontentanalīzi, tiks veikta sniegtās informācijas analīze, izmantojot iepriekš pieminēto „Vietas diagrammu”, jo šajos viedokļos tiek paustas arī dažādas attieksmes un emocijas, kuras izraisa attiecīgie apstākļi.

Nr. p.k.	Apkaime	Pagalmi	Ceļi	Gājēju pārejas un ietves	Veloceļi	Ūdensmalā	Zaļā zona	Apgaismojums	Bērnu laukumi	Kopējā vide	Atpūtas vietas	Piesārņota vide	Cits
1.	Avoti							X					
2.	Āgenskalns		X	X	X	X	X						
3.	Bergi	X		X									
4.	Bieriņi		X	X	X	X	X	X	X	X			
5.	Bišumuiža		X									X	
6.	Bolderāja	X	X	X				X	X	X			
7.	Brasa	X			X		X	X	X				
8.	Bukulti		X	X	X			X					
9.	Buļļi		X	X	X	X							
10.	Centrs				X	X						X	
11.	Čiekurkalns		X	X	X			X					
12.	Daugavgrīva			X									
13.	Dārziņi		X	X	X	X		X	X	X			
14.	Grīziņkalns						X						
15.	Iļģuciems		X				X						X
16.	Imanta							X					
17.	Jaunciems		X	X	X	X		X	X				
18.	Jugla	X	X	X		X	X	X	X	X	X		
19.	Kundziņšala		X								X		
20.	Ķengarags	X	X		X							X	
21.	Ķīpsala				X								
22.	Mangaļšala	X	X	X		X			X		X		
23.	Maskavas forštate		X			X			X		X		
24.	Mežaparks						X						
25.	Mežciems										X		
26.	Mīlgrāvis			X						X			
27.	Mūkupurvs		X	X				X				X	
28.	Pleskodāle		X				X		X			X	
29.	Pļavnieki						X						

30.	Purviems	X	X		X			X					
31.	Rumbula		X		X			X	X				
32.	Salas		X	X	X		X						
33.	Sarkandaugava	X			X		X			X	X		
34.	Suži		X		X								
35.	Šampēteris			X	X		X						
36.	Šķirotava			X									
37.	Teika		X	X	X		X		X				
38.	Torņakalns	X	X						X				
39.	Trīsciems		X	X	X		X	X					
40.	Vecāķi		X		X								
41.	Vecdaugava		X				X						
42.	Vecmīlgrāvis	X	X	X			X				X		
43.	Zasulauks		X							X			
44.	Ziepniekkalns	X	X	X	X		X		X				
45.	Zolitūde	X	X	X									
	KOPĀ	12	30	22	20	11	15	13	14	7	7	5	1

16. tabula. Apkaimju sanāksmju apkopojums.

* Neviena atbilde netika iegūta no sekojošām 13 apkaimēm: Atgāzene, Beberbeķi, Brekši, Dārziems, Dreiliņi, Dzirciems, Katlakalns, Kleisti, Pētersala-Andrejsala, Skanste, Spilve, Vecpilsēta, Voleri. Apkaimes tika izņemtas no saraksta.

3. grupa. Kopumā kvantitatīvie materiāli atspoguļo maz informācijas, kas attiektos uz jautājumu par ārtelpu un zaļo zonu. Piemēram, jautājumā „Domājot par dzīvi Rīgā un dažādiem pilsētas rajoniem jeb apkaimēm, sakiet, lūdzu, vai Jums patīk dzīvot [savā apkaimē]?” ir iekļaujamas daudzas kategorijas, kas nekādā veidā neļauj spriest par cilvēku vērtējumu par ārtelpu un zaļo zonu.

Daļēji viedokli par ārtelpu un zaļo zonu var atpazīt jautājumos „Lūdzu, nosauciet 3 lietas, kas Jums sevišķi patīk Imantā, kas, Jūsaprāt, šajā apkaimē ir ļoti labas, kas to raksturo pozitīvi!”, „Lūdzu, nosauciet 3 lietas, kas Jums nepatīk Imantā, kas, Jūsaprāt, šajā apkaimē ir ļoti sliktas, kas to raksturo negatīvi.”; „Sekojošajā sarakstā ir uzskaitīti dažādi priekšlikumi un idejas par to, kas varētu tikt attīstīts Imantā. Lūdzu, pasakiet par katru no šiem priekšlikumiem, vai ir labi, kā ir, jāuzlabo esošais, nepieciešams jauns, grūti pateikt.” Tomēr tā kā šie jautājumi pārklājas ar visiem iepriekš minētajiem materiāliem, tad šo aptauju sniegtajos materiālos galvenais uzsvars tiks likts uz jautājumu par apkaimes centru – „Vai Jūsaprāt [apkaime] kā apkaimei ir savs centrs?” un „Kura vieta [apkaimē], Jūsaprāt, būtu vispiemērotākā šāda centra izveidei?”

Ieteicams turpmāk 7.8. noteiktajos materiālos iezīmējas vairākas demogrāfiskas kategorijas, tomēr, lai arī izprastu to, kādām sociālām grupām ir kādas vēlmes un priekšlikumi attiecībā uz ārtelpas attīstību, nepieciešams veikt sociālo portretēšanu attiecībā uz sniegtajām atbildēm – korelācijas izmērīšana (piemēram, kāda vecuma cilvēki kuras vietas savā apkaimē uzskata par nozīmīgākajām). Aplūkotie materiāli šo iespēju nesniedza. Bet tas sniegtu padziļinātāku izpratni par dažādu mērķauditoriju vajadzībām un interesi attiecībā uz ārtelpu un zaļo zonu. Tāpat arī būtu nepieciešama daudzveidīgāka sociālā portretēšana, kas ne tikai vairāk palīdzētu izprast dažādu mērķauditoriju vajadzības, intereses, bet arī veicinātu izpratni par pielietojamajiem instrumentiem, šo mērķauditoriju iesaistīšanā publiskās ārtelpas un zaļās zonas veidošanā. Iespējamo sociālās portretēšanas shēmu var skatīt 17. tabulā.

Kategorija	Vērtības
<i>Dzimums</i>	Vīrietis, Sieviete
<i>Vecums</i>	Vecuma grupas: 15-17; 18-25; 26-35; 36-45; 46-55; 56-65; 66<
<i>Rīgas apkaime, kurā dzīvo</i>	Atgāzene, Avoti, Āgenskalns, Beberbeķi, Berģi, Bierīņi, Bišumuiža, Bolderāja, Brasa, Brekši, Bukulti, Buļļi, Centrs, Čiekurkalns, Daugavgrīva, Dārziems, Dārziņi, Dreilīņi, Dzirciems, Grīziņkalns, Ilģuciemis, Imanta, Jaunciems, Jugla, Katlakalns, Kleisti, Kundziņsala, Ķengarags, Ķīpsala, Mangalsala, Maskavas forštate, Mežaparks, Mežciems, Mīlgrāvis, Mūkupurvs, Pētersala-Andrejsala, Pleskodāle, Pļavnieki, Purvciems Rumbula, Sals, Sarkandaugava, Skanste, Spilve, Suži, Šampēteris, Šķirotava, Teika, Torņkalns, Trīsciems, Vecāķi, Vecdaugava, Vecpilsēta, Voleri, Zaslauks, Ziepniekkalns, Zolitūde
<i>Ģimenes stāvoklis</i>	Neprecējies/-usies, nav bērni Neprecējies/-usies, ir bērni Precējies/-usies, nav bērni Precējies/-usies, ir bērni
<i>Nodarbinātība</i>	Skolnieks Nestrādājošs students Strādājošs students Darba ņēmējs Darba devējs vai pašnodarbinātais Mājsaimnieks (mājsaimniece) Nestrādājošs pensionārs Strādājošs pensionārs Esmu bērnu kopšanas atvaļinājumā Bezdarbnieks Pastāvīgi darba nespējīgs Grūti pateikt / nav atbildes
<i>Biežāk izmantojamais pārvietošanās līdzeklis</i>	Sabiedriskais transports Privātā automašīna Motocikls Velosipēds Ar kājām

17.tabula. Sociālās portretēšanas kategorijas.

4.grupa. „Tikšanās ar kaimiņu pašvaldībām protokolos” tiek runāts par jautājumiem, kas skar pārsvarā Rīgas un novadu savstarpējo komunikāciju, migrācijas un sociālo pakalpojumu attīstīšanas jautājumus. Ieteikumi Rīgas publiskās ārtelpas un zaļās zonas uzlabošanai nav novērojami. Līdz ar to šo materiālu analīzes apraksts turpmāk nesekos.

3.2.2. Iedzīvotāju vēlmju priekšlikumu izvērtēšana

1. grupa. Ir jāatrunā sekojošais: tā kā vairākos materiālos ir iekļauti priekšlikumi, komentāri par visu Rīgas attīstības stratēģiju, tad tiks aplūkoti tikai tie priekšlikumi, komentāri, kas attiecas uz apstādījumu struktūras un publisko ārtelpu tīklojuma nodrošināšanu Rīgā.

Tā kā vietējie iedzīvotāji jūt telpu un tās perspektīvās attīstības iespējamus rezultātus, un bieži vien tas ir precīzāk nekā tas varētu būt no profesionāļu puses. Tāpēc ir jāreaģē uz iedzīvotāju izteiktiem iebildumiem, šaubām. Piemēram: Atskaitē „Sabiedrības iebildumi un priekšlikumi par Rīgas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas līdz 2030. gadam projektu un Rīgas attīstības programmas 2014.-2020. gadam projektu”, 29. priekšlikumā, ko sniedza Andis Zīlāns, „MEŽAPARKA ATTĪSTĪBAS BIEDRĪBAS” pārstāvis izteica sekojošu iebildumu: “3.4. attēlā Mežaparks iezīmēts kā apkaime, kur nepieciešami jauni publiskie sporta laukumi, tomēr šeit jau ir biezs pārklājums, Jaunas infrastruktūras veidošana Mežaparkā būtiski samazina 5.6. uzdevuma izpildes iespējamību apkaimēs, kur šis pārklājums nav tik blīvs. Neatbalstām jaunas sporta infrastruktūras attīstību, bet gan esošās pilnveidošanu.” Uz to tika atbildēts, ka tas netiks ņemts vērā, jo “Kultūras un atpūtas parka Mežaparks lokālpārplānojums paredz aktīvās atpūtas infrastruktūras attīstību.” Jāņem vērā, ka lokālpārplānojuma izstrādātājs bija privāts uzņēmums SIA „Grupa93”, bet lokālpārplānojuma pasūtītājs bija SIA „Rīgas Meži”. Un var paredzēt, ka arī šajā lokālajā plānojumā ne vienmēr tika ņemti vērā iedzīvotāju ieteikumi, bažas.

Kopumā no sākuma tika analizēti iegūtie priekšlikumi un komentāri atskaitē “Sabiedrības iebildumi un priekšlikumi par Rīgas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas līdz 2030. gadam projektu un Rīgas attīstības programmas 2014.-2020. gadam projektu.” Izmantojot kontentanalīzes pieeju, tika kvantitatīvi saskaitīts, cik ieteikumu attiecas uz kādu noteiktu vietu (ielu, parku, pieturvietu, pagalmu, u.tml.); apkaimi vai visu Rīgu kopumā. Tas sniedza skaidru ieskatu tajā, kādu mērogu teritorijas un uzlabojumi tajās saista Rīgas iedzīvotājus. Kopā var secināt, ka ir sekojošs **telpisko līmeņu kategoriju sadalījums**:

- Vieta – 48%;
- Apkaime – 29%;
- Rīga – 23%.

Var secināt, ka Rīgas iedzīvotāji interesējas un saskata uzlabojumu nepieciešamību atsevišķās vietās, telpiskās vienībās. Līdz ar to ieteikums būtu koncentrēties uz punktveida risinājumu plānošanu, kas nozīmē, ka atbalstāmi būtu konkrētie iedzīvotāju priekšlikumi, lai sekmētu mērķtiecīgu ārtelpas uzlabošanu. Turklāt lielai daļai no šādiem „punktveida” ieteikumiem, komentāriem ir izvērstas pamatojums, kas sniegtu skaidrāku rīcības iespējas modeli.

Turklāt, izvērtējot to, vai priekšlikumi ir uz publiskām vai privātām interesēm vērsti, var secināt, ka 98% ir uz publisko labumu vērsti.

2. grupa. Kā tika minēts iepriekš, „Apkaimju sanāksmju iedzīvotāju atsauksmes 2013” materiālā tabulas veidā tiks apkopoti tie aspekti, kurus visbiežāk minēja, runājot par to, kas neapmierina apkaimēs. Visu viedokļu apkopojumu skatīt pielikumā, 16. tabulā.

Veicot dokumenta „Apkaimju sanāksmju iedzīvotāju atsauksmes 2013”, var secināt, ka lielākā daļa komentāru un vērtējumu ir vispārīgi, par kopēju kādu elementu (apgaisojuma, apstādījumu, veloceļu, ietvju) trūkumu vai sliktu stāvokli. Arī pārējos analizējumos dokumentos lielākais uzsvars ir saistīts ar sasniedzamības jautājumiem – ceļu un tiltu izbūve vai esošo stāvokļa uzlabošana, pieturu izveidošana.

Arī nākamie divi populārākie aspekti ir saistīti ar ceļu – gājēju ietves un pārejas un veloceļi. Tiek minētas situācijas, kad cilvēkiem ir grūti šķērsot kādu dzelzceļa līniju vai maģistrāli. Tāpat tiek norādīts uz cilvēku dzīvībām bīstamām situācijām, kas veidojas, ja cilvēkiem ir jāpārvietojas gar ceļu malām, kur nav ietves.

Kaut gan publiskajā telpā plaši izskan jautājums par iekšpagalmu uzlabošanu, tomēr kā nākamais problemātiskais jautājums tiek uzskatīts zaļā zona – tās stāvoklis vai trūkums. Tas ir arī interesants novērojums, ņemot vērā to, ka iepriekš tika secināts par lielajām zaļās teritorijas platībām pilsētā. Tātad var secināt, ka šīs teritoriālās vienības kvantitāte nevar tikt uzskatīta par nozīmīgu, ja netiks ņemta vērā tās kvalitatīvās pazīmes.

Punktā 3.3.2.1. tika noteikts, ka šī materiāla analizē var izmantot „Vides diagrammu”, veicot viedokļu kontentanalīzi. 18. tabulā tiek uzrādīts tas, kādas pazīmes, raksturīpašības¹⁸ no „Vides diagrammas” cilvēki ir minējuši, runājot par savām apkaimēm (ar zaļo krāsu tika iezīmēti tie komentāri, kuri bija pozitīvi, bet ar sarkano – negatīvi).

Emocijas	Izteiciens
Aktīvs	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ļoti aktīvs biznesa centrs: osta, terminālis, Vecmīlgrāvja katlu māja, koksnes pieņemšanas punkts, kokmateriālu transportēšanas punkts. (Vecdaugava) ■ Neapmierina, ka netiek virzīts Aldara parka projekts, torņa rekonstrukcija, lai brīvo laiku jaunieši varētu pavadīt aktīvi, piemēram, kāpjot Aldara tornī (kāpšanas tornis). (Sarkandaugava) ■ Daugavas krastmalai jāķūst par kājām gājēju zonu, nevis aktīvu automaģistrāli, kā tas ir šobrīd. (Centrs) ■ Pietrūkst interesantāki bērnu spēļu laukumi, aktīvi pasākumi, kur iedzīvotāji sakārtotu vidi jeb „talkas”. (Bolderāja)
Īpašs	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ļoti svarīgi, lai pēc iespējas ātri tiktu īstenoti Ziedoņdārza un Grīziņkalna revitalizācijas projekti (īpaši svarīgs ir Ziedoņdārzs, jo tas „apkalpo” ļoti plašu un blīvi apdzīvotu areālu).
Drošs (Bailes)	<ul style="list-style-type: none"> ■ Neapmierina kriminālie noziegumi apkaimē, trūkst drošības sajūtas. (Suži) ■ Neapmierina pilsētas attieksme pret iedzīvotājiem, apgaisojums, ceļi, drošība, vecās Daugavas gultne pie Rīgas HES. (Dārziņi) ■ Neapmierina: grausti, narkomāni, ielu stāvoklis, apgaisojums, drošība. (Avoti) ■ Bail dzīvot Piena ielas rajonā. ■ Kapos bail staigāt pa tumsu, tāpēc nepieciešams ierīkot gaismu, policijas patruļas, jāsalabo

¹⁸ Dažāds, lepns, draudzīgs, interaktīvs, uzņemošs, jautrs, aktīvs, vitāls, īpašs, reāls, noderīgs, vietējais, svinīgs, ilgtspējīgs, drošs, tīrs, zaļš, izstaigājams, pielietojams, garīgs, šarmants, pievilcīgs, vēsturisks, nepārtraukts, tuvs, savienots, viegli lasāms (izprotams), izstaigājams, pieejams, piemērots.

	kapličas.
Zaļš	<ul style="list-style-type: none"> ■ Apmierina, ka apkaimē ir lielākoties savrupmājas un zaļa apkārtnē. (Dzirciems) ■ Patīk zaļā teritorija, sabiedriskā transporta kustība. (Jugla) ■ Patīk klusā, zaļā apkārtnē. (Bieriņi) ■ Zaļš, kluss, pietiekams sabiedriskā transporta nodrošinājums, parki pastaigām, tirgus, centra tuvums. (Āgenskalns) ■ Lucavsalā mani apmierina zaļā vide, iespēja ģimenēm iekopt savu dārzu un audzēt veselīgus dārzeņus un augļus. (Salas) ■ Torņakalns ir piemērota vieta, dzīvošanai zaļa, pašpietiekama apkārtnē. (Torņakalns) ■ Apmierina ērtā sabiedriskā transporta kustība, klusums, zaļā daba, Mežaparka tuvums, Vairogu ielas pārvads. (Čiekurkalns)
Vēsturisks	<ul style="list-style-type: none"> ■ Pozitīvi. Vēsturiska noskaņa, lokācija, transports, tirgus. (Maskavas forštate)
Tuvs	<ul style="list-style-type: none"> ■ Zaļš, kluss, pietiekams sabiedriskā transporta nodrošinājums, parki pastaigām, tirgus, centra tuvums. (Āgenskalns) ■ Apmierina parku, zaļo teritoriju tuvums, patīk Āgenskalna noskaņa, apkaimes novietojums. (Āgenskalns) ■ Apmierina apkaimes mērogs, ēku un ārtelpas samērotība, transporta nodrošinājums, saikne ar apkārtējām teritorijām, dabas faktoru tuvums, centra tuvums. (Teika) ■ Apmierina jūras tuvums. (Vecāķi) ■ Neapmierina ostas tuvums. (Kundziņšala) ■ Patīk zaļā teritorija un tuvums Rīgas centram. (Kundziņšala)
Savienots	<ul style="list-style-type: none"> ■ Gājēju celiņš gar Mārupīti nav savienots ar piepilsētu, kā arī pietrūkst apgaismojuma. (Bieriņi) ■ Trūkst velo savienojums ar centru un citām apkaimēm. (Āgenskalns) ■ Vecāķi nav savienoti ar ceļu pa jau esošo pārbrauktuvi ar Kalngali. (Vecmīlgrāvis)
Pieejams	<ul style="list-style-type: none"> ■ Laba infrastruktūra, pieejami dabas jaukumi – parki, skvēri, kultūras iestādes. (Centrs)
Piemērots	<ul style="list-style-type: none"> ■ Torņakalns ir piemērota vieta, dzīvošanai zaļa, pašpietiekama apkārtnē. (Torņakalns)

18. tabula. Vides diagramma.

Var secināt, ka divas nozīmīgas pilsētas ārtelpas raksturīpašības – drošība un savienojamība – ir noraksturotas vienīgi ar negatīvo zīmi. Tanī pašā laikā vienīgi pozitīvi tiek vērtēts dažādu objektu tuvums un pieejamība.

3. grupa. Tāda punktveida attīstība, kā tika novērota 1. grupas materiālu analīzē, varētu tikt pamatota uz sekojošu faktu: apkaimju aptaujās, kur tika aptaujāti visu Rīgas apkaimju iedzīvotāji, tika uzdots jautājums par to, vai pēc respondentu domām apkaimē ir savs centrs (centrālā vieta). Un lielākajā daļā apkaimju – 29 apkaimēs no 58 – procentuāli vairumam respondentu nav izjūtas par centru savā apkaimē. Iespējams, tas ir izprotams, ja tiek runāts par tādām mazāk apdzīvotām apkaimēm kā Suži (kaut apdzīvotības blīvums nav zemākais, tomēr centra izjūtas trūkums ir augstākais – 95% aptaujāto neizjūt kādu konkrētu centru savā apkaimē), Mūkupurvs (viens no zemākajiem iedzīvotāju blīvumiem un otrs augstākais rādītājs centra izjūtas trūkuma ziņā – 94%) vai Spilvē, kur ir zemākais iedzīvotāju blīvums uz 1 km² un kur 60% respondentu nav centrālās vietas izjūtas. Tomēr centra izjūtas nav arī tādās blīvi apdzīvotās un ar daudzveidīgu infrastruktūru nodrošinātās teritorijās kā Zolitūde (63%), Ķengarags (57%) un pat Rīgas Centrs (50%) (skatīt 19. tabulu).

Nr. p.k.	Apkaime	lr	Nav	Grūti pateikt/ NA	Kopā
1.	Atgāzene	33,0	50,0	17,0	100,0
2.	Avoti	52,0	40,0	8,0	100,0
3.	Āgenskalns	78,0	10,0	12,0	100,0
4.	Beberbeķi	24,0	68,0	8,0	100,0
5.	Berģi	55,0	38,0	7,0	100,0
6.	Bieriņi	50,0	35,0	15,0	100,0
7.	Bišumuīža	29,0	47,0	24,0	100,0
8.	Bolderāja	57,5	27,1	15,4	100,0
9.	Brasa	48,0	52,0	0,0	100,0
10.	Brekši	37,0	62,0	1,0	100,0
11.	Bukulti	34,0	58,0	8,0	100,0
12.	Bulji	42,0	54,0	4,0	100,0
13.	Centrs	33,0	50,0	17,0	100,0
14.	Čiekurkalns	38,0	44,0	18,0	100,0
15.	Daugavgrīva	59,6	33,7	6,7	100,0
16.	Dārziems	66,0	17,0	17,0	100,0
17.	Dārziņi	37,0	49,0	14,0	100,0
18.	Dreiliņi	28,0	47,0	25,0	100,0
19.	Dzirziems	71,0	21,0	8,0	100,0
20.	Grīziņkalns	80,0	13,0	7,0	100,0
21.	Iļģuciems	76,0	14,0	10,0	100,0
22.	Imanta	54,0	33,0	13,0	100,0
23.	Jaunciems	39,0	29,0	32,0	100,0
24.	Jugla	62,0	13,0	25,0	100,0
25.	Katlakalns	24,0	32,0	44,0	100,0
26.	Kleisti	61,0	3,0	36,0	100,0
27.	Kundziņsala	12,0	87,0	1,0	100,0
28.	Ķengarags	41,0	57,0	2,0	100,0
29.	Ķīpsala	49,0	37,0	14,0	100,0
30.	Mangaļsala	36,0	59,0	5,0	100,0
31.	Maskavas forštate	71,0	18,0	11,0	100,0
32.	Mežaparks	87,0	10,0	3,0	100,0
33.	Mežciems	32,0	58,0	10,0	100,0
34.	Milgrāvis	36,0	52,0	12,0	100,0
35.	Mūkupurvs	6,0	94,0	0,0	100,0
36.	Pētersala - Andrejsala	39,0	50,0	11,0	100,0
37.	Pleskodāle	37,0	39,0	24,0	100,0
38.	Pļavnieki	41,0	43,0	16,0	100,0
39.	Purvciems	63,0	35,0	2,0	100,0
40.	Rumbula	34,0	45,0	21,0	100,0
41.	Salas	58,0	35,0	7,0	100,0
42.	Sarkandaugava	43,0	29,0	28,0	100,0

43.	Skanstē	47,0	43,0	10,0	100,0
44.	Spilve	34,0	60,0	6,0	100,0
45.	Suži	2,0	95,0	3,0	100,0
46.	Šampēteris	37,0	43,0	20,0	100,0
47.	Šķirotava	18,0	71,0	11,0	100,0
48.	Teika	81,0	16,0	3,0	100,0
49.	Torņakalns	58,0	29,0	13,0	100,0
50.	Trīsciems	22,0	72,0	6,0	100,0
51.	Vecāķi	58,0	28,0	14,0	100,0
52.	Vecdaugava	31,0	62,0	7,0	100,0
53.	Vecmīlgrāvis	94,0	3,0	3,0	100,0
54.	Vecpilsēta	88,0	6,0	6,0	100,0
55.	Voleri	27,0	73,0	0,0	100,0
56.	Zasulauks	47,0	41,0	12,0	100,0
57.	Ziepniekkalns	58,0	25,0	17,0	100,0
58.	Zolitūde	28,0	63,0	9,0	100,0
	Vidējais aritmētiskais	46,3	41,7	12,1	100,00

19. tabula. Uzskati par apkaimes centru (respondentu skaits %; Jautājums: „Vai, Jūsaprāt, apkaimē ir savs centrs (centrālā vieta)?”).¹⁹

* Ar zaļu krāsu treknrakstā ir atzīmēts skaitliski lielākais atbilstošu īpatsvars attiecīgajā apkaimē.

Līdz ar to, sekmējot punktveida telpisko attīstību, iespējams, vispirms būtu jāizvērtē apkaimē, attiecībā uz kuru tiek sniegts ieteikums. Tāda veidā rastos iespēja izveidot teritoriālu vienību, ko apkaimes iedzīvotāji ar laiku varētu uzvert par apkaimes centru. Tādā veidā arī tikta veidota izpratne un apziņa par apkaimi. Tāpat šī vieta nodrošinātu sociālās un rekreācijas funkcijas, kas varētu veicināt kopienas veidošanos vai jau esošu kopienu saišu ciešāku nostiprināšanos. Tā arī tiktu veicināta politiski un sociāli aktīva sabiedrība, jo daudzi autori atzīst, ka pieejama publiskā telpa, kas ir kāds apzināts telpisks centrs, veicina iedzīvotāju socializēšanos, kā rezultātā arī veidojas dažādas iniciatīvas.

Veicot dokumenta „Apkaimju sanāksmju iedzīvotāju atsauksmes 2013”, var secināt, ka lielākā daļa komentāru un vērtējumu ir vispārīgi, par kādu elementu (apgaisojuma, apstādījumu, velo ceļu, ietvju) trūkumu vai sliktu stāvokli. Arī pārējos analizējamajos dokumentos lielākais uzsvars ir saistīts ar sasniedzamības jautājumiem – ceļu un tiltu izbūve vai esošo stāvokļa uzlabošana, veloceliņu izbūve, pieturu izveidošana.

Tomēr „Apkaimju sanāksmju iedzīvotāju atsauksmes 2013” ir sniegti arī daži komentāri par iespējamiem centriem apkaimēs (kas ir jau esoša infrastruktūra): “Jauks Kalnciema ielas kvartāls” (Āgenskalns); “Piejūras dabas parka labiekārtojuma trūkums” (Mangaļsala); “Jāsakopj Mangaļsalas parks” (Trīsciems);

¹⁹ „Rīgas apkaimju iedzīvotāju aptauja” (SIA „Aptauju Centrs” un SIA „Projektu un kvalitātes vadība”, 2013.g.), <http://rdpad.lv/uploads/JRTP/doc.php> un <http://www.sus.lv/iv/petijumi>

“Nepieciešams virzīt **Aldara parka** projektu – klinšu kāpšanu tornī” (Sarkandaugava); “Nepieciešams **skeitparks, atpūtas vietas**” (Kundziņšala); “Bērnu un jauniešu centru, **sporta/rotaļu laukumu**, kultūras namu izveide” (Pļavnieki); “Skaista **promenāde**” (Maskavas forštate); “**Miera ielas kvartāla attīstība**” (Brasa).

Veidojot tādus lokālos apkaimju centrus, kur būtu kvalitatīva publiskā ārtelpa un būtu iespēja dažādu paaudžu un interešu cilvēkiem kvalitatīvi pavadīt laiku, varētu notikt citu apkaimju publiskās ārtelpas „atslodze”. Liela daļa Rīgas iedzīvotāju par atpūtas vietu izmanto kādu citas apkaimes kvalitatīvu ārtelpu (Mežaparkā – kultūras un atpūtas parka Mežaparks; Grīziņkalnā – Ghetto Games triāla parks un rīkote pasākumi; Ķengaragā – Daugavas promenāde; Centrā – praktiski visa Centra apkaimes izklaides un atpūtas infrastruktūra).

3.3. Esošie sabiedrības iesaistes un konsultāciju instrumenti

3.3.1. Sabiedrības iesaiste stratēģiskās telpiskās plānošanas kontekstā

Rīgas pilsētas pašvaldība, pieņemot RIAS 2030 un, izstrādājot nākamo RTP pēc tematisko plānu metodikas, sper nozīmīgo soli stratēģiskās telpiskās plānošanas (STP) virzienā.

RTP 2030 kļūst par normatīvo aktu, kam jānodrošina pāreju no padomju laikā ieviestās un pašlaik Latvijā likumiski aktuālās teritoriālās plānošanas uz stratēģisko telpisko plānošanu, tā integrējot Latvijas galvaspilsētas pilsētplānošanas sistēmu Eiropas likumiski noteiktā (sk. sadaļu 3.2.1.) stratēģiskās telpiskās plānošanas sistēmā.

Tādējādi blakus fiziskās pilsētelpas (teritorijas) plānošanas instrumentam – funkcionālām zonējumiem, RTP ietvaros iespējams un nepieciešams izstrādāt nosacījumus, kuri nodrošinātu nepārtrauktu un efektīvu stratēģiskās telpiskās plānošanas realizāciju. Tāpēc sabiedrības iesaistes instrumenti tiek analizēti un priekšlikumi to optimizācijai tiek skatīti stratēģiskās telpiskās plānošanas kontekstā.

Balsoties uz sadaļā 3.2.3. veiktās pasaules piemēru analīzes, kā arī apkopojot vairāku starptautiski atzītu ekspertu (sk. literatūras sarakstu) atzinumus, jāsecina, ka stratēģiskā telpiskā plānošana, atšķirībā no teritoriālās plānošanas, līdz ar pilsētas fizisko audumu, uzsver arī cilvēciskās dimensijas mijiedarbības līmeņus un izstrādā plānošanas instrumentus, kuri kalpo abu dimensiju savietošanai pilsētas attīstībā. STP pamatā ir **sadarbīgā plānošana** (*collaborative planning*). Cilvēciskā dimensija vai faktors ir vērtēts kā, galvenais, efektīvās un veiksmīgas plānojumu realizācijas un pilsētvides attīstības priekšnosacījums.

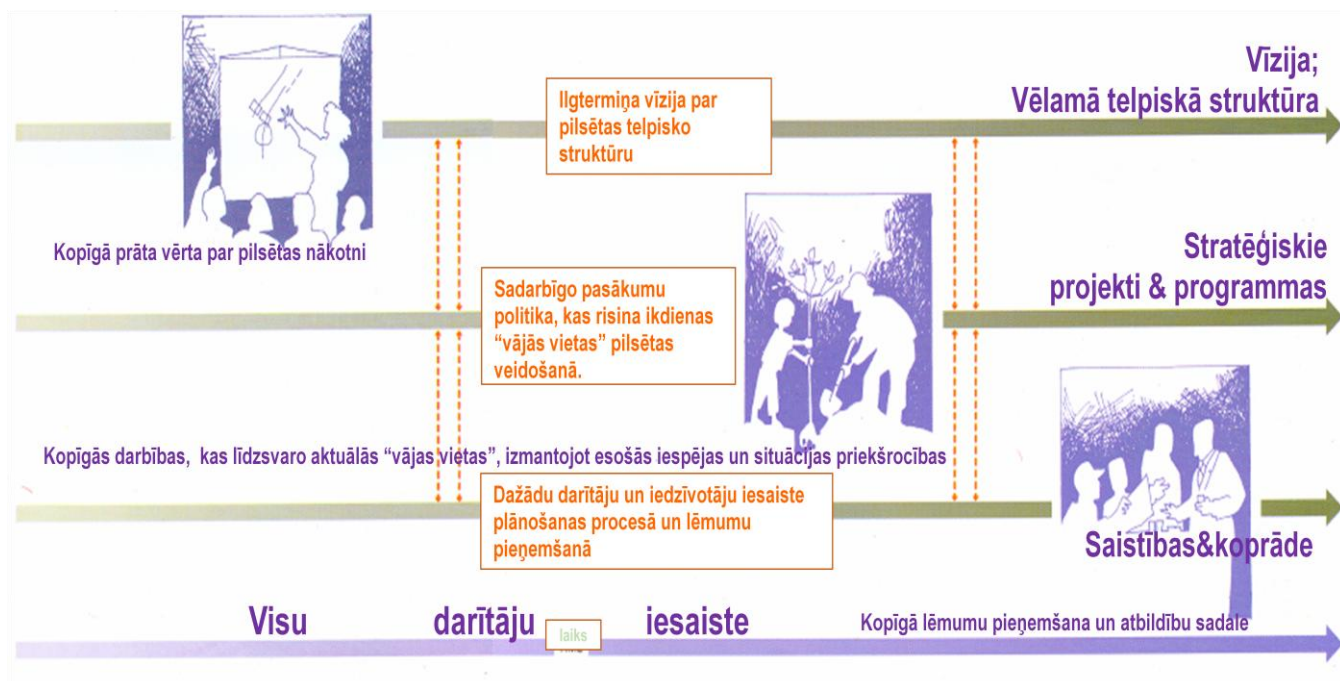
Zemāk shematiski attēloti stratēģiskās telpiskās plānošanas trīs galvenie mijiedarbības līmeņi un to piepildījums.

39. attēls. Telpiskās plānošanas trīs galvenie mijiedarbības līmeņi.

STP balsta sabiedrības iesaisti uz koprades, sadarbības un sadalītās atbildības principiem. Tāpēc plānošanas procesā sabiedrības jēdziens attiecās uz visām pilsētas attīstības un radīšanas procesā iesaistītām pusēm, sabiedrības iesaiste tiek saprasta plašāk nekā iedzīvotāju informēšana par plānošanas procesiem un tā tiek organizēta, izmantojot daudzveidīgas formas un formātus. Koprade un sadarbība nav likumiski regulējamā, tā tiek pielietota visā procesā garumā, kļūstot par nepārtraukto procesu, kas balstās uz radošās darbības principā. Tāpēc sadarbīgā plānošanā daudzveidīgs komunikācijas process tiek plānots un realizēts līdztekus plānošanas aktivitātēm.

Trim mijiedarbības līmeņiem piesaistīto darbību un to mērķu kopsavilkums vizualizēts 40. attēlā. Katram mijiedarbības līmenim ir savs mērķis un tieši šim mērķim tiek piemērota komunikācijas forma, iesaistīto pušu un darbību frekvences izvēle.

40. attēls. Mijiedarbības līmeņiem piesaistīto darbību un to mērķu kopsavilkums.²⁰

Parēja uz sadarbīgās plānošanas praksi Eiropas valstīs sākās 70-tajos gados un tā kļuvusi par vispārpieņemto tikai praksi 90-to gadu beigās, dažādās valstīs, dažādās pakāpēs un formās. Šis process nav uzskatāms par noslēgtu, tas turpina attīstīties, radot jaunus, katras valsts kontekstam piemērotus, sadarbības modeļus. Pasaules piemēru un pēdējo gadu profesionālo publikāciju analīze²¹, kā arī pētījuma ekspertu ikdienas praksē sadarbīgā plānošanā un publisko ārtelpu plānošanā un projektēšanā, ļauj secināt, ka sadarbīgās plānošanas un komunikācijas procesā vadošā loma ir publiskai ārtelpai, kura ir un arī var tikt izmantota plānošanas procesā kā komunikatīva platforma.

3.3.2. Esošo sabiedrības iesaistes un konsultāciju instrumentu analīze

Skatoties uz esošām plānošanas procesa un tā realizācijas komunikācijas formām Rīgā no augstāk aprakstītās sadarbīgās plānošanas, kas ir raksturīgā STP iezīme, viedokļa, jāsecina, ka tās galveno, regulāri izmantojamo, instrumentu klāsts pašlaik ir vienvērtīgs (likumā noteiktās sabiedriskās apspriešanas) un to galvenais mērķis ir situācijas kontrole, nevis interešu līdzsvarošana.

Tomēr, pēdējo apmēram piecu gadu laikā Rīgā notiekošo plānošanas procesu novērojumi parāda, ka sadarbīgās plānošanas formas aktīvi iniciē gan radošās sabiedrības, gan pašvaldības struktūru pārstāvji. Šajā laika periodā Rīga piedzīvojusi nepārtraukti augošu aktivitāti publiskā ārtelpā, aktualizējot jautājumu

²⁰ Van den Broeck, 1987,1995, 2004

²¹ Piemēram, blogs par vietradi un vietās noteikto attīstību, <http://www.pps.org/blog/placemaking-and-place-led-development-a-new-paradigm-for-cities-of-the-future/>

par telpu, īpaši ārtelpu, izmantošanu tādā veidā, lai tā kalpotu visu lietotāju grupu interesēm, stiprinātu urbāno mākslu un radošo dzīvi, kā arī sekmētu vides un sociāli orientētās iniciatīvas.

Daudzi sabiedriski pasākumi (Rīga 2014), mazākas vai lielākas vietējās iniciatīvas (Sarkandaugavas biedrības, "Lielā Talka" un īpaši „Pagalmu talka” u.c.) un organizācijas (Free Rīga, LAIC, Latvijas modernās mākslas centrs, Urban Institute, un daudzi citi) ir aktīvi popularizējuši ārtelpas alternatīvu izmantošanu.

Radošās pilsoniskās sabiedrības aktivitātes pieaugumu sekmē sarežģīti sociālekonomiski un politiski procesi, tie tieši nav atkarīgi no pašvaldības plānošanas komunikācijas pasākumiem un tikai pastarpināti ietekmē pašvaldības institūciju darbību.

Tāpēc īpaši atzīmējamās RPAD komunikācijas pasākumi, kuri tika organizēti ar mērķi informēt plašāku sabiedrību par jaunās ilgtspējīgās attīstības stratēģijas (RIAS 2030) un pašlaik izstrādes esošā RTP 2030 idejām un procesu, kā arī iegūt no lietotājiem dokumentos iestrādājamu informāciju. Tieši šie pasākumi, kuri ir pirmie uz regulārās bāzes organizētas sadarbīgās plānošanas formas un kurus iniciē pašvaldība, uzskatāmi par neatsveramu, papildināmu un tālāk izmantojamu pieredzi komunikācijas organizācijā.

Lai izveidotu priekšstatu par esošiem komunikācijas instrumentiem, 20. tabulā identificēti un novērtēti esošie "formālās", tas ir dažādu pašvaldības struktūru, organizētas, iniciatīvas, kuras vērstas uz publisko ārtelpu un kuras izmanto sadarbīgās plānošanas instrumentus. Nevērtējot to efektivitāti kvantitatīvi, tabulā veikts mēģinājums noteikt to galvenās priekšrocības un trūkumus. Tabulā nav iekļauta likumā noteiktā (tradicionālā) sabiedriskā apspriešanas procedūra, kas ir piemērota plānojumu un projektu līmenī. Tā tiek vērtēta kā aktīva komunikācija ar 2. pakāpes atgriezenisko saiti.

Katrs instruments izvērtēts (līdz ar citiem) pret svarīgu kritēriju kombināciju - komunikācijas veids (aktīvs/pasīvs), tās mērķis – informatīvs, uz rezultātu/realizāciju vērsts un atgriezeniskās saites pakāpe.

Pasīvā komunikācija ir veids, kad komunikācijas aģenti nestājas tiešā kontaktā.

Komunikācijas mērķis mēdz būt trejāds – informēt, iegūt informāciju, realizēt nodomus.

Atgriezeniskās saites pakāpe nozīmē informācijas skaidrības pakāpes sasniegšanu, kura nekad nenotiek uzreiz. Komunikatīvās darbības laikā aģenti (situācijas dalībnieki) apmainās ar informāciju. Ideālā situācijā informācijas sniedzējs (ierosinātājs) nodot informāciju citiem aģentiem, pieņemot, ka viņš labi saprot savu tēmu un pasniedz to labi saprotamā valodā. Taču praksē visbiežāk pirmā informācijas nodošana reti mēdz būt skaidri saprotama otrai pusei. Tāpēc, lai saprastu vienam otru, situācijas dalībniekiem jāvienojas par ziņas formātu un tās semantiku (nozīmi). Šī vienošanās notiek pakāpeniski. Plānošanas un pilsētvides veidošanas jomā, kad informācijas sarežģītības pakāpe un dalībnieku informētības līmeņi un profili

(piederība noteiktai sociālai grupai un mentālai videi) ļoti atšķirās, nepieciešams veidot atgriezenisko saiti, organizējot vairākas tikšanās par vienu tēmu (sarunas priekšmetu). Šo tikšanos laikā notiek „skaidrības ieviešana”- nevajadzīgas informācijas atsijāšana, vienotas valodas, kopīgās mentālās un emocionālās vides veidošana. Atgriezeniskā saite īpaši svarīgā komunikācijas veidos, kas ir vērsts uz informācijas iegūšanu un nodomu realizāciju.

Positīvi vērtējot esošās pašvaldības iniciatīvas sabiedrības līdzdalības organizācijā, jāatzīmē, ka kopumā tām piemīt sadarbīgās plānošanas iezīmes – orientācija uz noteikto mērķi (iesaistīt sabiedrību),²² piesaiste pie plānošanas darbības (RIAS vai RTP komunikācija ar sabiedrību), laika ierobežojums (pasākumiem jābūt īstenotiem plānošanas darbību laikā). Taču, izvērtējot tās pret iepriekš aprakstītajiem STP ietvaros pieņemtas sadarbīgās plānošanas principiem un kritērijiem, redzams, (a) ka tiem piemīt fragmentārs raksturs (pasākumi nav integrēti vienotā pašvaldības komunikācijas politikā); (b) neskatoties uz uzstādīto mērķi, panākt atgriezenisko saiti,²³ tās izveidošana esošo pārvaldības formu ietvaros ir apgrūtināta; (c) pasākumu sociāli „vispārējs”, uz konkrētām mērķu grupām neorientēts raksturs (uz pasākumu tiek aicināti „visi” iedzīvotāji); (d) jēdziens „sabiedrības līdzdalība” pārsvarā tiek attiecināts uz viendabīgu „iedzīvotāju” grupu, kurā nav skaidri nolasāmi tik svarīgie sociālie aģenti kā uzņēmēji vai politiķi vai, no otrās puses, īpaši apdraudētās sociālās grupas, tādas kā cilvēki ar ierobežotām spējām vai sociāli marginālās grupas (piemēram, bezpajumtnieki).

Minēto nepilnību iemeslu skice

1. Balsoties uz Rīgas pašvaldības institūciju komunikācijas programmu analīzes (pārsvārā materiāliem, pieejamiem institūciju portālos), neformālām intervijām ar institūciju pārstāvjiem, profesionālām diskusijām pētījumā izstrādes laikā un pirms tam, kļūst skaidrs, ka Rīgas pašvaldībai tās darbības kvalitatīvās komunikācijas jautājums kļuvis aktuāls pēdējos gados un tā vēl nav izstrādājusi vienotu komunikācijas politiku, kura pārvarētu dažādu departamentu darbību sadrumstalotību un savstarpējo nesaisti (kā rezultātā rodas pilsētas attīstībai kaitīga sektoru konkurence, kas palielina necaurspīdīgo lēmumu pieņemšanas iespējas).
2. Pētījuma sadaļā 3.2. veiktā iedzīvotāju priekšlikumu analīze, RPAD 2013-2014 sanāksmju ar iedzīvotājiem secinājumu apkopojums, kā arī neformālās diskusijas ar departamentu darbiniekiem un vadītājiem, parāda, ka neskatoties uz pietiekami lielu iedzīvotāju aktivitāti un bagāto iegūto materiālu, pašreizējā darbinieku reglamenta noteiktā kompetence, laika un resursu ierobežojums neļauj veidot vēlamu atgriezenisko saiti. Piemērām, pētnieki izanalizējuši septiņus dažāda rakstura materiālus (skatīt 15. tabulu),

²² <http://rdpad.lv/uploads/JRTP/index.php>, piekļuve 02.12.2014

²³ <http://rdpad.lv/uploads/JRTP/index.php>, 09.01.2014. Top jaunais Rīgas teritorijas plānojums/Iedzīvotāji aicināti iesaistīties; piekļuve 02.12.2014

kur apkopoti gan iedzīvotāju, gan institūciju priekšlikumi. Tika konstatēts, ka no 2008. gada uz 500 lapaspusēm apkopotie iedzīvotāju priekšlikumi pārsvarā (99.3%) attiecās uz konkrētas vietas kvalitāti un tās uzlabojumiem, kuri prasa pašvaldības ātrās intervences un neattiecas uz plānošanas līmeni. Ja tā nenotiek, labi domāta iedzīvotāju iesaistes kampaņa sasniedz pretējo mērķi (iedzīvotāju neapmierinātību ar pašvaldības darbu). Esošā RPAD sabiedrības iesaistes speciālistu kompetencē neietilpst (un arī nevar ietilpt to darbības lauka mēroga dēļ) lēmumu pieņemšana par noteiktā pagalma labiekārtojuma uzlabošanu vai celiņa atjaunošanu. Institūcijas priekšlikumiem savukārt vai nu vispārējs (sistēmas uzlabošanas priekšlikumi), vai ļoti konkrēts (zonējuma maiņa) raksturs. Arī šos priekšlikumus (to daudzuma, neskaidra statusa uz aktuālo brīdi u.c. dēļ) grūti kvalitatīvi integrēt plānojumā, kura darbības laiks noteikts no 2018-2030. gadam. **Vispārējs secinājums, kas rodas kā šo pētniecisko darbību rezultāts, ir - lai nodrošinātu visu sociālu grupu pašvaldībai tik nepieciešamo atgriezenisko saiti, jāpārdomā atbildību pārdale starp pašvaldības struktūrām.**

3. Kā jau minēts augstāk, visi komunikatīvi pasākumi pašlaik ir “polarizēti”: tie domāti vai nu „plašai sabiedrībai”, aicinot piedalīties jebkuru, kas izlasa attiecīgo paziņojumu medijos, vai arī “priekšlikumi” tiek apspriesti starp departamentu darbiniekiem “aiz slēgtām durvīm”, kā labāko komunikācijas instrumentu izmantojot “telefonu”. Pirmajā gadījumā, sanāksmes pulcē vienīgi aktīvāko un laikā brīvāko iedzīvotāju daļu (kuriem nav tiešo kontaktu ar lēmējiem), radot maldīgo iespaidu, ka to ieteikumi noteikti tiks ņemti vērā un kaut kādā (neprecizējot kādā) veidā tiks iestrādāti plānošanas dokumentos. Otrajā gadījumā, bieži vien, nenojaušot par iedzīvotāju priekšlikumiem, “sanāksmju dalībnieki” pieņem pretējus, balstītus uz citās (“plašās sabiedrības”) sanāksmēs sniegtiem priekšlikumiem, lēmumus vai “iestrādā” to sociālo grupu priekšlikumus, kuriem ir tiešs kontakts ar lēmējiem (“telefoniska” komunikācija “uzņēmējs – ierēdnis”). Lai optimizētu visās sabiedrības interešu līdzsvarošanu, nepieciešams “depolarizēt” komunikācijas procesu, orientējot komunikācijas pasākumus uz konkrētām vietām/ projektiem/ plānojumiem un konkrētām sociālām grupām (no bezpajumtnieka līdz pašvaldības institūciju darbiniekiem), piemērojot katram savus instrumentus un sadarbības formātus.

4. Šajā punktā minētais aspekts attiecās uz jēdziena “sabiedrības līdzdalība” izpratnes konkretizāciju un tā integrāciju vienotā pašvaldības komunikācijas politikā. “Sabiedrība”, kā jau tika atzīmēts, nav viendabīgā amorfā masa, bet sociālo grupu, kurām piemīt noteiktā sociālā identitāte, kopums. Tāpat arī „iesaiste” (*involvement*) ir viens no komunikācijas veidiem, līdz ar pasīvo un aktīvo informāciju u.c. Tāpēc pētnieki iesaka attīstīt ar komunikāciju saistīto terminoloģiju un izmantot to komunikācijas politikas izstrādē. Aktīvai lietošanai profesionālā vidē ieteicams integrēt, papildus jau izmantojamiem, šādus pasaules praksē nu jau plānošanas ikdienas jēdzienus: sadarbīgā plānošana (*collaborative planning*), koprade (*co-production*), vietrade (*place making*), vietas orientētas darbības (darbi) (*place oriented works*), apkaimju

pārvaldība (*neighborhood management*), integrēta lēmumu pieņemšana (*integrated decision making*), darītāji (*actors*), interešu turētāji (*stakeholders*) – “iesaistīto pušu” vietā, jo, kā redzams no iepriekš aprakstītā, bieži “interesu turētājs” nekļūst par “iesaistīto pusi”.

21. tabulā ievietotas aktīvākie (pēdējo piecu gadu laikā) pilsēttelpas kopumā un ārtelpas veidošanas dalībnieki – nevalstiskās organizācijas un iniciatīvas (kustības, projekti, akcijas, biedrības). Tabula nepretendē uz pilnību, un, ja tajā nav minēta kāda iniciatīva, tas nav pētnieku tiešs nodoms. Šai tabulai ir vairāk ilustratīvs raksturs, kas ļauj atainot formālo instrumentu klāstu pret sabiedrības aktivitātēm. Šo tabulu salīdzinājums ļauj redzēt, ka pašlaik neformālās aktivitātes stipri pārsniedz pašvaldības organizētās. Piemēram, minētas 20 aktīvākās biedrības organizē ar lielāku vai mazāku intensitāti daudzus pasākumus, vismaz divus gadā, tas pats attiecināms arī uz kustībām, projektiem un akcijām. Šīs akcijas sapulcina lielu (līdz vairākiem tūkstošiem kā velorīga.lv gadījumā) un daudzveidīgu auditoriju, risinot daudzās, ārtelpai svarīgas tēmas. Pašvaldība pašlaik veido ciešas sadarbības saites ar dažām neformālām organizācijām: pēc RPAD darbinieku paustā un medijos pieejamās informācijas redzams, ka visciešākās saites veidojās ar apkaimju biedrībām un mazāk – ar citām (tajā skaitā arī radošām profesionālām) organizācijām.

Pētnieku secinājumi un priekšlikumi šajā sadaļā izstrādāti, apkopojot izpētītos materiālus. Pētījumā sadaļā 4.2.6. “Sabiedrības iesaistes nosacījumi” (II. sējums) aprakstītas interešu turētāju analīzes (*stakeholder analysis*) metode un principi darbam ar dažādām lietotāju grupām. Bet sadaļās 4.2.6.1. un 11.2. tiek aprakstīti piedāvātie pārvaldības un ārtelpas politikas veidošanas modeļi. Kopā ar šīs sadaļas informāciju, tie veido teorētisko pamatu integrētai, uz efektīvu pilsēttelpas attīstību un daudzveidīgo interešu līdzsvarošanu vērstai sadarbīgās plānošanas politikai.

FORMĀLĀ	Saistība ar Ārtelpu		Ietekme uz ārtelpu	Pieejamība	Iesaistes intensitāte/auditorija	Priekšrocības	Trūkumi
	Komunikācijas veids	Netiešā					
Pasīvā komunikācija ar mērķi informēt (e-vidē bez organizētas atgriezeniskās saites)	RPAD mājas lapā ievietotās informatīvas saites		Pastarpināta, grūti identificējamā	Publiska	Nav datu	Publiski pieejams ikvienam, viegli lietojams	Tikai informēts lietotājs. Neveicina lietotāju aktivitāti
Pasīvā komunikācija ar mērķi informēt un iegūt informāciju (ar 1. kārtas atgriezenisko saiti)	RPAD FB un Twitter konti		Pastarpināta, grūti identificējamā	Publiska	Zema (447 "patīk", 30 apmeklētāji) (4.12.2014)	Publiski pieejams ikvienam, viegli lietojams	Tikai informēts lietotājs. Veicina aktīvo piedalīšanos.
Aktīvā komunikācija ar mērķi informēt un iegūt informāciju (ar 2. kārtas atgriezenisko saiti)	Tiešās tikšanās plānošanas dokumentu izstrādes laikā ²⁴	RTP tematisko plānojumu tikšanās	Pastarpināta, ilgtermiņā	Publiska	Augstā/profesionāli	Veicina profesionāļu aktīvo piedalīšanos	Iedzīvotāju aktivitāte zema (ja notiek Rīgas Domē), vidēja, (ja notiek apkaimēs) darba ieguldījuma un atdeves nesamērīgums
	Rīgas iedzīvotāju forums „Rīga dimd„	Publiskās ārtelpas grupa	Pastarpināta, ilgtermiņā	Publiska	Augstā/PPIU	Veicina PPIU sadarbību	Neregulārs raksturs. Grūti veidojamā atgriezeniskā saite
	Rīga 2014	Ceļu karte	Tiešā, vērsta uz rezultātu	Publiska	Augstā/PPIU		
Aktīvā komunikācija ar mērķi iegūt informāciju un rast risinājumu (ar 2. kārtas atgriezenisko saiti)		USER (URBACT II)	Tiešā, ilgtermiņā	Publiska	Augstā/profesionāli	Veicina profesionāļu aktivitāti, vērsta uz rezultātu	Nesasniedz citas sociālās grupas - „klusējošo vairākumu”, politiskus, uzņēmējus

²⁴ RIAS 2030 un RTP 2030 ietvaros 2013.-2014. Gados organizētas un 2015. gadā plānotās tikšanās, piem. Apkaimju sanāksmju cikls, (2013), tematiskie semināri: „Mājoklis. Darbs. Vide. Transports” (2014)

Aktīvā komunikācija ar mērķi iegūt informāciju, rast risinājumu (ar 3. kārtas atgriezenisko saiti) un realizēt	Lielā talka	Pagalmu talka	Tiešā, vērsta uz ātro rezultātu	Publiska	Augsta/PPIU* *pašvaldības darbinieki, politiķi, iedzīvotāji, uzņēmēji	Veicina visu sociālo grupu (Taja skaita visu vecumu) savdabību, iedzīvotāju aktivitāti,, vērsta uz ātro rezultātu	Iespēja atjaunot nelielo skaitu pagalmu, kapacitātes (finansiālās, darbaspēka u.c.) trūkums, zema regularitāte, netiek veikts monitorings
--	-------------	---------------	---------------------------------	----------	---	--	---

20. tabula.

	NEFORMĀLĀ	Nosaukums
	Forma	
1	Kustība	“Free Rīga”
2	Kustība	“Skolnieks, pētnieks, pilsētnieks”
3	Kustība	“Kritiskā masa”
4	Kustība/akcija	Parkings days
5	Kustība	“Radi Rīgu”
6	Kustība	Mana Rīga
7	Projekts	“Ceļvedis nākotnē”
8	Projekts	“Iesakņotāji”
9	Projekts	“Labas vietas talka”
10	Projekts	“Manual sports”
11	Projekts	“Pagalmu renesanse”
	Biedrības	
12	apkaimes	Apkaimju attīstības asociācija
13	apkaimes	“Asociācija Latgales priekšpilsētas attīstībai”
14	apkaimes	Bolderājas biedrība
15	apkaimes	Esmu Grīziņkalna patriots
16		Ielu vingrotāju biedrība
17		Homo ecos
18		Latvijas ainavu arhitektu biedrība
19		Latvijas arhitektu savienība
20		Latvijas radošo industriju dizaina platforma “Fold”
21		Latvijas kinologu asociācija
22		Laikmetīgas arhitektūras informācijas centrs
23		Ideju Māja
24	apkaimes	Mežaparka biedrība
25		Biedrības “Pēdas”
26		Biedrība “Rajons.org”
27	apkaimes	Sarkandaugavas attīstības biedrība
28		Biedrība “Urban Institute”
29	apkaimes	Vecmīlgrāvja Attīstības biedrības
30		Latvijas riteņbraucēju apvienība
31		“Velorīga.lv”

21. tabula. Aktīvie ārtelpas veidošanas dalībnieki (nevalstiskās organizācijas un iniciatīvas)

SECINĀJUMI

Kopumā Rīgas pašvaldības centienus iesaistīt sabiedrību pilsētas attīstības procesā vērtējami pozitīvi, īpaši atzīmējot RPAD RIAS 2030 un pašlaik izstrādes esošā RTP 2030 izstrādes ietvaros organizētos komunikācijas pasākumus. Tieši šiem pasākumiem, kā pirmajām pašvaldības uz regulārās bāzes organizētajām sadarbīgās plānošanas formām, jāveido tālākās komunikācijas pamats.

Esošā komunikācijas profila analīze ļauj secināt, ka pašlaik lietojamo instrumentu klāsts ir vienvērtīgs, neatbilst pilsētas attīstības dinamikai un sabiedrības pieprasījumam.

Daļēji īstenojot sadarbīgās plānošanas principus – orientācija uz noteikto mērķi, piesaiste plānošanas darbībai, laika noteiktība – pašvaldības plānošanas aktivitāšu komunikācijā trūkst mērķtiecīgi, uz koprades, efektīvas sadarbības un sadalītās atbildības principiem balstītās politikas.

RPAD profesionāļu kompetencē nevar tikt iekļauti jautājumi, kuri prasa ātru lēmumu pieņemšanu noteikto vietu kvalitātes uzlabošanai, taču viņu darbības mērogs un profesionālā kompetence ļauj izstrādāt programmatiskās komunikācijas vadlīnijas.

Esošie instrumenti un pārvaldības formas nenodrošina komunikācijas pasākumu atgriezenisko saiti, tāpēc nepieciešams izveidot komunikācijas modeli, kas apvienotu dažādu departamentu darbības un noteiktu atbildības.

Nenodrošinot atgriezenisko saiti, sabiedrības iesaistes kampaņa sasniedz pretējo mērķi - iedzīvotāju neapmierinātību ar pašvaldības darbu.

Esošie komunikatīvie instrumenti ir „polarizēti”: no vienas puses, tie vērsti uz sociāli nediferencēto „sabiedrību”, neievērtējot dažādo sociālo grupu esamību un to sociālās identitātes, no otrās puses – lēmumu pieņemšana, notiek atrauti no izvērstās plašās sabiedrības iesaistes rezultātiem.

Nozīmīgs fakts, ka pēdējā laikā pieaug cilvēku vēlme iesaistīties aktivitātes tiešā savas dzīvesvietas tuvumā. Šāda pozitīva, salīdzinoši neseno izveidojusies situācija ir izcila Rīgas priekšrocība, kura būtu jāstiprina un jāizmanto. Pilsētas attīstība šodien pieprasa vairāk nekā tikai juridiskus un normatīvus (uz kontroli vērstus) ārtelpas veidošanas instrumentus un institūcijas, kuras šos instrumentus lieto. Tai nepieciešami instrumenti, kas nodrošina vides kvalitāti. Šiem instrumentiem un struktūrām būtu jāatbalsta ne tikai zemes īpašnieku juridisko drošību, bet arī zemes izmantotāju (kas bieži vien atšķiras no īpašnieka) intereses pēc ārtelpas (un vispār pilsētvides) kvalitātes. Tāpēc, lai pilnveidotu un papildinātu esošo instrumentu klāstu, svarīgi pārdalīt atbildības un uzdevumus atbilstoši darba mērķim. Citiem vārdiem, nepieciešams veidot sistemātisku un efektīvu sabiedrības iesaistēs sistēmu, izvērojot **subsidiaritātes principu, kas garantē veiksmīgu publiskās ārtelpas attīstību**. Subsidiaritātes principa galvenie nosacījumi:

- optimāla elastība
- uz ātro realizāciju vērsto darbību saskaņošana ar ilgtermiņa, no augšas veidotām politiskām iniciatīvām
- atbildību pārdelegēšana atbilstoši telpas mērogam (pilsētas, apkaimes, tuvienas u.c.)

PRIEKŠLIKUMI

Baltstotiesies uz esošās situācijas un dokumentu analīzes, veiktajām nestrukturētām intervijām un diskusijām ar pašvaldības darbiniekiem, pilsoniskās sabiedrības un profesionāļu pārstāvjiem un pētījumā laikā iegūtām atziņām un secinājumiem, pētnieku grupa iesaka:

1. Iniciēt kopējās pašvaldības komunikācijas politikas izstrādi, kurā balstītos uz pētījumā aprakstītajiem sadarbīgās plānošanas principiem un metodēm.
2. Ievērtēt līdzšinējo pieredzi un informāciju, kura uzkrāta, komunicējot ar sabiedrību RIAS 2030 un RTP 2030 un uz tās balstīt turpmākus jaunā plānojuma komunikācijas pasākumus, ar mērķi nodrošināt komunikatīvo darbību pārmantojamību.
3. Dažādrot komunikācijas pasākumus, izstrādājot vienotu programmu un piesaistot tās realizācijai radošās profesionālās nevalstiskās organizācijas.
4. Ievērtēt pašvaldības izstrādājamus plānojumus un projektus atbilstoši ārtelpu nozīmei pilsētā, uzdodot „komunikācijas nodaļai“ organizēt aktīvās komunikācijas pasākumus reģiona un pilsētas nozīmes projektiem.
5. Apkaimes mēroga projektu pasīvās un aktīvās komunikācijas pasākumu organizācijā aktīvāk izmantot izpilddirekciju kapacitāti, īpaši uzsverot konkrētu vietu kvalitātes uzlabošanas darbības.
6. Izstrādāt kopējo ar citām struktūrvienībām (īpašuma departaments, satiksmes departaments, izpilddirekcijas u.c.) datubāzi, kura savieto pasīvās un aktīvās komunikācijas pasākumus ar izstrādājamiem plānojumiem un projektiem, identificējot visus pilsētā notiekošās ar ārtelpu saistītās plānošanas un projektēšanas aktivitātes.
7. Tuvienes, kvartāla un vietas līmeņa projektu sabiedrības iesaistei piesaistīt uz līguma pamata nevalstiskās organizācijas, kuras specializējas sabiedrības iesaistē ar mērķi nodrošināt 3. pakāpes atgriezenisko saiti.
8. Detālpilānojumu, lokālpilānojumu un projektu sabiedrisko apspriešanu veikt pirms projektēšanas procesa uzsākšanas, uzdodot attīstītājiem aktīvas komunikācijas pasākumu organizāciju.
9. Izveidot nevalstisko organizāciju, kas specializējas sabiedrības iesaistē, un datubāzi un nodrošināt attīstītāju ar attiecīgo informāciju.
10. Lai veicinātu pilsētas telpiskās un sociālās reģenerācijas procesu, izveidot (piemēram, uz Rīgas 2014 bāzes) aģentūras formāta pašvaldības struktūru, kura savienotu plānotāju, dizaineru un sabiedrības ikdienas komunikāciju, vērstu uz projektu realizāciju un popularizēšanu. Ārpakalpojumu sniedzējam (arī

pilsētai piederošs uzņēmums vai institūcija) šis formāts sniegs iespējas darboties efektīvāk un atvieglos birokrātijas slogu, sadarbojoties ar neformālām struktūrām.

11. Iniciēt Apkaimju pārvaldes (AP), kas darbotos konkrētajās vietās sadarbībā ar jau esošām strukturālām vienībām – tādām kā sociālie darbinieki (piemēram, Pilsētas Domes Labklājības departamenta ierēdņi), veidot skaidru savienojumu starp fiziskām, publiskām un sociālām telpām. Aģentūru modelis apkaimju pārvaldības instrumentam piedāvātu lielisku darbības platformu, kas būtu kā galvenais instruments starp sabiedrību, publiskām interesēm, vietējām interešu grupām un pilsētas administratīvajām un lēmumus pieņemošajām institūcijām. Tā kā Rīga ir sadalīta pārāk daudzās apkaimju vienībās, ir ieteikums pastiprināt modeli un iestatīt AP publiskās telpa un sociālās attīstības fokusos. No sākuma pilsēta un tās aģentūras var mēģināt strādāt ar 10 līdz 15 AP un attīstīt visu programmu (skatīt 41. attēlu).
12. Aģentūras un Apkaimes pārvaldes darbību organizēt uz subsidiaritātes principa, pārdeleģējot attiecīgi stratēģisko projektu un vietu programmu komunikāciju un attīstību.

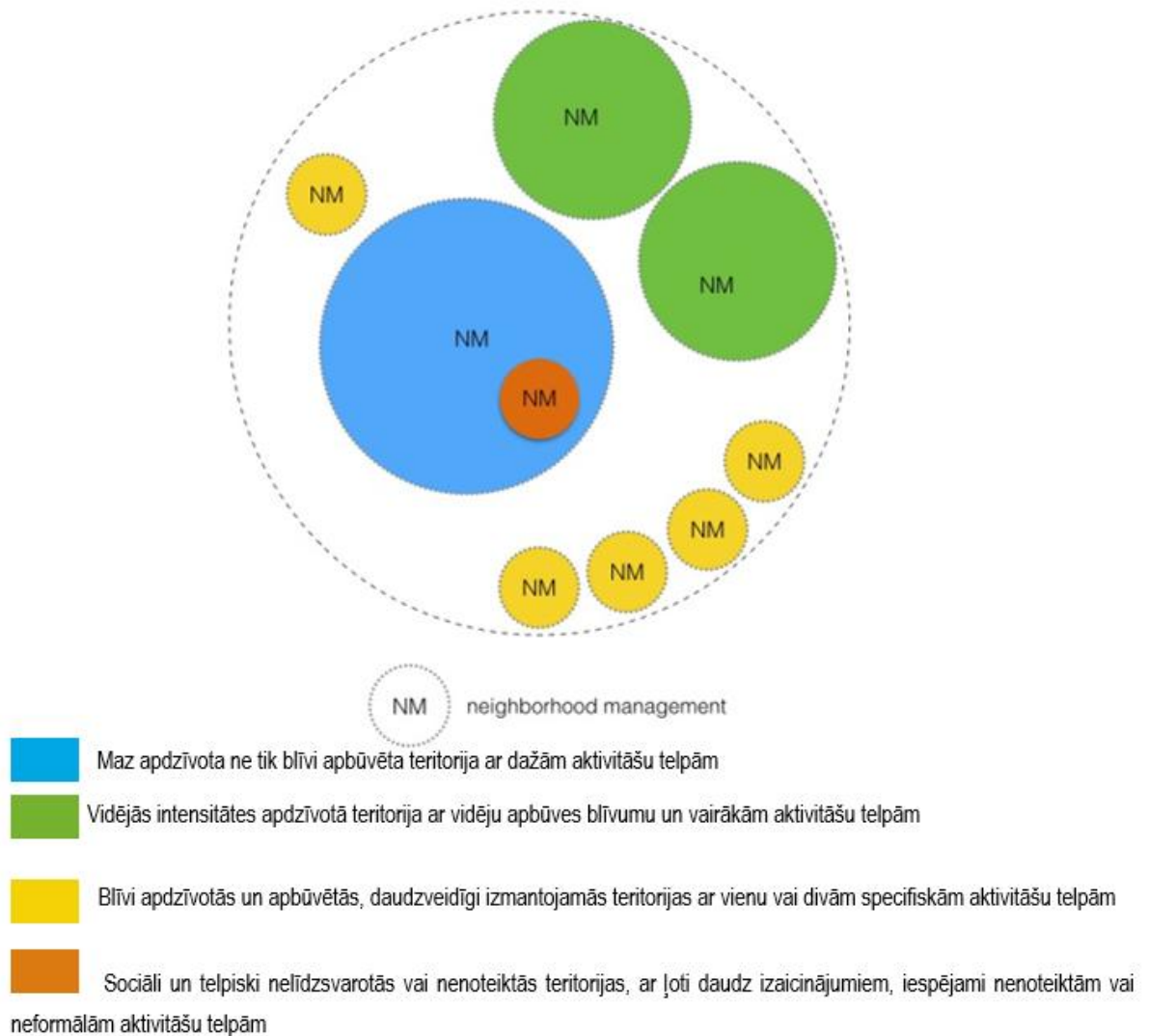
“Stratēģisko projektu” līmenis

Stratēģisko projektu mērķis ir izveidot, noteikt un ieviest svarīgus, nacionāla vai pilsētas nozīmes, laika un resursu ietilpīgus, projektus (piemēram, Brīvības ielas reģenerācijas projekts). Komunikācija tādos projektos tiek balstīta vairāk uz labas pārvaldības prakses, nevis tiešā sabiedrības līdzdalībā, lēmuma pieņemšanas atbildību nepārdeleģējot plašai sabiedrībai, šādu projektu mērķis ir vairāk veicināt sociālo dialogu.

“Programmu” līmenis

Programmas attiecās uz sabiedrībai svarīgām sociāli-telpiskām vienībām, tādām kā spēļu laukumi, pagalmi, maza mēroga ekoloģisko telpu atjaunošana, maza mēroga satiksmes uzlabojumi, pilsētas māksla u.c.

Programmas piedāvā specifiskas finansiālā atbalsta shēmas lokālo jautājumu risināšanai un lokālo pārmaiņu veicināšanai.

41. attēls. **Apkaimju pārvaldīšanas modelis**